M

O 1-22

[redacted]

1761.

DE VITA
BEATI GREGORII
BARBADICI
S. R. E. CARDINALIS.

DE VITA
AC REBUS GESTIS
BEATI GREGORII
BARBADICI
S. R. E. CARDINALIS
EPISCOPI PATAVINI
LIBRI TRES

EDITIO ALTERA.

ROMÆ MDCCLXI.
EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA VATICANA
APUD FRATRES SALVIONOS

SUPERIORUM FACULTATE.

Eminentissimo, ac Reverendissimo Principi

D. CAROLO REZZONICO

S. R. E. CARDINALI

VICE-CANCELLARIO &c. &c.

FRATRES SALVIONI TYPOGRAPHI VATICANI

FELICITATEM PERPETUAM.

QUAM novi præclarissimi Italiæ atque Ecclesiæ universæ luminis B. GREGORII BARBADICI vitæ gestorumque historiam latinis literis a doctissimo

viro deſcriptam juſſu Sanctiſſ. D. N. Patrui tui Clementis PP. XIII. Typographiæ noſtræ amplioribus caracteribus impreſſam dedimus, hanc minoribus, & contractiore forma ad legentium uſum magis accommodata adornandam, tuiſque auſpiciis EMINENTISSIME PRINCEPS vulgandam ſuſcepimus. Hanc porro nobis mentem, ac voluntatem injecit ejuſdem operis pretium ab argumenti dignitate, a Scriptoris elegantia ac ſtyli nitore literatis viris probatiſſimi, atque adeo a plurimis expetiti, ut jam edita exemplaria omnium votis, ac deſiderio ſufficere non poſſe arbitraremur. Ut autem prima ejuſdem Vitæ editio SS. Pontificis nomine decorata prodiit atque munita, ita non alio quam E. V. inſignitam nomine, atque inſcriptam alteram hanc efferri decebat. Cum enim non virtutum minus cognatione quam ſanguinis vinculo SS. Patri conjunctus in illius

rerum

rerum omnium, consiliorum, curarumque partem venias, magno utique Reipublicæ christianæ juvandæ promovendæque studio, quæcumque ad illum pertinent ad te quoque spectare censenda sunt. Itaque cum B. GREGORII causa magnis ab illo curis, diu ac diligentissime promota, nunc demum Beatificationis ejusdem Decreto feliciter absoluta sit, lætissimi hujus eventus, collatique in Sanctissimum Cardinalem atque Episcopum honoris tu maxime particeps esse debes, atque in primis curare, & conniti, ut ejus nomen, & cultus quam latissime propagetur. Habes præterea in hac Vitæ illius historia earum omnium virtutum exemplar quas Patrvus tuus Sanctissimus cum in Patavina, tum in Apostolica Sede semper est æmulatus, ad quas imitatione tu quoque tam proxime accedis, ut qui alterutrum aspiciat, utrumque cognoscat, atque admiretur. Sed de

præcla-

præclaris animi tui ornamentis plura dicere singularis modestiæ tuæ legibus prohibemur; Verum illa in ore oculisque omnium ita sunt posita, ut aliena prædicatione non egeant.

Igitur ad nos quod attinet, fore omnino confidimus, ut his nominibus E. V. debitum hoc qualecumque officii, ac venerationis nostræ argumentum æqui bonique facias, & pro tua in omnes suavissima indole humanissime excipias; Nosque in clientelam tuam admissos auspicio fortunes, patrocinio foveas, ac tuearis. Id enixis demissisque precibus a tua rogamus clementia, & sacram E. V. purpuram humillimo deosculamur obsequio.

DEDICATIO
PRIORIS EDITIONIS
CLEMENTI XIII.
PONT. MAX.

FR. THOMAS AUGUSTINUS RICCHINIUS
ORDINIS PRÆDICATORUM
SACRI PALATII APOSTOLICI

MAGISTER

F. P.

ET *tua, Beatissime Pater, auctoritas, & præcipuum quoddam meum erga Beatum Episcopum, & Cardinalem* Gregorium Barbadicum *plenum venerationis, ac pietatis studium fecere, ut ejus Vitam sanctitatis eximiæ notis insignem literarum monumentis consignandam susciperem alacri prorsus animo, ac voluntate fortasse majore, quam facultate; quæ si mihi par votis atque argumento fuisset, cumulate primum Tibi, deinde etiam ipse mihi satisfecissem, nec esset quidquam, cur hujusce historiæ vel Te auctorem, vel me scriptorem fuisse pœniteret. Nunc quantum ingenii & artis ad scribendum attulerim nescio: præstiti tamen, quod in me fuit, ut Episcopi, & Cardinalis sanctissimi imago aliqua latinis adumbrata*

coloribus exterarum præcipue gentium hominibus, & sacris Ecclesiæ Pastoribus proposita esset, cum ad venerationem, & cultum, tum ad imitationem, & exemplum. Cujus ego imaginis prima ipsa lineamenta quum ducerem, Tu mihi animo obversabaris, Tu scribenti occurrebas identidem, & quibus Barbadici effigiem exprimebam coloribus, Te ipsum delineare videbar; tanta mihi in utroque apparebat vitæ, morum, actionumque similitudo & consensio. Neque vero ad assentationem, & gratiam hoc a me dictum putabit, qui utriusque vitæ rationem, instituta, consilia, munera, casus quoque ipsos inter se componere, atque conferre voluerit. Quorum ego comparationem libenter hoc loco instituissem, si in amplissimum laudum tuarum campum excurrere Te invito, ac repugnante liceret. Sed consideranti non quid de Te dici, ac prædicari oporteat, sed quid modestiæ tuæ severitas ferre possit, ac velit, multa mihi supprimenda, vel præcidenda sunt, pauca vero vix indicanda, quæ cum in ore, conspectuque omnium sint posita, præteriri, ac reticeri omnino non possunt. De Patavino loquor Episcopatu, in quem non multis a Gregorii obitu annis divino provectus consilio, cum ipsum, & Carolum Borromæum ad imitandum tibi proposuisses, relicta ab eodem Gregorio pastoralis administrationis, regendæque Ecclesiæ documenta, & exempla tanta es contentione æmulatus, ut ejus expressisse mores, & indolem,

sen-

sensus quoque ipsos, & spiritum quodammodo hausisse videreris. Quo enim ille divini honoris asserendi, promovendique zelo, quo animarum salutis procurandæ assiduo, flagrantique studio agebatur, eo incensus, animatusque cum esses, cogitationes, & curas in id omnes contulisti, ut religionis, ac pietatis officia, sacrorum cultum, cleri, populique disciplinam, christianæ catechesis frequentiam, bonarum artium, literarumque studia, Seminarii incrementa, Ecclesiæ demum tibi commissæ sanctitatem, jura, dignitatemque restitueres, foveres, amplificares. Nihil proinde eorum, quæ optimo absolutoque Pastori tam multa, tamque gravia curanda sunt, a Te prætermissum; nullum industriæ, vigilantiæ, ac laboris genus fuit, quo Te in gregis salutem, & commoda semper intentum pastoralis solicitudo non exerceret.

Sed quæ Gregorii nomen, & famam cum primis illustravit, & auxit profusa in egenos, & paupere liberalitas, ac munificentia, ea non tam virtus, quam natura tua esse visa est, quippe quæ tecum ab infantia crevit, in perfectam deinde charitatem adulta, e Patavina in Apostolicam Sedem tecum conscendit, in qua pauperum Pater, ac miserorum perfugium omnium ore prædicaris. Etsi autem ad supremam hanc sacerdotii, regnique majestatem ea omnia, quæ in Te sunt eximia, ac præclara viam paraverint, atque munierint, ego tamen sic existimo,

plurimum quoque precibus apud Deum suis Barbadicum egisse, ut quod ipse, dum viveret, detrectavit, ac fugit summum sacrorum imperium, id tibi vel invito, ac repugnanti admirabili divinæ voluntatis consilio deferretur. Præclare scilicet actum iri cum universa christiana republica Te Pontifice intelligebat; tum illud certo sibi pollicebatur fore, ut qui in Patavina sede virtutum suarum cultor, atque æmulator studiosissimus fueras, earumdem in Apostolica cathedra judex æquissimus fores, ac de illis ritu, instituto que Ecclesiæ aliquando cognosceres, ac pronunciares.

Itaque cum a Te suscepta jampridem, atque non exiguis curis, ac sumtibus diu promota ejusdem Canonizationis causa, optatum nunc demum ad exitum feliciter perducta sit, & quæ tua est sapientia, & auctoritas, ore illo, quo Deus O. M. veritatem, voluntatemque suam Ecclesiæ declarat, Cardinalem sanctissimum Beatorum fastis adjunxeris, eumdem ego in hac publica bonorum omnium gratulatione, ac lætitia videre videor ab immortalibus, ac felicissimis Cæli sedibus decretum sibi in terris honorem, & cultum tibi uni secundum Deum grati animi sensibus acceptum referre: tum summis ab eo precibus flagitare, & contendere, ut in hoc arduo, ac salebroso Ecclesiæ universæ regimine faustissima Tibi omnia, ac secunda procedant; quod pro votis, atque ea qua plurimum valet gratiæ, facile impetraturum confido.

Jam

Jam illud reliquum est, Beatissime Pater, ut hanc vitæ ipsius historiam, officii, atque obedientiæ erga Te meæ qualecumque argumentum, quo soles cetera ad Barbadici nomen, ac decus spectantia, æquo, clementique animo excipias, ac nomini, majestatique tuæ ne dedigneris oblatam. Quam si judicio quoque tuo probaveris, id a me in amplissimi honoris, ac præmii loco ponetur, & reliqua tua, quibus auctum, honestatumque me voluisti, munera, ac beneficia cumulabit. Quando autem iis parem neque referre gratiam, nec prædicare valeo, Deum immortalem, quod hactenus feci, rogare, obtestarique pergam, ut Te Apostolicæ Sedis dignitati, religionis præsidio, rei christianæ incremento, meliorum denique temporum felicitati quam diutissime servet, ac tueatur.

PRÆFATIO.

PErtinere arbitror ad Italici nominis decus, ad Apoſtolici Senatus, atque Epiſcopalis Ordinis ſplendorem, & gloriam, nec non ad chriſtianæ Reipublicæ utilitatem B. GREGORII BARBADICI Epiſcopi, & Cardinalis ſanctiſſimi res præclare geſtas latinis literis conſignari, quo tanti viri memoria communis ſermonis ope longe, lateque propagetur. Ejus enim, qui noſtra fere ætate veterum florentis Eccleſiæ Paſtorum renovavit exempla; & Caroli in primis Borromæi Mediolanenſium Archiepiſcopi vivam adeo, abſolutamque in ſeipſo expreſſit imaginem, ut adhuc vivens alter CAROLUS vulgo, nec immerito prædicaretur, nominis, meritorumque famam Italiæ finibus circumſcribi minime decebat, curandumque maxime fuerat, ut ad exteras quoque gentes proferretur, quo eſſet omnibus admirationi, & exemplo. Habent quippe illuſtrium virorum, qui nobiſcum vixere, vel ad noſtra proxime tempora floruerunt, mores, & facta vim neſcio, quam ſingularem ad æmulationem ſui excitandam, iiſque ad virtutem capeſſendam vehementius affici plerumque ſolemus, quam veterum, qui longe nos præceſſerunt, exemplis. Ac GREGORII quidem BARBADICI vita iis abundat in omni virtutis genere

nere documentis, quæ cuilibet proposita ad christianæ disciplinæ perfectionem, multa pietatis ac salutis incitamenta, & subsidia possint afferre. Sed Episcopi in primis, animarumque Rectores egregiam, absolutamque in eo habent, quam in mores suos transferant, Pastoris optimi formam, quam si diligenter inspicere, ad eamque se fingere, atque componere velint, (velle autem omnes debent) regendi tuendique commissi sibi christiani gregis, ac difficillimi muneris sanctissime obeundi, perficiendique consilia, documenta, atque exempla percipient.

Hujus ego Pastoris eximii vitam molliore hoc nostro vix credibilem seculo, non equidem sponte mea, sed supremæ auctoritatis nutu, atque obtemperandi magis, quam placendi studio scribere instituens, id quod historici præsertim sacri munus est præcipuum, curavi diligenter, ut quidquid afferrem legitimis certisque documentis inniteretur. Pleraque idcirco hausi ex Tabulario Sacræ Rituum Congregationis, Actisque publicis in ejusdem Beati viri Canonizationis causa vulgatis; pauca quædam ex Ughellio in Italia sacra, nonnulla, ex ipsius B. Gregorii pastoralibus literis, & documentis uno volumine exceptis, editisque Patavii Anno MCCLXXXX. Pervolutavi quoque omnia

quæ exſtant ipſius adverſaria MSS., tum ſupplices variorum Epiſtolas ad Clementem PP. XI. poſtulandæ, urgendæque illius Canonizationis cauſa conſcriptas, ac Romæ vulgatas Anno MDCCXXI. Aliqua demum nobis ſuppeditavit ineditus, atque informis de illius vita Commentarius italice ſcriptus a Joſepho Muſoco Presbytero Vicentino, qui Tridentini obiit anno MDCCLIV. die xxiii. Julii Congregationis Oratorii Præpoſitus. Is enim, quod a prima juventute in Sanctiſſimi Cardinalis ſinu educatus, complures deinde annos in ejus familia verſatus, cum viventi, tum morienti proxime hæſerit, probitatis deinde ſingularis, doctrinæque laude claruerit, idoneus, ac multorum inſtar veritatis auctor ac teſtis habendus eſt. Itaque codicis ejuſdem ope, quem a PP. Minoribus Reformatis Tridentini Cœnobii pro ſingulari eorum humanitate legendum accepimus, nonnulla ſupplevimus, quæ in Actis publicis aliiſque documentis deſiderantur. Si quid aliunde acceptum, & hauſtum in medium afferemus, auctorem, locumve, unde illud depromſimus, indicabimus, ne quidpiam Lectoris fidem moretur.

His porro ſubſidiis inſtructi ad hiſtoriam vitæ ſcribendam acceſſimus, non qualem curioſi fortaſſe nonnulli magis quam pii, religioſi-

giosique cuperent, operum mirabilium narratione contextam (quamquam nec ea in Gregorii vita desiderentur) sed quod in sanctis viris præcipuum sane est, atque admirandum, virtutum omnium exemplis, documentisque refertam. Ego enim sic existimo, egregiæ sanctitatis laudem in eo positam esse, ut æquabili christianæ vitæ ratione status, ac muneris quisque sui partes, quam diligentissime impleat. Qua potissimum laude cum Barbadicus excelluerit, vitam ejus fere omnem ad certa Episcopalis muneris, in quo diu, sanctissimeque versatus est, officia, & capita revocabimus, resque præcipuas ab eo variis temporibus gestas unius plerumque argumenti titulo complectemur, ne repetitus de iisdem sermo Lectorem distrahat, vel obtundat. Potiora tamen, quibus insigniores ejusdem vitæ partes, actionesque affixæ sunt, tempora distinguemus, & singularum epochas consignabimus. Dicendi genere utemur temperato ac perspicuo, quod in legentium animos facile influat, & quod vehementer optamus, ita eorum mentibus exempla virtutum infigat, ut ad ea æmulanda non allicianturmodo, sed etiam accendantur. Id porro unum si consequamur, operæ, ac laboris qualiscumque nostri fructum non exiguum tulisse arbitrabimur.

AP-

APPROBATIONES
CENSORUM.

PErlegenti mihi, Sanctissimi D. N. PAPÆ CLEMENTIS XIII. mandato, Librum, cui titulus: *De vita ac rebus gestis B. Gregorii Barbadici S. R. E. Cardinalis Episcopi Patavini libri tres:* Auctore Rmo P. Fr. Thoma Augustino Ricchinio Sac. Palatii Apostolici Magistro: non modo nihil occurrit, quod Catholicam Fidem, & Christianos mores vel minimum lædere videatur, quinimo coram objecta est imago pulcherrima sanctissimi Cardinalis, & Episcopi, manu peritissima, vivis adeo, nitidisque expressa coloribus, ut facile intuentium oculos in sui admirationem rapere, & ecclesiasticis omnibus, Episcopis vero præsertim incitamento esse possit ad perfectam Ecclesiasticæ disciplinæ, & pastoralis ministerii rationem assequendam. Deo igitur plurimæ habendæ sunt grates, quod Romanam Ecclesiam ultimis hisce temporibus, fulgidissimis christianæ pietatis, scientiæ, fortitudinis, pœnitentiæ, caritatis, aliarumque virtutum exemplis illustrare voluerit, ac debitæ Summo Pontifici laudes, qui relato in Beatorum album Gregorii Barbadici nomine, eas fidelibus cunctis ad imitandum proposuerit. Qua propter utilissimum censeo librum hunc tam concinne, diligenterque elaboratum, publicis typis dari. Datum pridie nonas Quintiles anni MDCCLXI.

Thomas Emaldius SSmi D. N. Sec. Brevium ad Principes.

San-

SAnctissimi D.N.CLEMENTIS PAPÆ XIII. jussu legi librum, cui titulus: *De vita, ac rebus gestis Beati Gregorii Barbadici S. R. E. Cardinalis Episcopi Patavini, libri tres*: Auctore Rmo P. Fr. Thoma Augustino Ricchinio S. Palatii Apostolici Magistro: in quo libro nihil reperi, quod Orthodoxæ Fidei sit adversum, vel offensionem bonis moribus afferat. In hujus autem Commentarii scriptione constituenda non mediocrem habet laudem doctissimi auctoris prudentia, qui, quæ B. Cardinalis, atque Episcopus toto laudatissimæ sanctissimæque vitæ suæ cursu cogitaverit, dixerit, fecerit, summo judicio ita suis quæque aptis & accommodatis locis disposuit, ut inde absolutissimum Episcopi exemplar expresserit, & ad imitandum primariis Pastoribus exposuerit. Præterea sedatum orationis genus, elegans, & grave; verba dilucida; sententiæ perspicuæ, & e christiana disciplina depromptæ; grata narrationum brevitas; omnia ad pietatem composita. Itaque librum hunc publica luce dignissimum censeo. Datum iv. nonas Julii CIϽIϽCCLXI.

Michael Ang. Giacomellus SS. D. N. Clementis XIII. A Latinis Epistolis.

AP-

APPROBATIO ORDINIS.

NOS FR. JOANNES DOMINICUS

VILLAVECCHIA

Sac. Theologiæ Magister, ac universi Ordinis FF. Prædicatorum humilis Vicarius, Procurator Generalis, & Servus.

Cum Opus, cui titulus: *De vita, & rebus gestis Beati Gregorii Barbadici S.R.E. Cardinalis, Episcopi Patavini, Libri tres* Auctore R. P. D. Magistro S. Palatii Apostolici, Fr. Thoma Augustino Ricchinio, Provinciæ nostræ utriusque Lombardiæ, jussu Sanctissimi D. N. CLEMENTIS PAPÆ XIII. jam approbatum fuerit: Harum serie, nostrique auctoritate officii facultatem, quantum in nobis est, eidem Auctori concedimus typis edendi præfatum Opus; Servatis de jure servandis. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum &c. Datum Romæ in Conventu nostro S. Mariæ super Minervam die 8. Julii 1761.

Fr. Joannes Dominicus Villavecchia.
Magister Vicarius Procurator Generalis Ordinis.

Registr. pag. 40.

Fr. Angelus Rafferi Mag. & Pro-Socius.

REIM-

REIMPRIMATUR,
Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palat Apoſtolici Magiſter.
Dominicus Archiep. Nicomed. Viceſgerens.

REIMPRIMATUR,
Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord. Præd. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

IN-

INDEX
LIBRORUM, ET CAPITUM
LIBRI TRES.

Cap. I. *DE Gregorii genere, parentibus, pueritia, primaque institutione. pag.* 1.
Cap. II. *Ejusdem adolescentia, in Germaniam profectio, & clericalis vitae institutio.* 5.
Cap. III. *Romam ab Alexandro VII. arcessitus, honoribus, ac dignitatibus augetur. Praeficitur Transtyberinae Regioni lue laboranti, & Bergomensium Episcopus designatur.* 12.
Cap. IV. *Bergomensem init Episcopatum: ejus Ecclesiae status, atque instituta a novo Episcopo regiminis ratio.* 16.
Cap. V. *Remissam Cleri disciplinam corrigere, & restituere aggreditur.* 21.
Cap. VI. *Ad populi mores instituendos catechismo, & concionibus pergit.* 28.
Cap. VII. *Urbis, ac Dioecesis visitationem instituit, & quam in ea obeunda methodum, rationemque adhiberet.* 34.
Cap. VIII. *Pelaginorum sectam ab Ecclesia sua exterminat.* 42.
Cap. IX. *Ab Alexandro VII. S.R.E. Cardinalis creatur; Romam proficiscitur, mox ad Ecclesiam suam revertens Synodum celebrat.* 46.
Cap. X. *A Bergomensi Ecclesia ad Patavinam transfertur.* 53.

Cap.

Cap. XI. Quæ primum egerit in Patavino Episcopatu. 56.

Cap. XII. De Clericorum Seminario ædibus amplificato, reditibus, scholis, aliisque institutis, ac beneficiis aucto. 62.

Cap. XIII. De adhibita in Clericis initiandis atque Ecclesiæ ministris designandis cura, ac diligentia. 71.

Cap. XIV. De variis ab eo institutis Congregationibus. 78.

Cap. XV. Præcipua Gregorii studia ad componendos populi mores, & procurandam gregis salutem. 84.

Cap. XVI. De restituta, & aucta sacrarum Virginum disciplina. 91.

Cap. XVII. De sacris comitiis, quibus interfuit eligendi Pontificis causa. 97.

Cap. XVIII. Ut se gesserit in comitiis ab obitu Alexandri VIII. celebratis, quo Pontificatum defugeret. 101.

LIBRI SECUNDI.

Cap. I. De Gregorii in Deum fide, ejusque tuendæ, ac propagandae studio. 108.

Cap. II. De eximio ejus Religionis cultu. 117.

Cap. III. De spe, & fiducia in Deum. 126.

Cap. IV. De charitate in Deum. 133.

Cap. V. De orandi, ac contemplandi studio. 139.

Cap. VI. De animarum salutis zelo, ac pastorali solici-

licitudine. 146.
Cap. VII. De profusa in pauperes liberalitate. 152.
Cap. VIII. Qua fuerit in propinquos, & familiares charitate. 161.
Cap. IX. De charitate, ac beneficentia in adversarios quoque, ac sibi infensos. 168.
Cap. X. Ejusdem in omnes lenitas, ac mansuetudo. 174.
Cap. XI. In suis, atque Ecclesiae rebus gerendis prudentia. 180.
Cap. XII. De justitia zelo. 188.
Cap. XIII. De animi constantia, & fortitudine. 193.
Cap. XIV. De vita asperitate, & castimonia. 199.
Cap. XV. De animi modestia, ac demissione. 206.
Cap. XVI. De Prophetiae dono, ac miraculorum gratia adhuc viventi Gregorio collatis. 213.
Cap. XVII. Qua fuerit dum viveret existimatione, & fama virtutum. 220.

LIBRI TERTII.

Cap. I. Gregorii obitus, funus, & sepultura. 232.
Cap. II. Corporis ejusdem habitus, & forma, animi indoles, ingenium, & doctrina. 241.
Cap. III. Quae fuerit sanctitatis ejus opinio, & fama post mortem. 249.
Cap. IV. Miracula quaedam Gregorii precibus post ejus obitum a Deo patrata. 256.
Appendix. De iis, quae hactenus in causa Canonizationis B. Gregorii Barbadici peracta sunt. 266.

DE

B. GREGORIO
BARBARIGO
CARD.

DE VITA
ET REBUS GESTIS
BEATI GREGORII BARBADICI
S. R. E. CARDINALIS
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De Gregorii genere, parentibus, pueritia, primaque institutione.

BARBADICA Gens apud Venetos patricio loco ab ultima Civitatis origine clarissima habetur; multosque extulit viros omni tempore magnarum rerum administratione, atque honoribus præstantes. Qua gente prognatus Gregorius partam a majoribus gloriam non tam amplitudine honorum, quam sanctitatis fama, atque excellentium auxit splendore virtutum. Natus est Venetiis anno MDCXXV. vii. kal. Octobris, Patre Johanne Francisco Senatore, Matre vero Lucretia Leonia nobilissima, lectis-

ſimaque fœmina. Hanc quum medio ætatis curſu acerba ſibi morte præreptam maritus extuliſſet, viduitatem deinceps caſtiſſime coluit. Atque ab eo tempore ſeveriori vitæ diſciplina, omnibuſque religionis, ac pietatis officiis ſe totum dedidit. Itaque poſitis ſericis veſtibus, nonniſi laneis utebatur. Horas canonicas homo ſacris non initiatus rite, ac religioſe perlegebat, æternarum rerum contemplatione, dijudicanda, expiandaque conſcientia, frequentandis myſteriis, juvandis egenis, ceteriſque chriſtianæ diſciplinæ exercitationibus plurimum occupabatur. Et quod magno eſt fortis animi, ſolidæque virtutis indicio, idem neque elatus rebus ſecundis, neque adverſis unquam dejectus eſt. Literarum etiam ſtudia ſequutus complures diſciplinas calluit, præclareque in primis Philoſophiam. Tanta autem erat in eo vis memoriæ, ut nomina varia, eaque barbara, atque a ſermonis conſuetudine aliena plus quam centum, ut ab alio edita eſſent, ipſe extemplo memoriter reddere poſſet. Ampliſſima geſſit Reipublicæ munera non ſolum integerrima fide, ſed etiam prudentia, & æquitate ſingulari. Vixit annos ſeptem & octoginta, reliquitque nominis, & virtutis ſuæ memoriam immortalem.

Is itaque ſuſceptis ex conjugio liberis, pie, ſancteque ad Majorum inſtituta, ad Civitatis diſci-

diſciplinam, chriſtianæque Religionis normam inſtituendis operam, & curam ſingularem impendit; cujus eximiæ diligentiæ fructum ex Gregorio in primis uberrimum tulit. Nam vix infantiam egreſſus, ut erat docili, & candida indole, tradita ab optimo Genitore virtutum documenta reddebat moribus ad omnem modeſtiam, pietatemque compoſitis. Ea ætate neque cum æqualibus ludere, neque pueriliter quidquam facere viſus eſt, ſed ab ineptiis, & nugis prorſus abhorrens amare ſilentium, ſolitudinem capere, ſeque ad ſe colligere ſolebat. Fuere e domeſticis, qui eum in angulis, ac penetralibus domus orantem manibus ad Cœlum ſublatis, aliquando etiam vi mentis a ſenſibus abreptum ad Crucifixi, Sanctorumque imaginem aliquam hærentem invenere. Intempeſta nocte dormientibus ceteris e lecto proſiliens identidem, accenſiſque de lucerna cereis faculis, quod ſibi in cubiculo altariolum ſtruxerat, ornare, tum jugi oratione defixus diu ante ipſum perſtare ſolebat. Templa in primis libentiſſime adibat, ac nulla tædii, vel defatigationis ſignificatione, incredibili modeſtia, ac pietate horas ibi multas tranſigebat, ut ex ipſo habitu corporis animadverti poſſet, ſic eum mentem divinis rebus plenam, & occupatam habere, ut aliarum rerum cogitatione ne tentari quidem

 vide-

videretur; quibus ſane indiciis ſuſcipiendo ſacrorum cultui, atque ineundæ religioſæ vitæ rationi non obſcure præludere videbatur.

Ita porro inſtitutæ ad religionem indoli addebatur ingenium natura promptum, judicium acre, memoria tenax ſtatim arripiens, ac diu ſervans, quæ tradebantur; nec illi defuit paterna ſolicitudo, quo primis artibus, ac diſciplinis imbueretur, quarum ſtudio non celeriter minus, quam diligenter perfunctum, Pater ipſe Philoſophia inſtituendum ſuſcepit, neque exiguum tulit laboris ſui fructum. Nam celeri in iis ſtudiis, ac diſciplinis progreſſu paternæ diligentiæ Filius ita reſpondit, ut brevi inſtitutori ſuo par videri potuerit. Ea vero fuit Gregorius in eumdem Patrem obſervantia, & amore, ut ab ejus nutibus omnino penderet, ac ne adultus quidem ab ejus latere avelli poſſet. Quare ſi ruri cum eo aliquando verſaretur, ille vero in Urbem publicæ, vel privatæ rei cauſa ad dies aliquot evocaretur, ejus expectandi impatiens Gregorius relicto rure, atque levatione animi abjecta ad ipſum convolabat.

CAPUT II.

Ejusdem adolescentia, in Germaniam profectio, & Clericalis vitæ institutio.

PUeritiam egressus, ac liberalibus studiis satis excultus ad capessendam Patris exemplo, atque institutione Rempublicam idoneus videbatur. Annum ætatis undevicesimum attigerat, cum ad Monasteriensem in Westphalia Conventum pacis inter Europæ Principes conciliandæ gratia Aloysius Contarenus Venetorum Orator delegatus est. Huic cum se itineris comitem adjunxisset Gregorius, occasionem nactus non obscura iis Comitiis civilis, publicæque dedit prudentiæ argumenta. Nam Contarenus collatis omnibus cum eo negotiis, atque consiliis, rerum quæ ibi agebantur Commentaria Gregorio describenda commisit, quæ inde ad Senatum mittebantur. Eodem porro tempore tantum operæ posuit in Geometria cognoscenda, ut Euclidis libros omnes sedulo evolverit, ac sola ingenii ope brevi comprehensos habuerit. Ac quantum temporis e publicis curis, atque occupationibus decerpere posset, tantum ille studiis, piisque exercitationibus tribuebat. Raro pedem, nisi si aliqua sacra ædes adeunda esset, domo efferebat. Nec tamen aliorum consortia omnino

vitabat, sed tantam in hominum consuetudine retinebat modestiam, & comitatem, ut omnium in se converteret oculos, & benevolentiam conciliaret.

Aderat iis in Comitiis Romani Pontificis nomine Fabius Chisius Episcopus Neritonensis Apostolicæ Sedis apud Colonienses Legatus, qui non multo post Alexandri VII. nomine assumto universæ præfuit Catholicorum Ecclesiæ. Is Gregorii suavissimos mores, virginalem verecundiam, consilium, prudentiam, pietatemque miratus, præclarissimæ indolis de se magna pollicentis studio captus, quasi futurorum præscius excolendum sibi adolescentem existimavit, in quo eximiæ sanctitatis initia manifeste conspicerentur. Eum ergo sibi familiarem esse voluit, ac paterno amore complexus salutaribus monitis ad arreptam Evangelicæ perfectionis viam inflammabat ardentius, vitæque sanctissime traducendæ documenta inferebat, uberem ex tam fertili solo se frugum copiam collecturum sperans, quod postea rei eventus comprobavit. Cum eo divini Officii preces quotidie solvebat, ac modo de sempiternis, atque divinis, modo de literariis rebus colloquebatur; atque auctor illi hujus in primis consilii fuit, ut in amoribus, ac deliciis haberet semper Franciscum Salesium, hunc sibi ducem, & comitem, vitæque magistrum constitueret, ejus opera,

opera, *Philotheam* præcipue, seu Manuductionem ad vitam pie, sanċteque instituendam assidua versaret manu, ad eamque vitæ suæ rationes omnes exigeret. Itaque Gregorius suscepta cum Chisio summa doctrinæ, pietatisque necessitudine, ejus se disciplinæ commisit, ut in spiritualis vitæ progressu eo deinceps uteretur tamquam moderatore animarum peritissimo, e cujus monitis, ac præceptis, veluti maxime idonei divinæ voluntatis interpretis totus penderet. Chisius vero quam animo ceperat de Barbadico existimationem non retinuit modo, sed auxit, & paulo post etiam luculentius declaravit.

Absolutis Comitiis, & peragratis superioris, atque inferioris Germaniæ Provinciis Parisios contendit, ubi quatuor fere menses versatus est. Cum autem obsequii causa Christianissimum Regem semel, iterumque adiisset, tantam apud eum iniit gratiam, ut adolescentis modestiam miratus Veneto Oratori adfirmaverit visum sibi fuisse Gregorium Cœnobitarum Instituti religiosum tyrunculum. In Patriam reversus, quo publicæ administrationis auspicia caperet, Sapientum, ut vocant, Collegio adnumeratus est. At vero quum magnam de se in Republica expectationem jam concitare cœpisset, & apud Civitatem universam gratiosus admodum esset, expeditumque illi ad amplissimos

honores cursum pollicerentur ingenium, prudentia, morum probitas, ac Civium gratia, novum vitæ genus animo versare cœpit, atque in ea cogitatione defixus diu anceps, ac solicitus fuit. Nam quo terrenis curis omnibus solutus solis vacare cœlestibus posset, religiosæ vitæ rationem sibi ineundam putabat. Jam recessum a seculo meditabatur, tutamque respiciebat stationem aliquam in religiosorum hominum coetu optimis legibus, ac severiore disciplina constituto. Sed nutabat animo ex tot religiosis familiis, quibus christiana abundat Respublica, quam potissimum deligeret, atque complecteretur. Placebat Carmelitarum Excalceatorum disciplina, aut Camaldulensium Eremitarum solitudo, præsertim quod utriusque Instituti Professoribus multo studio faverat Pater, opemque suam omnem contulerat, ut eorum Cœnobia Venetiis extarent. Somaschensis quoque Congregationis actuosa in proximos charitas hominem multis mortalibus prodesse cupientem ad se alliciebat; ac modo in unum, modo in alterum Institutum se inclinari animo sentiebat, nec tamen certo consilio quodnam sequeretur eorum adhuc videbat. Itaque ut de re tanta, ex qua universæ vitæ ratio, atque æterna hominis salus pendere solet, prudenter decerneret, ac ne suo ipsius judicio staret quo
falli

falli posset, explorata primum multis precibus divini Numinis voluntate Johannem Baptistam Fabri in S. Lucæ Venetiis animarum Curatorem, Plebanum vocant, doctrinæ, & sanctitatis fama præstantem sibi adeundum proposuit, cujus consilio in deliberatione capienda tamquam divino oraculo uteretur. Is autem temporis modo ad consultandum, orandumque Deum quæsito, paulo post in hæc verba respondit: *Ecclesiasticam in seculo vitam amplecteris: Romam ibis, Episcopus eris: hæc de te constituit Deus*. Nec dissimile tulit responsum ab alio præclari nominis religioso viro, quem consilii causa Mediolanum profectus audiendum existimavit.

Per id tempus, anno videlicet MDCLII. Sacro Cardinalium Collegio adjunctus est Fabius Chisius, vir sanctissimis moratus moribus, ab ingenio, doctrina, atque eruditione locupletissimus, & summa abstinentiæ, probitatis, prudentiæque laude clarissimus, quo Gregorius, uti supra demonstratum est, familiarissime usus erat, initamque cum eo consuetudinem literarum subsidio absens retinebat. Hunc quoque non gratulationis modo, sed consultationis causa sibi adeundum putavit, nihil ut eo inconsulto moliretur, quem jam antea audierat multa sibi ad excolendum animum, sempiternamque salutem

tem conſequendam utilia præcipientem. Romam igitur ad eum profectus eſt, collatiſque cum ipſo de ſtatu vitæ eligendæ conſiliis in hanc ille ſententiam reſpondit: *Indigere Eccleſiam præſtantibus viris, qui non ſua dumtaxat, ſed proximorum ſaluti, & commodis diligenter ſervirent: Optime igitur pro ſua pietate, ac prudentia facturum, ſi Eccleſiaſticæ militiæ in ſeculo nomen daret. Juriſprudentiæ interea, atque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cognoſcendæ operam impenderet; tum biennio poſt ad Urbem rediret*. Paruit amantiſſimo, atque optimo Inſtitutori ſuo Gregorius, atque omni arctioris vitæ cogitatione ex animo depulſa Patavium ſe contulit, ubi legum interpretes audire ſedulo cœpit, atque ut erat ingenio, ac memoria facili, Theologiæ, atque Hiſtoriæ quoque ſacræ ſtudia cum iis accurate conjunxit.

Et quamquam lubrica eſſet ætate, atque in ea verſaretur Urbe, in qua ob variarum gentium juventutem ſtudiorum cauſa eo confluentem multa licentiæ pericula poſſet offendere, ita tamen ſe continebat, ut nihil daret ætati, nihil voluptati, ſed tempus omne aut literis, aut pietatis, ac religionis officiis impenderet. Solitudinis amantiſſimus æqualium vitabat conſuetudinem, nec alios fere adibat, quam Academiæ Profeſſores, aut religioſos viros, cum quibus vel de ſtudiis ſuis, vel de ſempiternis, ac ſpiri-

ſpiritualibus rebus ageret. Conſuetudine in primis, atque inſtitutione utebatur Hieronymi Erculani Ordinis Prædicatorum Theologi, atque Scriptoris doctrina, & pietate clariſſimi, qui quum Gregorium *innocentiſſimam animam* appellare ſoleret, tum ſe multo plura ab eo didiciſſe affirmabat, quam ipſe eidem tradidiſſet.

Jam vero quam ſatis comperta divini Numinis voluntate Eccleſiaſticæ vitæ ineundæ deliberationem cœperat, non amplius differendam, atque in aliud tempus rejiciendam, ſed maturandam omnino exiſtimavit. Die igitur v. Aprilis MDCLV. abjecta toga, ceteriſque ſeculi ornamentis, clericali veſte, ac tonſura a Venetorum Patriarcha initiatus dedit Chriſto, & Eccleſiæ nomen, atque ex eo in quo erat ad ſpeciem edito illuſtrique loco ad humiliorem, ut hominibus videtur, & obſcuriorem vitæ conditionem ſeſe demiſit. Mox vero per inferiores Ordinum gradus ad Presbyteratum aſcendit, nec multo poſt facto, ut eſt in more poſitum, publico ſtudiorum, doctrinæque ſuæ periculo, Juris utriuſque Doctoratus inſignia magna hominum gratulatione eſt conſequutus. Novum ex eo tempore hominem, novumque ſpiritum induere viſus eſt. Nam ſuſcepti Sacerdotii dignitatem ſecum ipſe reputans majoribus ad tanti muneris adminiſtrationem virtutum ornamentis ſe diligentius compara-

parare cœpit, & cogitationes, curas, operamque omnem ad suæ, proximorumque salutis dumtaxat studium, ac Ecclesiæ commoda, ad divinæ gloriæ incrementum referre prorsus instituit.

CAPUT III.

Romam ab Alexandro VII. arcessitus honoribus, ac dignitatibus augetur. Præficitur Transtiberinæ regioni lue laboranti, & Bergomensium Episcopus designatur.

INterea Chisius doctrinarum omnium laude, & magnæ virtutis, rerumque gestarum fama illustris summa Patrum consensione, atque universæ Ecclesiæ plausu, Alexandri VII. nomine assumto, Pontifex Maximus inauguratus est. Jucundissimo rei nuncio lætatus quam qui maxime Barbadicus, nulla tamen fortunæ melioris spe, nulla honorum, dignitatumque expectatione vel desiderio illectus, atque commotus est. At novus Pontifex memoria repetens quæ in adolescente suspexerat virtutum ornamenta, multa statim de illo a Veneto Oratore sciscitatus, hominem in Urbem venire jussit. Paruit is amantissimo sui Pontifici, atque ubi Romam advenit, omni benevolentiæ, & amoris significatione exceptus, nec dum posito in Aula sacra tyrocinio amplissimis muneribus cumulatus

latus est. Nam primum Canonicus Patavinus, tum utriusque, ut vocant, Signaturæ Referendarius, ac domesticus Præsul renunciatus est. Quibus honoribus auctus id curavit in primis, ne ingratus videretur in Pontificem, tum ne conceptam de se expectationem frustraretur, quam quidem non sustinuit modo, sed mox etiam exsuperavit. Nam paulo post grassante per Urbem epidemica lue, ad id mali propulsandum, aut minuendum optimus Pontifex curam omnem, ac diligentiam convertit, præposito singulis Urbis Regionibus delecto Præsule, qui publicæ incolumitati consuleret, curaretque ne malum latius propagaretur, neve morbo laborantibus ulla deessent corporis, animique subsidia. Transtiberinæ regioni Gregorium præfecit, ut ubi major esset miseræ plebis frequentia, major quoque Præfecti charitas eluceret. Grave ille, periculique plenum negotium alacriter suscepit, atque incredibili cum laude solertiæ, charitatis, & fortitudinis præconceptæ de ejus virtute opinioni cumulate respondit. Circumire assidue vias, obire ægrotantium domos, percunctari de singulorum statu, providere ne quidpiam eorum commodo, ac curationi deesset, parare, atque urgere ad auxilia ministros, ad valetudinem pharmaca, ad victum cibaria, omnia demum humanæ diligentiæ officia

officia præstare, atque eorum nihil omittere, quæ ad miserorum salutem, aut levamen pertinere animadverteret. Nec tam de humanis remediis, quam de divinis solicitus, quorum in publica calamitate uti est major necessitas, ita minor plerumque est cura, omni ope conniti, ne morbo oppressi Sacerdotum carerent auxilio, ac ne jam morituri suprema adeundæ æternitatis subsidia desiderarent. Latius interea manans lethiferi morbi vis domum ipsam Gregorii pervasit, ac duos e familiaribus ejus extinxit, magno adeoque cum vitæ ipsius periculo. Ergo amicorum plerique eum non hortari modo, sed plane urgere, ac impellere, ut inde migraret, ne alienæ procurandæ salutis studio vitam ipse suam in apertissimum discrimen adduceret. Is vero publica magis, quam domestica calamitate commotus commissam fidei, ac vigilantiæ suæ Regionis custodiam negavit se deserturum, mortem obire paratus magis, quam officio, ac miserorum curæ deesse. Quem igitur in calamitatis exordio prætulerat charitatis ardorem, ne suorum quidem funere, adspectuque mortis remisit, sed in susceptis charitatis officiis magno animo nihilo secius perseverans eo processit, ut Pontifex ipse hominis periculo commotus eum domo pedem efferre vetuerit, atque a munere mox abductum in Tusculanum secedere jusserit,

quo

quo salubrioris Cœli beneficio recrearetur, fractasque laboribus vires, & valetudinem confirmaret. Dici vix potest quibus tum per Urbem Barbadici charitas, providentia, magnitudo animi præconiis efferrentur. Ita certe in ore Transtiberinorum versabatur Gregorii nomen, ut diu, alteque posterorum animis insculptum hæserit, ac nostra fere ætate crebris sermonibus, ejusdem sit celebrata memoria.

Sed magnam in primis gratiam his rebus consequutus est apud Pontificem, qui admiratione tantæ virtutis, multo majore studio exarsit de eo benemerendi. Igitur cum per id tempus Bergomensium Ecclesia Antistite orbata fuisset, dignum Alexander præ ceteris, qui ei præficeretur, Gregorium existimavit, eumque ne suspicantem quidem Episcopum designavit. Luctandum tamen fuit cum hominis modestia, atque humilitate, qua gravem sibi molem imponi considerans, animi diu pendens, & anxius fuit, an oblatum sibi onus defugeret, ac detrectaret. Sed ancipiti cura, dubiaque cogitatione distractum, cum difficilis admodum videretur tantæ rei deliberatio, pervicit Alexandri præcipientis auctoritas, fecitque, ut ille recusare, atque obniti non auderet. Pontificis itaque tamquam Dei per ipsum loquentis vocem Barbadicus accipiens divinæ voluntati demisse acquievit,

vit, atque obtemperandi ſtudio a Cardinali Bragadino die xxix. Julii anno MDCLVII. in ſacris D. Marci ædibus eximio pietatis, ac religionis ſenſu Epiſcopum ſe inungi paſſus eſt. Suſcepta manuum impoſitione arſit mira cupiditate deſponſam ſibi Eccleſiam quam ocyſſime adeundi; quare ut primum ſibi licuit, impetrata a Pontifice venia, ad Sextilem ejuſdem anni ab Urbe profectus eo ire perrexit.

CAPUT IV.

Bergomenſem init Epiſcopatum; Ejus Eccleſiæ ſtatus, atque inſtituta a novo Epiſcopo regiminis ratio.

VUlgata jam hominis fama ita Bergomenſium animos occupaverat, eorumque deſiderium incenderat, ut fauſta omnia, atque felicia ſibi; & Eccleſiæ ſub Gregorii cura, ac regimine pollicerentur; nec ſua illos opinione, ac ſpe falſos fuiſſe commonſtravit eventus. Ac novus quidem Epiſcopus propitiato multis, accuratiſque precibus Paſtorum Principe Jeſu Chriſto, quo optimam regendi Gregis rationem aſſequeretur, cum veterum Eccleſiæ Paſtorum, tum Sanctiſsimi in primis Mediolanenſium Antiſtitis Caroli Borromæi inſtituta, virtutes, exempla, quantum Dei ope conniti poſſet,

ſet, ad imitandum ſibi propoſuit. Eumdem vero in omni paſtoralis vitæ parte feliciter adeo retulit, atque expreſsit, ut non immerito alter Carolus Borromæus vulgo appellaretur.

Suſcepta igitur vineæ illius procuratione, multa ſibi juxta Prophetæ monitum evellenda radicitus, ac deſtruenda, plura quoque plantanda, atque ædificanda cognovit. Nam etſi Prædeceſſorum Antiſtitum cura, ac diligentia ſanctiſſimis legibus communita, optimiſque inſtitutis, exempliſque fuiſſet exculta, ut eſt tamen humana conditio in laxiorem vivendi licentiam prona, multæ in chriſtianam, atque eccleſiaſticam diſciplinam irrepſerant corruptelæ, quibus Cleri, Populique mores laborantes, non ſolum ſpecie præſentis mali, ſed etiam futuri metu, ac periculo majore ejus animum magnopere commovebant. Quæ paucis ante annis Italiam fere univerſam vaſtaverat peſtis, ea Bergomenſem quoque Provinciam miſere afflixerat, ac tetram non corporibus modo, ſed animis intulerat cladem; nam lue ſublatis egregiis, optimiſque animarum curatoribus patuit exteris Sacerdotibus in Diœceſim univerſam aditus, quorum plerique literis, ac diſciplina deſtituti, jam non Paſtores, ſed Mercenarii doctrinæ inopia, moribuſque liberioribus detrimento Eccleſiæ fuere magis, quam

subsidio. Ad hæc, qui paulo ante decesserat Aloysius Grimanus Episcopus, cum senectutis onere pressus, variisque conflictatus incommodis Pastoralia munera per se obire aliquandiu non potuisset, impedita multa, atque incomposita, nec exiguo labore emendanda, atque in ordinem redigenda Successori reliquit. Id operis, ac laboris subiturus Gregorius hoc sibi proposuit, atque constituit, ut quam in alios inducere vellet disciplinæ formam primum in se ipso exprimeret, fore sperans, ut præeuntem Pastorem oves non invitæ sequerentur.

Principio igitur se talem exhibuit, qualem in Tito suo animarum Pastorem Paulus informat, sanctum, prudentem, sobrium, pudicum, doctrina præstantem, ceterisque instructum virtutibus, quæ Apostolorum Successorem plane referrent. Juge in primis orationis in eo studium, rerum omnium terrenarum contemptus, dura corporis per abstinentiam, labores, vigilias afflictatio, effusa, & ardens in omnes charitas, mansuetudo, patientia, solicitudo, ac vigilantia, nec minor in adversis, & arduis animi fortitudo, & constantia, mortem ipsam ubi oporteret subire parata. Tum sibi ante oculos Caroli Borromæi vitam, res gestas, ac Mediolanensis Ecclesiæ acta proposuit, eoque præformatore, ac magistro certum sibi Episcopalis vitæ ordinem, quem dein-

deinceps ſequeretur, præſcripſit, eodemque familiam quoque ſuam compoſuit, ut inde manarent in ceteros diſciplinæ, modeſtiæ, & probitatis exempla. Domus univerſæ apparatus, qui pompa careret omni, præter eam, quæ ſuſtinendæ dignitati prorſus deberetur. In ſupellectili, ac veſtibus nihil ſericum, nihil pretioſum, nihil ſtudioſius elaboratum, aut exquiſitum. Argentea vaſa, atque id genus inſtrumenta pauca quidem, eaque ad divinum fere cultum ſervata. Tenuis, ac frugalis menſa uno, vel altero obſonio, eoque vulgari, ac parabili more Cœnobitarum inſtructa. Pauci ad humiliores uſus famuli, paucique familiares, delecti tamen omnes, ac certo vitæ teſtimonio, aut experimento probati. Diſcreta ſingulorum munera, atque aſſignatæ cuique regulæ, ac leges, quas libello comprehenſas vulgavit ea inſcripta fronti Bernardi ſententia *Domum Epiſcopi decet ſanctitudo, decet modeſtia, decet honeſtas: Harum autem cuſtos eſt diſciplina*; qui contra eas faceret, domo excedere jubebatur.

Mane dato ſigno ſurgere omnes, atque in ſacellum convenire, æternarumque rerum meditationi, ac piis cum Epiſcopo vacare precationibus. Qui Sacerdotes eſſent, hi quotidie rem divinam facere; Epiſcopo facienti laici omnes religioſe adeſſe. Hora pomeridiana lectio-

nem de religione audire: ſub nocturnam vero quietem in eodem ſacello in diurnas conſcientiæ labes taciti inquirere, Pœnitentiæ ſacramento frequenter expiari, ſacram vero Hoſtiam ab Epiſcopi manibus ſemel in menſe recipere.

Menſa omnibus in triclinio communis, ſacra ad ipſam lectione adhibita, qua non minus animi reficerentur, quam cibo corpora. Quarta hebdomadæ Feria interdictus carnium eſus, indictum vero Feria ſexta jejunium. Noctu prodire domo permiſſum nemini. Fœminis ad Epiſcopales ædes aditus omnino præcluſus. Ut tonſurati, ac prolixis veſtibus, non tamen ſericis, clerici, ſacerdoteſque incederent, graviter ſancitum. A comeſſationibus, ludis, choreis, ſpectaculis, iiſque omnibus, quæ ſeculi licentiam, oblectamenta, vanitatemve olerent, abſtinendum omnino. A muneribus caverent quam maxime, nec quidpiam cujuſvis pretii dono acciperent, qui ſtipendio Epiſcopi viverent. Ab otio demum, profanis ſermonibus, maximeque impuris, diſſidiis, obtrectatione, ceteriſque aulicorum vitiis alienos, averſoſque omnes volebat. Præfecit domui univerſæ Sacerdotem gravem probitatis, ac prudentiæ laude ſpectandum, qui in familiarium geſta, dictaque diligenter inſpiceret, ſingulorum mores, atque errata notaret, ac pro tradita ſibi

po-

poteſtate corrigeret, atque emendaret. Iiſdem fere legibus ſe ipſum obſtrinxit, atque ſubjecit, utque impune ab iis, officioque ſuo nunquam deſciſceret, duos ſibi conſtituit vitæ cenſores, quorum nomina typis impreſſa in tabulario epiſcopali exponi publice voluit, eoſque juſſit, quidquid reprehenſione dignum admiſiſſet ſedulo monere, quo caveret inpoſterum, ſeque vel minimis in rebus quam caſtigatiſſimum exhiberet.

CAPUT V.

Remiſſam Cleri diſciplinam corrigere, & reſtituere aggreditur.

DOmo, ac familia in hunc modum compoſita, atque inſtituta ad reſtituendam, promovendamque eccleſiaſtici Ordinis diſciplinam cogitationes, & curas intendit. Vix enim fieri poſſe intelligebat, ut reliqui gregis converſio ſibi ex animi ſententia ſuccederet, quin prius ad Cleri reformationem ſeſe totum adjiceret; quod plerique degeneres Chriſtiani ſolutiorem quam agunt vitam, profligatis Clericorum moribus prætexere ſoleant, raro autem eorumdem caſte integreque viventium exemplo ad chriſtianæ vitæ formam provocentur. Sed ne quid temere, ac minus conſiderate adgre-

deretur, ab ipſo Paſtoralis adminiſtrationis exordio Clerum univerſum ſibi diligenter inſpiciendum, cognoſcendumque exiſtimavit. Curatoribus ergo animarum, tum ceteris Sacerdotibus, ac Clericis ad ſe arceſſitis, ſingulorum nomina, ætatem, domos, ſtatum exquiſivit, ingenium, ſtudia, doctrinam, & indolem diligenter expendit, explorataque omnia in commentarium redegit, quo factum eſt, ut jam altero Epiſcopatus menſe nondum expleto Eccleſiaſticos ſingulos de facie noſceret, & quanti quiſque eſſet ſatis perſpectum haberet.

Jam vero multa initio ſibi diſſimulanda, aut leniter tentanda intellexit, neque ſubita quaſi vi enitendum, ut inflicta diſciplinæ vulnera curarentur, ne remediis intempeſtive adhibitis exaſperarentur magis, ac deteriora fierent. Peritos itaque medicos imitatus non acriora primum, & omnia, ſed leniora, ac ſenſim, quæ pro morbi acerbitate magis opportuna videbantur, admovit, fore ſperans, ut ſi gravioribus malis præſentem aliquam medicinam afferret, facilior eſſet in reliquis Gregis univerſi curatio. Ea porro unde cetera in Clerum vitia manare ſolent duo eſſe animadvertens, rerum ſcilicet divinarum inſcitiam, & vitam otio, inertiaque traductam, faciendum ſibi in primis putavit, ut iis omnino eliminatis, quæ propria

ſunt

ſunt Eccleſiaſticorum hominum ſtudia inducerentur. Comparatis itaque pro cujuſvis captu, & commodo libris, certos in urbe, ac Provincia Sacerdotes conſtituit, qui rudiores alios patienter inſtituerent, aſſidueque exercerent. Cœtus deinde aliquos ſtatuta menſis cujuslibet die cum in Civitate, tum in Diœceſi cogi juſſit, ut eo quiſque ad diſſerendum, vel reſpondendum de ſacris, atque eccleſiaſticis rebus conveniret methodo, & ordine ab ipſo Epiſcopo conſtitutis.

Nec minor de Clericis cura, ac ſolicitudo Gregorii fuit. Cum enim initia, progreſsioneſque virtutum a prima educatione maxime pendere intelligeret, probatos adoleſcentes, qui Eccleſiæ nomen dare vellent, Seminario Clericorum excepit iis ſtudiis imbuendos, quæ futuris Eccleſiæ miniſtris maxime neceſſaria eſſent, ac populorum ſaluti cum primis utilia. Optimis magiſtris, qui probitate, & ſcientia præcellerent, pietate, ac literis inſtituendos tradidit, eorumque laboris partem in ſe quoque transferre, ac ſubire aliquando non dubitabat. Nam Seminarii ædes frequens adire, ac totos ibi aliquando dies tranſigere ſolebat, quo adoleſcentium Clericorum incitaret ſtudia, exploraret profectum, diſciplinam, & mores cognoſceret, paternis monitis teneras mentes ad vir-

tutem fingeret, amantiſsimiſque cohortationibus ad officia religionis, ac pietatis accenderet.

Tenues porro, anguſtique quum eſſent Seminarii reditus, tribus Clericatibus, ut vocant, eidem perpetuo adjunctis ita cumulavit, & auxit, ut centum deinde, & amplius ingenti Bergomenſis Eccleſiæ commodo, & ornamento ſuſtentari, ac inſtitui in eo poſſent alumni. Quo vero pluribus aliis, quibus pro ſua amplitudine ea Diœceſis abundat, Clericis idem pateret commodum, eademque inſtitutio, de novo Seminario conſtituendo conſilium cepit, idque Apoſtolicæ Sedis decreto ſub die XXII. Septembris anno MDCLX. ut conſtituere poſſet, impetravit. Sed quo minus egregium, atque utiliſſimum opus perfecerit, in cauſa fuiſſe arbitror non multo poſt conſecutam ipſius ad Patavinam Sedem translationem Tantæ ſolicitudinis, ac beneficentiæ memoriam, quam nullo unquam monumento conſignari, quamdiu Bergomi ſedit, Barbadicus permiſerat, eo ad Patavinam ſedem translato Seminarii Curatores his verbis ſub ejus gentilitio inſigni inſculptis poſuere.

EMINENTISS. CARDINALI BARBADICO
EPISCOPO BERGOMENSI,
QUOD SEMINARIUM DOTARIT MORIBUS,
DITARIT CENSIBUS, MUNIVERIT PIETATE,
EIQUE UNIVERIT CLERICATUS S. PAULI DE AZANO,
S. PETRI DE MEZATE, S. CASSIANI DE TRESCORE,
JO. BAPTISTA LAVEZARIUS CANONICUS,
HANNIBAL ALEXANDRIUS, FRANCISCUS A VALLE,
ANTONIUS TIRABUSCUS PAROCHI DEPUTATI
GRATI ANIMI MONUMENTUM POSUERUNT
ANNO MDCLXIV.

Jam vero ut invectas in Cleri mores, ac disciplinam corruptelas, abusionesque convelleret, vetera, ac recentiora Ecclesiæ instituta, quæ hominum oblivione, & incuria fere conciderant, in memoriam, & usum revocare constituit. Ergo quæ de vita, & honestate Clericorum sive ab Oecumenicis, aut Provincialibus Conciliis, sive a Prædecessoribus suis sancita fuerant, urgere identidem cœpit. Liberiores cum laicis alterius præsertim sexus consuetudines, & familiaritates, negotiationes, aleas, choreas, larvas, theatra, atque profana id genus spectacula vehementer insectari. Breviores vestes, capillorum cultum, & quæ seculi vanitatem præseferrent, omnino interdixit. Contubernales fœminas aut nullas permisit, aut

eas

eas dumtaxat, quas vel ætas, vel proxima ſanguinis conjunctio omni ſuſpicione liberaret. Ne quid demum, ut alia mittamus, in Eccleſiaſticis viris minus decorum, aut a ſacra profeſſione alienum conſpiceretur, neminem in laicorum familia, vel obſequii, vel rei procurandæ cauſa verſari ferebat. Improbabat in Sacerdotibus abjectionem, neque hac in parte vel erga ſe ipſum obſequium cujuſpiam, aut famulatum, niſi charitatis titulo, gravi aliqua in neceſſitate admittebat, id maxime ſpectans, ut eccleſiaſticus Ordo quo ei debetur loco atque honore ab omnibus haberetur, cum eumdem ipſe exemplo ſuo reverenter obſervandum, excipiendumque doceret.

Neque ſatis eorum ſaluti, ac dignitati conſultum putavit, ſi nihil turpe, aut flagitioſum admitterent, niſi ad omnem quoque probitatis, virtutiſque formam compoſiti Chriſti bonus odor efficerentur, & quantum laicis amplitudine honoris, & gradus excellentia præſtarent, tantum iis prælucerent ſplendore vitæ, & ſanctitatis; atque ut tales eſſent præibat ipſe vitæ plane Apoſtolicæ exemplis, ut haberet quiſque propoſita in Paſtore, atque Antiſtite ſuo quæ caperet documenta virtutis: Præibat quoque verbo, nec paternis ceſſabat monitis, juſſis, precibus, atque obſecrationibus hortari, arguere,

guere, urgere, ut Clerum ſuum Deo acceptabilem redderet, bonorumque operum ſectatorem: Literis demum, ac ſcriptis id aſſequi ſtuduit, ut ad optimam vitæ, ac diſciplinæ rationem unumquemque formaret. Edidit enim de Eccleſiaſticorum vita libellum, in quo deſignata diei partitione, quid ſingulis fere horis ab unoquoque præſtandum, quod orationi, ſtudio, lectioni tribuendum tempus, quæ vitanda, quæ agenda Clerico, ac Sacerdoti, compendio indicabat, ac viam omnibus expeditam præmonſtrabat, qua facile omnino, ſi vellent, ad Evangelicæ vitæ perfectionem contenderent.

Verumtamen quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, enixis ab eo precibus jugiter flagitabat, ut daret voci ſuæ vocem virtutis, qua excitati Eccleſiæ ſuæ homines ad propoſitas ſanctitatis regulas aliquando conformarentur. Cumque intelligeret ad concipiendum, foven-dumque melioris vitæ ſtudium prodeſſe cum primis, ſi exterioribus curis aliquando ſepoſitis, brevis aliqua ſolitudo captetur, qua rerum æternarum meditatione chriſtianus homo ſe contineat, omnemque in eas vim conferat mentis; pium hoc, ſaluberrimumque inſtitutum ab univerſo Eccleſiæ ſuæ Clero ſemel ut minus in annos ſingulos uſurpari juſſit. Primus itaque Ber-

gomen-

gomensium Episcoporum edixit, ut Ecclesiastici omnes in designatum locum certis anni diebus secederent, ac pio aliquo sacerdote exercitationum duce, ac magistro, æternarum, divinarumque rerum contemplationi operam darent, tum contractas e mundano pulvere sordes animi earumdem confessione detergerent, ecclesiasticum spiritum renovarent, veterem denique hominem expoliantes cum actibus suis novum induerent, qui creatus est in justitia, & sanctitate. Tanta inde consecuta est in plerisque morum, vitæque ad meliora conversio, ut brevi omni corruptela, ac deformitate sublata restitui cœperit Cleri universi disciplina, quam eo saluberrimo instituto deinceps retento mirifice auctam florentissima pietate, ac literis ad hanc usque diem Bergomensis tuetur Ecclesia.

CAPUT VI.

Ad Populi mores instituendos catechismo, & concionibus pergit.

RESTITUTA, ut fieri poterat, in ipso fere Episcopatus exordio ecclesiastici Ordinis disciplina ad corrigendos gregis universi mores studia, operamque convertit. Cumque ingentem malorum partem ex divinarum rerum, quæ ad salutem necessariæ sunt, inscitia plerumque oriri

oriri animadverteret, in id mali genus a ſuis depellendum curam, induſtriamque omnem Gregorius intendit Augebat hanc boni Paſtoris ſolicitudinem haud leve, quod ex vicinis hæreticis orthodoxæ fidei periculum impendere intelligebat; Nam qua parte Bergomenſis Provincia ad ſeptemtriones vergit, Vallitellinæ Rhætorum Provinciæ finitima, ac contermina eſt, in qua Catholici Calvinianis commixti agunt, ac mutua utrinque commercia intercedunt. Pronum autem, expeditumque erat, ut ex illorum conſuetudine rudis populus, & catholicorum dogmatum imperitus hæreticorum hominum, *quorum ſermo*, ut ait Paulus, *ſerpit ut cancer*, fallaciis caperetur, praviſque erroribus, ac doctrinis quaſi contagione quadam inficeretur. Facile enim contingit, ut quorum conſueſcimus moribus, religione quoque, ac vitiis imbuamur.

Ea porro cogitatio Gregorii zelum, & animum vehementer anxium, ac ſolicitum habuit ne quid in gregem ſuum ſerperet morbi, idque ſibi curandum exiſtimavit, ut non modo erroris labe, ſed periculo etiam ac ſuſpicione liberaretur. Quare omnes vigilantiæ, induſtriæque nervos intendit ad oves ſibi creditas chriſtianæ doctrinæ præſidio communiendas, ne proximæ peſtis afflatu, incautæ, ac improvidæ contamina-

mina-

minarentur. Ac Diœcesis quidem loca fere universa ab ipso administrationis suæ exordio nonnullis apostolicis viris e Congregatione, quam vocant Missionis, Roma deductis lustranda commisit, qui divini verbi semen ubique sererent, & christianæ catechesis documenta traderent, seque brevi ea loca aditurum populis denunciarent. Universos interea Civitatis, Provinciæque Curiones edicto monuit, ut singulis festis diebus hora pomeridiana discretos per classes pueros, puellasque suæ curæ commissas catholicæ Religionis præceptis, ac rudimentis imbuerent, nec tamen adultos præterirent. Magistros in unaquaque Parœcia disposuit, quibus ad Parochorum auxilia adjungi clericos voluit, eorum Ecclesiæ adscriptos. Concionatores, & pœnitentiæ administros salutare institutum urgere jussit. Laicos viros, quos Piscatores appellabat, tum Parochos ipsos circumire vias, plateas, & compita, vagosque pueros, atque infimam plebem sedulo conquisitam non invitare modo, sed ad templum deducere catechesi imbuendam. Parentes ipsos, tutores, magistros, dominos, vel opifices, ut filios, servos, discipulos, operarios ad christianam institutionem compellerent, hortabatur ipse cum voce e suggestu, tum literis amantissimis. Conflata præterea piorum hominum sodalitia, quorum cura, & in-

& institutum in explicanda Religionis nostræ disciplina sedulo versaretur, quæ varia deinceps in loca propagata manent adhuc cum pietatis laude, ac religionis emolumento. Ad Episcopales ædes confluentes mendicos, antequam stipem acciperent, divina lege erudiri, quam publicis quoque in plateis circumfusæ multitudini a concionatoribus explicari jussit: Qui eam ignorasset a Sacramentorum participatione arcebatur. Ut una demum, eademque omnibus esset docendi methodus, jam pridem statutas a S. Carolo Borromæo catechismi tradendi regulas ubique servandas vulgavit.

Nec suum desiderari passus est studium, qui alienum tantopere urgebat. Continenter ipse magno ceterorum exemplo nec bruma, nec æstu deterritus, perincommoda semper hora eas scholas adire, de præcipuis religionis capitibus copiose, dilucideque, atque ad auditorum captum ingeniique mensuram accomodate disserere, de divinæ legis præceptis, fideique elementis rudes interrogare, audire patienter, animos addere, ornare laudibus diligentes, excitare socordes: Pueros, puellasque prima sacrorum nostrorum notitia imbuere, præmiis, & munusculis allicere, factus cum Apostolo veluti parvulus in medio eorum, & tamquam si nutrix foveret filios suos, ut omnes quasi modo

genitos

genitos infantes purioris doctrinæ lacte enutriret. Auctæ propterea insignem in modum cum in Urbe, tum in Diœcesi hujusmodi scholæ, ut nulla jam ætas, aut sexus magna eas non adiret frequentia, ac turpe quisque putaret christianum hominem in voluntaria ejus, quam profitebatur, legis, ac religionis ignoratione versari.

Cum vero intelligeret, divini verbi prædicationem præcipuum Episcopi munus esse, quod tanti fecerunt Apostoli, ut viduarum ministerio operi Deo gratissimo anteferrent, in hanc quoque curam non alieno tantum ministerio, sed opera ipse sua continenter incubuit. Nam festis plerumque diebus, solemnioribus vero semper, ambonem conscendens ad confertam non vulgi solum, sed nobilium, optimatumque Civitatis cum Laicorum, tum Ecclesiasticorum multitudinem tamquam pro Christo legatione fungens concionem habebat non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. Sermo ejus vivus, & efficax ex imo pectore erumpere videbatur pleno magis pietatis, divinorumque sensuum, quos ex assidua cum Deo consuetudine hauriebat, quam doctrinæ lectione, ac studio comparatæ, quam etsi minime negligebat, non ostentabat tamen, sed ita charitatis ardore, tempe-

temperabat, ut ejus robur, & nervi penetrarent ad mentem, animosque auditorum, quos propterea in partem quamcumque vellet facile inflectebat. Eum e suggestu dicentem, cum sacris Pentecostes diebus aliquando audisset Lambertus Episcopus Eporediensis divinam hominis eloquentiam ita est admiratus, ut ad Cardinalem Colloredum scribere non dubitaverit, visum fuisse sibi non alia ratione Apostolos post acceptum Spiritum Sanctum ad Judæos, & Gentes verba fecisse. Ardens, ac vehemens erat in iis vitiis exagitandis, in quæ fere proniorem esse populum intelligebat. In pravas cum primis consuetudines, quæ frequentes, ac faciles labendi peccandique afferunt causas, invehebatur, amores videlicet, choreas, compotationes, ganeas, obtrectandi, jurandi, blasphemandique licentiam, discordias, ac simultates, atque id genus flagitia, & scandala reprehendebat acriter, atque insectabatur. Et quamquam unius plebis, rudisque populi institutionem ejus omnis spectare videretur oratio, apposite tamen ad omnium statum conditionemque dicebat, & singulorum officia ita persequebatur, atque explicabat, ut omni auditorum generi christianæ vitæ documenta suppeditaret.

Ex iis autem, quos acrioris pœnitentiæ stimulis,

mulis, pietatisque studio incitatos videbat, cum laicis, tum Clero addictis hominibus, coetum quemdam, ac sodalitium instituit, quod Poenitentiæ oratorium vocavit; Qui in eam societatem admittebantur, his fere institutis una simul exercebantur. In subterraneum principis Templi sacellum Festis diebus sub vesperas conveniebant. Sacra primum lectio habebatur, quam excipiebat de æternis rebus secreta mentis cogitatio. Tum Episcopus ipse, aut qui conventui præerat Sacerdos ad divini judicii, supremique numinis metum, ad expiandas poenitentia, & lacrymis præteritæ vitæ noxas brevi sermone excitabat; concepto demum de illatis Deo offensis dolore, vitæque emendatione proposita, ac constituta, certo temporis spatio voluntaria se quisque flagellatione plectebat. Cœptum vero in Urbe institutum late quoque in Provincia magno pietatis incremento propagatum est.

CAPUT VII.

Urbis, ac Dioecesis visitationem instituit, & quam in ea obeunda methodum, rationemque adhiberet.

HÆc pastoralis solicitudinis quasi initia fuerunt, atque præludia. Jam probe intelligens quantam ad salutem Ecclesiæ procurandam, ejusque mala avertenda Pastoris oculi habe-

habere vim ſoleant, univerſum gregem inſpicere, vultumque pecoris cognoſcere maturavit. A publicis itaque, privatiſque precationibus, ut decet rerum omnium initia, viſitationem auſpicatus, ipſam primum Civitatem, ac princeps ejuſdem templum rite luſtravit: Multa in eo diſciplinæ capita reſtituit, multa emendavit, ac ſaluberrimis decretis, vel ipſo renitente Capitulo, ſervanda conſtituit. Certis legibus divinæ Pſalmodiæ tempora deſcripſit, Feſta diſcrevit, & ſua cuique diei, ac ſingulis horis diſtributionum, ut ajunt, compendia, vel diſpendia ſtatuit, & ſacrorum rituum, atque cæremoniarum obſervantiam ſancivit. Intermiſſam diuturna deſuetudine certis diebus eccleſiaſtico ritu deſignatis parvi officii Beatæ Virginis Mariæ recitationem, Canonicis fruſtra obtendentibus inveterati moris poſſeſſionem, redintegravit, pleraque alia ad divini cultus incrementum, rerum ſacrarum dignitatem, & Cathedralis ipſius decus ſaluberrime inſtituit, atque ordinavit. Ceteras deinde Eccleſias, tum Parochos, Sacerdotes, Clericos, ſacras Virgines, Xenodochia, laicorum Sodalitia, loca denique omnia ad Epiſcopi curationem Eccleſiæ lege, inſtitutoque ſpectantia accurate cognovit, opportuniſque decretis pro rerum, ac temporis neceſſitate communivit.

Non multo post ad visendas exiit Diœcesis Ecclesias, quarum visitationem qua obiret ratione non abs re fuerit hoc loco explicare, ut inde Lector intelligat quantum in eo munere diligentiæ, curæ, ac laboris optimus Pastor impenderit. Præscripserat ipse sibi ex Tridentini Concilii, & Provincialis Mediolanensis Ecclesiæ Synodi decretis certas visitationis regulas de comitatu, de itinere, de victus ratione, de adventu ad Ecclesiam, de locis, rebus, personisque visitandis, deque omnibus, quæ ad eam rem pertinent, accurate obeundis. Eorum nonnulla per literas Ecclesiarum Rectoribus ante visitationem ipsam edicebat, monebatque, ut futurum Episcopi adventum Populo denunciarent, atque hortarentur, ut quæ pro eorum salute instituenda erant accuratis ad Deum precibus adjuvarent: Tum Ecclesiæ suæ statum, oviumque singularum describerent: Scripto quoque referrent, qui Cleri, Populique mores, quæ vitia obtinerent, quæ potissimum corruptelæ irrepsissent. Indicarent num publici agerent ibi peccatores, blasphemi, raptores, adulteri, scortatores, odiis, inimicitiis, aliisve flagitiis impliciti; num a sacris jamdudum alieni; num conjuges thoro disjuncti: Num alia, quæ Episcopi cognitionem, & medicinam postularent. Præmonitos demum faciebat,

ciebat, quæ sibi, & comitibus ex Ecclesiæ instituto paranda essent ad victum, ea nimirum frugalitate, ac temperantia, quam sibi, & familiaribus usu quotidiano præscripserat. Exigua deinde supellectili instructus in viam se dabat, iter omne psallendo, atque orando conficiens.

Bergomensis Provincia ad sexaginta passuum millia protenditur in longitudinem, tres fere partes montibus, jugisque prærupta, & quartam vix partem planities occupat. Qui montes incolunt plane rudes, numeroque frequentes pastoritia exercent, lacteque, & castaneis vivunt: Ferro effodiendo in subjectis fodinis multi, lanificio nonnulli occupantur. Asperrima igitur, ascensuque difficillima loca adire cogebatur Episcopus; ut corpore imbecillo, ac valetudine plerumque infirma, incredibili sane incommodo, ac labore. Occurrebant identidem, ut est locorum natura parum idonea ad recreandum hominem inedia, & lassitudine confectum, diversoria, seu verius monticolarum gurgustia, pastorumve mapalia, nec alibi diversabatur jucundius, quam ubi rerum premeretur inopia. Ut ventum erat ad designatum locum de via fessus, ac viribus fractus, sudore diffluens, vel imbre aliquando perfusus, ne momento quidem temporis respirans, sa-

cram ædem primum adibat, Dei, Sanctorumque præsidium multa prece rogaturus. Mox ad confertam populi multitudinem sermonem habebat, utque ineundæ visitationis fructum caperent, ferventissimis verbis ad pœnitentiam omnes exhortabatur. Templum deinde ipsum per partes lustrabat, sacra omnia cognoscebat, quæ neglecta essent restituens, quæ confusa ordinans, quæ sarcienda, ac renovanda præscribens.

Diei horas ita partiebatur, ut tempus omne populi institutioni, commodo, ac saluti, seque ipsum cunctis tribueret. Rem divinam in templo primo mane faciebat, mox divinæ legis rudimenta, ac præcepta rudi populo declarabat: Brevi deinde cohortatione infixis in eorum animos æternarum veritatum aculeis, monebat singulos, ut qui ejus opera, consiliove indigerent, libere omnino quavis hora ad Parochiales ædes ipsum adirent præsto omnibus semper futurum.

Dabat subinde pœnitentibus aures, tum vel sacram ipse suis manibus Eucharistiam, vel nondum consignatis, inunctisque Confirmationis sacramentum ministrabat. Ita matutinis horis assiduos inter labores traductis ad novos a prandio repetendos in hospitium se recipiebat. Cibus meridie parcus, aliquando nullus vel adeun-

adeuntium causa persæpe intermissus. Vix enim ad mensam constiterat, vel aderant condicta hora rebus, animisve diffidentes eo conciliatore usuri, vel ab ipso arcessiti veniebant flagitiosi homines, contumacesve a Sacramentis in ipso Paschate alieni, quos ille non antea dimittebat, quam amantissimis verbis ad saniorem mentem revocasset.

A prandio rursus in Templum redibat, eademque sedulitate ac labore catechesim, concionemque instaurabat. Sub noctem domum repetebat magna obsessus hominum frequentia, quæ vix ullum quiescendi spatium relinquebat, quos ut ille ad multam noctem patienter audierat, in cubiculum incœnatus se abdebat. Quod reliquum erat noctis orando magis, quam dormiendo magna ex parte transigebat. Brevis vero quies non detractis plerumque vestibus, aliquando nec in lectulo capta, cubile siquidem non aliter ab ipso relictum persæpe deprehensum est, quam primo advenienti constratum fuisset.

In omni quemcumque viseret loco de pauperibus, de ægrotantibus studiose inquirebat; quibus & ipse opitulabatur largiter, & aliorum quoque opem exemplo, atque hortatu procurabat. Inter visitandum de Cleri, populique vitiis diligenter sciscitabatur, tum referebat in codicem; quæ in præsentia corrigi possent op-

portune emendabat, ac convellebat: quibus autem prompta, ac fubita profutura non effent remedia, quod maturiore indigerent confilio, ea diligentius expendenda, atque ftatuenda in id tempus rejiciebat, quo in Urbem reverfus accuratiorem de iis confultationem inftitueret. Clero feorfum vocato, quæ neceffaria ad ejus emendationem videbantur, gravi, amantiffimaque oratione inculcabat: Ecclefiæ vero Rectori vifitationis decreta fcripto confignata tradebat, quo ea rebus ipfis, atque ufu perfici curaret: Populum denique univerfum in Templo convocatum ad Dei timorem, ad mutuam charitatem, ad facramentorum, & catechefis frequentiam, ad omnia chriftianæ pietatis opera amantifsime cohortatus, atque omnibus omnia faufta a Deo precatus difcedebat.

Perfunctus unius pagi vifitatione, recta, ac celeriter in alium contendebat: difcedentem vero effufa populi moltitudo, & circa ipfum ftipata omnium ætatis hominum turba contineri vix poterat quin lacrimis profequeretur, atque in voces erumperet triftitiæ, & amoris plenas. Sic inter publicas doloris, pietatifque fignificationes ad alteram proficifcebatur Ecclefiam non minora viarum, curarumque incommoda fubiturus. Cum enim vel ultimum luftrare vellet Diœcefis fuæ pagum, ac vicum, nunc abrupta

mo-

montium, nunc abſtruſos vallium receſſus per anguſtos, atque impervios calles adire pedibus cogebatur, ex quo intelligi poteſt quæ pericula obierit, quot labores iis itineribus ſuſtinuerit, præſertim cum ubique eamdem agendi, viſitandique rationem nullo vitæ, commoditatis, aut valetudinis ſtudio conſtanter retineret.

Quem vero cœperit ex iiſdem laboribus fructum æſtimare facilius eſt, quam brevi narratione complecti. Id primum eſt aſſequutus, ut chriſtiana inſtitutio adminiculum fidei, magiſtra religionis, & fundamentum ſalutis, jam pridem neglecta ubique locorum reſtitueretur: Tum ut diſpulſa divinæ legis ignoratione ſenſim quoque exigerentur flagitia, comprimeretur vivendi licentia, pravæque amputarentur conſuetudines peccandique occaſiones tollerentur. Concionum, & ſacramentorum uſus, quo nihil eſt populo chriſtiano ſalubrius, vel inductus vel auctus; redintegratus feſtorum dierum cultus, reſtituta templorum reverentia, Clerus ad officia ſua revocatus, exercita ab omnibus chriſtianæ pietatis opera, mutata demum Eccleſiæ, ac Diœceſis univerſæ facies, & quam veluti agrum ſpinis conſitum, atque occupatum acceperat, purgatam adeo, frugiferamque reliquit, ut quodammodo antiquorum temporum diſciplinam, & ſanctitatem præferre videretur.

CA-

CAPUT VIII.

Pelaginorum sectam ab Ecclesia sua exterminat.

SEd dum agro sibi commisso optima ingereret solertissimus cultor fidei, morum, ac disciplinae semina, quæ in uberrimæ spem messis jam adolescere cœperant, non defuit inimicus homo, qui *zizania superseminare* tentavit. Per ea tempora Jacobus a Sancta Pelagia laicus Mediolanensis vitæ sanctitatem ementitus, simulatæ virtutis ostentatione multorum animos ita occupaverat, atque seduxerat, ut spiritualis vitæ ac sublimioris contemplationis magistrum ac ducem se iis præberet. Clandestinos virorum, fœminarumque cœtus cogebat, in quibus instauratis Gnosticorum, Beguardorum, Beguinarumque illusionibus, atque spurcitiis exitiosa dogmata late propagabat. Pulsi e Brixiana diœcesi opera ac zelo Petri Cardinalis Ottholboni ejus civitatis Episcopi, qui deinde Alexandri VIII. assumpto nomine in Romana cathedra sedit, impurissimæ sectæ professores, qui a præformatore suo *Pelagini* vulgo dicebantur, in proximam, ac finitimam Bergomensem Provinciam commigrarunt, ibique pravi dogmatis luem clam diffundentes incautos nonnullos

los afflare jam cœperant. Quod ubi Gregorio renunciatum eſt, exhorruit animo gravi metu commotus, ne late ſerpens venenum gregem univerſum inficeret, atque corrumperet. Quo ergo vehementer ardebat religionis tuendæ zelo mali exordio occurrere ſtatuit, collatiſque cum Fidei Quæſitore Vincentio Maria Rivoli Ordinis Prædicatorum conſiliis, ac ſtudiis, obtentaque ab Urbis Prætore Aloyſio Mocenico auxiliari manu, quo ab ipſa radice malum convelleret, in exitialis ſectæ propagatores inquirere cœpit: Tum ſuo, ac Fidei Quæſitoris nomine edictum vulgavit, quo tenebroſæ, ac ſubdolæ genti larvam detraheret, veteratorum fallacias explicaret, conventicula prohiberet, ac profanos cœtus diſſolveret. Oves in primis ſuas paterna commonebat ſolicitudine, ut ab iis diligenter caverent, qui ore habituque *pietatis formam habentes, ſed virtutem ejus abnegante* eo facilius ſimulatione virtutis ſeducunt plurimos, quo *ſe in angelos lucis transfigurant*, cum ſatanæ ſint, *docentes quæ non oportet*, ſeque apud imperitos, & credulas in primis fœminas earum rerum magiſtros venditant, quarum vix eſſe queant diſcipuli. Falſis enim imbuti, illuſique præjudiciis, dum nova obtrudunt ſpiritualis vitæ documenta, miſeros auditores in varios ſecum errores abripiunt, atque in æternæ damnationis diſcri-

difcrimen impellunt. Compertum vero exploratumque fibi cum effet adverfus Ecclefiæ leges nonnulla conflari virorum fœminarumque conventicula, in quibus exercitationum piarum obtentu falfæ Orationis traderentur præcepta; eos præterea, qui cœtus hujufmodi frequentare folerent, arcani difciplina, & facramento quodam obftringi, ne quidpiam eorum revelarent, ac proderent, quæ ibi clam agerentur, quo vel uno gravifsimam pravæ mentis fufpicionem injicerent: Ea propter quo catholicæ Fidei, morumque puritati profpiceret, atque æternæ perditionis aditum creditis fibi animabus præcluderet, omnibus fuæ curæ fubjectis conventicula ejufmodi quamcumque in pofterum ob caufam cogere, vel adire omnino vetabat.

Perverfam deinde ac periculi plenam fpiritualis vitæ inftituendæ rationem eam effe denuntiabat, qua infirmæ adhuc mentes, atque imbecillæ ad fublimia & excelfa Deo non trahente inter orandum confcendere, & quafi evolare docentur, cum vix in imo chriftianæ perfectionis confiftant. Id enim vero curandum in primis, ut affidua ac diuturna vitæ activæ exercitatione per humilitatis, patientiæ, fui ipfius abnegationis, aliarumque virtutum actus, & habitus, pravas cupiditates, animique perturbationes frangere, ac fubigere difcant, tum

per

per gradus veluti quosdam ad altiora enitantur. Eos, qui secus fecerint, post falsæ atque inanis contemplationis usum, nullo in sanctitate vitæ profectu, virtutibus vacuos, ac prioribus vitiis irretitos magis, inquinatosque plerumque reperiri.

Monitos quoque eos faciebat, qui fœminis ad vitam pie religioseque exigendam institutores se præbent, atque in ea cura libenter versantur, ut hanc veluti certam quam sequerentur regulam animo infigerent penitus, ac sæpe memoria retractarent Augustini sententiam (a): *Sermo brevis, ac rigidus cum mulieribus est habendus, nec tamen quia sanctiores fuerint, ideo minus cavendæ; quo enim sanctiores sunt, eo magis alliciunt, & sub prætextu blandi sermonis, immiscet se viscus impiissimæ libidinis:* Nam, ut aliis verbis egregie ac vere S. Thomas Doctor Angelicus (b): *Frequens familiaritas cum mulieribus spiritualibus domesticum est periculum, delectabile detrimentum, & malum occultum bono colore depictum.*

Parochorum denique vigilantiam urgebat acriter, atque conscientiam onerabat, quo a suæ quisque Parœciæ finibus ea flagitia quam longissime arceret, subjectamque sibi plebem de rebus his diligenter doceret; nec hortaretur modo, sed etiam impelleret, ut ad Ecclesiæ tri-

(a) Apud S. Thom. Opusc. LXIV. (b) Ibidem.

tribunal eos ſtatim deferret, qui vetita conventicula celebrarent. His optimus Paſtor conſiliis, atque remediis imminens Gregi propulſavit periculum, atque id eſt feliciter aſſequutus, ut ab eo ſummoti peſtilentes homines, ſin minus a morbo convaleſcerent ipſi, oves certe ſuas inficere non amplius poſſent; ſicque eliminata pravi dogmatis contagione Eccleſia Bergomenſis catholicæ puriſſimæque Religionis cultu jam inde ab Apoſtolicis temporibus clara in antiquæ Fidei profeſſione confirmata in poſterum perſeveraret.

CAPUT IX.

Ab Alexandro VII. S. R. E. Cardinalis creatur. Romam proficiſcitur, mox ad Eccleſiam ſuam revertens Synodum celebrat.

HÆc ad Gregis ſalutem, Eccleſiæ ſuæ commoda, & incrementum, aliaque id genus complura brevi temporis ſpatio Gregorius perfecit, quorum fama cum omnium ore celebraretur, non finitimas modo regiones pervaſit, ſed Romam quoque perlata eſt. Quare virtutum, meritorumque illius æſtimator æquiſſimus Alexander VII. confirmata, & aucta, quam de ipſo cœperat, opinione, dignum omnino exiſtimavit quem novis cumularet honoribus, ac ſublimiorem in locum proveheret, ne uni tan-

tum

tum Reipublicæ christianæ parti, sed virtutum suarum lumine universæ splenderet Ecclesiæ. De illo itaque ornando, ac promovendo cum mature deliberasset, die v. Aprilis anno MDCLX. adprobante, ac plaudente Patrum Senatu, absentem, ac prorsus inscium S. R. E. Cardinalem creavit. Delata per celerem nuntium amplissimæ dignitatis insignia, ille nihil tale suspicans inexpectatæ rei novitate attonitus, atque perculsus eo animo excepit, quo humana omnia, ac terrena metiri, atque æstimare solebat. Eum tamen honoris nec optati, nec quæsiti gradum Deo primum bonorum omnium dispensatori acceptum referens, tum ejusdem in terris Vicario benefactori suo amantissimo, quam potuit maximas ei egit gratias, seque illi, atque Apostolicæ Sedi arctiore in posterum vinculo adstrictum, mancipatumque professus, in ejus fide, & obsequio perpetuo mansurum declaravit. Nec multo post Romam contendit, ut purpureum galerum ex ipsius Pontificis manu solemni ritu reciperet. Ut primum autem cæremoniam illam explevit, consuetis urbanitatis officiis in aula perfunctus, maturato reditu, ac celeri itinere in dilectæ Ecclesiæ suæ sinum sese recepit.

Jam vero in amplissimo ordine constitutus ita se gessit, ut is honor valuerit ad probitatem virtutemque hominis illustrandam potius, quam

ad

ad quidquam de pristinis animi sensibus, vitæque consuetudine immutandum. Nec enim quietam sibi, ac laboribus vacuam proposuit vitam, quasi adeptus Cardinalatum navigaret in portu, sed propter illustrioris honoris præstantiam, sublimiorem quoque virtutem a se flagitari sentiens, multo magis quam umquam antea laborandum, vigilandum, connitendum esse sibi persuasit. Ac majorem veluti nactus virtutis exercendæ campum ita secum statuit; eo ferventius Dei opem quærendam, eo acrius, ac diligentius ipsius gloriam promovendam, Ecclesiæ utilitati operosius inserviendum, hominumque salutem curandam multo magis, atque tuendam. Ergo de prioris vitæ instituto, ac ratione nihil omnino remittens, Cardinalis quidem titulo, insignibus, atque honoris prærogativa, ceterum modestia, frugalitate, laboribus, curis, vitæque asperitate idem qui antea Episcopus, nisi, quod nova ficbat in eo virtutis, & sanctitatis accessio.

Ad Ecclesiæ vero procurationem quod attinet, intermissas brevi absentiæ suæ tempore visitationis curas, quo solebat labore, & contentione repetiit, eaque demum feliciter absoluta, Synodum Dioecesanam indixit in kal. Septembres Anni MDCLX. Hanc magna Cleri frequentia celebravit, cum in singulis Parœciis

non

non niſi ſinguli manſiſſent Sacerdotes, qui ægrotis præſto eſſent. Gravem admodum ad Clericos, & Sacerdotes orationem habuit, quæ typis vulgata ſanctiſsimi Paſtoris zelum præfert cum ſumma doctrina, atque eruditione conjunctum. A ferendis novis legibus temperandum ſibi prudenter exiſtimavit; ſiquidem earum copia, ac varietate, uti multitudine remediorum corpora, magis aliquando laborare Rempublicam ſentiebat, quam gravitate morborum. Edita tamen a Prædeceſſoribus ſuis ad diſciplinæ inſtaurationem, atque cuſtodiam decreta, quæ temporum injuria obſoleſcere cœperant, in memoriam revocavit, eaque ab omnibus in poſterum ſervanda auctoritate quoque ſua propoſuit, atque firmavit.

Hæc ille brevi, quo præfuit Eccleſiæ Bergomenſi, annorum ſpatio præſtitit; majora etiam facturus, ſi in cœptis diutius pergendi loci, & temporis opportunitas ei non defuiſſet. De quibus breviter ſcribenti nullum magis idoneum teſtimonium offerri, aut majoris auctoritatis potuit, quam Petri Cardinalis Prioli, qui ei in Bergomenſis Eccleſiæ adminiſtratione non multis poſt annis ſucceſsit. Is enim ad Clementem XI. P. M. de Barbadico ſcribens: *Eccleſiam,* inquit, *Bergomenſem ſanctiſſime, & brevi ſeptennii ſpatio multo plurium annorum mente complexus con-*

formavit moribus, sancivit legibus, ornavit doctrina, inducto spiritualium exercitiorum usu, Christiana catechesi assidue promota, Dioecesi montana praesertim, & non facile pervia diligentissime lustrata, Clero ad disciplinam composito, sanctimonialibus ad perfectioris vitae formam redactis, Seminario Ecclesiastico redditibus aucto, & pietatis, ac literarum studiis exculto, nobilium, ac plebis piis coetibus institutis, populoque omni ad bonam frugem revocato.

In eandem quoque sententiam, iisdemque fere praeconiis ejusdem Cathedralis Capitulum datis ad Pontificem literis haec de Pastore, atque Antistite olim suo memoriae prodebat: *Viget adhuc in Bergomatum animis dulcissima gestorum ejus recordatio, & frequens in ore omnium praedicatio. Exstant pastoralis ipsius solicitudinis etiam in postremis Dioecesis villulis, in asperioribus aditu, situque montibus aere perenniora monumenta. Unius seculi quis credat, quae vix fuere septennii, & infirma semper valetudine, quam ultro adhibitae corporis afflictationes augebant:*

Luculentius demum Parochorum Urbis Congregatio ad eumdem Pontificem Maximum de Gregorii zelo, animarumque studio plane admirabili haec testabatur.

Praeibat itaque Gregorius exemplo quo vocabat imperio, & vita Episcopi erat Parochorum

norma,

norma, & censura. Ad orationis frequentiam animarum Curatores solicitabat? Ipse quod in Martino Episcopo laudatur, invictum ab oratione spiritum non relaxabat. Ad Sacramenta sancte tractanda hortabatur? Ipse in Sacris sanctitatis ipsius specimen se præbebat. Urgebat ad catholicæ Fidei præceptis, & mysteriis imbuendos commissos nostræ curæ Populos? Christianæ doctrinæ scholas ipse assiduus obibat, non hyemis hic acrius sævientis rigore, non æstatis fervore deterritus, si quos rudiores invenisset patienter instruens, instructiores laudibus, & præmiis excitans, omnes demum inflammans ad sanctum discendi opus, quod si unquam ferbuit, sub illo Episcopo fuit, & ad hæc usque tempora favente Deo mansit. Intensiorem de animarum salute solicitudinem exigebat? Princeps in ea omni conatu promovenda. Ad terrenarum rerum contemptum, ad eleemosynarum in egenos largitionem, ad sacras cæremonias rite obeundas facem ipse præferebat animo humana cuncta supergresso, divitiarum contemptor, in pauperes copiosissime effusus, divinorum rituum servantissimus, adeo ut si illi periissent, ex uno Gregorio sacris operante, & Divina peragente exscribi potuissent. Præmonstrabat in se ipso quam in Dei cultu religionem, in Templorum nitore diligentiam, in pervicacioribus corrigendis lenitatem, in vitæ ratione disciplinam a Parochis, ceterisque Templorum ministris desiderabat.

rabat. In ferenda onerum Parochialium cura ipsum habebamus Ducem, quem sequeremur, ad morientium ædes die, ac nocte accurrentem, dissidia inter nobiles componentem, in omni patientia, & labore arguentem, obsecrantem, increpantem, creberrimas, easque ferventissimas conciones habentem, & verba vitæ super mel, & favum dulciora fundentem: omnia demum Episcopalia munera alacriter obeuntem. Quot ille reluctantes ad animam flagitiis inquinatam sacra exomologesi expiandam, & jamdiu intermissam Angelorum Eucharisticam escam revocavit? Quot puellas e pudicitiæ discrimine cura, & ære suo eruendas curavit? Quot lapsas in pœnitentiæ asylo collocavit? Gregorius perditorum restitutor, afflictorum perfugium, viduarum patronus, orphanorum Pater. Gregorius bonarum, ac maxime divinarum literarum studia excitavit, iisdemque ipse excultissimus, quibus tantum temporis tribuebat, quantum alii ad ipsam requiem animi, & corporis sibi sumunt.

Habeant igitur Lectores paucis quidem, sed vivis admodum coloribus tamquam delineatam, expressamque Barbadici Pastoris sanctissimi imaginem; quam si meis ipse verbis effingere voluissem, haud scio an luculentius potuissem illustriora, quæ ille in Bergomatum Ecclesiam contulit, beneficia, & commoda recensere:

CAPUT X.

A Bergomensi Ecclesia ad Patavinam transfertur.

RES adeò præclare gestas, ac tanta cum laude administratam Bergomensem Ecclesiam cum Pontifex Summus Alexander VII. consideraret, ampliorem Dominici agri portionem Gregorio designandam ac commitendam putavit, fore sperans, ut uberior inde messis tam eximii cultoris industria Ecclesiæ obveniret. Nec fuit illi ad perficiendum, quod animo jamdudum conceperat, occasio diu expectanda. Nam per idem tempus anno videlicet MDCLXIII. mense Novembri Georgio Cornelio vita functo Patavinorum Ecclesia novum Antistitem expectabat. Itaque de Barbadico in demortui locum sufficiendo statim Alexander cogitavit, ac ne exquisito quidem, aut expectato illius assensu, ad eam sedem translatum declaravit. Mox dato translationis diplomate amantissimis eum literis cohortatus est, ut omni cunctatione, & causatione omissa novum onus subiret, collatisque sibi a Deo viribus ferre non detrectaret. Ad inexpectatæ rei nuncium Gregorius æstuare vehementer animo cœpit, ac varias in partes distrahi. Tum si quo modo recusare, ac defugere

poſſet graviſſimam ſarcinam, ne quod erat illi acerbiſſimum, a ſponſæ ſuæ ſinu divelli cogeretur, rationes omnes excogitavit; eamque in primis verſabat animo, quod alienum a ſeveriore Eccleſiæ diſciplina, atque ſacrorum Canonum præſcripto videretur, quempiam ab una Epiſcopali ſede ad alteram ſine cauſa traduci. Itaque rem omnem cum Johanne Paulo Oliva tum Pontifici a concionibus, deinde Societatis Jeſu Generali Præpoſito communicandam putavit, rogavitque hominem, quam ſtudioſiſſime potuit, ut ab ea mente Pontificem dimoveret rationibus, ut ſibi videbatur, ad id perſuadendum graviſſimis. At operam ille ſuam inanem prorſus apud Pontificem futuram intelligens, hanc ad eum epiſtolam dedit, qua inducere conabatur, ut Pontifici imperanti morigeraretur, neve conſilia animi ſui quantumvis æqua viderentur pluris faceret præ Pontificis voluntate. *Momenta rerum, atque rationum diligenter expendi, quibus Eminentiæ Veſtræ viſum eſt ab Eccleſia Bergomenſi diſcedendum non eſſe tametſi a Chriſti Vicario ad aliam evocaretur. Ego autem ſic exiſtimo, rationibus iis omnibus quamquam optimis præferendam omnino eſſe divinam voluntatem, tum ſummam illius Diœceſis, quo deſtinatur, neceſſitatem, manifeſtum denique, in quo aſſidue verſatur, ſub iſthoc rigido, & aſpero Cœlo vitæ periculum.*

Jam

Jam aulæ Romanæ satis cognitum, perspectumque est, quantum E. V. aliena sit a quacumque Ecclesiæ, vel status mutatione; novit enim ob id arreptam aliquando ab Urbe fugam; novit præterea E. V. animum ab omni commodo, vel utilitate aversum penitus, atque alienum: Nihilo tamen secius obedientia, quæ melior est quam omnis victima, ac longe major animarum numerus, quæ tanti Pastoris vigilantia, & exemplo quam maxime indigent, non suadere modo, sed impellere debent E. V. ut divinæ se alacriter voluntati committat, eamque amplectatur crucem, quam Christus Vicarii sui manu humeris ejus imponit. Hæc est consilii mei ratio nihil temporale, aut terrenum, sed unam respiciens majorem Dei gloriam, atque omnino certam novi Gregis E. V. præstolantis utilitatem.

Quas igitur meditabatur Gregorius elabendi, defugiendique vias, cum Pontificis voce præclusisset divina voluntas, cui refragari religio esset, acquiescendum sibi esse intellexit. Quapropter ad spem rei bene gerendæ excitatus, ac divinæ Providentiæ confisus, quæ quocumque se vocaret, ac duceret, quod sibi, & Ecclesiæ potius, atque utilius futurum esset, efficeret, manus dedit, ac paruit se totum æquissimo animo Deo vocanti permittens.

Fuit ea dies ut Patavinæ Ecclesiæ felix, ac jucundissima, ita Bergomensi tristis, ac luctuosa,

 quod

quod adempto sibi egregio, sanctissimoque Pastori vix parem unquam alium se habituram speraret. Itaque Grex universus in dolore, ac luctu esse, conqueri ereptum sibi optimum, amantissimumque Antistitem, ac veluti amisso Patre orbitatem suam deflere. Contra ingenti Patavini gestire lætitia, efferre laudibus Pontificis Romani judicium, ac novum Gregorio honorem effusis omnium ordinum plausibus gratulari: Nihil non felix, faustumque sibi ominari ab eo Pastore, cujus virtutum, & sanctitatis fama Italiam compleverat universam. Neque ea spes Patavinos fefellit, quum nullum fuerit Pastoralis solicitudinis genus, quod a priore Ecclesia in alteram non transtulerit Barbadicus, ut purgatam, expolitamque christianis moribus, beneficiisque insignibus auctam, ad posteri temporis firmitatem optimis legibus communitam, exemplis denique suarum virtutum omni sanctitate ornatam, cumulatamque relinqueret.

CAPUT XI.

Quæ primum egerit in Patavino Episcopatu.

PAtavina Ecclesia, cujus originem ab apostolicis usque temporibus Scriptores plerique deducere solent, ut ceteras Venetæ Reipublicæ Ecclesias amplitudine redituum ad Epi-

scopi

ſcopi dignitatem nobilius tuendam præcellit, ita oneribus ſuperat, atque laboribus ab Epiſcopo, ſi modo recte munere ille ſuo fungi velit, perferendis. Præeſt ille antiquiſsimæ, ampliſsimæque Civitati, cujus tamen pro ambitu longe minor eſt civium numerus, incolarumque frequentia. Eorum nonnulli ob agri ubertatem, rerumque copiam, ut fieri plerumque ſolet, in otio vivunt, alii literas ſequuntur, quorum alterum vix unquam, alterum haud ita ſæpe videmus cum eximiæ pietatis ſtudio conjungi. Neque eo ſecius ea Urbs, ut omnibus bonis artibus, ac diſciplinis, ita etiam cultu religionis ſemper excelluit. Princeps Templum illuſtri ornatur Capitulo, quod Canonicis XXVII. ex quibus dignitates, ut vocant, quatuor, Cuſtodibus ſex, totidemque animarum Curatoribus, Capellanis XLVI. amplius triginta Clericis conſtat. Templa CXVI. in Urbe numerantur; quibus animarum cura adjuncta eſt XXIV. Regularium virorum Cœnobia XXI., ſacrarum Virginum Monaſteria, aliaque fœminarum Collegia XXVIII. Xenodochia præcipua ſexdecim, præter alia pia loca, laicorumque hominum ſodalitia, atque Oratoria. Diœceſis latiſsime patet ad quinquaginta fere paſſuum millia, oppidis, caſtris, vicis, pagiſque frequens. Templa in ea fere quingenta: maximam partem

ampla

ampla continetur, feracique planitie, amœnisque collibus cingitur, iisdemque frugiferis; Montibus tamen non caret, iisque asperrimis, adituque difficillimis, ut alicubi equo conscendi vix posint. In Regiones dividitur XLV. Vicariis, ut vocant, foraneis tributas. Parochiales habet Ecclesias CCCV. In tota Diœcesi censentur hominum capita amplius CCC. millia.

In ampliorem hanc Provinciam translatus Gregorius eo tempore fuit, quo ex susceptis in Bergomensis Ecclesiæ procuratione laboribus, valetudine erat adeo affecta, atque imbecilla, ut exiguum ei vitæ spatium jam Medici prænunciarent. Ea in Civitate, in qua severioribus literis, & disciplinis adolescens operam dederat, tum ob proximas paternas ædes, atque affinium, amicorumque Venetorum familias quasi in sinu patriæ tranquillum, tutumque portum, in quo demum quiesceret, invenisse videbatur. At ille, quod acceptum honorem non veterum laborum mercedem, ac præmium, sed novorum initium esse verissime reputaret, posthabitis non tantum vitæ commodis, sed honestis quoque levationibus ad mortem usque continenter laborandum, desudandumque sibi constituit.

Ut primum itaque novi regiminis clavo manum admovit, quæ duo semper gerebat in oculis,

oculis, divinæ gloriæ incrementum, & commissi sibi Gregis salutem omni ope, studio, ac diligentia promovenda suscepit. Atque ut ab omni alia solicitudine, & cura expeditus, ac liber, in solas incumbere posset Pastoralis muneris partes, rei familiaris administrationem a se prorsus amotam in alios rejecit. Idoneos ergo Episcopali mensæ Sacerdotes præfecit, quibus prudentiæ, & fidei laude probatos aliquot laicos adjunxit, ut ab Oeconomis, Procuratoribus, ceterisque administris dati, acceptique rationes exigerent, deque omnibus iis decernerent, quæ ad Familiæ expensas, aut reditus pertinerent. Quo id primum consequebatur, ut ad veteris disciplinæ normam, Conciliorumque decreta non sine testimonio in re pecuniaria esset Episcopi administratio, tum ut ipse non solum omni suspicione avaritiæ careret, sed ingenti curarum parte, ac molestia liberaretur.

Jam vero cum nihil grave sine consilio aggrediendum, ac sine aliorum opera perfici posse intelligeret, neque se unum tantis parem esse oneribus, quibus premeretur rerum gerendarum, exemplo Mosis quod sacris literis proditum est, quæ leviora esse viderentur, minorisque momenti, singula in fidissimos, atque idoneos homines transferre constituit, qui probitate, ingenio, & prudentia valerent plurimum,

atque

atque in variis ad Ecclesiæ commoda ministeriis adjutricem ipsi manum præstarent. Viros itaque quoscumque potuit probos in primis, ac literatos cum ex ipso Patavinæ Ecclesiæ sinu, tum aliunde, ac præsertim ex Mediolanensium Oblatorum Congregatione, aliisque cœtibus advocavit, quibus varia committeret Ecclesiæ munera. Non ita tamen in regiminis sui partem eos adscivit, ut onera omnia in eos transfunderet, seque curis levaret, atque laboribus; Nam in singulorum officia invigilabat sedulo, ac sæpe inquirebat, atque in rebus singulis ordinandis, disponendis, ac transigendis, minutis quoque, ac temporariis per se curandis ita versabatur, ut spiritu, consiliis, & opera non præire solum, sed sustentare omnes videretur.

Et in Urbe quidem de auxiliari Sacerdotum manu laborandum ei magnopere non fuit, cum & plures haberet operi idoneos, atque opportunos, & Gregem præsens ipse intueri, atque curare facile posset; tum constituere hominem juris, & Ecclesiasticæ disciplinæ peritum, cui Vicariam potestatem in universos committeret. Præcipua, ac difficilior cura fuit externis Provinciæ Ecclesiis idoneos; probatosque Pastores præficere, aut jam constitutos in officio diligenter obeundo continere. In eorum propterea delectu accuratissimus fuit, in observandis autem,

tem,

tem, exercendiſque jam præpoſitis vigilantiſſimus. Nam deſignatis per ſingulas regiones Vicariis, probatis nimirum, ac gravibus Sacerdotibus, ſingulas Parœcias regionis cuilibet ſuæ luſtrandas commiſit, ut in earum Rectores diligenter inquireret, Cleri, populique mores notaret; intueretur, ac circumſpiceret omnia, accurateque ad Epiſcopum referret, quæ in præſentia curare ipſe, atque emendare non poſſet. Quæ vero ab iis ſervandæ leges, quæ cuique poteſtas eſſet, quæ cura exercenda, ſingulari libello deſcripſit, qui typis vulgatus circumfertur. Eos in Urbem aliquando arceſſitos interrogabat diligenter de ſingulis, & quemadmodum muneris ſui partes obiiſſent cognoſcere volebat. Sed de illorum evocatione atque inſtitutis erit alibi opportunior dicendi locus.

Haud ſatis tamen Eccleſiæ neceſſitati conſultum putabat, ſi alienis tantum oculis eam luſtraret, niſi cognitum ipſe perſpectumque oculis haberet ſuis Gregem univerſum, & quibus indigeret ad ſalutem remediis diligenter inveſtigaſſet. Quamobrem inſtituta cum Urbis, tum Diœceſis viſitatione, hanc niſi legitime abſens, graviterve impeditus per ſe quotannis ita obire ſolebat, ut aliquam ſemper Civitatis partem, ac Diœceſis inviſeret, donec univerſam, qua late patet, Provinciam circumiret.

De

De comitatu autem, frugalitate, curis, atque laboribus eo in munere adhibitis non est cur plura dicamus; sunt enim huc transferenda, quæ de Bergomensis Ecclesiæ visitatione supra indicavimus, cum eandem retinuerit in utraque Diœcesi peragranda vitæ rationem, ac disciplinam.

CAPUT XII.

De Clericorum Seminario, ædibus amplificato, reditibus, scholis, aliisque institutis, ac beneficiis aucto.

PRimas componendæ, ordinandæque Ecclesiæ cogitationes, & curas ad Ecclesiasticorum hominum cœtum convertit, quo nimirum sancte, riteque instituto facile Populus ad religionis, ac pietatis officia revocaretur. Cum vero intelligeret idoneos Ecclesiæ Ministros nonnisi ex optime institutis Clericis fieri posse, quantaque vis in recta horum institutione ad reliquum vitæ cursum inesset, in id primum operam contulit, ut Ecclesiæ addicti adolescentes pietate, ac literis qua fieri posset maxima diligentia excolerentur; Sed quod erat pro illis ad Concilii Tridentini leges Patavii excitatum jam olim Seminarium, vel ob ædium angustias, vel ob annui proventus tenuitatem paucos admodum

modum pro Diœcesis amplitudine ferebat alumnos. De illo itaque amplificando, augendoque consilium primum capiendum fuit, quod etsi magnis difficultatibus impeditum videbat, strenue tamen rem aggressus, brevi, ac feliciter absolvit; Nam ingenti pecuniæ vi Seminarii ædes a veteri angustiore loco in commodiorem, amplioremque transtulit, atque ita perfecit, ut novus ædificii conditor videri posset, ac dici. Proventus deinde multos adjecit; Nam collata sibi jampridem Sacerdotia eidem Seminario Apostolicæ Sedis adprobatione concessit, atque in perpetuum addixit, ut auctis subinde censibus amplius centum in eo sustentarentur alumni.

Rebus ita constitutis, adolescentes non antea in Seminarium admittebat, quam eorum genus, indolem, mores explorata diligenter haberet. Tum quo animo ad Ecclesiæ stipendia accederent; num certo divini Numinis afflatu, an cæco ineuntis ætatis impetu; num honoris, commodi, aut lucri causa, an, quod unum Ecclesiasticis viris spectandum, divinæ gloriæ, tum suæ, aliorumque salutis studio exquirebat. Cumque non sibi eos tantum, sed Ecclesiæ utiles esse oporteat, ingenium quoque ad optima studia accommodatum requirebat; quod si aptos, idoneosque comperisset, Seminarii Præfecto, egre-

egregiisque Professoribus instituendos tradebat. Iisdem porro legibus cum alumnos, tum Professores, ceterosque Seminarii ministros regi voluit, ac gubernari, quas Carolus Borromæus ab se conditis Seminariis constituerat, addita tamen illis peculiari quadam studiorum methodo, seu compendiaria de tradendis disciplinis institutione, quam pro sua in iis omnibus eruditione Gregorius ipse conscripserat.

Conquisitos undique, largisque stipendiis conductos disciplinarum fere omnium Professores egregios scholis a se ample magnificeque instructis, apertisque præfecit. A Latinæ, & Græcæ linguæ institutionibus alumnorum studia iniri jussit, quo via illis ad omnem literaturam, atque elegantiam sterneretur. Hebraicam, eique affines Syriacam, atque Chaldaicam ad eas percipiendas idoneis tradi voluit, quod intelligendis, atque interpretandis divinis Scripturis non exiguam utilitatem atque subsidium afferre posse intelligeret. Cumque animo perlustrasset vastissima Orientis spatia, in quibus Arabica fere sola dominatur, alicubi vero Turcica, & Persica, harum quoque Linguarum magistros constituit, qui christianæ militiæ tyrones pro catholica Fide pugnaturos præmunirent, atque instruerent armis adversus Satanæ imperium iis in regionibus late diffusum. Humanioribus literis

teris ſatis imbutos ad ſeveriora Philoſophiæ, Matheſis, atque utriuſque Juris ſtudia traducebat; impenſius tamen divinarum rerum ſcientia, atque Eccleſiaſtica Hiſtoria eos informari, imbuique cupiebat. Hanc enim cum a prima adoleſcentia diligenter ipſe coluiſſet, ita deinceps amavit, ceteriſque prætulit ſtudiis, ut eam domi prælegere, ac Clericis nonnullis explicare a ſua dignitate non putaret alienum.

Ut autem ſanioris doctrinæ depoſitum per Apoſtolorum manus ad Succeſſores Epiſcopos delatum, iiſque a Paulo cum primis commendatum, qua maxima poſſet fide, ac diligentia tueretur, magnopere cavit, ne Theologiæ Profeſſores, vel auditores novitatis ſtudio abrepti circumferrentur omni vento doctrinæ, ſed eum unum ſequerentur ducem, atque magiſtrum, cujus veſtigia qui fideliter preſſerit, a veritatis tramite deflexiſſe nunquam inventus ſit. Itaque Theologiæ Profeſſoribus hanc legem indixit, ut *ſequerentur omnino doctrinam S. Thomæ, quam diſcipulis non ſcribendo, ſed ex ejuſdem Doctoris Summa typis impreſſa explicando traderent, eumque propterea non ſolum proprium, ſed unicum Doctorem haberent, & ponerent in eo operam, ut auditores erga illum quam optime afficerentur*: & poſt pauca: *Explicatis*, inquit, *S. Doctoris articulis, nullam aliam quæſtionem inſtituat, difficultatibus tamen*

non omissis ; satisque bonos Theologos se sciat effecturum , si sola doctrina S. Thomæ suos Auditores erudiat . Eo nimirum erga Angelicum Doctorem ferebatur studio , ut ejus scripta, quasi divinitus tradita , impense coleret, ac veneraretur . Quo suum propterea erga ipsum cultum præcipua significatione declararet , remque faceret Ecclesiæ perutilem , nitidissimis Seminarii sui typis S. Thomæ Summam Cardinalis Cajetani , & Seraphini Caponii commentariis illustratam edi curavit : Sed cum opus magnifice , ac splendide a se inchoatum morte præoccupatus absolvere non potuisset , ejusdem in Episcopatu Successor Georgius Cardinalis Cornelius non minore studio , sumtuque perfecit , ac summo Reipublicæ literariæ bono vulgavit .

Jam ne ullum ad fovenda , atque promovenda literarum studia subsidii genus desideraretur, optimis ad quamlibet disciplinam comparatis libris amplissimam Bibliothecam instruxit,quam Seminariensium suorum usui perpetuo dedicavit . Typographiam quoque illustrem , ac nulli Italicarum secundam ære suo comparatam eidem attribuit . In ea præter omnis generis characterum varietatem, copiam , atque nitorem, quibus insigniores Typothecæ abundare solent , Orientalium quoque characterum matrices, & formas posuit, quo perutiles Orientalium Missionum Ministris

ſtris libri ederentur ad catholicæ Religionis præſidium, propagationem, & incrementum. Ac primum tanti beneficii veluti ſpecimen prodiit iis formis excuſus Alcorani Textus arabicis characteribus, iiſque pulcherrimis, ex arabico idiomate in latinum translatus a Ludovico Maraccio, appoſitis unicuique capiti notis, atque refutatione Tomis duobus in folio, convellendæ Muhamedanæ ſuperſtitioni, Turcarumque converſioni procurandæ opus ſane accommodatiſsimum.

Profeſſoribus, alumniſque ad optima ſtudia incitandis, dici vix poteſt quantam adhiberet induſtriam, ac diligentiam. Seminarium frequens adibat, perſæpe etiam ex improviſo aderat prælegentibus, diſputantibus, colloquentibus. Præſentia ſua opus urgebat, laudabat ſolertes, arguebat ſocordes, excitabat torpentes. Bis quolibet anno ſingulos ad examen vocabat; Præerat ipſe, uniuſcuiuſque ingenium, atque in literis profectum exploraturus. Omnes demum paternis cohortationibus, promiſsis, aut præmiis ad aſsiduitatem, & curam in ſtudiis adhibendam incitabat. Quid? quod Profeſſoris partes aliquando obire tanquam hypodidaſcalus non gravabatur, perinde ac ſi una hæc Epiſcopi eſſet occupatio? Eorum in primis ſtudium vehementer probabat, qui emenſo Theologiæ curſu ſacræ eloquentiæ operam darent, atque in ſcri-

bendis, recitandisque concionibus sedulo versarentur. Nihil scilicet optabat ardentius, quam ut idonei formarentur animarum Rectores, qui divini verbi ministerio, in quo populorum salus magnam partem posita est, spiritualis vitæ ovibus suis alimenta præstarent. Eo in munere adolescentes exerceri omnes jubebat, experturus quid posset quisque, quantumque in dicendo valeret. Ingentem vero solicitudinis suæ fructum cepisse sibi videbatur, cum eorum quempiam e majoris templi suggestu in magna auditorum frequentia, non sine laude concionantem audiret. Vana tamen, atque in minimis ducens ornamenta scientiarum, nisi sint cum vitæ innocentia, ac religione conjuncta, nihil prius habuit, quam ut teneri adolescentium animi ad veræ, solidæque pietatis, atque virtutis cultum informarentur. Gravem ergo, probatissimumque Sacerdotem eorum moderatorem constituit, qui clericalis vitæ disciplina eos rite institueret, christianæ doctrinæ capita, Ecclesiæ ritus, ac ceremonias accurate doceret, Sacramentorum usu, orationis studio, conscientiæ discussione, piisque aliis exercitationibus, constituta horarum partitione, diligenter excoleret.

Neque contentus aliena fide, ac vigilantia, ipse quoque in Rectoris, Magistrorumque partes & onera descendebat. Nam totos aliquando

do dies in Seminario transigens, veluti cinctus filiorum corona Pater, inter alumnos familiariter versabatur, ac pia miscens colloquia, rerum spiritualium communicatione, & charitatem spirantibus verbis teneras mentes ad virtutem, pietatemque accendebat. Locum in eodem Seminario designaverat, quem *Asceticum* vocabat: Eo secedere bis in anno spiritualibus exercitiis habendis alumnos omnes volebat: Parochos quoque, sacerdotesque Urbis, ac Dioecesis una saltem in singulos annos hebdomada eo loci convenire jusserat ad easdem exercitationes accurate obeundas.

At nunquam major ejus animum cura pulsabat, quam cum autumnalibus feriis e Seminario, & Urbe facta esset alumnis discedendi potestas. Timebat enim vero, ne sub liberiore coelo remissione disciplinæ juvenili licentiæ laxarentur habenæ, ne qua labes hæreret moribus, ne studiis irreperet torpor, & languor pietati. Rus itaque concessuros Dioecesanis Pastoribus, ac Regionis Vicariis veluti carissima Ecclesiæ suæ pignora peramanter commendabat, ut eorum vitæ consuetudinem sedulo observarent, caverentque, ne a susceptis institutionibus vel minimum deflecterent, atque aberrarent: Curarent in primis, ut Ecclesiam, catechesim, & Sacramenta frequenter obirent, lai-

corum, ac fœminarum conſortia vitarent, in inceſſu demum, habitu, ſtatu, ac ceteris actibus ſuis nihil admitterent, quod ab Eccleſiaſtica honeſtate, gravitateque abhorreret. Ubi vero ad Urbem, ac Seminarii ædes revertendum erat, literis Parochorum manu, ac ſigillo obſignatis, a Vicario quoque foraneo ſubſcriptis, de toto illorum vitæ genere admoneri, ac certior omnino fieri volebat, hoc ita ſibi cordi eſſe palam denuncians, ut ab iis id non optaret modo, ſed pro ſua auctoritate, & imperio exigeret prorſus, atque juberet. His optimus Paſtor paternæ ſolicitudinis curis, ac ſtudiis illud eſt conſequutus, ut Patavinum Seminarium, cui par nullum fortaſſe Italia admiratur, cum bonarum artium ſcientiarumque omnium Atheneum, tum religioſorum aſceterium, ac domicilium quoddam pietatis, modeſtiæ, religionis chriſtianæ, atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſchola videretur. Præclari inde Sacerdotum manipuli prodiere in Eccleſiæ Patavinæ cultum, ornamentum, & decus, neque exigua tanti beneficii pars ad alias quoque per Italiam Eccleſias manavit. Nam deducti ex illo Profeſſores egregii, alumnique a multis Epiſcopi conquiſiti in eorum Seminaria inſtitutam a Barbadico ſtudiorum, ac diſciplinæ formam tranſtulerunt magno ubique literarum ſubſidio, pietatiſque emolumento.

Se-

Seminario ſic conſtituto peramplum addidit ære ſuo pro nobilibus adoleſcentulis Collegium; ac ſimile alterum in agro Patavino condidit ad Sanctæ Mariæ de Treſto, ubi veteris, ſuppreſſique Monaſterii ædes magna pecuniæ ſuæ vi comparatas in ampliorem, atque elegantiorem formam reſtituit, atque alumnorum uſui deſtinavit. Optimis utrumque legibus, inſtitutiſque fundavit, ſtabilivitque, ac ne quis rei domeſticæ anguſtia impediretur, quominus eas artes addiſceret, quibus inſtrui, atque exerceri ſolent nobili loco nati adoleſcentes, ſuis ipſe ſumptibus cum eos, tum Præceptores alebat, ac regia plane munificentia dignis chriſtiano nomine, atque ſplendore generis moribus, & diſciplinis inſtituendos curabat. Quo uno, eodemque beneficio Eccleſiam ſimul atque Rempublicam demerebatur, quod non modo præclaras artes, & literas, ſed pietatem quoque, ac religionem promoveret, atque firmaret.

CAPUT XIII.

De adhibita in Clerici initiandis, atque Eccleſiæ Miniſtris deſignandis cura, ac diligentia.

QUod Apoſtolus Tito ſuo præceperat ne cuipiam cito manus imponeret, id Gregorius in primis diligentiſſime cavit. Eorum, qui

ſacræ militiæ nomen daturi eſſent, quemadmodum ſupra indicavimus, non genus modo, & parentes, inſtitutionem, & indolem antea explorabat, ſed quo ſpiritu, quove conſilio ad novæ ineundam vitæ rationem ducerentur ſedulo inveſtigabat. Permagni enim referre putabat qua vis vocatione ad clericalem ſtatu accederet, ne videlicet vitæ ſuſtentandæ neceſſitate, commodi, honoris, vel lucri ſpe, aut humanas alias ob rationes Eccleſiæ ſtipendiis militare quæreret, ſed unam Dei gloriam ſpectaret, animarum ſalutem atque Eccleſiæ utilitatem. Hæc ſacris initiari poſtulantibus graviter denunciabat ſerio cogitanda, & quos ad ea præſtanda minus comparatos ſuſpicaretur, omnino rejiciebat. Semel autem admiſſos, atque in Clerum cooptatos non prius ad eccleſiaſticos gradus, & ordines provehebat, quam multis, certiſque experimentis eoſdem probaſſet. Magnam de eorum vitæ probitate, conſuetudine, ac moribus diſquiſitionem inſtituebat, de contubernio ac ſodalibus, de veſtibus ac tonſura, de catecheſis ac ſacramentorum frequentia, de Eccleſiæ miniſterio ac divinis officiis, deque ceteris pleriſque ad Clericorum diſciplinam pertinentibus inquirebat, & Parochorum, vitæque ſpiritualis Magiſtri certum de iis teſtimonium requirebat. Nec ea diligentia, atque inveſtigatione

tione contentus candidatorum nomina in Episcopali Tabulario descripta diu ante ordinationem palam exponi jubebat, quo publica in eos fieret inquisitio; Nec mores dumtaxat, ac indolem, sed ingenium quoque, & doctrinam accurato discutiebat examine: ac primum singulos de christianæ doctrinæ capitibus percunctari solebat, cum ut eorum in obeunda catechesi diligentiam exploraret, tum ut rei omnibus necessariæ studium, atque existimationem augeret. Paucis admodum bene, ac feliciter id cedebat periculum; repellebantur plures, quam qui admitterentur, pari eorum, & Cardinalis tristitia, qui pro Ecclesiæ amplitudine, ac necessitate laborare se identidem querebatur ministrorum penuria, nec tamen de sua in adprobandis, admittendisque severitate quidpiam remittebat, satius ducens paucos habere, sed aptos, quam ineptos multos, ac male moratos.

Sed in eorum præcipue mores inquirebat, ac scientiam, qui animarum curæ, ac regimini admovendi essent, nec in eo tantam abs se curam, diligentiamque adhiberi posse unquam putabat, quantam rei gravitas postularet. Intelligebat nimirum Parochis officii sui ignaris, aut negligentibus, continuo & populorum mores prolabi, & christianam laxari disciplinam, & religionis cultum exsolvi, atque convelli,

vitia

vitia denique omnia, & corruptelas in Ecclesiam facile invehi. Timebat propterea, ne in re gravissima laberetur imprudens, ac potestate abuteretur sua in amatissimi gregis perniciem, cujus portionem alienæ fidei committebat. Ergo adhibita, quod in gravioribus aliis rebus faciebat, diligentissima præparatione, imploratoque per multas preces, & hostias cælesti præsidio, tantam in eo spem statuebat, quantum proprio diffidebat judicio. Id porro cavebat in primis, ne quidquam alienis tribueret officiis, studiis, gratiæ, humanisque rationibus. Qui hac via, vel artibus animarum curam, seu quodpiam aliud Ecclesiæ munus extorquere tentaret, cum in gravem ipsius offensionem incurrebat, tum vero de omni spe excidebat omnis ejusmodi rei ab eo in posterum consequendæ. Ac quemadmodum ipse nonnisi invitus, ac renuens Episcopatum acceperat, ita pastorali cura indignos habebat, qui ambitu quodam ad eam postulandam accederent. Etsi autem candidatorum merita satis comperta apud se haberet, atque explorata, ut de singulis deliberare, ac statuere per se tutissime posset, coacto tamen Examinatorum cœtu horum magis quam proprio in optimorum delectu utebatur judicio. Denunciabat omnibus se nullius sacerdotii collatorem, vel arbitrum esse, sed me-

meritorum teſtem, atque declaratorem; Quod ſi digniorem præteriiſſet, certam injuriam ei ſe facturum eſſe, debitoremque eidem futurum omnium fructuum, quos ab eo ſacerdotio excluſus non percepiſſet. Paribus tamen duorum meritis eum præferre ſolebat, qui nullos apud ſe propinquos haberet, fore ſperans, ut eorum loco ſibi adjungeret pauperes Eccleſiæ bonis ſuſtentandos; dicere ſolitus, eos animarum curatores, qui conſanguineos alunt otio torpentes, ipſorum magis ruinæ, quam firmamento ſtudere. Hos enim ſuperſtites, cum proventus nullos habeant, tum arte, atque induſtria deſtituti ſint, omni poſtea carere ſubſidio, quo vitam, familiamque ſuſtentent.

Quam vero in Parochis doctrinam cum vitæ probitate conjunctam requirebat, eamdem a ceteris omnibus Pœnitentiæ Sacramenti adminiſtris exigebat. Alienis communicare ſe peccatis exiſtimaſſet, ſi minus probis, ac doctis de iis judicandis poteſtatem contuliſſet, & quanta maxime poſſet diligentia, de illorum ſcientia, integritate, ac prudentia experimentum, ac periculum accuratiſſimum non feciſſet. Semel autem ad id muneris adprobatos non uno ſatisfeciſſe ſibi putabat examine. Metuebat enim ne quam ad primum ſui experimentum attulerant ſtudii contentionem, eo defun-

defuncti periculo sensim remitterent, & de lato doctrinæ, ac scientiæ suæ judicio quasi securi, otio, desidiæque indulgerent. Ergo ut solicitos semper, ac studiis exercitatos haberet, primum Congregationes de quæstionibus ad conscientiæ moderationem spectantibus institutas, quæ semel in mense habebantur, adire omnes jubebat: Tum Parochorum adjutores, quos *Capellanos* vocant, aliosque Sacerdotes, de quorum studiis certus omnino non esset, novo quotannis examine experiri, ac probare solebat.

Jam vero quam jugi, assiduaque lectione ex purioribus Ethicæ Christianæ fontibus hauserat ipse morum doctrinam, eam ut omnes imbiberent, ac in Pœnitentiæ sacramento administrando adhiberent, omni ope, studioque curabat. Cavebat scilicet, ne conscientiarum moderatores, ac judices eos consectarentur duces, atque magistros, qui crudeli benignitate vulnera palpant, non resecant, blandiuntur ægris, non medentur, angustam laxant peccantibus salutis viam, & falsa securitate delusos in æternum secum interitum facile abripiunt. Quapropter exitiosam illam, quæ tum maxime in doctrinam morum irrepserat opinandi licentiam, eosque absolvendi facilitatem, qui in proxima versantur peccandi occasione, gra-

graviter eſt inſectatus ; Utque eam procul ab Eccleſiæ ſuæ finibus veluti animarum exitium, ac peſtem arceret, publico cavit edicto, ne quiſpiam ſub anathematis pœna, ſuique muneris privatione ſacram iis abſolutionem impenderet, qui in proximo labendi periculo, aut prava peccandi conſuetudine verſarentur. Neque vero (monebat ipſe literis ſuis) tam leviter iis credendum, qui vitæ emendationem pollicentur, quippe qui verba dent Sacerdoti, ut ab incauto indulgentiam extorqueant, ſed, ut eſt in proverbio, facile ad vomitum revertantur. Itaque non antea expiari, atque abſolvi jubebat, quam occaſiones ſummoviſſent, conſuetudinum vincula abrupiſſent, ſcandala abjeciſſent, certa demum emendationis argumenta exhiberent. Pœnitentes denique ipſos per Jeſu Chriſti Redemptoris viſcera obteſtabatur, ne ſe blandis, ſed exitioſis doctrinis deliniri, ac falli permitterent : ſic vero exiſtimarent, atque ſtatuerent, eos qui alia ex aliis peccant, atque in confeſſa ſæpe flagitia revolvuntur, id demum efficere, ut remedium ad hominum ſalutem inſtitutum in ſuam ipſorum pariter, & Sacerdotum molliter ipſis conniventium perniciem convertant. Hæc porro cum diceret, atque inculcaret vir leniſſimæ indolis, haudquaquam illorum ſeveritatem probabat, qui obliti

cujus

cujus locum teneant, miſeros homines ad ſalutare pœnitentiæ tribunal accedentes male accipiunt, & detecta ſibi eorum vulnera, non uti miſericors ille Samaritanus oleo fovent ac vino, ſed aceto, ut ita dicam, exaſperant, ac durius contrectantes faciunt multo graviora. Quapropter Sacramenti Pœnitentiæ diſpenſatoribus temperamentum quoddam rigoris ac lenitatis commendare ſolebat, quod neque ab auſterioribus theologis laxioris indulgentiæ nomine reprehendi, nec a benignioribus præpoſteræ ſeveritatis nota inſimulari poſſet, atque traduci.

CAPUT XIV.

De variis ab eo inſtitutis Congregationibus.

QUam ad Cleri diſciplinam, & ſtudia literarum provehenda principio adhibuit diligentiam, & curam, novis S. Caroli exemplo inſtitutis confirmavit, & auxit, quo majora ſibi Eccleſiæ adminiſtrandæ ſubſidia comparαret. Primum enim cum uberem in agro ſibi commiſſo animarum meſſem, operarios vero ad eam colligendam paucos eſſe animadverteret, divini Patrisfamilias exemplo quoſcumque ad id operis idoneos viros invenire poſſet, ſemel atque iterum advocavit. Commune

mune Clericis, & Sacerdotibus conflavit in Seminario collegium ad regularis ſimilitudinem inſtituti, cui dare nomen qui vellent, ſub certis legibus adſcribebantur. Liberalium artium ſtudio, atque eccleſiaſticis diſciplinis pro ingenio quiſque ſuo diligenter imbuebatur, atque ad varia Eccleſiæ miniſteria initiabatur. Epiſcopo multo magis quam ceteri addicti, ab ejus nutu, & arbitrio pendebant omnes ad varia pro Eccleſiæ neceſſitatibus munera obeunda comparati. Subſidiarium itaque habebat in his Sacerdotum manipulum, ex quo vel adhuc viventibus Parochis adjutores, vel morte ademptis ſucceſſores, collegiis moderatores, ſcho. lis magiſtros, populis concionatores, ſacrorumque miniſtros extemplo ſufficeret. Eos, qui tenuiſſimis, vel nullis rebus domeſticis eſſent, alebat Epiſcopus ære ſuo; ſacris quoque initiabat, *Menſæ* titulo, ut vocabat, *Gregorianæ*; Sacerdotiis deinde augebat, vel animarum regimini, & curæ pro meritis præficiebat. Ad ejus ſimilitudinem ſocietatis, quam Mediolani S. Carolus inſtituerat, hanc ſuam Gregorius Oblatorum Congregationem appellari voluit; cumque Deo bene juvante operariorum numerus in dies augeretnr, & fructus, amplioribus ædibus non exiguo ſumtu comparatis, ac Seminario adjunctis omnes excipiendos curavit.

Alium

Alium præterea Cleri universi cœtum sub Ecclesiasticæ Congregationis titulo, quam Bergomi quoque instituerat, Patavii coegit; Clericos scilicet, ac Sacerdotes universos hebdomadæ cujuslibet quinta feria ad S. Egidii Parochiales ædes convenire jussit post vesperas. Propositis primum e Sacra Scriptura, tum ex morum doctrina quæstionibus explicandis tempus aliquod impertiebat: de ritibus inde sacris, atque Ecclesiæ cæremoniis differebatur. Sacra demum lectione, atque æternarum rerum ad certam horam meditatione absoluta conventus dimittebatur. Quæ ut ex ordine fierent, constitutis universi cœtus Rectore, ac ministris, certas leges, ac regulas ipse præscripsit, quæ inter pastoralia ejusdem documenta typis vulgata circumferuntur.

His tamen, quas dixi, Congregationibus gravitate rerum agendarum præstabat, ac diœcesanæ Synodi loco æstimari poterat Parochorum Urbis, ac Diœcesis conventus, quem singulis annis habebat, ut muneris quisque sui rationem redderet, atque Ecclesiæ sibi commissæ statum explicaret. Seorsim primum singulos audiebat, ac de iis percunctabatur, quæ Episcopi auctoritatem, & curam exposcerent: Tum publico in omnium cœtu agebat de Cleri disciplina, de populi moribus, de Parœciarum in-

com-

commodis, atque neceſſitatibus, quarum explicatio communi indigeret conſilio. Si quid emendandum, ſtatuendumve fuiſſet pro Eccleſiarum regimine, proferebatur in medium, tum ipſe auditis ſuffragiis deliberabat, ac decernebat. Omnes demum amantiſſimis verbis ad Gregis curam, & Cleri diſciplinam cohortatus coetum ſolvebat.

Permagni quoque referre intelligens ad diſciplinæ cuſtodiam, atque propagationem ſacerdotales illos, ac clericales conventus, quos Vicarii Dioeceſani in ſua quiſque regione ſingulis menſibus ex Provincialium Synodorum inſtituto, ac præſcripto cogere debent, in id magnopere incubuit, ut ad eas regulas, quas edito libello conſtituerat, omnino celebrarentur. In iis Parochi, ceterique Eccleſiaſtici ordinis ſacra veluti quadam in palæſtra ad omnem rei eccleſiaſticæ perfectionem exercebantur. Agebatur enim de morum diſciplina, & conſcientiarum moderatione, de ritibus, ac cæremoniis ſacris, de concionandi ratione, deque variis chriſtianæ pietatis, ac religionis officiis rite præſtandis, ac promovendis. In Urbe quoque cum Parochos, tum ceteros audiendis confeſſionibus deſignatos Sacerdotes ſingulis menſibus in unum convenire locum jubebat, & propoſitas a generali Præfecto quæſtiones de moribus

accurate tractari, & ſingulorum reſponſa in commentaria referri, ex quibus deinde *Cleri Patavini deciſiones* conflatæ ſunt, quæ Cardinalis Barbadici nomine a Johanne Clericato typis vulgatæ leguntur. His porro conventibus, quibus Cardinalis ipſe plerumque intererat, veluti Senatu quodam ſapienter admodum, ſanctiſſimeque regebatur Eccleſia, & Clerus ad optima diſciplinæ, ſtudiorum, ac religionis officia exercitatus, atque compoſitus magnam apud laicos homines obtinebat auctoritatem ad eos in officio continendos, & cohortandos ad vitam chriſtiano more traducendam.

Addenda eſt iis Clericorum Conventibus non inſtituta quidem a Barbadico, ſed novis ſanctionibus aucta, ampliſſimeque propagata Congregatio cum laicis, tum eccleſiaſticis viris conſtans. Ex Urbanis, Diœceſaniſque omnibus catecheſis chriſtianæ ſcholis Generalis una conflata erat, ſeu potius delecta, cujus auctoritati, & imperio ſuberant ſingulæ, atque parebant. Illius generalis Prior ab Epiſcopo deſignabatur, cui Aſſeſſores duo addebantur, ac duo Conſervatores cum Superiore. Tum ſex pro urbanis ſcholis Viſitatores, totidemque Regionarii pro ſcholis Provinciæ; alii denique inferiores Miniſtri graves moribus, pietate præſtantes, inſtitutique tuendi, ac propagandi ſtudioſiſſimi.

Deſi-

Designatum in locum hi conveniebant Episcopo Præside festis diebus, de rebus acturi ad ejusdem Societatis regimen, atque incrementa spectantibus, & quidquid operi necessarium videretur, opportune providebant. Mirifice auctis, ac propagatis in Urbe, ac Dioecesi universa Catechismi scholis, & societatibus; generalem hanc earum Congregationem novis, opportunisque regulis communire voluit Cardinalis, quas inter cetera ejusdem documenta typis pervulgatas habemus.

Prætereunda demum hoc loco non est, quam a D. Carolo acceptam in salutarem Ecclesiæ suæ usum deduxit Gregorius Patrumfamilias convocatio. Ne debita paternæ curæ officia a christianis parentibus negligerentur, utque hi liberos, familiamque suam ad Dei cultum, & christianam disciplinam recte instituerent, eos singulis in Paroeciis coram Rectore suo semel in mense convenire jubebat. Is vero domesticæ institutionis præcepta diserte explicabat, monebatque, ut de propria, filiorumque, ac familiarium salute in primis soliciti se illis magistros, & duces voce, & exemplo ad vitam probe, sancteque traducendam præberent: Curarent ut nemo quisquam de familia christianæ religionis præcepta, & mysteria ignoraret, quam ob causam illius scholas adire omnes com-

pellerent, domi etiam instruerent, ad divina festis diebus officia adeunda, Sacramentaque frequentanda continenter urgerent. Foverent in domo pacem, concordiam, & charitatem. Hæc atque hujusmodi alia salutis monita non in eo cœtu solum, atque colloquio inculcari, verum etiam assidue ingeri populo a Parochis, Concionatoribus, & Confessariis vehementer optabat, ac porro jubebat. Ac ne parentum memoria facile exciderent, sed omnium semper oculis obversarentur, ea documenta, quæ ad christianæ familiæ regimen S. Caroli Borromæi jussu egregio libello comprehenderat Petrus Giussani, typis recudi, ac pervulgari curavit.

CAPUT XV.

Præcipua Gregorii studia ad componendos populi mores, & procurandam gregis salutem.

QUæ ad generale Ecclesiæ Patavinæ regimen, atque unius fere ecclesiastici Ordinis institutionem pertinent, hactenus indicavimus; nunc quæ consilia, quæ studia, quas curas, & artes ad promovendam Gregis universi salutem Barbadicus attulerit, paucis exsequemur. Ut erat ille divino quodam ardore ad animarum salutem omni ope quærendam incensus, nihil in eo solicitudinis genere facere se

posse

posse existimabat, quod infra rei dignitatem, gravitatemque non esset. Nihil propterea inexcogitatum, intentatumque reliquit, quod ad christianam disciplinam in populum inducendam, vel in eodem retinendam pertinere, ac conferre posse putaret. Pastoralem visitationem ad id cumprimis necessariam intelligens, cum boni Pastoris sit suis magis oculis, quam alienis gregem inspicere, etsi commoratio ejus in Urbe visitatio quædam perennis erat, cum indidem veluti e specula exploratum haberet quidquid per Provinciam ageretur, eam expeditionem bis in anno instituere, atque obire solebat. Tanta porro celeritate, ac diligentia quam longe, lateque patet Provinciam universam lustrabat, ut ad constitutum a Tridentino Concilio tempus visitationem omnem absolveret. In qua quos subierit labores, quæ, & quanta pertulerit incommoda, supra indicavimus, cum de amplitudine Patavinæ Diœcesis, deque viarum, atque itinerum difficultatibus diceremus. Ad hæc porro accedebant gravissimæ visitationis curæ, imbecilla hominis valetudo, vergensque in senium ætas, vigiliis etiam, ceterisque afflictationibus debilitata, & attrita. Quos vero ex iis laboribus ceperit animarum fructus literis ipse suis ad Tridentini Concilii interpretes Cardinales datis Anno MDCLXXXIX. parce

quidem, ac modeste, ut semper de se, rebusque suis, satis tamen aperte indicavit: Scribebat enim, se magna bonorum omnium gratulatione, lustrata provincia, invenisse Parochos ubique solicitos, plebem christiana catechesi optime imbutam, Templa satis nitida, atque ornata, adeuntium frequentia, Sacramentorum usu, evangelica prædicatione religiose celebrata, gregem denique universum ad Christianæ pietatis officia præclare institutum.

Hæc sanctissimus Pastor longo temporis spatio ingentibus curis, atque laboribus, qua verbo, qua exemplo, qua optimis legibus, atque institutis Ecclesiæ suæ commoda, atque incrementa promovit. Curarum autem omnium ad id perficiendum, assequendumque potissima fuit christianæ catechesis ubique locorum instituendæ, ac propagandæ solicitudo. In id cogitationes, & conatus omnes convertit, nec eorum dumtaxat, quorum utebatur ministerio, sed etiam operam ipse suam continenter impendit. Quibus itaque in oppidis, vicis, ac locis aperte non essent christianæ doctrinæ scholæ, quamprimum aperiendas curavit, eoque successu provexit, & auxit, ut qui Episcopatus initio viginti quatuor earum dumtaxat invenerat, jam anno MDCLXXXIX. quadraginta duas in Urbe, CCCXIV. in agro numeraret. Earum porro frequen-

quentiam, ſtudium, progreſſioneſque vehementer urgebat. Curabat quamplurimos cujuſvis ætatis, ac conditionis homines adſcribi Sodalitio divini operis cauſa inſtituto, adſcriptoſque operam illi navare ſedulam, ac continentem. Scholas luſtrabat feſtis diebus, ac diligenter recognoſcebat; ad puerorum ipſe inſtitutionem mira facilitate, & patientia ſe demittens. Id muneris aliis quoque mandabat, utque ad ſe accurate referrent quæ viſitando cognoverant de omni earumdem ſcholarum ratione, ac progreſſione volebat. Nec illud eſt prætereundum, quod ſingulis nubendis puellis, quæ facto de omnibus chriſtianæ doctrinæ capitibus diſputandi periculo, egregie ſe illis imbutas oſtenderent, dotem qua in matrimonium collocarentur ſtatuerat. Reliquis vero ſcholas ipſas ſedulo adeuntibus lectum nuptiarum tempore dono dabat. Paucis omnia complecti liceat Patavinæ Academiæ Theologorum verbis in Epiſtola ad Clementem XI. P. M. qua nihil ad ſanctiſſimi Epiſcopi, & Cardinalis ſolicitudinem ea in re declarandam afferri certius poteſt, ac luculentius: *Totus*, inquiunt, *ubique ſeu præſens, ſeu per epiſtolas erat in eo, ut ſtatis diebus ad chriſtianæ doctrinæ ſcholas in Templis tum pueri; cum natu majores frequentiſſime convenirent, unde & factum eſt, ut bubulcos, & ruſticanos, ac quon-*

dam rudes, non in æquis tantummodo, ac planis locis, ſed vel in altis montibus, rupibuſque fidei regulis, diviniſque præceptis admodum inſtructos, & in rebus ad æternam ſalutem ſcitu neceſſariis ejus opera, ſudoribuſque plane Theologos admiremur.

In id præterea, quod eſt graviſſimum, ac proprium Epiſcopi munus, evangelicam nimirum prædicationem toto pectore incumbebat, nec ſibi committendum unquam putavit, ut vel graviſſimis diſtrictus occupationibus tam gravem miniſterii ſui partem relinqueret, vel in alios transferret. Inſtitutum itaque ſemper retinuit, ut feſtis pleriſque diebus, vel ex ambone, vel ex Altari ad populum verba faceret apoſtolico ſane ſpiritu, ac divino quodam ardore, quo audientium animos commovebat vehementer, atque a vitiis abductos in ſalutis viam facile revocabat. Concionandi munus cum Parochis, quorum eſt præcipuum, ac ſingulare, tum Presbyteris omnibus magnopere commendare ſolebat. Eos in primis continenter urgebat, ut paſcerent verbo Gregem, nec paſtoralem vocem ovibus unquam ſubtraherent ſuis: tum alios quoſque, qui idonei viderentur, ad id non hortabatur modo, ſed veluti admotis ſtimulis incitabat. Eo in munere ut Sacerdotes, Clericique exercerentur, provide, ac ſapienter inſtituit, ut ſingulis per annum Feſtis e majoris Templi ſuggeſtu eo-

rum

rum quisque in orbem de rebus sacris concionem haberet, & quantum dicendo valeret, experiretur. Concionum autem argumenta ponebat idem ipse Episcopus, quæ in tabellam relata sub anni vulgabantur initium typis impressa, atque hoc titulo inscripta: *Philosophia Christiana explicanda in Cathedrali Patavina a Clero ejusdem Civitatis, ac Diœcesis*. Apostolicos viros non Adventus dumtaxat, ac Quadragesimæ tempore, sed alias sæpe, quo opus esset, per Diœcesim ad sacras missiones obeundas mittebat. Eosdem per Civitatis plateas, & vias, ac per ipsos meretricularum vicos divinæ legis explicare præcepta, jacentesque animas in flagitiorum cœno evangelicæ vocis tuba excitare, divini verbi virtute erigere, atque ad sanitatem revocare jubebat.

Quibus tamen id ministerium delegaret quam diligentissime expendebat, ac ne res sanctissima violaretur, nemini eam committebat, qui sacræ doctrinæ copia, virtutumque omnium præsidio, atque ornamentis instructus non esset. Singulos ad se arcessitos de munere bene gerendo graviter admonebat, earumque rerum capita, quæ altius auditorum animis insigendæ essent, indicabat, atque ut res non curiosas, aut difficiles, sed vulgares, ac planas ad populi ingenium confectarentur, atque explicarent, magnopere hortabatur. Ut ea demum, quæ verbi Dei ministrum

niſtrum decent ob oculos propoſita haberent, edita jam pridem a Gabriele Cardinali Paleotto Antiſtite Bononienſi pro Diœceſis ſuæ Concionatoribus ad ſacræ prædicationis munus rite obeundum documenta, Seminarii ſui typis edi, vulgarique curavit.

Jam vero cum a diſtantibus, ac longe poſitis ovibus Paſtoris vocem excipi, audirique non poſſe animadverteret, veterem illam ab Apoſtolis uſque derivatam rationem adhibuit, ut Gregem univerſum per literas adloqueretur; & ſcripto paſceret, atque erudiret, quos voce, & ore non poſſet. Paſtorales itaque Epiſtolas pro rerum, ac temporum varietate ad Clerum, populumque dabat, quo locorum quoque intervallo disjuncti filii audirent diſciplinam Patris. Sic perenni quodam prædicationis, atque cohortationis genere, quæ ad communem omnium ſalutem pertinent, oves ſuas edocebat, a vitiis revocabat ad bonam frugem, a diſſolutis moribus ad pietatis officia traducebat, ſanctiſſimis monitis, ac præceptionibus ad chriſtianæ vitæ ſanctitatem incitabat. Extant earum Epiſtolarum exempla Patavini Seminarii typis edita, atque uno volumine comprehenſa, quæ omnium oculis expoſita, ac ſubjecta cum ſint, præconio, & commendatione noſtra non egent; ſatis quippe ſua ſe præſtan-

ſtantia ; eruditione, atque utilitate commendant; ſunt enim regendæ Eccleſiæ, ac muneris Epiſcopalis rite obeundi præclara documenta, in quibus abſolutam, perfectamque ſacrorum Antiſtitis, atque ſanctiſſimi animarum Paſtoris imaginem, hoc eſt ſe ipſum Barbadicus expreſſit, ceteriſque ad imitandum reliquit.

CAPUT XVI.

De reſtituta, & aucta Sacrarum Virginum diſciplina.

VIrgines quoque ſacras, illuſtrem Gregis ſui portionem, præcipuo, quo decet Epiſcopum, ſtudio regendas ſibi, perficiendaſque propoſuit. Non tam laboris, quam occupationis, ac moleſtiæ plena ea ſolet eſſe procuratio; ad ceteras tamen muneris ſui curas hanc ſibi ſedulo adjungens, in ea cum primis ſumma eſt vigilantia, & charitate verſatus. Ab ipſo Bergomenſis Epiſcopatus exordio ſolutam admodum in ſubjectis ſibi monaſteriis diſciplinam offendit, nec paucas profeſſionis ſuæ immemores virgines ab inſtituto aberrantes invenit. Eas aſſiduis cohortationibus, ac paternæ charitatis officiis ſanitati reddere, atque ad veterem diſciplinam revocare curavit; ſed gravia; & multa, quæ vetuſtate roboratas conſuetudines con-

convellere volenti expectanda sunt, incommoda subiit, remque magnis difficultatibus impeditam, in qua non leviter laborandum esset, perficiendam suscepit, obluctantibus hinc, quæ in laxioris vitæ instituto jam consenuerant, Monialibus, repugnantibus inde, atque obsistentibus externis nonnullis, qui partium studio incitati, obfirmatis, dissolutisque virginibus plus æquo favebant. Extricavit tamen, ac vicit injectas difficultates Gregorii industria, atque constantia, idque zelo ac prudentia demum est assequutus, ut compressa vivendi, conversandique licentia ad proprias cujusque leges, religiosæque disciplinæ formam Monasteria ad unum omnia redigerentur.

Erat in Bergomensi Diœcesi vetus sub regula S. Benedicti virginum Monasterium procul ab Urbe inter nemora positum, ut ab hominum frequentia disjunctum, ita multis objectum incommodis, atque obnoxium periculis. Virginum in eo agentium numerus adeo imminutus decreverat, ut divinis obeundis officiis, servandisque instituti legibus par omnino non esset. Egit itaque omni ope, ac contentione Gregorius apud Apostolicam Sedem, Venetumque Senatum, ut publico supprimeretur decreto: Tum exiguum illarum virginum manipulum in Civitatem traduxit, atque in ejusdem Ordinis

Mo-

Monasterio, donec iis novum compararetur; meliori disciplina instituendas collocavit.

Qui de suis tam erat solicitus, ad alienas quoque paternæ charitatis curas extendit. Finitimam Diœcesi suæ Mediolanensem Provinciam late vastabat Gallorum exercitus sub Francisco Estensi Mutinensium Duce anno MDCLVIII, Gregorii vero Episcopatus secundo. Gravi, præsentique periculo exterritæ, quæ Trevillii sanctimoniales erant, fuga sibi consulendum putarunt. Omnes igitur e Monasterio dilapsæ in Bergomensem agrum commigrarunt incertæ prorsus, quo loco consistere possent. Id ubi renunciatum Gregorio fuit, continuo lectas, nobilesque matronas ad eas submisit, ut profugas, palantesque oviculas in Urbem deducerent. Deductas porro humanissime excepit, & aliam alio in Monasterio ad exitum usque calamitatis retinuit, ac sustentavit.

Hæc vigilantiæ, ac solicitudinis fere præludia, qua ad Patavinam Sedem translatus in earum custodiam, ac disciplinam deinceps incubuit. Nam Monasteria quasi hortum quemdam conclusum fidei suæ commissum reputans, non exteriorem tantum sepem custodiendam, sed interiorem magis culturam omni studio exercendam sibi proposuit, nullam ratus posse adhi-

adhiberi diligentiam ſatis magnam, ut quam virgines illæ, abdicatis terrenis omnibus rebus, dederant Chriſto, integram fidem præſtarent. Itaque literis primum amantiſſimis ad vota Deo reddenda, inſtitutique ſui leges accurate implendas excitavit, tum pauca ex multis, quæ in Diœceſanis Prædeceſſorum ſuorum Synodis ad earum gubernationem, ac regimen conſtituta fuerant, excerpſit, ac libello comprehenſa Conſtitutionum ſuarum titulo italico ſermone vulgavit, ut in eo religioſæ vitæ, ac conſuetudinis formam quaſi in tabula expreſſam haberent, ad quam ſe componerent, atque conformarent.

Viros præterea graves, probatæque virtutis, ac ſcientiæ iis dirigendis præfecit, qui non ſolum confitentes audirent, ſed chriſtiana catecheſi frequenter excolerent, vitæ ſpiritualis præceptis diligenter imbuerent, ad Sacramentorum uſum, atque frequentiam, ad divina meditandi ſtudium, ad paupertatis, modeſtiæ, ſilentii, ac ſolitudinis amorem, ceterarumque virtutum officia ſedulo inducerent, atque inflammarent. Ut autem ea ex parte, ex qua Diaboli inſidiis maxime patet, virginalem pudicitiam communiret, collocutiones cum externis cujuſvis ſexus, feſtis præſertim diebus, tum maxime ſacro Adventus, & Quadrageſi-

mæ

mæ tempore omnino interdixit. Recurrentibus vero baccanalium feriis, quibus major eſt inſaniendi, peccandique licentia, id ſtudebat in primis, ne in ſacrarum virginum ædes profani quidpiam ſubreperet. Quare tunc diligentius occludi fores, cuſtodiri rotas, & clathra jubebat, ne ullus ad colloquendum, ac ne proſpiciendum quidem aditus iis pateret. Quin etiam eo potiſſimum tempore, ut ſacris impenſius vacarent officiis, majoremque darent piis commentationibus operam, quo gravius offenſum irritatumque Deum propitiatum redderent, amantiſſimis verbis exhortari ſolebat. Muſicos ſonos, & cantus in earum templis prohibuit, ut ne inutili expenſa, ſumtuque Monaſteria onerarentur, multoque magis ne fœminarum faciles, ac debiliores animi mollis cantus illecebra deliniti aliquid de contentione virtutis, deque amore remitterent rerum divinarum. Feſtis diebus ne otio malorum fonte torpeſcerent, aut vanis, pernicioſiſque libris mentes corrumperent, quod erat a divinis officiis, aliiſve occupationibus vacuum tempus, ſacræ lectioni impendi jubebat, legendoſque aſceticos libros aut deſignabat ipſe, aut dono mittebat.

Monaſteria adibat nunquam niſi gravem ob cauſam, malebatque univerſas alloqui, quam ſingulas. In Paſtorali earum viſitatione, non mo-

modo Patrem, ſed veluti Matrem ſe cunctis amantiſſimam exhibebat. Singulas humaniſſime excipere, auſcultare patienter, cujuſvis explorare neceſſitates, querelas expendere, conſolari mœrentes, dejectas erigere, confirmare nutantes, animare puſillanimes, urgere remiſſas, compeſcere inquietas, omnes denique ad fluxarum rerum contemptum, ad æternarum ſtudium, & ſpem, ad mutuæ charitatis, & amoris Sponſi Jeſu incrementum ardentibus charitate verbis inflammare.

Religioſæ in primis paupertatis, vitæque communis ſtudium commendare ſolebat, utque *meum*, ac *tuum* religioſorum cœtuum peſtis, atque pernicies ab iis penitus exularent, ac in Monaſterio ea nomina ne uſurparentur quidem magna contentione ſuadebat; quod cum ſæpiſſime inculcaret, hoc interdum utebatur proverbio: *Ollam magnam benedicit Deus*, ſignificans fore gratiſſimam Deo, eique probari quam maxime in religioſis familiis rerum omnium communitatem. Nulla ab eis munera, ac ne bellaria quidem accipiebat: pauculos tamen aliquando fructus e domeſtico earum horto decerptos urbanitatis cauſa non recuſavit. Præcipua demum erat ſolicitudine ne quid ipſis deeſſet ſive ad temporalis vitæ ſubſidia, ſive ad innocentiæ, ac diſciplinæ cuſtodiam, virtutiſ-

que

que profectum, ac quietis, & pacis, mutuæque concordiæ, & charitatis augmentum.

CAPUT XVII.

De sacris Comitiis, quibus interfuit eligendi Pontificis causa.

CUM omnes eo spectarent Gregorii cogitationes, & curæ, ut ad Ecclesiæ suæ commoda, atque incrementa se totum referret, atque componeret, nec oculos propterea unquam ab ea dejiceret, gravius nihil ferre poterat, quam si ab ea vel tantisper abesse cogeretur. Ab ipso Pontificatus exordio id perpetuo fixum animo ratumque habuit, ut in adsignata sibi statione non locatus solum, sed veluti defixus maneret; intelligebat nimirum quanti ad salutem Gregis intersit Pastoris præsentia, cum non sine ovium detrimento, aut periculo possint alienæ custodiæ, fideique committi. Quare susceptum residendi onus, atque consilium abjecit nunquam, vel intermisit, nisi quando aut Ecclesiæ suæ utilitas, aut Christianæ Reipublicæ necessitas eum alio evocasset. Hanc porro necessitatem non semel attulit eligendi Romani Pontificis causa, quod indictis Cardinalium Comitiis interesse omnino debebat. Quatuor ab obitu Alexandri VII. superstite ipso Grego-

rio, id genus Comitia celebrata ſunt, quibus ille adfuit ſingulis magna ſemper integritatis, ac prudentiæ laude, raro præterea, ac ſingulari de ſe quam demiſſe ſentientis animi atque humana deſpicientis exemplo. Statuerat is apud ſe ex omnibus Cardinalium officiis, ut ſplendore maximum, ita rei gravitate, ac momento difficillimum eſſe, & vero periculi plenum in ſupremo Eccleſiæ moderatore eligendo ſuffragium ferre; tantum propterea, tamque arduum negotium non oſcitanter, ac temere, ſed omni cura, animique præparatione ſuſcipiendum, ac peragendum. Primum ergo nihil eorum prætermittebat, quæ ad divinam ſibi opem conciliandam valerent, ut quemadmodum olim Apoſtolis, ita ſibi a cæleſti luminum Patre oſtenderetur, quem Deus elegiſſet. Cum vero electioni daretur opera, id unum curabat, ut ab humanis rationibus, ac privatis affectibus vacuus non alio, quam cognoſcendæ, efficiendæque divinæ voluntatis ſtudio duceretur. Eo itaque ſemper intendens, atque ad hoc unum conſilia, & actiones omnes ſuas convertens, non modo remotus ab omni ſtudio ambitionis, ſed etiam curæ, ac ſolicitudinis expers fuit. Nam ſibi uni intentus, ac ſecum habitans, non quid de ſe, aliiſve diceretur, ſed quem potiſſimum, quibuſque inſtructum virtutibus Pontificem

cem deligi oporteret assidue cogitabat. Hoc ille animo singulis in Comitiis comparatus ad consultationes, & suffragia expeditus, ac liber omnino accedebat.

Id autem a Deo precibus contendebat assiduis, ut supremam dignitatem a se quam longe amoveret. *Considerabat enim (cum Bernardo Epist. 237. ad Eugenium) gradum, & casum verebatur; considerabat fastigium dignitatis, & intuebatur faciem abyssi jacentis deorsum, attendebat celsitudinem honoris, & e vicino periculum reformidabat:* Sed tamen ab eo periculo non longe abfuit iis primum in Comitiis, in quibus de subrogando Clementi X. Successore agebatur. Cum enim varias in partes, atque sententias irent suffragatores, fuere complures, qui ob anteceptam de Cardinalis Barbadici integritate, justitia, ac disciplinæ zelo opinionem, suis in eum suffragiis conspirarent. Quod ubi præsensit Gregorius non solum eorum studia non probavit, sed, quod est difficillimum humanæ naturæ ad omnem excellentiam appetendam pronæ, nullum non lapidem movit, quo eorum consilia perverteret, aditumque sibi omnem ad supremam dignitatem obstrueret. Ergo iis, qui se ultro suffragatores, fautoresve illi exhiberent, aut ea de re sermonem ingererent, tantæ se amplitudini imparem ex animo declarabat: tum ut propensos in se

animos abalienaret, atque ab omni de se promovendo cogitatione deduceret, severitate quadam dicebat: *Non ab hominibus Pontificem fieri, sed a Deo; hominibus autem debendum nihil*: Hac ille animi constantia, & gravitate oblatam, atque occurrentem sibi dignitatem propulsabat, nulli interea diligentiæ, industriæque parcens, quo formidandum onus in alium transferretur. Benedictum in primis Cardinalem Odescalcum, quem integerrima vita, castissimi mores, omniumque virtutum commendabant ornamenta, quibuscumque posset officiis, consiliis, atque hortationibus provehebat, Reipublicæ Christianæ bene consultum ratus, si eo Pontifice gubernaretur. Res demum pro votis feliciter cessit: Nam conciliatis illi Patrum suffragiis omnium consensione Pontifex Summus renunciatus est Odescalcus XI. Kal. Octobris Anno MDCLXXVI. qui Innocentii XI. nomine assumpto communem hominum de se expectationem æquavit sanctitate vitæ, atque imperii felicitate.

Quanti porro faceret novus Pontifex meritorum, si quis alius, æstimator æquissimus, Barbadici virtutem, vel ab ipso Pontificatus exordio declaravit: Nam de reditu ad Ecclesiam suam statim cogitantem in Urbe retinuit, cum ut Patavinæ Ecclesiæ, ac dignitatis suæ jura a quibusdam impetita assereret in Romana Curia,

ac vindicaret, tum ut componendis, transigendisque inter Apostolicam Sedem, ac Venetorum Senatum negotiis, ac controversiis nonnullis consilium, operamque suam prestaret. Ægre admodum jubenti Pontifici morem gessit Gregorius, & quantum industria, ac celeritate conniti potuit, curavit ut se ex iis quasi vinculis expediret, atque ad carissimum sibi Gregem redire maturaret. Absens tamen corpore, semper animo, ac spiritu præsens illi fuit. Semel atque iterum ab Urbe discedendi veniam precibus fere importunis ab Innocentio rogavit; sed impetrare tam difficile erat, quam ægre Pontifex tanto viro, ejusque consiliis privari ferebat. Pervicit tandem Pontificiæ indulgentiæ tarditatem impatiens Gregorii charitas, ac semper anxium visendi Gregis desiderium, quod præsens demum explevit, diuturnamque absentiam multo cum fœnore pastoralis vigilantæ, ac beneficentiæ compensavit.

CAPUT XVIII.

Ut se gesserit in Comitiis ab obitu Alexandri VIII. celebratis, quo Pontificatum defugeret.

EO defunctus, quod memoravimus, Comitiorum periculo, novum subiit fortasse gravius, ac diuturnitate ipsa molestius iis in

Comitiis, quæ Anno MDCLXXXXI. poſt Alexandri VIII. mortem Romæ celebrata ſunt. Aucta per Italiam, & trans Alpes quoque pervagata virtutis, ac meritorum ejus fama, jam omnium votis & conſenſione ſupremus Eccleſiæ Paſtor deſignabatur Gregorius. Tanta erat hominis exiſtimatio, ac reverentia, ut Eccleſiarum Hungariæ Primas Cardinalis Collovitzius cum Epiſcopo Labacenſi de Barbadico mentione facta: *Ego* (inquit) *licet admodum ſenex, ultro, libenterque pedes Romam contenderem, & ſi per me ſtaret virum illum ſanctum in Pontificem eligerem*. Nec minor erat de illo apud pleroſque exiſtimatio. Qua die in Urbem eum advenire pervulgatum eſt, frequens populus obviam proceſſit, deſiderio videndi hominem vitæ ſanctitate clarum, & futuræ dignitatis augurio ſpectabilem. Is vero ut moleſtum ſibi occurſum vitaret, a communi via iter deflectens, atque aliam Urbis portam ingreſſus eluſit pium multorum deſiderium, atque occurrentium ſtudia fefellit; nam recta ad Vaticanum contendens in Conclave ſtatim ſe abdidit.

Nec vero in certis dumtaxat rumoribus, populique ſermone res nitebatur, ſed magno quoque Cardinalium conſenſu. Tanta erat ejus virtutis apud omnes opinio, ut cum in ejus vitæ rationem, moreſque cenſorio ſupercilio, quemadmodum hujuſmodi in Comitiis fieri

ſolet,

ſolet, libere omnino, ac diligenter inquirerent, ejuſdemque omnia facta, dictave revocarent ad trutinam, nunquam tamen ne levioris quidem errati inſimulare hominem potuerint, vel quidquam in eo reprehendere. Igitur pars magna Patrum adeo erat erga ipſum inclinatis animis, ut ſecunda quadam ſacri Senatus admurmuratione certus jam Pontifex haberetur; Nam menſes fere quinque Cardinales ut minus triginta de Barbadico eligendo ita conſenſerant, ut obfirmata ſententia quotidianis in electionibus illi uni ſuffragarentur.

Eodem tempore Jacobus Rex Angliæ apud Magnum Ludovicum Galliarum Regem omni officiorum genere agebat, ne illius gentis Cardinales Barbadico adverſarentur, quod cum ſibi perſpecta eſſet optimi, ſanctiſſimique Cardinalis indoles, ac voluntas, nihil eo Pontifice adverſus regia jura, ac Regni tranquillitatem intentatum iri confideret, ac plane reciperet. Abſterrebat nimirum,ſuſpenſoſque habebat nonnullos ſeverior Gregorii diſciplina metuebantque ne homo auſterioris virtutis tuendorum Apoſtolicæ Sedis jurium zelo, Regum, ac Principum animos exaſperaret.

Hæc ſedato, ac tranquillo prorſus animo audiebat Barbadicus, tantumque aberat, ut ſpeciem ullam vel geſtientis, vel turbati vultus

 præbe-

præberet, ut contra consueto oris habitu virile robur præseferente, æquabilem quam eo intulerat mentem semper ostenderet, ac retineret. Quam animi celsitudinem, ac firmitatem admiratus Federicus Cardinalis Columna, cum de alio ad Pontificatum promovendo deliberationem jam ante cepisset, mutato repente consilio studia omnia in Barbadicum sua convertit. Is autem procul a negotiis, & ambitu, longeque a privatis congressibus suum in cubiculum sæpissime abditus, occursationem, & colloquia vitabat, Deum quam posset studiosissime rogans, ut a se gravissimi honoris pondus averteret, cujus dignitatem, & munus tueri se posse diffideret. Quo autem periculo propior, eo ad defugiendum cautior etsi natura officiosissimus esset, quæ res ad conciliandos animos plurimum valet, tum veluti suæ comitatis oblitus ne officii quidem causa fautores promotoresque suos adibat; sed nec suffragantibus, ut est in more positum, gratias agebat. Cardinali Chisio, qui magnis nisibus ejus electionem urgebat, cum multis ei rationibus suadere conaretur, ut si efferre ipse se nollet, saltem ne repugnaret, paucis respondit: *Opus illud Dei esse, non hominum: ab illo, non ab istis expectandum*. Alteri quoque Cardinali gravitate, & doctrina spectabili ab eo sciscitanti, si ipse Pontifex crearetur,

gravis-

graviſſimum quoddam, atque impeditum negotium inter Apoſtolicam Sedem, & Catholicum Regem diſcordiarum cauſam, utrum ex juris ſeveritate an leniter acturus eſſet: Nihil omnino reſpondit. Rogatus iterum quid ea de re ſi in conſultationem a novo Pontifice vocaretur deliberandum ſuaderet; Id unum repoſuit, ut accuratis a Deo precibus lumen expoſceret, quo ea ſtatueret, atque decerneret, quæ ad divinam gloriam, atque Apoſtolicæ Sedis incolumitatem maxime conferrent. Hac ingenua, ac libera agendi, loquendique ratione, animique conſtantia, ac firmitate incerti primum quid ab homine ſeveræ adeo virtutis expectari poſſet, tum abſterriti, ac ſenſim abalienati electorum animi in Antonium Cardinalem Pignatellum converſi ſunt, iſque demum cunctis ſuffragiis, adnitente in primis Barbadico, Pontifex Summus renunciatus eſt, Innocentii XII. nomine adſcito. Ubi ad primum ejus complexum magna vultus, animique ſerenitate Gregorius acceſſit, ſenatoria quadam libertate monuit, demiſſeque rogavit, ut in eo quod commemoravimus negotio lente admodum feſtinaret, leniterque ſe haberet, quod hæc agendi ratio ad controverſiam omnem feliciter dirimendam, & ad Eccleſiæ pacem, dignitatemque Apoſtolicæ Sedis tuendam maxime ſibi tuta, atque accommodata

modata videretur. Ex certis hæc omnia documentis, tum ex immortalis nominis Scriptore, ac Pontifice Benedicto XIV. descripsimus, qui præclaro in opere de Servorum Dei Beatificatione Lib. III. Cap. XXXIII. num 24. ex Cardinali de Poliniaco rerum in iis Comitiis gestarum, cum adhuc in minoribus esset, oculato teste accepisse se scribit.

Vix solutis Comitiis veluti qui sæva, ac diuturna tempestate jactatus e vado, scopulisque emersit incolumis, oculis ad Cœlum conversis Gregorius, ac gaudio exultans ingeminabat: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis*: Mox in S. Pancratii ædes apud Excalceatos Carmelitas gratias, quas posset, maximas Deo acturus secessit, quod ingenti, ut ajebat, periculo ereptus, sibi demum, suæque Ecclesiæ se restitutum videret. Cardinales subinde nonnullos, quos suæ in Comitiis electioni adversos habuerat, ut primum in eos incidit, lenissimis verbis compellavit, habere se illis gratias maximas professus, quorum munere, ac beneficio nimirum magno subductus esset periculo. Amicos vero, & familiares conquerentes se de publica expectatione, suaque de spe votisque dejectos esse, graviter arguebat, ac mirari se vehementer dicebat, quod ea de re tristarentur, de qua eos, si quidem ipsum diligerent, plurimum gratulari, atque immortales Deo gratias agere oporteret.

DE

DE VITA
ET REBUS GESTIS
BEATI GREGORII BARBADICI
S. R. E. CARDINALIS
LIBER SECUNDUS.

EXteriorem hactenus Barbadici imaginem per ſumma rerum, geſtorumque ipſius capita primis veluti lineamentis adumbravimus: jam exhibenda eſt interior ejuſdem ſpecies, & ſanctitatis veluti anima; virtutes nimirum, quibus ille maxime eminuit. A Fide exordiemur, quæ ut chriſtianæ vitæ principium, ita omnis ſanctitatis fundamentum eſt, radix & origo virtutum.

CAPUT I.

De Gregorii in Deum fide, ejuſque tuendæ ac propagandæ ſtudio.

NOn ea tantum præcelluit fide Gregorius, quam credentibus omnibus ad ſalutem ineſſe oportet, ſed qua Epiſcopum cæteris præ-

ſtare decet, ut ſit ipſe credentium Pater, Myſteriorum Dei diſpenſator, & cuſtos ſanæ doctrinæ propugnator, & vindex, ut rudes in ea inſtruere, atque exhortari valeat, confirmare nutantes, contradicentes arguere; infirmos in fide corroborare, ſeque ipſum eo ad tutelam ſcuto valide præmunire, *quo poſſit omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*; Eph: 6. Quæ niſi divino lumine, ac ſpiritu fidei plenus ſit, præſtare vix poterit. Eo lumine colluſtratus Gregorius, quæ a puero imbiberat religionis noſtræ myſteria non ſolum corde credidit ad juſtitiam, atque ore confeſſus eſt ad ſalutem, ſed ad eorum veritatem ſanguine quoque ſuo aſſerendam animo, & ſtudio ſemper flagrantiſſimo fuit. Eminebat in eo ardor præcipuus omnium mentibus inſerendi ejuſdem fidei lucem, ac diſciplinam: eo propterea quidquid eſſe poteſt curæ, induſtriæ, ac laboris diligentiſſime contulit, ut myſteriorum fidei, ac divinæ legis ignorationem a commiſſo ſibi grege omnino diſpelleret. In id Parochorum zelum vehementer accendit: chriſtianæ catecheſis ſcholas inſtituit, & auxit; eccleſiaſticos, laicoſque homines ad fovendum, propugnandumque ſalutare inſtitutum continenter excitavit: eorum ſocietates erexit, optimiſque legibus communivit. In domibus, in templis, in oppidis & pagis, in vicis & plateis urgere præclarum opus,

in

in ejuſmodi cura ipſe quoque verſari, pueris, adultis, infimæ quoque plebi chriſtiana dogmata explicare; in ipſa urbe Roma eandem diſciplinam provehere, ac propagare. Nam cum in ſui tituli Eccleſia feſtis quibuſque diebus catechizandis rudibus operam daret, eo exemplo permoti, atque excitati graviſſimi Præſules, & Cardinales ipſi divino huic magiſterio operam dare cœperunt.

Nec minus ardens tuendæ, ſervandæque fidei, quam inſerendæ ſtudium in eo fuit. In his quæ ad illius integritatem pertinent delicati adeo erat judicii, ut nihil omnino diſſimularet, ac ferret, quod illius puritatem labefactare vel minimum poſſe videretur. Itaque in deligendis Seminarii ſui magiſtris id primum diligentiſſime præcavebat, ne qua pravæ doctrinæ ſuſpicione laborarent. Philoſophiæ profeſſorem, egregium ceteroquin virum, ac probum, quod ſuſpectæ doctrinæ Magiſtri auditorem fuiſſe intellexiſſet, ſtatim a Seminario abire juſſit. Acrius exarſit in publicum alium Patavinæ Academiæ profeſſorem de animorum immortalitate haud omnino recte, catholiceque diſputantem; gravi enim objurgatione palam acceptum, caſtigatumque a perverſa, ac liberiore in poſterum philoſophandi ratione in rebus fide divina credendis abduxit. Rurſus Theologum alium minus caute, caſtigateque

teque de rebus divinis coram ſe differentem ſilere juſsit , indignum homine catholico ratus vel uno verbo ab orthodoxa loquendi forma recedere.

Quid ? quod adverſus ſe ipſum ſi aliqua forte in rebus fidei dubitatione tentaretur, pari zelo, & ardore commovebatur ? Id narrat de ipſo Jacobus Jacobettus in Patavino Gymnaſio publicus Ethicæ Profeſſor in Opuſculis politioris literaturæ ab eo editis Venetiis an. MDCCXXXVIII. pag. 199. , quod quia factum in ſolitudine, & ſine arbitris, ſe ipſo tamen præſente, fortaſſe, inquit, nulli narrabunt hiſtorici. Annis vitæ poſtremis cum in Monte Crucio, curandæ valetudinis cauſa, verſaretur Gregorius, Auguſto menſe magnis caloribus paulo poſt prandium advenerunt Capuccini duo, qui recta Cardinalem adierunt. Pauca locutus, ſudore madidos, aſcenſu collis fatigatos, anhelanteſque dimiſit ad corpus confectum ſiti, atque inedia refrigerandum, reficiendumque ; qui quum abirent, Gregorius ad Jacobettum, quo anagnoſte utebatur, extemplo converſus : Quid ais tu ? inquit : Ardua ſane eorum vita, difficilis, plena laborum, ac moleſtiarum, at pro ſempiterna animi ſalute ſuſcepta. Adfuit illico inimicus Satan aſtute tentans: Quid ſi erraremus, eſſentque inanes tot in vita labo-

labores? At momento eodem insidias, & machinamenta maligni disjecit. Continuo enim ore accensus, ac veluti subirascens sibi: Falli, inquit, non possumus: sancta Fides nostra docet indubitata; fide magistra divina tutissimi sumus, fieri haud potest, ut decipiamur, sunt præmia, sunt pœnæ eternæ bene, vel male in hac vita agentibus. Hic sapientissimus, ac piissimus Cardinalis de immortalitate animæ, deque vita sempiterna adeo subtiliter, & exquisite brevi tempore disputavit, ut totis voluminibus non Philosophi, non Theologi melius; ita Diaboli insidiæ bene in fide confirmato homini, ac vigilanti occasionem virtutis præclare, & magno cum merito exercendæ præbuerunt.

Jam ne ulla pravi dogmatis lues ovile suum afflaret, atque pervaderet, incredibili vigilantia fuit. Cum e pollutis hæretica labe, suspectisve locis in ejus Diœcesim ventitarent homines, nibil sibi ad summam curam, ac diligentiam faciebat reliqui, ut ab grege periculum arceretur. Ut excubarent, atque in eorum mores, & consuetudinem diligentissime inquirerent, Parochos admonebat, ne quid labis ex eorum commercio in populi fidem, religionemque manaret: si quid detrimenti, periculive subesset, moneri se, ac certiorem fieri statim vole-

volebat, quo præſenti malo opera, vel conſilio remedium afferret. Paſtoralis hujuſce ſolicitudinis illuſtre ſane documentum edidit, cum revocatam ex orco veterem Illuminatorum, & Beguardorum Hæreſim Michael Molinoſius Hiſpanus Presbyter Romæ primum, late deinde per Italiam fudit, ac propagavit. Nondum Apoſtolicæ Sedis judicio damnatus fuerat execrabilis ſectæ inſtaurator turpiſſimus, nec dum ab Innocentio XI. Eccleſiæ clavum eo tempore moderante confixa fuerant, atque proſcripta falſa, & impia, quæ clanculum, ac veluti per cuniculos ubique ſpargebat deliramenta, cum Gregorius naſcentis incendii flammam acute proſpiciens, ne in ovilis ſui exitium erumperet, primas ejus ſcintillas ſtatim extinxit. E manibus primum ſacrarum virginum libros nonnullos excuſſit, in quibus divinæ contemplationis, atque ſublimioris orationis ſpecie pravi dogmatis ſemina incautis mentibus ingerebantur. Tum variis in Urbis Templis adverſus novæ Myſtagogiæ illuſiones e ſuggeſtu magno doctrinæ apparatu ſemel, iterumque diſſeruit, latens ſub nova orandi methodo hæreticæ doctrinæ virus detexit, cavendumque Chriſtiano populo quamquod maxime denunciavit. Ut vero ad omnes univerſæ Diœceſis oves vox Paſtoris pertingeret, qua admonitæ ab occultis luporum

porum sub ovina pelle latentium insidiis caverent, sub gravioris censuræ pœnis edixit, ne uspiam sive publicis, sive privatis in locis virorum, mulierumve cœtus cogerentur, in quibus piarum, atque spiritualium exercitationum specie de nova orationis methodo, de vita interiore, de animarum regendarum ratione colloquia haberentur; interdixitque omnibus suæ curæ commissis, ne quam cum ejusmodi cœtuum hominibus, eorumve fautoribus consuetudinem, ac societatem inirent. His ille præsidiis, ac certis veluti antidotis deterrimam ab ovili suo pestem feliciter propulsavit, atque immunem prorsus ab omni fœditate gregem servavit. Hebræorum quoque consuetudinem, & familiaritatem christiano populo periculosam, atque vitandam, eliminari curavit. Itaque ne Judæi Palatium Episcopale, vel Seminarii ædes adirent, neve sacrarum virginum limina attingerent: tum ne Christiani operam illis suam locarent, vel apud illos cibum caperent, eorumve Medicis uterentur, diligentissime cavit; ac ne malæ illius gentis superstitione aliqua gregis sui mores inficerentur, occasionem omnem præcidendam existimavit.

Eodem Fidei tuendæ, ac propagandæ zelo incitatus laboranti apud exteras gentes Religioni quacumque posset ratione opitulari vehe-

 menter

menter optabat: Et si quidem licuisset, Infidelium partes adire non dubitasset, quo jacentibus in densa errorum caligine populis veræ Fidei lumen afferret. Auditus est aliquando dicere; si Christianorum armis subigeretur Byzantium, se illius Civitatis Episcopum, ac Patriarcham libenter futurum, quo catholicam Fidem per Orientis Provincias propagandam curaret. Absens tamen corpore, atque Ecclesiæ suæ vinculo adstrictus iis quoque locis, ac gentibus Fidei adjumenta parabat. Cum Turcas inter atque catholicos Principes exardesceret bellum periculosissimum, publicis supplicationibus, ac precibus ad implorandam divinam opem indictis, multis ipse jejuniis, vigiliis, & orationibus sese jugiter exercebat, ut propitiato Numine, ac depressa Infidelium potentia, late in eorum fines Christianorum imperium, atque religio protenderetur. Fœderatos interea Reges, ac Principes magna pecuniæ vi ultro adjuvabat, qua demum exhausta, supellectilem omnem suam distraxit argenteam, ut nova ad sustentandam diuturni belli molem subsidia conferret. Quo autem idonei earum gentium conversioni pararentur ministri, orientalium idiomatum studium, atque Typographiam in Seminarium suum invexit, fore sperans, ut quibus linguis Christi Fides in Orien-
tem

tem primum inducta fuerat, iisdem, & restitui posset. & propagari. Libros adversus earum gentium errores, tum Catechismos, quibus catholicorum doctrina agentes ibi Christiani, vel recens ad sacra nostra conversi imbuerentur, edi curavit. Tipaldi Meletii Græcorum Archiepiscopi Venetiis commorantis, aliorumque opera utebatur, ut Schismaticorum complures ad catholicam unitatem revocarentur: Redeuntibus autem necessaria ad victum omnia ære suo suppeditabat. Corcyrensis Ecclesiæ Seminario ccc nummum argenteorum annuum censum adsignaverat promovendæ Schismaticorum conversioni. Extorrem, ac profugum Armenorum Episcopum, aliosque Græcos Antistites hospitio apud se receptos diu retinuit, quo cum ipsis de Græcæ, Latinæque Ecclesiæ unione rationem aliquam iniret. Hanc ille concordiam animo continenter volvebat, de ea cum doctissimis viris multum agebat, remque gravissimis difficultatibus impeditam ita jam mente conceperat, ut nisi mors ejus consilia intercepisset, bonum aliquem exitum habitura esse videretur.

Britannos, Hibernos, Gallosque adolescentes, qui patriam haberent hæretica lue contaminatam, in Seminaria, & Collegia a se instituta ultro, libentissimeque admittebat, fore sperans, ut cum ad suos reverterent, qua

instituti essent, Catholicæ Religionis doctrinam non tuerentur modo, sed etiam propagarent. Quare cum læto, faustoque nuntio accepisset restitutam in Anglia a Jacobo II. Catholicam Religionem, continuo Anglos, Hibernosque Sacerdotes, quos Patavino Seminario exceperat, pecunia, vestibus, omnique viatico instructos eo contendere jussit, quo utilem catholicæ Fidei amplificandæ operam navarent. Hæreticos quoque, qui ejuratis erroribus in Ecclesiæ sinum revertissent, tum eos, qui Religionis causa patria, domoque pulsi fortunarum suarum jacturam libentius tulerant, quam Fidei deserendæ periculum, amantissime complexus, ære suo alebat, ac sustentabat, ne inopiæ causa a suscepta religione deficerent. Ad Muhamedanos demum, obcæcatosque Judeos solicitudinis suæ curas porrexit, nec inanem, & vacuam eorum conversioni operam contulit. Nam eorum non paucos monendo, hortando, docendo ad veræ Fidei agnitionem perduxit; Complures aliorum industria, ac labore christiana doctrina imbutos salutari lavacro manu sua expiavit; Plerosque vero tanquam a se genitos filios domi alendos suscepit, vel annuo ad victum proventu donavit. Filios, si quos haberent, christiana institutione liberaliter educandos curabat; Filiabus vero do-

rem constituebat, qua vel nuptui traderentur, vel in sacrarum Virginum asceteriis collocarentur.

CAPUT II.

De eximio ejus Religionis cultu.

REligionem cum Fidei virtute conjungimus, quod ad eam quam proxime accedat, sitque illius argumentum quoddam, ac declaratio; Deum enim, quem fide credimus, religione colimus, ac veneramur. Ac ea quidem præcellere Episcopum decet, cum ut ceteris sacrorum observantia præluceat ad exemplum, tum ut muneris, dignitatisque suæ splendorem tueatur. Ad eam porro Gregorius in omni vitæ parte, & actione non factus, sed natus plane videbatur; dici enim vix potest, quam in celebrandis divinis Mysteriis, rebusque omnibus sacris cultu exhibendo, ac propagando, pietatem, diligentiam, ac religionem præferret. Rem quotidie divinam faciebat, dabatque operam, ne ullis unquam occupationibus, negotiis, ac curis, vel in ipsa itinerum difficultate a divino opere prohiberetur. Morbo autem, vel casu aliquo præpeditus omnino se præsente fieri jubebat, ipse vero genibus humi positis, ac prono corpore venerabundus sacram

 Eucha-

Eucharistiam sumebat. Prolixa prece, rerumque divinarum meditatione ad sacrum se comparabat, ea deinde oris modestia, & gravitate procedebat ad aras, ut ne circumstantes quidem intueretur. Dum sacris operaretur, incredibili animi sensu in mysterii contemplationem absorptus extra se raptus videbatur, & quo intime æstuabat charitatis fervor exundabat in vultum, qui radiorum speciem aliquando exhibebat. Consecrationis tempore insolitis toto corpore motibus quatiebatur; ac diu immotus perseverans in crebros pietatis gemitus, ac veluti amantis suspiria erumpebat. Eucharistiam sumpturus tanta spiritus affluebat dulcedine, ut incensus charitate animus e corpore prosilire velle videretur. Peracto Sacrificio multus erat in gratiis agendis, acceptique beneficii magnitudinem jugiter recolens, conceptum divini amoris ignem ea per diem recordatione fovebat.

Quo autem ipse religionis, pietatisque sensu sacra obibat mysteria, eodem ab aliis peragi Sacerdotibus vehementer optabat. Primum enim ut constituti ab Ecclesia ritus, ac cæremoniæ, quarum erat ipse observantissimus, ab omnibus servarentur, cura illi assidua fuit. Iis diligenter institui, atque exerceri Seminarii sui clericos jussit: Tum iis in cœtibus, qui singulis cogebantur mensibus, copiose de ipsis accurate-

rateque diſputari, ac conſultari ab omnibus voluit, iiſdemque ipſe conventibus, atque conſultationi præeſſe ſolebat. Ut erat autem earum rerum peritiſſimus, promovendos ad Ordines, vel jam initiatos, ac Sacerdotes ipſos, animarumque Curatores de iiſdem multum interrogabat. Sacerdotes nonnullos ſe præſente aliquando operari ſacris jubebat, ut ſi quid in ipſa myſteriorum celebratione oſcitanter, diſſoluteque facerent, notaret, atque corrigeret: Nihil quod ad rei ſacræ cultum, cæremoniaſque pertinet, non dignum exiſtimabat, ad quod curam omnem, ac diligentiam adhiberet ſuam, plurimi ea pendens, quæ a Sacrorum Rituum imperitis, vel negligentibus in minimis haberi conſuevere. Libellum denique de cæremoniis in Miſſa ſervandis edendum curavit, quo ſingula in celebrandis divinis myſteriis agenda, ac vitanda oculis ſubjecta Sacerdotum memoriæ facilius commendarentur.

Operam tamen in eo ponebat maximam, ut quanta fieri poſſet animi præparatione, ac puritate divina ab omnibus celebrarentur myſteria. Nihil impenſius voce, ſcriptoque ſacris ingerebat Miniſtris, quam interiorem cordis munditiem, & quantam aſſequi poſſent vitæ innocentiam, & ſanctitatem, quam eorum muneris ita propriam prædicabat, ut intelligi a

 ſe

ſe vix poſſe affirmaret, qua ratione grave crimen ea die Sacerdos admitteret, qua Chriſti corpus, & ſanguinem confeciſſet.

Eodem pietatis cultu divinam venerabatur Euchariſtiam. Si quæ adverſa, vel difficilia occurrerent ad conciliandam divini Numinis opem, publicum ejus cultum indicere conſueverat. Palam in templis propoſitam, ut ceteris præiret exemplo, frequens obibat, ac poſitis humi genibus ante divinam hoſtiam diu immotus, ac ſupplex adorando perſtabat. Annua recurrente Sanctiſſimi Chriſti corporis celebritate, publica illud ſupplicatione, quamquam inclinata foret ætate, articuliſque manuum diſtortis, ac morbo contractis, per Urbis vias circumgeſtabat ad inſignem oris gravitatem, ac religionem ita compoſitus, ut oculis in ipſum continenter defixis a ſenſibus abalienatus, atque extra ſe elatus videretur. Ut ſacrum denique Viaticum ad morti jam proximos quam decentiſſime deferretur, ſedulo advigilabat, ac domeſticis ſuis edixerat, ut quavis hora edito ſigno parati, ac ſoliciti eſſent ad auctorem ſalutis accenſis facibus in pompa comitandum, ac deducendum.

Deiparæ Virgini addictiſſimus præcipuum ei ſecundum Deum non modo cultum, ſed amorem etiam impendit. In ejus fidem, & clientelam cum a puero ſe contuliſſet nullum agebat diem,

diem, quo non eam aliqua ſignificatione honoris proſequeretur. Sacras ejuſdem Roſarii decades, vel inter graves occupationes, & curas, vel iter faciens, attenta myſteriorum, quæ per decades ſingulas proponi ſolent, meditatione quotidie recitabat. Id orandi genus cum in Bergomenſi Diœceſi jamdiu neglectum, obſoletumque inveniſſet, ubique locorum cum in Urbe, tum in Provincia veluti poſtliminio revocavit, atque reſtituit. In Parochialibus Templis ſingulis poſt veſperas diebus feſtis ejuſdem Roſarii partem recitari juſſit, eademque pia conſuetudo ante depictas per Urbis vias Mariæ imagines ut frequentaretur curavit. Singulis præterea Sabbatis in Templis ejus nomini ſacris brevi ad populum de ipſius laudibus inſtituto ſermone, Lauretanas, ut vocant, Litanias cantari inſtituit. Eam Seminarii ſui Patronam ſub immaculatæ Conceptionis nomine cum delegiſſet, erecta ſub eodem titulo alumnorum Congregatione, magno id feſtum apparatu celebrari volebat: Seminiarienſibus autem, ac familiaribus ſuis parvum ipſius Virginis officium quotidie recitandum indixit. Quo ſacros, ac feſtos ejuſdem Virginis dies præveniebat ipſe, jejunium, pane dumtaxat, vinoque definitum, ab iiſdem quoque ſervari præcepit. Signo vix edito, quo ter in die ſalutare Virginem Fideles

les monentur, aperto ille confestim capite, quocumque demum in loco esset, ut ut sordido, ac lutulento, positis genibus angelicam salutationem devotissime recitabat. De divinæ Matris laudibus cum publice, tum privatim incredibili pietatis sensu verba identidem faciebat, ut omnes ad eam colendam, ac diligendam accenderet.

Cum reliquos Cælites, tum præcipue Sanctos Carolum Borromæum, Franciscum Salesium, Philippum Nerium, ac proprios Bergomensis, & Patavinæ Ecclesiæ Patronos religiosissime venerabatur. Singulari tamen obsequii, atque amoris sensu erga eos afficiebatur, quos primo loco nominavimus Episcopos Borromæum, atque Salesium, quorum mores, atque virtutes in se transferre studebat. Ac Franciscum quidem Salesium non coluit modo, sed in amore, ac deliciis semper habuit. Divina ejus scripta (quod uti memoravimus a Clarifs. tum Præsule Fabio Chisio inter cetera christianæ vitæ instituendæ documenta adolescens acceperat) assidua manu contriverat, multaque ex ipsis hauserat memoriæ adeo infixa, ut ea in succum, quod dici solet, & sanguinem transfudisse videretur. A primo Bergomensis Episcopatus exordio, quo Gregis sui mores componeret, eique parabilem, ac temperatam evangeli-

gelicæ perfectionis viam ostenderet, ejusdem Salesii Philotheam imprimendam, vulgoque legendam curavit.

Carolum vero Borromæum, præcipuum sibi constituit vitæ, ac solicitudinis Pastoralis exemplar, ad quod se prorsus fingeret, ac conformaret. Ejus vitæ lector assiduus: hanc iter quoque faciens in sinu gestabat, ejusque in mensa lectionem quotidie adhibebat. Acta præterea Mediolanensis Ecclesiæ familiaria sibi omnino fecerat, eaque in Seminario suo perlegi continenter volebat. Ex ipsis tanquam ex ditissimo rerum Ecclesiasticarum penu ea fere promebat, quæ ad Ecclesiæ suæ regimen & Cleri in primis institutionem maxime utilia, ac necessaria videbantur. Ad Mortales sanctissimi Archiepiscopi exuvias rite colendas Mediolanum proficiscebatur identidem, ipsumque Seminarii sui Patronum delegerat, palam proposita alumnis ejusdem Imagine, cui erat inscriptum: *Disciplina tua ipsa nos docebit*: quibus sane rebus effectum est, ut sancti illius Antistitis zelum, solicitudinem, charitatem, sapientiam, animi constantiam, ceterasque virtutes ita sit æmulatus, atque assecutus, ut Caroli spiritum in Gregorium migrasse vulgo diceretur, ac Mediolanenses ipsi affirmare non dubitarent, se habere quidem Carolum mortuum, Bergomenses vero eumdem

in

in Barbadico redivivum; Tanta erat utriusque morum similitudo, actionumque vitæ consensio.

Jam ut alia persequamur religionis ejus officia, maximam in eo curam adhibuit, ut festi dies ad Dei cultum, Sanctorumque memoriam celebrandam instituti sancte, pieque ab omnibus observarentur. Id cavit in primis, ne quisquam ad divinam offensionem, animæque perniciem iis abuteretur in ludis, choreis, amoribus, compotationibus, spectaculis, aliisve profanis oblectamentis: Tum ut eo potissimum tempore populus in divinis officiis, in catechesi, & concionibus frequens esset, atque in recolendis divinis beneficiis multa prece, piisque exercitationibus versaretur. Servile opus ne minimum quidem in sui, aliorumve commodum fieri permittebat: Quare familiarem suum, quod barbam die festo abradi sibi curasset, verbis gravissimis castigavit. Ad hæc, cum in Veneto magistratu de excitata adversus jura Episcopalia a Patavino Capitulo controversia postridie Dominicæ pronunciandum esset, ac pagellæ aliquot in sui defensionem jam typis impressæ a Librario consuerentur, Judicibus quamprimum distribuendæ, cœptum opus intermitti omnino mandavit, & causæ suæ præsidium negligi maluit, quam vel levissima in re Festi sanctitatem violari.

Quæ

Quæ facris ædibus debetur reverentia cordi ei quam quod maxime fuit, eamque Parochis, Ecclefiarumque cuftodibus tuendam, ac promovendam voce, ac literis identidem commendabat. Adverfus profanorum hominum in Templis immodeftiam, atque licentiam apoftolico plane zelo homo cetera mitiffimus exardefcebat, atque in eos e fuggeftu vehementer commovebatur. Ne quidpiam in Ecclefiarum atriis, aut Cœmeteriis venderetur, ne quifquam armatus eo accederet, ne mifcerentur in ipfis collocutiones, vel quidquam aliud fieret, quod loci fanctitatem, ac reverentiam minus deceret, femel, atque iterum fanxit edicto. Duos fibi familiares, quod contrahendi itineris caufa per Ecclefiam tranfiiffent, graviffime objurgavit, monitofque voluit a publica via Ecclefiam effe chriftiano homini fecernendam. Auctor prætèrea Venetis magiftratibus fuit, ut in profanos Templorum violatores, contemptorefve gravibus indictis pœnis animadverterent, ut qui minus præfentis Numinis majeftatem revererentur, Principis gladium, poteftatemque metuerent. Vitandis porro inter mares, ac fœminas colloquiis, aliifque e facro loco arcendis periculis, templa ipfa ex veteri difciplina per fiparium, vel interpofita lignea fepta dividi juffit, atque unam maribus, aliam fœminis partem, quin & di-

& distinctas ad Templi aditum utriusque portas adsignavit.

Quo demum omni ex parte sacrarum ædium staret honos, atque res sacra ex dignitate Ecclesiæ, ac Religionis amplitudine perficeretur, nec operæ, nec diligentiæ, nec sumptibus ullis unquam pepercit. Eo præcipue in lustrandis Diœcesis suæ Templis cura, ac solicitudo spectabat, ut vetusta renovarentur, collabentia reficerentur, squallida expolirentur; nihil denique eorum negligeretur, quæ ad Domus Dei decorem, ornatumque pertinerent, vel ad munditiam, atque nitorem. In id non solum Parochos monitis, ac præceptis impellebat, sed ære ipse suo supellectilem omnem sacram indigentibus comparabat Ecclesiis, profuseque suppeditabat quæ non earum dumtaxat necessitati, sed elegantiæ quoque, ac splendori congruere viderentur.

CAPUT III.

De Spe, ac fiducia in Deum.

Fidei nostræ robur ac firmamentum divina Spes, quam *sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*, *Hebr. 6. 19.* altas adeo in Barbadico radices egerat, ut nec arduis commoveri, nec periculis concuti, nec ullis dejici posse videre-

deretur adverſis. Divinæ potentiæ, bonitati, ac fidelitati innixus, & fretus æternum incommutabile bonum, quod præparavit Deus diligentibus ſe, per adoptionis gratiam, & Chriſti merita, ſibi quoque uti filio obventurum abſque hæſitatione ſperabat. Ergo in id unum cogitationes omnes referens, ac deſideria, arctiſsimam Evangelicæ perfectionis ſemitam, curarumque plenam, atque ſolicitudinum Paſtoralis muneris viam ingreſſus, alacriter decucurrit in laboribus, ac vigiliis, in caſtitate, & fide, in patientia, & longanimitate, expectans beatam ſpem, & adventum gloriæ Magni Dei. Hunc unum hæreditatis ſuæ partem cum elegiſſet, cetera omnia ut detrimentum fecit, ut vanitates habuit, & inſanias falſas. Præ cæleſtibus, æterniſque rebus fluxa omnia, ac terrena nihili pendens, a prima adoleſcentia Chriſto, & Eccleſiæ mancipatus, ſuæ dumtaxat aliorumque curandæ ſaluti ſe totum dedidit: Eccleſiaſticas dignitates nonniſi invitus admiſit: Eam ipſam, quæ ſuprema in terris habetur, ultro ſibi occurrentem, ac fere delatam nec appetiit unquam, nec amavit, ſed averſatus eſt potius, atque ut grave onus, timendumque periculum deſugere ac propulſare curavit. Divitiarum ſenſu ne afficiebatur quidem, ſed quantæcumque ſibi e paterna domo affluerent, vel eccleſiaſticis cenſibus obvenirent,

eas in pauperum ſinum largiſſime effudit. Ejus horrea frumento, pretioſa ſupellectili domus, pecuniis arca ſemper exhauſta, ſæpe etiam obærata: diſperſa omnia, atque egentibus contributa, ut nihil jam reliquum fieret, quod aut aliis erogari, aut in domeſticos uſus impendi poſſet; a largitionibus tamen non temperabat, atque a rei familiaris Præfecto ærarii inopiam conquerente non ſemel admonitus, ut profuſæ liberalitati modum poneret, *Deus*, ajebat, *Deus providebit*.

Hac una in Dei providentia, bonitateque fiducia roboratus, eam diſperſit in pauperes auri vim, quam vix quiſpiam credere poſſit, aut vero unde illi ſuppeteret, aſſequi cogitando valeat. Præſidia in Deo omnia ad alios quoſcumque caſus conſtituebat; ita tamen ut humanæ diligentiæ nihil omitteret. In arduis, implicatiſque negotiis, in diuturnis adverſus dignitatis, Eccleſiæque ſuæ jura concitatis litibus, in graviſſimis Paſtoralis muneris curis, ſpe ſemper ſtabili innixus, a Deo ſe illud conſequuturum, quod eſſet ipſius gloriæ conſentaneum, ſibi vero, aliiſque ſalutare, mirifice recreabatur. Ea firmatum anchora, & quaſi ſcuto protectum, quæcumque inciderent difficultates, pericula occurrerent, adeo eum non deterrebant, neque a cœpto retardabant, ut agentis ſolertiam, ac ſtudium acuerent magis,

atque

atque incitarent. Quod si propositæ, constitutæque rei ita adversarentur, ut vinci omnino, ac superari non possent, magnum erat ejus æquabilitatis ad omnes casus firmamentum divina voluntas, in qua humiliter religioseque conquiescebat. Erat ipsius hoc dictum: *In rebus gerendis conatus omnis noster exercendus, perinde ac si nihil in divina ope positum sit: tum omnia Deo permittenda, perinde ac si nihil actum a nobis fuisset*. De Seminario magnifice augendo cum deliberare cœpisset, fuere qui ingentes, ac regios fere sumptus ad id perficiendum necessarios objicerent, quibus Gregorius: *Ego*, inquit, *incipiam, & Deus perficiet*. Interrogatus alias, putaret ne diu post se permansura tot ab ipso præclare, sanfteque instituta? *De multis*, respondit, *haud equidem spero; hæc est enim rerum humanarum conditio: sed agendum quod in nobis est, futura vero divinæ providentiæ committenda*.

Jam ubi de divina gloria, de sacrorum cultu, de Ecclesiæ juribus tuendis, promovendisque ageretur, ubi Gregis universi, vel unius animæ salus in discrimen adduceretur, erecto, fortique animo, ac divino magis, quam humano consilio fretus, contraria quæque, aliorumque judicio tam ardua, ut fieri vix posse putarentur, adire, atque in cœpto constanter per-

 gere

gere non dubitabat. Nihil enim ſibi tribuens, ac nihil perfugii reponens in homine, auxilium, & fortitudinem ab eo uno præſtolabatur, qui non deſerit, neque confundit ſperantes in ſe. Primum itaque accuratis precibus propitiato Deo, ita certo ſibi ejus numen affuturum ſperabat, ut temere aliquando agere videri potuerit, niſi manifeſte divina eum ſuſtentaſſet protectio.

Diœceſim aliquando ſuam obeunti accidit, ut ingenti aquarum alluvie exundantibus agris, viis omnibus interclusis, tutus ad propoſitum ſibi locum aditus jam nullus pateret. Difficultate, ac periculo abſterriti itineris comites, familiareſque non ultra progrediendum cenſebant, ac porro ſuadebant. At ille bonæ ſpei plenos eſſe, metumque omnem abjicere juſſit: tum invocata alternis precibus Deiparæ Virginis ope, ſeſe vado commiſit, & quo contendebat, non ſine conſpicuo Dei protegentis auxilio incolumis prorſus evaſit.

Hanc ipſam erecti in Deum animi fiduciam iis ingerebat, quos vel rebus adverſis preſſos, vel futurorum cogitatione, metuque ſolicitos, anxioſque videret. Æternæ in primis felicitatis recordatione ſe ipſum, alioſque dejectos animo, diffidenteſque erigebat, ac jucundiſſima immortalis præmii expectatione ad breves hujus

hujus vitæ calamitates æquo animo perferendas excitabat. De perenni Beatorum felicitate libentissime loquebatur, & quæ repugnant sensibus, ea ipse suavissima cogitatione, alacri promptoque animo complectebatur, cum in prosperis, tum in adversis semper æquabilis, eamdemque præferens mentis, & oris tranquillitatem. Cælum serena nocte interdum suspiciens, stellarumque speciem fulgoremque contemplans, eo abreptus, quo flagrabat, cælestis Patriæ desiderio in eas aliquando voces erumpebat: O *quam pulchrius quod intus latet!* Alias vero: *O Deum vere magnum! O Sapientiam infinitam! qualis erit parata nobis domus, si atrium tam pulchrum?*

Cum tamen christianæ spei comes sit timor ille castus, quo vel innocentes, & sanctissimi homines divinam justitiam, potestatemque verentes, ne a Deo separentur, timere solent, eo quoque correptus Gregorius de sua interdum salute non modo solicitus, sed etiam anxius videbatur. Episcopalis ministerii gravitatem, & quæ illud circumstant pericula serio reputans, ac de Grege universo rationem sibi Deo reddendam sedulo cogitans, supremi judicii metu vehementer commovebatur; de divina quidem bonitate non dubitans, sed de sua infirmitate diffidens. Quare alternantibus in ejus animo modo

in unam, modo in alteram partem cogitationibus, fui plane incertus, & anceps *Quid erit* clamabat perſæpe, *quid erit?* Iis autem, qui e cura, atque anxietate abducere hominem conabantur, ac ne quid ſibi a morte metueret, ingerebant vitæ innocentiſſime actæ recordationem, recteque ab ipſo factorum conſcientiam: *Mortem*, reponebat, *non formidarem, niſi fuiſſem Epiſcopus*. Cum e gravi morbo aliquando convaluiſſet, eumque officii, & gratulationis cauſa adiiſſet P. Johannes Hieronymus Teſtorius Caſſinenſis Monachus, ac publicus Patavii ſacræ Scripturæ Interpres, in ipſo cubiculi, & ſalutationis aditu: *Timuimus*, inquit Cardinalis, *ac valde timuimus, Pater mi*. Cui Teſtorius: *Fuerit ergo ille S. Hilarionis timor*. Tum Gregorius ſe graviter colligens, ac ſuſpiranti ſimilis: *Contremuit*, inquit, *Hilarion, nec erat Epiſcopus*: multo majorem ſignificans timendi cauſam ſibi fuiſſe, quod non de ſuis tantum, ſed de aliorum etiam, qui ſibi crediti fuiſſent, factis rationem eſſet redditurus. In extremo quoque vitæ agone conſtitutus, iiſdem conflictatus angoribus, memorabile edidit divina judicia metuentis exemplum, ne mali audeant de divina ſibi benignitate blandiri, cum optimi, ſanctiſſimique homines tremendi Judicii ſeveritatem formident. Nam tremebundus,

bundus, ac trahens ex imo corde ſuſpiria, illud ingeminabat: *Quid erit? Quid erit?* Mox vero tanquam ſecuritatis luce divinitus ſibi immiſſa, ac certiſſimæ ſalutis nuntio exhilaratus ita metum omnem excuſſit, ut in æternæ hæreditatis fiduciam animo erectus magna ſerenitate, atque exultatione exclamaret identidem: *In te, Domine, ſperavi: non confundar in æternum.*

CAPUT IV.

De Charitate in Deum.

CUm nulla magis animarum Paſtorem informet virtus, atque perficiat, quam divina Charitas, ut hanc propterea unam Paſtorum Princeps, oves ſuas Petro commendans, ab eo exquiſierit; quantum ea Barbadicus præſtiterit paulo uberius enarrandum eſt. Ac ſui quidem in Deum amoris tot exhibuit argumenta, quot vitæ ejus fuere partes, actiones, & munera, quæ aſſidua quædam exercitatio charitatis videri, atque æſtimari poſſunt. Cum a puero didiciſſet in Deum bonorum omnium auctorem, ac finem referri omnia oportere, ſupremi hujus finis conſideratio ita ejus animum, mentemque pervaſerat, ut quidquid ageret, cogitaret, diceretve, Deum ſemper ſpectaret, ac perſæpe in eas voces erumperet, quas ſche-

dis quoque inſcriptas habebat : *Ad hunc finem, Gregori, ad hoc unum creatus es, ut Deum ames, ut Deo ſervias*. Hæc aliis quoque, præſertim eccleſiaſticis viris ſubjicere, atque inculcare ſolebat. Eo contendebant vota ejus omnia, atque ita ſpectabant conſilia, curæ, ac labores; ut nefas eſſe duceret quidquam aliud præter Deum quærere, aut præter ejus gloriæ incrementum optare. Nihil propterea in humanis erat, cujus vel deſiderio tangeretur, vel poſſeſſione gauderet, vel afficeretur jactura. Ne illam quidem, quæ conſequi virtutem ſolet, mentis delectatio, aut eas, quas viri ſancti ex intima cum Deo conjunctione percipere interdum ſolent, cæleſtes ſuavitates, ac ſpirituales delicias amabat, vel expetebat, veritus nempe, ne de puro, quem uni Deo debebat, amore, præter ipſum res alia partem ullam decerperet ſibi, atque uſurparet.

De divinis perfectionibus ut cogitabat identidem, ita mira quadam ſuavitate colloquebatur. Deum in creatis omnibus rebus præſentem intuebatur, ac nihil tam leve, & exiguum illius ſe aſpectui obiiciebat, quin continuo in eo ipſo Dei Majeſtatem, Sapientiam, Bonitatem, aut aliquod divinitatis attributum contemplaretur, unde amoris in Deum argumenta depromeret. Præcipuo tamen amoris ſenſu commovebatur,

dum

dum effusam in se consideraret frequenter, ac secum ipse reputaret divini Numinis largitatem. Dicebat in terris reperiri neminem, qui de assiduis, amplissimisque in se collatis beneficiis sæpius quam ipse prætermissæ gratiarum actionis culpam incurreret, & negligentius id Deo officium præstaret. Verba ejus omnia hunc amorem spirabant, quo ad divinam bonitatem cognoscendam, diligendamque inflammare omnes voluisset. Nemo fere cum eo agebat, quem ille non aliquo charitatis stimulo percitum, atque commotum abs se dimitteret; quod tum maxime contingebat, cum ad populum, aut Clerum pro pastorali munere verba faceret; Nam ab eo, quo intus æstuabat, charitatis igne tot erumpebant quasi scintillæ, quot verba, quibus audientium animos suavissima, ac mirabili vi in Dei amorem rapiebat. Quo a teneris assuescerent pueri ad divini amoris actus jugiter eliciendos, eorum ipse formulam conscripserat, quam in catechesi a Parochis, & Magistris acceptam memoriæ commendarent, ut quum adolevissent, eam diuturna consuetudine tritam facilius in cor alte insererent, atque identidem ex animo expromerent.

Exultabat in primis, gestiebatque animo vehementer, si quando efferri, atque amplificari quoquo modo divini Nominis cultum, & glo-

riam vidiſſet, vel intellexiſſet. Hanc ille unam ita gerebat in oculis, ut teſtem amoris ſui ſanguinem pro ea tuenda, vel propaganda millies profundere paratus eſſet. Contra vero angebatur animo vehementer, & acerba quadam triſtitia tabeſcebat ob illatas per hominum ſcelera Deo injurias, quarum vel leviſſimæ propulſandæ cauſa mortem ipſam, hilari promptoque animo ſubiiſſet. Si quando in homines flagitioſos, aut impios incidiſſet, qui aut obſcœna, vel contumelioſa in Deum evomerent, atque coniicerent, zelo incredibili incenſus, ac toto vultu exardeſcens, quantum voce, & auctoritate valebat, in eos invehebatur, quo offenſi Numinis majeſtatem vindicaret. Sed cum deteſtabilem blaſphemandi conſuetudinem eo impudentiæ proceſſiſſe animadverteret, ut ad eam convellendam, aut cohibendam vix ſatis diligentiæ, auctoritatiſque a ſe adhiberi poſſe intelligeret, Venetorum Senatui auctor fuit, ut ſeveriſſimas adverſus blaſphemos leges conderet, ac promulgaret, quo execrabile ſcelus ſaltem pœnarum metu a Chriſtiana Republica exturbaretur. Peccata demum omnia ita averſabatur, ut non aliud in terris malum ſe videre, ac cognoſcere affirmaret, niſi divinam offenſam. Tum illud ſe intelligere haud poſſe dicebat, qui cubitum ire, ac ſomnos ſecuros

trahe-

trahere quiſpiam poſſet lethali crimini obnoxius, ejuſdemque ſibi conſcius. Ea nimirum erat ipſe animi puritate, ut ne dum vel leve peccatum, ſed quodvis ejus periculum, ac ſpeciem ipſam horreret, atque defugeret. Qui diu, ac familiariter cum eo verſati ſunt, atque in hominis vitam paullo diligentius inſpexere, nihil umquam in ejus dictis, aut factis reprehendendum, caſtigandumque obſervarunt. Sed & ii, qui aures confitenti dabant, graviſſimi viri Andreas Trono Ordinis Prædicatorum, & Doſitheus ab Angelis Carmelita excalceatus jurati affirmarunt, ſe peccatum lethale in eo nullum offendiſſe, quo in Baptiſmo ſuſceptam innocentiæ ſtolam commaculaſſet.

Fuit & illud incenſi in Deum ſtudii argumentum, quod otii, & quietis impatiens aliquid ſemper ad ejus gloriæ incrementum vel moliretur, vel ageret, nullam ejus rei cauſá moleſtiam timens, nullam defugiens curam, laborem nullum detrectans. Cumque divinæ charitatis indoles ea ſit, ut magna operetur, ac multa, ſed eadem parva exiſtimare ſoleat, & pauca, id quoque in Gregorio ſingulare fuit, quod cum muneris ſui partes omnes cumulatiſſime impleſſet, nihil adhuc ſe egiſſe putaret, & quæ ſatis erant laboranti, amanti non viderentur eſſe ſatis. Nam eorum, quæ jam egiſſet fere

obli-

oblitus ad nova semper animum intendebat, satis officio suo facere se non posse arbitratus, nisi ad majora conniteretur. Quare inclinata jam ætate homo, ut qui corpori dura semper imperaverat, mollia vero nunquam indulserat, jam valetudine, ac viribus fractus, modum tamen laboribus nullum statuebat; Sed quasi onera ipse sua non sentiret: *Qui munus*, ajebat, *fungitur suum, ei nihil est grave, ac molestum*; Rursus: *Plus quisque potest quam posse se credat, nec ille agit quantum debet, qui se egisse arbitratur quantum potuit*. Se ipsum quoque velut inertem, desidiosumque coarguens, dum labore, ac lassitudine pene deficeret, excitabat ad opus, atque dicebat: *Episcopo quiescendum non est: quies nostra in Cælis erit*.

Amantium denique illud cum sit, ut unum, idemque velint, aut nolint, ita se Deo Gregorius, suaque omnia plene subjecerat, ut nihil optaret, aut mallet, quam quod illi magis luberet. Ab ejus voluntate cum ita in prosperis penderet, ac in adversis, quemcumque res haberent eventum, in divina eadem voluntate, ac providentia suavissime quiescebat. Medicinam hanc malis omnibus adhibebat cum ad se ipsum in adversis sustentandum, tum ad erigendos alios, quos tristes, animoque dejectos videret. Nam conquerentibus grave quidpiam, ac permolestum,

ſtum, quo premerentur, exprobrabat animi imbecillitatem chriſtiano homine indignam, dicebatque facere ipſos Deo injuriam, qui quod is voluiſſet, nolle ipſi viderentur. Ex hoc autem voluntatis ſuæ cum divina conformandæ ſtudio, atque aſſuetudine manabant, quaſi rivuli ex fonte, mira illa hominis æquabilitas, cordis pax, & tranquillitas, quam nulla perturbaret rerum adverſitas, nullus commoveret inſperatus eventus; quæ quidem ex diffuſa in ejus corde per Spiritum ſanctum charitate, exterius quoque in ejus oculos, vultum, & verba redundare videbantur.

CAPUT V.

De orandi, & contemplandi ſtudio.

MAgni amoris indicium eſt oratio, ajebat Chryſoſtomus, *Hom. 26. in Act. Apoſt.* Nam, quæ hominem Deo conjungit, charitas, ejus conſortii, & familiaritatis expers eſſe nullo modo poteſt, & quorum mutuus eſt amor, mutua quoque debet eſſe conſuetudo. Qua igitur ferebatur Gregorii in Deum charitas, tanto eum orandi ſtudio incendebat, ut a congreſſu & collocutione cum Deo ceſſare non poſſe videretur. Vitæ ſuæ rationem omnem bifariam partitus erat: in actionem videlicet, & contemplationem, quarum ſtudia diverſa cum ſint, qui

qui facile utrumque componat, perfecteque assequatur, supra humanam agere imbecillitatem æstimandus est. Res autem ita disjunctas, operosas, & graves feliciter adeo in se conjunxit, ut vel hoc uno Ecclesiæ Pastoribus esse possit exemplo, quod sedulo inspiciant, atque imitentur. Inter quotidiana pastoralis muneris, & charitatis officia susceptum a puero institutum semper retinuit, ut certa ad commentandum, precandumque Deum temporis spatia servaret, quæ neque externa ulla occupatio, neque ulla curarum moles interciperet.

Singulis diebus antequam illucesceret ternas, aut quaternas horas ante Crucifixi imaginem in genua flexus transigebat, mente plerumque in Christi cruciatus, & mortem defixa; quod quidem orationis genus familiare omnibus præsertim ecclesiasticis viris esse cupiebat, ac magnopere commendabat, nullum esse aliud argumentum prædicans cum ad meditandum facilius, atque suavius, tum ad permovendos animos, atque in Dei amorem inflammandos magis accommodatum, præsertim cum illud unum virtutum omnium documenta, & exempla complectatur.

Primo mane cum familia universa in privato sacello divinarum rerum meditationi horam tribuebat: mox in cubiculum secreto oraturus se reci-

recipiebat; horarum ibidem divini officii pensum ſolvebat; tum ad ſacrificandum multa prece ſe comparabat, ac re divina peracta multus erat in gratiis agendis. A prandio, atque ſub veſperam diſcutiendæ conſcientiæ, & communi cum familiaribus orationi horam iterum tribuebat. Ad multam præterea noctem, ac totam aliquando, inter ipſos paſtoralis viſitationis labores, rigidiſſima quoque hyeme, modo in genua abjectus, modo in frontem provolutus, tamdiu in divinarum rerum cogitatione hærebat, dum gravi laſſitudine, ac ſomno dejectus fatigatos artus brevi quiete reficere cogeretur, quam ſedens plerumque, vel capite in ſinum deflexo breviſſimam capiebat; qua orandi forma, atque aſſiduitate ejus genua duriſſimo, ingentique callo obducta, poſt mortem obſervata ſunt. Cum autem ſub vitæ exitum contractis vi frigoris manuum nervis, nec ſibi veſtes facile induere poſſet, nec ad id nocturno tempore manu aliena uti vellet, iis detractis, ad plures horas medio in cubiculo nulli innixus ſubſellio, aut fulcro, quo ſe regeret, ac ſuſtentaret, recto pectore, & contenta cervice orando perſtabat, totius corporis ſtatu ſane incommodo, ac valetudini periculoſo; qua re tandem a familiaribus explorata, ac deprehenſa, ne diutius e lecto proſilire pergeret, adhibita medicorum auctoritate cavendum fuit.

Quid

Quid autem ſuum illud in conclave receptus, quid in placido noctis ſilentio, remotis arbitris, ac ſola conſcientia teſte in Deum abditus, mente ab humanis rebus abſtracta commentaretur, quæ miſceret cum illo colloquia, quibus afflueret ſupernis deliciis, quos conciperet, efferretque divini amoris ſenſus, conjecturis aſſequi facilius eſt, quam explicare dicendo. Tradidere tamen familiares nonnulli, qui diligentius hominem obſervabant, auditum aliquando ex imo corde ſuaves gemitus, ac veluti amantis ſuſpiria trahere, repertum uberrimis lacrymis perfuſum, ac toto corpore ita defixum, ut accedentes ne videret quidem, neque interpellantes audiret, quod hominis extra ſe rapti, animique divina patientis indicium eſt. Interdum viſus ardere oculis, ac toto vultu flammeſcere eo nimirum incenſus, qui ſanctis viris in meditatione rerum divinarum exardeſcit igne.

In matutina familiæ precatione cum, uti ſolebat, aliquando verſaretur, accidit, ut horrifico terræmotu civitas univerſa, atque ædes in primis Epiſcopales jam vetuſtate labantes concuterentur. Attoniti, pallenteſque familiares omnes trepidare primum, ac palpitare, tum vitæ quiſque ſuæ conſulere, ac præcipiti fuga e ſacello dilabi, ne ruina opprimerentur. At Gregorius in ea conſternatione immotus, &

ſup-

ſupplex orando perſtans, atque in divinæ miſericordiæ ſpem animo erectus trepidantes ceteros voce, & exemplo firmabat. Pſalmum quinquageſimum recitans nondum abſolverat; cum repente pacato ſolo, ſublatus eſt omnis periculi metus. Quare eodem in loco orare pergens divinæ pro accepto beneficio miſericordiæ, ac bonitati gratias, quas potuit, maximas egit.

Jam præter deffinita orandi tempora, vacuas ab externis occupationibus horas fere omnes in preces conferebat. In proſperis, in adverſis, in dubiis, & arduis rebus ad orationem veluti ad ſacram anchoram, tutumque perfugium recurrebat, plus ei fidens quam diligentiæ cuicumque ſuæ, induſtriæ, ac labori. Singulis fere momentis brevi aliqua precatiuncula (jaculatorias vocant) Dei memoriam, atque amorem fovebat in ſe, vel excitabat. Sive domi, ſive foris, ſive ſolus, ſive inter alios mente cum Deo verſabatur, ut hoſpes plane in terris videretur. Neque tamen aſſidua hæc cum Deo conjunctio paſtorali adminiſtrationi quidquam, vel ceteris negotiis, externiſque curis detrahebat. Nam obvius, ac facilis erat omnibus adeuntibus, præſto ſingulis opem poſcentibus, ad negotia quæque promptus, atque expeditus, nunquam in otio, ſemper in actione, nunquam ſuus, ſemper alienus. Inter tot curas nimirum,

atque

atque externarum rerum ſtrepitus, & varietates ſeſe identidem colligebat, abdebatque in quamdam animi ſolitudinem, atque ab exteriore homine ad eum, quem Paulus vocat interiorem, facile ſe recipiebat.

Externum quoque ſeceſſum, ac ſolitudinem ſacram aliquando captabat. Ab urbe digreſſus colligendi animi cauſa rus interdum petebat, ubi ne domo quidem prodiens curis ſepoſitis omnibus, divinis ſe totum dabat: tum quaſi inſtauratis animi viribus ad paſtoralia munera, & conſuetos labores alacrior, ac veluti recens deſcendebat, exemplo Moyſis (quod Eccleſiæ Paſtoribus commendat Gregorius, *Paſtoral. part. 2. cap. 5.*) Tabernaculum intrantis crebro, atque exeuntis, ut intus a Deo diſceret, quæ foris populum edoceret. Per annos præterea ſingulos ſemel, ut minus, in Seminarii ædes, aut Religioſorum cœnobia ad dies aliquot ſecedebat, quo ſacris exercitationibus, diviniſque rebus diligentibus incumberet. Ibi diſtractum curis paſtoralibus animum accurata ſuperioris temporis diſcuſſione recolligens, labe omni animi abſterſa, ad majorem ſe vitæ perfectionem excitabat, ac vehementius in divina intendebat.

Hoc ipſum ſalutare inſtitutum Clero, populoque ſuo commendatum maxime voluit, ac in utra-

utraque quam rexit Ecclesia mirifice propagavit. Edixerat enim, atque in morem induxerat, ut ecclesiastici homines singulis annis unum convenirent in locum, quo vocem Domini ad cor loquentis audirent, ibique ad octo ut minus dies piis occupati lectionibus, atque meditationibus mentem diligenter excolerent, anteactæ vitæ labes sedulo excuterent, ac veterem hominem expoliantes cum actibus suis novum induerent, qui earum exercitationum fructus esse solet præcipuus.

Quotidianæ rerum divinarum commentationis Seminarii sui alumnis auctor ipse, institutorque fuit. Ad eam facile exercendam certas præceptiones tradiderat, eique vacantibus non semel aderat, & quem inde fructum quisque cepisset sedulo interrogabat. Ad eam cum omnes vehementer hortaretur, tum maxime verbi Dei ministros, quorum eloquentiam sine jugi oratione inanem verborum strepitum esse affirmabat. Crucifixo magis quam libris studendum dicebat, idque suo demonstrabat exemplo; nec enim ab humanæ artis præsidiis, sed a divinæ sapientiæ fonte ea promere, atque haurire solebat, quæ suis in concionibus, privatisve colloquiis in auditorum mentes, & corda æternarum rerum documenta ingerebat.

CAPUT VI.

De animarum salutis zelo, ac pastorali solicitudine.

CUm in omni vitæ parte, & actione Caroli Borromæi vestigia presserit Barbadicus, ac divinas omnes ejusdem virtutes assequi imitatione contenderit, non alia tamen propius ad eum accessit, quam pastorali solicitudine, ac zelo animarum, qua potissimum laude *gloriosus* ab Ecclesia Carolus prædicatur. Quam quidem solicitudinem omnibus, qui ceteris præsunt, sed Episcopo in primis commendat Apostolus, *Rom. cap.* 12. *Qui præest* (inquit) *in solicitudine*; cum ex ipsa veluti ex fonte omnia fere, quæ ad pastorale munus pertinent, officia deriventur. Neque enim tantarum momenta rerum, quibus fides, religio, pietas, disciplina, Ecclesiæ regimen, animarumque salus continetur, sine magna Pastoris solicitudine perfici possunt, ac sustentari, cum ea sit veluti spiritus, quo exteriores vigent actiones, atque animantur. Jam quantum Gregorius ea virtute præstiterit, quam vigil, ac solers in grege tuendo fuerit, quam navus, atque solicitus in ovibus ad æternam salutem deducendis, explicari paucis non potest, cum singula vitæ ipsius momenta solicitudinis hujus exemplis, ac documentis consignata sint.

Epi-

Epiſcopale munus *animarum negotium* appellare conſueverat, quarum cuſtodiam graviſſimum ſibi, ac formidandum onus exiſtimabat, cum pro ſingulis vadem ſe apud Deum, ſponſoremque conſtitutum eſſe intelligeret. In ea igitur ſemper cogitatione defixus, nihil aliud ſpectabat, quam earum ſalutem, ad quam ita ſe, ſuaque omnia conferebat, ut commodi, quietis, ac vitæ ipſius ſuæ negligens prorſus, ac fere immemor novas quotidie veſtigaret juvandi gregis rationes. Ejus rei cauſa ſolicitudinem ſuam vix ullis terminis circumſcribebat, ubique Eccleſiæ ſuæ locorum aliquid agebat, vel moliebatur, ſemper intentus omnibus quaſi ſingulis, atque ita ſingulis, quaſi univerſis. Ubi de rebus ad gregis ſalutem pertinentibus ageretur, diei, noctiſque momenta omnia idonea eſſe voluit, atque opportuna. Stans, ambulans, ſanus, ægrotans, prandens quoque, aut cœnans Eccleſiæ miniſtros, animarumque curatores indefeſſus audiebat: Ut autem ſigillatim oves cognoſceret, &, quod eſt boni Paſtoris, nominatim quoque vocare poſſet, earum cenſum a quovis Parocho accurate deſcriptum ob oculos habere voluit, ut ea quaſi compendiaria ratione gregem aſpiceret, atque luſtraret univerſum. Singulorum propterea mores ita cognitos, exploratoſque habebat, ut in eorum quemque

extemplo , ac tuto, si vellet, animadvertere posset. Flagitiose in primis viventium nomina, & ea, in quibus maxime hærebant, vitia, gravesque consuetudines in Commentarium conjecta servabat: Tum vel ipsos ad se arcessitos paterna charitate arguebat, obsecrabat, obtestabatur, ne divina abuterentur diutius longanimitate, ac patientia, sed tandem reverterentur ad cor: vel datis ad Parochos literis eorum zelum urgebat, & operam, ut omni qua possent ope, & industria eos ad sanitatem revocare niterentur.

Ne ulla ægrotantibus in vitæ discrimine positis ad bene moriendum subsidia deessent, de hac re Parochos continenter monebat. In urbe vero singulorum, qui eo in periculo versarentur, ad se nomina, & statum deferri præceperat, neque ut rogaretur expectabat, sed ad omnes visendos, juvandosque ne vocatus quidem ultro accurrebat. Familiaribus, ac domesticis suis edixerat, ut si cujuspiam e vita migraturi necessitas posceret, interdiu, noctuque importuno quovis tempore ipsum monerent, ne ulla juvandi animas occasio sibi elaberetur: Valetudinaria, ac nosocomia, pauperum tuguria, tabernas, & casas ut ut sordibus, situque horridas frequens obibat, tam incenso erga abjectos, ac depositos studio, ut

nec

nec horæ importunitas, nec morborum contagio, nec odorum fœditas hominem deterrerent, vel impedirent, quominus omnia morituris præstaret christianæ charitatis officia, atque adjumenta salutis. Et pauperes quidem non præsentia sublevare dumtaxat sua instituerat, sed eorum etiam inopiam medicamentis, cibariis, eleemosynaque juvabat, & morti jam proximos sacramentorum subsidio, sanctissimis monitis, constitutisque ad vitæ exitum precibus communiebat.

Intempesta quadam nocte nuntiatur, haud procul ab Episcopali palatio jacere hominem jamjam moriturum sclopi glande transfossum. Commotus Cardinalis viri infortunio, sed magis animæ periculo, metuensque, ne sacramentorum, & Sacerdotis ope destitutus miser occumbat, extemplo sine servis, sine facibus domo excedit, ad jacentem advolat, præbet aures confitenti, ac bene comparatum spiritum ad æternitatem transmittit. Rursus dum in suo apud Threstum Collegio versaretur, rogatus ut proxime moriturum in Estensi oppido, quod inde millia passuum tria fere abest, pastorali præsentia, ac benedictione recrearet, cum nulli ad obeundam viam suppeterent equi, vergeretque æstivus sol ad meridiem, Gregorius pedes iter confecit, ægrotantem adiit, nec an-

te reliquit., quam postremum morientis spiritum excepisset.

Eodem juvandi animas studio prostitutas foeminas, ac voluptatum coeno misere infixas e sordido corporis quæstu ad honestam, & pudicam vitam traducendas curavit. Earum vero complures sanitati restitutas, ne peccandi consuetudine, aut egestatis obtentu ad ingenium redirent, domicilio ad id constituto excipiebat, nonnullas matrimonio jungebat, omnes demum ære suo liberaliter sustentabat. Adolescentulis puellis a profanis amoribus, ac liberiore cum viris agendi licentia revocandis operam non minorem impendit; Nam quo pravam, & periculi plenam consuetudinem aboleret penitus, atque convelleret, monitis, & cohortationibus, tum edictis, ac pastoralibus literis egit: Parochos, concionatores, atque apostolicos viros, parentes denique ipsos in solicitudinis suæ partes vocatos continenter urgebat, ut conjunctis simul studiis, id mali genus prohiberent omnino, atque exturbarent. Virgines, quæ divitum paterent insidiis, quod minus tuto, ac diligenter in paterna domo custodirentur, e parentum, aut propinquorum manibus abductas nobili alicui adjungebat matronæ, ejusque curæ, ac vigilantiæ committebat, donec in matrimonium collocarentur. Orphanas

vero

vero, atque obſcuro loco natas puellas, quæ corporis, animique paterent incommodis, itidem matronæ cuipiam muliebribus inſtituendas diſciplinis, atque ære ſuo alendas commendabat.

Longum eſſet hoc loco ſingula perſequi, quæ animarum ſalutis ſtudioſiſſimus Paſtor huic rei procurandæ excogitabat ſubſidia, atque adjumenta parabat; eodem, quo ipſe flagrabat juvandarum ſtudio animarum inflammare univerſos vehementer optabat. Hortabatur itaque, rogabat, jubebat, ut in eo ſalutari officio ſe quiſque fidelem, navumque miniſtrum præberet, nec Epiſcopi ſolum, ſed Dei ipſius adjutorem præſtaret: Omnes vero præibat exemplo, incitabat vigilantia, ac labore, ut nullum deſidiæ, ac negligentiæ locum relinqueret; Nam ſi quando neceſſitas poſtularet, Epiſcopum agebat, & Parochum, catecheſim, & concionem obibat, Inſtitutoris, atque adminiſtri partes implere non dubitabat. Mirabantur plerique tot rebus, atque laboribus eum vel cogitandis ſufficere ac ſi unus multorum animos atque manus haberet. Is vero cum tot, ac tanta per ſe ipſe perficeret, nihil a ſe actum putabat, dum quidpiam aliud pro gregis, animarumque ſalute adhuc agendum ſupereſſe exiſtimaret; ut vere illud Caroli Borromæi dictum explerit:

verit: *Episcopi vitam suam esse debere in agendo.*

Hanc porro solicitudinis plenam, atque laboris vitæ rationem ab Episcopatus exordio susceptam ad mortem usque constanter retinuit. Cumque supremis vitæ annis extenuatis jam viribus rogaretur a suis, ut a laboribus sibi temperaret, onerumque suorum partem in alios transferret, illud ejusdem S. Caroli reponebat: *Episcopum decet pro Ecclesia laborantem mori.* Malle se sibi deesse, quam Ecclesiæ: Nullam suæ vel valetudinis, vel senectutis rationem habendam esse, cum de animarum salute ageretur; Diffusa nimirum,& ardens in ejus corde divina charitas studium illud fovebat,quo ad durissima quæque, atque asperrima pro gregis salute non perferenda solum,sed ultro obeunda pastoralem animum confirmaverat. Hinc susceptos ejus causa labores ne sentire quidem videbatur,immo vero tantam ex ipsis voluptatem capiebat, ut ad novos subeundos alacrius incendi, ac roborari videretur.

CAPUT VII.

De profusa in pauperes liberalitate.

QUamquam Episcopi in egenos beneficentia ad justitiam pertinere magis videri possit, quam ad charitatem, cum Ecclesiæ

clesiæ bonorum dispensator, non dominus, id largiendo pauperibus tribuat, quod ipsorum est; ea tamen, quæ sibi, suisque commodis detrahere non dubitat, ut alienis rationibus serviat, ac necessitatibus consulat, raræ admodum, heroicæque charitatis argumentum est. Ac ea quidem benefaciendi disciplina ita Barbadicus excelluit, ut in eo charitatis genere pares habuerit paucos, superiorem fortasse neminem. Miseros omnes ita gerebat in oculis, ut se ipso cariores habere videretur. Quas enim ad personam, ac dignitatem tuendam opes, & facultates acceperat, ad illorum magis subsidium, quam ad proprium usum, & commodum referre solebat. Rerum quoque, ac necessitatum suarum dispendio sublevandorum inopum opportunitatem nullam præteribat: (a): *Quasi omnium Pater vivebat omnibus; deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacumque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat.*

Quo satiaret pauperum famem rei domesticæ curatori edixerat, ut certis quaque hebdomada diebus mendicis omnibus ad Episcopales ædes confluentibus panem tribueret, nemini vero quocumque loco, vel tempore stipem roganti negaret. Egenas familias, quas mendicaro

(a) S. Bern. Serm. 2. de S. Malachia.

care vetabat pudor, apud se descriptas habebat, quibus occultis opitularetur subsidiis, cui pecuniam, cui cibaria, cui vestes, cui omnia ad vitam, vitæque dignitatem tuendam necessaria clam submittendo. Nonnullis a censu, quo prius fuerant, & statu dejectis ita suppetias ferebat, ut ne ipsi quidem administri cognoscerent, largitionum suarum idem ipse minister, & testis. Denunciari sibi a Parochis jusserat pauperes quotquot sub eorum cura degebant: Tum se ab iisdem Parochis frequenter adiri volebat libere omnino pro illis subsidia rogaturis, quæ largiora plerumque quam postulassent ab eo accipiebant. Excusabat aliquando ex ipsis unus suam, ut vocabat, importunitatem rogandi, quem benigne Cardinalis complexus: *Non est*, inquit, *Fili, quod verearis; Gratus, non molestus est mihi, qui pro pauperibus rogat. Accede frequens, & pete. Cum alia defuerint, erit hic annulus Episcopalis in pauperum usum paratus*.

Domo egrediens pauperum turmis obsidebatur, quibus modo sua, modo aliena manu stipem large erogabat, sed quod palam quoque faceret, prædicari non ferebat: cum tamen effusas aliquando voces, quibus amantissimo Patri plaudebant pauperes, cohibere non posset, dixisse fertur: *Præclaram enim vero laudem cele-*

celebrari Episcopum quod fur non sit! quasi vero surreptum egenis esset quidquid in eorum sinum non effudisset; Neque enim erogare se sua, interpretabatur id esse, sed restituere aliena, & quæ ipsis debebantur persolvere: *Non de meo*, ajebat, *pauperes, sed de ipsorum ego patrimonio vivo, ac sustentor*.

Patebant Episcopalis Palatii fores advenis, atque hospitibus cunctis, quos ille omni humanitatis officio complectebatur. Parochis diœcesanis in primis, aliisve Sacerdotibus in urbem convenientibus interdicta erant diversiora quæcumque: Ædium Episcopalium parte iis designata, ac semper instructa comiter excipiebantur, communi mensæ cum Episcopo assidebant, & quæ ad vitæ usum necessaria sunt parata inveniebant. Præerat illis Sacerdos, qui non solum vitæ commodis prospiceret, sed mores quoque diligenter curaret. Peregrinos, quorum magna est Patavii frequentia, cum ob proximam Venetiarum urbem, tum ob celebre divi Antonii sepulchrum, humanissime excipiebat, abeuntes vero aliqua semper ad viaticum pecunia muniebat. Quos ipse ab hæresi, & schismate, aut ex Judaica, vel Muhamedana superstitione ad Catholicam Religionem traduxerat, eos in posterum quasi domesticos curæ habebat: Familiarium præterea loco habebantur Episcopi, & Sa-

& Sacerdotes religionis causa, e patrio solo pulsi, atque ope destituti: Ex Episcopi penu cuncta illis suppetebant ad honestam vitæ sustentationem.

Brevi narratione indicari vix possunt enutritæ ab eo familiæ, constituta Cœnobiis, Monasteriis, piisque domiciliis vel annua, vel in singulos quosque menses certa subsidia, contributa ægrotantibus, & carcere inclusis quotidiana alimenta, puellarum ob formæ elegantiam periclitantium ære ipsius in tuto posita pudicitia, collatæ virginibus dotes, ingenui adolescentes in Seminario alti, educatique Episcopi sumptu. Paucis multa complectemur. Nullum est christianæ liberalitatis, ac providentiæ genus, quod indigentibus, & quovis incommodo pressis pro re, pro tempore, pro personis non exhibuerit. Faciles ad se hujusmodi hominum esse aditus non modo passus est, verum etiam jussit, religioni habens nisi eos quovis momento temporis admisisset, ac sublevasset. Quærebat occasiones ipse juvandi, ac miserorum necessitates, ut ita dicam, venari videbatur. Ubi de ope cuipiam ferenda ageretur nihili ingentem quemcumque sumptum, aurique summam pendebat, animo ita semper comparatus, ut omnes una die proventus suos, si occasio esset, in pauperes profundere non dubitaret, nunquam lætior

futu-

futurus, quam cum nihil jam domi reliquum liberalitas ejus fecisset. Largitatis ejusmodi, ac profusionis exempla multa cum sint, unum hoc afferam ex Jacobetto, ne pluribus percensendis sim Lectori molestus.

Ejus ad pedes abjecit sese aliquando nobilis fœmina recens viduata viro, & quantum dolor, & lacrymæ fari permittebant, narravit se mortalium omnium miserrimam duplici infortunio conflictari; quod & virum amisisset, & angeretur graviter a creditore dante ei optionem turpem, ut debitum aut pecunia solveret, aut pudicitia redimeret; addebatque, consilium, & opem flagitans, ea omnia, quæ justus dolor eloqui pro causa consuevit. At non ita multis perorandum apud ipsum fuit, a quo sola rei narratione plus etiam multo quam vellet impetravit. Interrogavit Cardinalis de nomine creditoris, deque debitæ pecuniæ summa, quam esse intelligens argenteorum nummum quatuor millia, nihil commotus: *Confide*, inquit, *Filia, non amplius erit tibi ille molestus*. Tum rei familiaris præfectum ad se arcessitum, jubet illico afferre sibi eam pecuniæ vim atque opera usus viri fidelis creditori de suo satisfecit. Ita, quod illa sperasset numquam, egestatis simul, ac pudicitiæ periculum avertit providus, ac munificentissimus Pastor.

Mira-

Mirabantur plerique, quomodo unius Episcopi copiosi licet, opulentique proventus, additis quoque paternæ domus subsidiis, profusæ adeo largitati sufficerent. Nam recepti, datique summa ad calculum vocata, subductisque accurate rationibus repertum est, Patavini Pontificatus tempore, quod spatium fuit annorum XXXIII. supra octingenta Venetorum argentorum nummum millia in pauperes, ac pios usus ab eo erogata fuisse. Ac nisi liberalitatem tantam divina manifeste providentia sustentasset, incredibilis prorsus, ac dissoluta fortasse videretur. Non semel apud eum rei familiaris conquerebantur curatores, largitiones fieri supra quam ferre posset ærarium, exhaustum illud jam esse, jam nihil in horreis, in promptuariis cellis, in arca reliquum esse, quod profunderet; beneficentiæ proinde suæ, ac largitionibus modum statueret, cum impares effusioni tantæ census essent; sed tantum abfuit, ut manum ille contraheret, & quidpiam liberalitatis suæ remitteret, ut potius hanc unam inveniendæ, augendæque pecuniæ rationem esse affirmaret, si largius, & cumulatius effunderetur in pauperes.

Cum jam nulla superesset in domo pecunia, allatum ad ipsum est in summo versari honestatis, & famæ periculo pauperculas virgines duas: Currum, & equos statim divendi jussit, eorumque

que pretio dotem illis constituit, qua nuptui traderentur; tum lectuli quoque sui sindones doti adjiciendas præcepit. Nobiliores ædium Episcopalium partes aulæis, ac peristromatis instructas semel, iterumque denudavit, atque ornamenta distraxit omnia pauperibus convestiendis, dicere solitus *algere pauperes, non vero parietes*. Quod cum viventi adhuc amantissimo ejus patri nunciatum fuisset, novis ære suo peripetasmatibus duo ejusdem Palatii conclavia instruenda curavit; Tum Cardinalem filium his verbis commonuit: *Cave sis, ne hæc quoque divendas; Non enim tua, sed mea sunt*. At non parietes tantum, seipsum quoque, ut convestiret inopes, exspoliare non dubitavit. Contigit Romæ, ut in ædium suarum atrio seminudum pauperem e fenestra prospiceret: Hunc ad se per secretiores scalas advocatum, detractis sibi interioribus vestibus induit, ac nemine conscio per easdem scalas bene contectum dimisit. Patavio Venetias profecturus in hominem incidit laceris omnino pannis involutum; Ejus calamitatis miseratione commotus, quod sibi recens comparatum fuerat ab Oeconomo pallium in pauperis humeros transtulit, nec alio sibi suffecto, quod instituerat iter tenere perrexit. Stratum denique suum, S. Thomæ Villanovensis exemplo, indigenti cuidam non exhibuit

buit tantum, ſed etiam ſubmittendum curavit.

Itaque rebus ipſis ad vitam, vel dignitatem tuendam neceſſariis in pauperum commoda attributis, tum ſingulari victus, ceterarumque rerum ad ſe pertinentium moderatione, ac parſimonia munificentiam ſuſtentabat; Nam menſa illi infra Cardinali conditionem frugalis, & parca ad cœnobitarum rationem, ac diſciplinam comparata, cubiculum pauperrime inſtructum, veſtes intimæ minimi pretii, obſoletæ, attritæque, novas enim admittere recuſabat, nolle ſe dicens ornari ex patrimonio pauperum: quidquid autem foret indumenti interioris diſciſſum, lacerum, manibus ipſe ſuis ſarcire ſolebat, ne ſi cui id committeret, aliud ſubrogaretur; quo viliora, eo ſibi paupertatis commendatione chariora erant quæcumque ad ejus corporis uſum pertinerent, cujus adeo negligens erat, ut multa ſibi ultro detraheret, plurima deeſſe pateretur, quæ non modo dignitati, ſed neceſsitati convenirent. Ac ea quidem agendi ratione Evangelicæ paupertatis cultor eximius alienam depulit egeſtatem, divini illius Paſtoris exemplo, (2. Cor. 8. 9.) *Qui cum eſſet dives, propter nos egenus factus eſt, ut illius inopia divites eſſemus*.

C A-

CAPUT VIII.

Qua fuerit in propinquos, & familiares charitate.

CUm ea, quæ a natura nobis ingenita sunt, divinæ gratiæ munus non auferat, sed compleat magis, atque perficiat, insitum omnibus erga affines, & sanguine junctos amorem divina charitas in Gregorio non imminuit, vel extinxit, sed honestavit potius, & auxit, atque ad perfectæ, absolutæque virtutis rationem perduxit. Dilexit igitur consanguineos, gentilesque suos, quantum christiana religio, atque imposita divinitus domesticorum cura, tum disciplinæ ecclesiasticæ leges juberent, aut permitterent, recto nimirum charitatis ordine, quo secundum Deum, ac propter ipsum diligendi in primis sunt, qui nobis arctius conjunguntur. Optimum, amantissimumque sui parentem tanto complexus est studio, quantum gratissimi filii in patrem esse potest maximum, nec enim alium habuit quempiam in sua vita chariorem. Ejus propterea mortem acerbissime tulit, conceptamque ex illa ægritudinem, ut ut cohibere virtute conaretur, dissimulare tamen haud poterat, persæpe testatus, non alia magis jactura, vel casu perculsum se

in vita fuiſſe, atque commotum. Antonium deinde fratrem Senatorem ampliſſimum rebus, muneribuſque domi, foriſque geſtis clarum, magna apud omnes exiſtimatione, atque in Republica auctoritate, tum ejuſdem filios non minus ſanguinis vinculo, quam præclaræ indolis, virtutumque ſimilitudine ſibi conjunctos charos habuit, ac ſingulari benevolentia proſequebatur. Itaque cognati amantiſſimi in eos, ceteroſque propinquos officia omnia cumulatiſsime præſtitit, atque ubi honeſtæ, juſtæque eorum rationes agerentur, ſuas quoque agi putabat. Venetias cum adiret, adibat autem perquam raro, atque unius fere Eccleſiæ ſuæ cauſa, in paternis ædibus diverſabatur, viſere ſolebat affines, ac gentilium domos obire: Eorum quoque nuptiis intereſſe non recuſabat; quæ tamen more, inſtitutoque nobilium conferri ſolent in ſponſos xenia non impertiebat, quod pauperibus auferri exiſtimaret, quidquid leves ob cauſas minime egentibus traderetur. Quapropter tantum aberat, ut ſuis quidpiam largiretur, ut ne minimum quidem ex patrimonio ſibi obvenientium penſionum eorum uſui arbitrioque relinqueret: Exigebat omnia, eorumque præterea rebus utebatur identidem in egenorum ſubſidium, nonnullo etiam paternæ domus impendio: Nam ex quo primum

tem-

tempore Romam contendit ad vitæ ſuæ exitum, quinquaginta ut minus argenteorum nummum millia inde accepiſſe compertum eſt.

Propinquorum neminem in Epiſcopalibus ædibus, excepto patre, contubernalem, aut convivam admiſit; multo minus eorum quempiam hærere ſibi voluit aut rei familiaris adminiſtrum, aut muneris curarumque adjutorem, ne vi forte ſanguinis, & dilectionis abſtractus animus minus aliquid rectum diſsimularet, atque permitteret. Fratris ſui filium, quod officia ſua apud Cardinalem per ejus familiarem interpoſuiſſet, ut mitius ageret cum ſacerdote crimine obſtricto, graviter reprehenſum admonuit, nihil ſibi rei eſſe in his, quæ ad Eccleſiæ ſuæ regimen pertinerent. Fratris filios ſtudiorum cauſa Patavium miſſos pie, ſancteque inſtituendos, erudiendoſque in Seminario ſuo curavit, perſoluto tamen a patre annuo convictus pretio alumnis communiter conſtituto. Etſi autem propter egregiam eorum indolem charos in primis haberet, ſuo tamen numquam contubernio excepit, aut convictu. Nihil egit umquam, aut cogitavit pro augendis eorum commodis, promovendis rationibus, aut tranſferendis in eos Sacerdotiis, Eccleſiæque muneribus, adeo in neminem minus effuſus, quam in conſanguineos fuit.

Moriens quoque eximium reliquit moderationis hujus exemplum. Supremis enim tabulis, non unum de gente sua, sed Patavinæ Ecclesiæ Seminarium ex asse hæredem constituit, ac ne præterire omnino fratrem videretur, Episcopalem ei annulum amoris, ac benevolentiæ suæ pignus legato reliquit: Consanguineis suis dum viveret dicere consueverat: *Multa vobis relinquam moriens, propterea quod nihil omnino relinquam*: Nam quæ Ecclesiæ bona sunt si in propinquos deriventur quantocyus dilabuntur, atque in nihilum abeunt, rem quoque domi bene partam absumere solent, ac veluti flamma vorax in fumum redigere. Ex Dei tamen benignitate multo plura sperare jubebat, quam quæ ab ipso expectare, vel consequi potuissent: Et vero promissorum fidem rei eventus probavit. Nam Barbadica Gens jampridem divino favore insignis, atque clarissima, eo extincto cum privatis opibus si quæ alia, tum summis in Republica honoribus floruit, ut vix ulli secunda habeatur. A Gregorii obitu Antonius ejus frater Ædium S. Marci Procurator, quod secundum Ducem amplissimum est in Republica munus, institutus pro meritis fuit: Johannes Franciscus ejusdem filius semel, atque iterum ad Christianissimum Regem Ludovicum XIV. designatus Orator, florenti adhuc

æta-

ætate *magnus*, ut vocant, in continenti ditione *Sapiens* electus, honoribus, quos in Republica summos jam obtinuerat, repente posthabitis, in Ecclesiæ militiam transiit, ac brevi post tempore Veronensem Ecclesiam ab Innocentio XII. gubernandam accepit, mox a Clemente XI. ad Brixiensem translatus, & paulo post S. R. E. Cardinalium Collegio adjunctus, ab Innocentio demum XIII. Patavinorum Episcopus designatus patrui sui Gregorii in ea Sede successor vestigia pressit, eamdemque Ecclesiam sanctissime administravit. Gregorius vero alter fratris filius Senatoria, ac Equestri dignitate auctus, atque conspicuus magnis in Republica muneribus naviter, ac feliciter gestis clarissimus vixit. Sed de propinquis satis.

Quam vero familiarium, ac domesticorum curam gereret, qua eos solicitudine, & charitate complecteretur, paucis exsequemur. Familiam suam, quod alio loco indicavimus, ita ordinaverat, atque instituerat, ut religiosorum hominum cœtus, probitatis, modestiæ, continentiæ, pietatis, omniumque virtutum schola videretur. Mensa, lectio, & oratio communis omnibus, designata singulis officia, distincta actionibus tempora, constitutæ vestiendi, loquendi, agendique leges, præpositus universæ familiæ morum inspector, ac re-

rum ſpiritualium inſtitutor. In munus quique ſuum intenti, atque in ſanctiſſimi Cardinalis mores tamquam in ſpeculo intuentes, eoſque in ſe transferre ſtudentes, erant veluti filii ſub patris diſciplina mutua charitate concordes: Cardinalis autem in illis regendis, tractandiſque patrum adverſus filios amorem imitabatur. Ne quid eis ad victum, ceteraſque neceſſitates deeſſet, diligenter curabat, neque perſolutis dumtaxat in tempore ſtipendiis, ſed præmiis quoque pro cujuſque meritis, ac laboribus benevolentiam, ac liberalitatem iis ſuam probabat. Quin & ipſorum, quos habebant, affinium, propinquorumque commodis, aut neceſsitatibus aliquando proſpiciebat. Copiam ſui faciebat omnibus comitate mira, infimis quoque famulis ad ſui alloquium non admiſsis modo, ſed interdum vocatis; cum iis ita agebat, ut fere ſe parem illis præberet. Singulorum ingenia, ut fert hominum natura, ſuis aſperſa vitiis, ſine quibus naſcitur nemo, æquiſſime ferebat, leviora diſsimulabat, benigneque excuſabat, dicere ſolitus, ne ſe ipſum quidem facile in omnibus placere ſibi, ac ſatisfacere poſſe, multo autem difficilius eſſe ad alienum arbitrium, voluntatemque viventes nihil offendere, nuſquam incurrere, ac labi: In reprehendendis eorum erratis exaggerata

num-

numquam, vel acerba oratione, sed lenissimis utebatur verbis; & si quid ipsis præcipiendum esset, ejus jussa vix a precibus differebant. Eorum obsequiis adeo parce utebatur, ut vix admitteret, nisi quæ ritus, aut officii causa recusari non possent: quare non servire illi, sed filiorum instar amantissimo patri obsequi, ac gerere morem videbantur, cum alia re nulla is se Dominum inter eos ostenderet, quam charitatis præstantia, atque excellentia virtutis.

Præcipua tamen morbo aliquo implicitis, atque jacentibus benevolentiæ, & charitatis suæ argumenta præstabat. Suorum neminem in publica Nosocomia ægritudinis causa amandare, ac domo sua efferri nisi mortuos voluit. De ipsorum, tamquam de propria salute, vehementer solicitus, medicos, custodes, ac famulos, medicamenta, remque omnem, operamque ad curam necessaria liberaliter impendebat. Frequens eos adibat, & si quando lustrandæ Diœcesis causa abesse contingeret, eos visendi impatiens excurrebat in urbem, assidebat lectulo, verbisque suavissimis recreabat. Curabat autem in primis, ut anteactæ vitæ maculas pœnitentiæ sacramento accurate detergerent, seque ad vim morbi, doloresque omnes fortiter, constanterque perferendos Christi, Sanctorumque exemplis propositis compara-

 rent,

rent. Ubi vero post adhibita humanæ artis remedia morbo tandem interiissent, nec reliquissent unde efferrentur, curabat ipse eorum funera, animasque Ecclesiæ suffragiis levabat. Relictam ab iis familiam in fidem, atque tutelam recipiebat suam: Filios vel arte aliqua, vel literis ære suo instituendos tradebat: Filias conlata dote viris collocabat, viduas uxores alebat, ut hæ maritum, filii patrem vix se amisisse sentirent, ac levior ea videretur jactura, quam beneficentissimi Cardinalis liberalitas multo cum fœnore compensabat.

CAPUT IX.

De Charitate, ac Beneficentia in adversarios quoque, ac sibi infensos.

AD suorum dilectionis metas non hæsit Barbadici charitas, sed altius, longiusque progressa in omne proximorum genus se quam latissime effudit, & quæ difficillima, ac summa est christianæ disciplinæ perfectio, inimicos quoque, sibique infensos homines amore, ac beneficentia complexa est singulari. Multos ille, dum pro munere Pastorali gregis mores componere, disciplinam restituere, jura sua tueri adgrederetur, nactus est adversarios, qui non modo Episcopo obsisterent, ac repugnarent, sed

ſed famæ quoque, vitæque ipſius inſidias, exitiumque molirentur. Qua in re, ut in aliis, Caroli Borromæi vivam ſe imaginem præſtitit, cum pares ob cauſas paribus fere ſit conflictatus moleſtiis, laceſſitus injuriis, controverſiis vexatus, atque ad necem ipſam quæſitus. Mitto quæ Bergomi, dum Cleri, populique reformationem urgeret, in ipſum conflata ſunt odia; jactata convicia, inſtitutæ criminationes, ab iis nimirum, qui, ut ægri inſanientes medicinam, ac medicum odiſſe ſolent, ſanctiſſimi Paſtoris zelum averſabantur, & iniquo ferebant animo inveteratas oppugnari corruptelas, ac novam induci morum, vitæque rationem, ac diſciplinam. Hoc ſcilicet optimis, ſanctiſque Epiſcopis uſuvenire ſolet, ut dum Paſtorum Principis Jeſu Chriſti exemplo vitiis, & pravis moribus bellum indicunt, multorum invidiam ſubeant, variiſque ærumnis, obtrectationibus, atque injuriis cum ipſo excipiantur; *Non enim eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum Lucæ c. 6.* ℣. 40. *nec eſt ſervus major Domino ſuo Job. cap.* 15. ℣. 20.

Ad Patavinam Sedem translatus gravem ſubiit adverſus Epiſcopalia jura controverſiam. De ſua in viſitando Canonicorum Capitulo poteſtate apud laicum Magiſtratum, qui ejus rei cognitionem ad ſe pertinere arbitraretur, actione poſtulatus rationem omnem referre coactus

eſt

eſt, ut perturbationes, quæ publice excitari poſſent, quoquo modo impediret. Cauſæ ſuæ æquitate, bonitateque confiſus omnia potius incommoda perpeti, ac ferre, quam de jure ſuo decedere conſtituerat, quod ſine dignitatis, & ſacramenti Epiſcopalis injuria fieri abs ſe non poſſe intelligebat. Concordiam tamen aliquam cum ſuis adverſariis non modo non refugiebat, ſed vehementer optabat, & vero ejus ineundæ viam omnem quærebat. Iis autem in ſententia obfirmatis, atque omnia pejorem in partem trahentibus, patientiæ, modeſtiæ, ac gravitatis ſuæ locum Cardinalis tenebat, nulla umquam indignatione commotus. Quotidianis interea ad Deum precibus, omnique officiorum genere ad meliora eos conſilia perducere, ſibique adverſos animos conciliare nitebatur; At ii durius obſiſtentes, a novis machinationibus, technis, atque moleſtiis inferendis ſibi non temperabant. Peractis ſolemni quodam die in Cathedrali Templo Pontificalibus, cum ad Epiſcopales ædes Cardinalis deduceretur, en ſubito apparitorem, qui Veneti Magiſtratus decreto eidem denunciat, Canonicorum viſitationem ſibi omnino interdictam. Rei inſolentia, atque indignitate commoveri omnes, ac fremere, illatamque ſanctiſſimo Antiſtiti injuriam deteſtari. At is graviſſimo ac publico cum di-

gni-

gnitatis suæ contemtu eum in modum acceptus, tamen ne subirasci quidem, aut verbo conqueri offensæ acerbitatem. Re postea ad Senatum delata, dies Canonicis dicta, iique cum apparitore in crimen vocati justa pro delicto pœna mulctati sunt. At mitissimus Pastor veniæ pro reis apud Judices interpellator, ne qua in re plecterentur, multis precibus impetravit.

Excitatæ litis antesignanus, dissidiorumque fax præcipua erat Paulutius Canonicus Episcopalis Curiæ jampridem Vicarius a Barbadico constitutus, qui procuratione a Capitulo accepta gravius ceteris Cardinalem exercuerat. Accidit, ut inter candidatos, quos Venetorum Respublica Romano Pontifici proponere consuevit, quo ex ipsis unum in sacræ Auditorum Rotæ collegium adsciscat, Paulutius quoque describeretur. Pro summa, qua erat Gregorius apud Clementem X. prudentiæ, ac probitatis existimatione, sententiam rogatus est a Pontifice Maximo, ecquem illorum ceteris ad id muneris gerendum aptiorem, digrioremque arbitraretur. Is autem Paulutium ceteris præhabendum videri sibi rescripsit. Datis præterea literis ad Fabium Cardinalem Chisium multis hominem ornatum laudibus omni officiorum genere commendavit, quæ salutaria in primis Paulutio fuere; Tantum enim Barbadici judi-

judicio Pontifex detulit, ut candidatis aliis eumdem prætulerit magna omnium admiratione, Chisii Cardinalis cum primis, qui præteritarum rerum probe gnarus, præclarum vindictæ genus effuse prædicavit, facilem, expeditamque viam esse dicens ad comparandam Barbadici gratiam, si quis homini adversatus in ejus offensionem incurreret. Sed cum permulta alia in ejus vita occurrant admirabilis hujus charitatis exempla, singula persequi, ac memorare longum, ac difficile est. Unum addam, quo afferri non potest illustrius, ac plane nescio, an alias umquam Carolum Borromæum, cujus erat Gregorius æmulator eximius, atque perpetuus, luculentius expresserit.

Nobilis vir, cujus nomen ob familiæ claritatem silentio premimus, indigne adeo, acerbe, ac servilem in modum uxorem habebat suam, ut tanta hac asperitate defatigata, metuensque sibi a sævitie mariti pejora, Cardinalem adierit consilium, & opem imploratura. Abstraxit statim Gregorius ab inhumani mariti latere miseram, ejusque sævitiæ ereptam tutum in locum traduxit. Hæc odii causa, ac furoris, quo percitus nefarius ille horrendum cepit de perdendo Cardinali consilium. Scelus omnium teterrimum machinanti nec animus patrandi defuit, nec loci, ac temporis opportunitas.

Occa-

Occaſionem nactus, dum Cardinalis in rheda ſedens ab Eſtenſi oppido ad Threſtenſe veheretur collegium, ex inſidiis ſubito aggreſſus breviorem ſclopum in eum laxavit. At ſacrum illud caput Deo ſervare volente, in irritum ceſſit parricidæ ictus; nam emiſſæ, jaculatæque plumbeæ glandes tranſmiſſo curru Gregorium ne leviter quidem attigerunt. Repentino caſu exterriti primum, tum ſceleris atrocitate vehementer commoti Cardinalis comites, ac familiares, ſacrilegi aggreſſoris nomen deferendum, perſequendumque judicio tantum crimen ſtatuerunt. At Cardinalis in ea omnium perturbatione immotus, ac plane tranquillus, ne verbo quidem, aut ſigno concitati aliquo iracundiæ motu animi, ad ulciſcendum paratos coercuit, horrendumque facinus non modo in judicium adduci, ſed in vulgus efferri, enunciarique prohibuit.

Nobilis alter vir Cardinalem ſupplex adierat neſcio quid momentoſum ab eo impetraturus. Negavit Gregorius id præſtare ſe poſſe, addiditque juſtas negandi cauſas; At ille: Nonne hoc ipſum alteri poſtulanti (quem nominavit) jam pridem facile indulſiſti? Ita ſane, Cardinalis reſpondit; at debebam illi plurimum, eramque adeo obſtrictus, ut negare quidpiam roganti non poſſem; Nec enim ignoras, quod com-

compertum est omnibus, quantum is mihi infensus molestusque jam fuerit: quare acceptas ab eo injurias christiano more ulcisci cum vellem, ac porro deberem, benevolentiam, ac voluntatem in ipsum meam, quando res ita tulit, omnino declarandam putavi. Tum ille: Atqui res ita cum sit, jure quoque meo id ego abs te contendere posse videor; Nam, si probe memineris, infensus ego quoque tibi aliquando fui; illatasque homini offensas, quas, uti Gregorius solebat, oblivione presserat, ac deleverat, in ejus memoriam revocavit. Quid plura? Hoc uno quod voluit impetravit, & quod precibus extorquere nunquam potuisset, injecta obtinuit maleficii, injurieque recordatione. Ita nimirum prestabat Barbadicum aliquando læsisse, quam numquam; cum meliore apud ejus benevolentiam loco essent aliquando infensi, quam semper inoxii, eorumque malitiam non compensaret modo beneficiis, sed vinceret, oneraret, ac prorsus obrueret.

CAPUT X.

Ejusdem in omnes lenitas, ac mansuetudo.

SPlendida hæc in hostes ipsos beneficentia ab eo proficiscebatur lenitatis, ac mansuetudinis spiritu, qui vel charitas ipsa est, patiens

tiens nimirum, benigna, omnia ferens, omnia sustinens, vel fructus est charitatis præcipuus. Et ceterarum quidem virtutum a Carolo Borromæo sumsit Barbadicus exemplar, ad quod se referret, atque componeret, pastoralis vero mansuetudinis formam cum ab ipso divino Pastore, tum a mitissimo hausit Francisco Salesio, quem feliciter adeo expressit, ut ejus suavissimam indolem dulcedine charitatis perfusam in suos omnino mores transtulisse videretur. Erat Gregorius, quod de Salesio quoque memoriæ proditum est, natura paulo magis irritabili, subitisque concitationibus obnoxia, quod ubi molesti aliquid incidisset, erumpens subito in vultum flamma statim indicare solebat. Sed quo insurgentes animi motus frangeret, atque comprimeret, a prima adolescentia diu, multumque secum ipse luctatus, id demum contentione virtutis, quod paucis contingit, est assecutus, ut iram in potestate habere videretur. Quare nullum ferme ejus vestigium in ipso postea apparebat, ut habitudine cum esset ignea, atque biliosa, frigidus, atque phlegmaticus vulgo haberetur. Qui cum eo familiariter vixere, hominemque proxime observarunt, non aliud in eo commotæ aliquando bilis se indicium vidisse testati sunt, quam quod manus sibi leviter perfricaret. Cum difficile sit famulis, ac ministris

indi-

indiligentibus, tardis, ac sæpe errantibus non subirasci aliquando, ac succensere; quotidiana tamen eorum errata mitissimus Cardinalis non dissimulabat dumtaxat, atque ferebat, sed minuere identidem, atque excusare solebat.

Obriguerant ei vi frigoris manuum nervi, ut nullus jam esset digitorum usus, & calamum ad scribendum tenere vix posset. Medicorum consilio calida adhibenda erant ad fomentum vinacea, quo fieri posse sperabant, ut motus, ac vires recuperarentur. Attulit cubicularius ea non calida modo, sed fervida, ac plane ebullientia, quibus utramque manum cum injecisset Cardinalis, ustulatas, ac ferme excoriatas retraxit, magno certe doloris sensu, quem tamen admirabili patientia tulit, atque ita dissimulavit, ut ne verbo quidem imprudentis, incautique famuli oscitantiam, pudoremque oneraverit.

Omni tamen cruciatu corporis graviora fuere, quæ ob tuenda Ecclesiæ, dignitatisque suæ jura per annos supra viginti ab adversariis tulit incommoda, insectationes, injurias, incredibili semper moderatione, animique tranquillitate imperturbata. Fuere nonnulli, qui dum contentioso judicio res agerentur, modestiæ, ac reverentiæ erga sanctissimum virum obliti, maledictis, conviciis, atque calumniis proscindere non formidarent, eumque non obscure, sed pa-

lam

lam velut imprudentem, pertinacem, illusum traducerent, ac sugillarent. At ille furentium hominum vicem dolens magis quam suam, illius exemplo, qui cum malediceretur, non maledicebat, erat *sicut homo non audiens, nec habens in ore suo redargutiones*; Ps. 37. Cumque malignos obtrectatores pro sua posset auctoritate comprimere, patientiæ maluit, ac lenitatis exempla, quam rigoris, & potestatis argumenta proferre. Citra lectoris stomachum, atque fastidium recenseri ea vix possunt, quibus ab adversariis indigne habitus, ac lacessitus, ne levissimum quidem edidit exasperati animi indicium. Operæ tamen pretium erit, quasi ad speciem tantæ virtutis, ex multis rebus, quæ in hoc genere acciderunt, unam, atque alteram commemorare.

Dum palam, multisque præsentibus, ut quotidie solebat, ad se adeuntes audiret, accessit ex improviso Cathedralis Ecclesiæ Archidiaconus, qui fremens, atque a mente dejecto similis impudentissime quascumque voluit in sanctissimum Cardinalem contumelias conjecit: Immotus ille, atque imperturbatus vesanum hominem silentio excepit: Tum paulisper loco digressus in suum se cubiculum recepit, ubi ante Crucifixi imaginem in genua provolutus, Redemptoris sui probra mente recolens, ad omnes ejus exemplo injurias forti animo perferendas

ſe communivit. Mox in auditorium ſerena, atque exporrecta fronte revertens, hilarem perinde ſe exhibuit quaſi nihil moleſtum accidiſſet.

Monachorum Eccleſiam jure, ut quidem arbitrabatur, ſuo viſitaturus in ſacrarium progrediebatur, ubi Pontificalibus indueretur. Reſtitit progredienti Monachus, aditque prohibitum publica in via ſacras ſub dio induere ſibi veſtes coegit. Illatam ſibi, ac perſonæ quam ſuſtinebat injuriam mitiſsimus Præſul ſine querela diſſimulavit, ac tulit, & paulo poſt ad ſe adeuntem Monaſterii Præſidem, nulla injecta offenſæ mentione, benigniſsime excepit. Par exhibuit lenitatis exemplum, cum edita a ſe decreta publicis affixa locis Canonicorum juſſu revulſa, ac diſciſſa ſunt. Temerarii uſus executorem clericum non alia multatum voluit pœna, quam paterna admonitione, qua benigne correptum impune dimiſit.

Peracerbum aliud offenſæ genus calumnias, ac ſparſos in vulgus libellos placide adeo, moderateque pertulit, ut quod toleratu graviſſimum eſt, ne ſentire quidem videretur. Delatum eſt, impudentem, malignumque Parochum Dœmonis impulſu atrocem in ipſum ſatyram publicis in locis affixiſſe, quo ab omnibus legeretur. Æquiſsimum erat de indigno ſacerdote pœnas exigere, & vero expectabant omnes,

quo

quo justa erumperet Cardinalis offensio. At ille nec in auctorem libelli inquiri voluit, nec severius in illum animadvertendum putavit, sed compellatum ad se maledicum, objectaque criminis gravitate, ut facti salubrius pœniteret, tantummodo per aliquot dies in Seminario pias exercitationes obire jussit. Nec alia fere in delinquentes Parochos, aut Sacerdotes animadversione utebatur. Sceleri, ac vitio cum esset quam qui maxime infensus, de illorum tamen fama, atque ecclesiastici ordinis existimatione erat cum primis solicitus, Peccato itaque obnoxios ad se caute remotis arbitris arcessitos, gravi primum sermone, sed paterna suavitate resperso, objurgabat, ac commonebat; tum, si res postularet, spiritualium exercitiorum secessu, aliisve salutaribus poenis emendatos dimittebat. Ita porro aliena vulnera leni manu contrectans cum misericordia judicium, cum mansuetudine zelum, cum lenitate rigorem temperabat & quod monebat Gregorius Ecclesiæ Pastores, se subditis pietate matrem, disciplina autem patrem exhibebat.

Majorem vero amantissimi Patris lenitatem, benignitatemque sentiebant, qui eum vel consilii, vel auxilii, ac præsidii causa continenter adibant. Cum omnes peramanter excipiebat, tum importunos quoque, morosos,

querulos, intempestivos complectens, neminem repellebat, neminem non patientissime audiebat. Pauperes in primis, infimæque fortunæ homines statim admitti jubebat, officii sui esse ducens eas maxime oves juvare, ac fovere, quæ pastoris ope, & auxilio magis indigerent. Eorum querelis, atque necessitatibus laxabat paterna viscera, seque totum tribuebat: Erigebat timidos, recreabat afflictos, opitulabatur egentibus, agebat cum illis, sicut pater cum filiis; neminem, quod a spe obtinendæ rei dejectus esset, tristiorem quam venerat abs se dimittebat; Nam si postulantium votis annuere, atque indulgere non posset, justam repulsæ causam tristitiæ, ac mœroris sui testificatione declarabat, ut non quidem se nolle, sed omnino non posse plane intelligerent.

CAPUT XI.

In suis, atque Ecclesiæ rebus gerendis prudentia.

AD animarum regimen, Ecclesiæque gubernationem, quæ ars est omnium difficillima, vocatus a Deo Gregorius actionum, virtutumque omnium moderatricem prudentiam attulit Episcopo dignam, & gravissimo muneri parem. Ingenium cum a natura accepisset

pisset acutum, ac perspicax, acre, rectumque judicium, indolem vero sedatam, atque tranquillam, a prima adolescentia maturitatis, ac prudentiæ indicia prætulit fere senilis. Accessere paternæ institutionis præcepta, & exempla, bonarum artium, divinarumque rerum studia, legum, historiarumque notitia, sapientum virorum consuetudo, rei denique publicæ administratio, usus, & experientia; quibus adjumentis, atque præsidiis se ipsum, ceterosque regendi, gubernandique scientiam mirifice auxit, atque perfecit. Sublimioribus tamen, atque tutioribus quam humanis ea nitebatur rationibus, atque subsidiis: divinis enim actiones omnes metiebatur principiis, atque ad solas christianæ disciplinæ leges omnia sua consilia, & opera exigebat. Eam in primis aversabatur prudentiam, quæ carnis dicitur, estque Deo inimica, quod quærat quæ sua sunt, atque humanis ad id artibus assequendum connitatur. Eam vero consectabatur unam, quæ, æterna in omnibus, ac divina spectans, non alium sibi agendorum finem constituit, quam Dei gloriam, ac sempiternam hominum felicitatem. In quacumque igitur deliberatione, atque consilio illud primum considerando, ac providendo cavebat, ne quid religio, aut animarum salus detrimenti caperet, tum cetera disponebat.

Negotia omnia cum privata, tum publica accuratis precibus antevertebat, metuens ne aberraret in multis, ac laberetur, nisi prius consuluisset, ac propitiasset Deum, cujus ductu, atque consilio gubernaretur. Illud deinde christianæ prudentiæ munus esse intelligens, ut primo se ipsum, tum alios ordinaret, atque componeret, certas sibi rerum agendarum regulas constituerat, quas, ut ad vitæ usum traduceret, atque ad manus haberet, scripto consignaverat. Inter ejus adversaria hæ quas adscribo repertæ sunt.

I. Nihil auspicandum, moliendumve, nisi præconsulto ac propitiato accuratis precationibus Deo.

II. Sibi ipsi semper se diffidere oportere, nec quidquam sine prudentum consilio adoriri.

III. Exhibere in omnibus debere se ipsum formam Gregis, ut monet Apostolus, hoc est ita actiones ordinare omnes, ut quævis exemplar esse subditis possit, ad quod se referant, atque componant.

IV. A semel incœpto numquam desistere ob injectas difficultates, sed illud æquabiliter persequi, atque omni ope conniti, ut ad exitum perducatur.

V. In suscepto negocio ut ut lente, semper tamen aliquid conandum, efficiendumque, nam qui assidue progrediatur, eum denique iter conficere, atque absolvere; secus qui aliquando properet, aliquando subsistat.

VI. Dan-

VI. Dandum esse aliquid tempori, atque cunctis in rebus captandam opportunitatem.

Et temporis quidem, quod sæpe viris quoque occupatis male disperit, eam semper rationem habuit, ut ne particula quidem diei ulla vacua sibi, atque otiosa diffflueret. Certas propterea, & statas horas actionibus singulis designaverat, sic ut omnibus rebus, sive quæ ad Dei cultum, sive quæ ad functionem muneris, sive quæ ad gubernationem animi, vel ad naturæ necessitates pertinent, spatia sua tribueret. Itaque fuit in rebus agendis accuratus, vigilans, & intentus, ut quamvis jugiter cum Deo versaretur, nihil tamen quod ipsius esset muneris vel præteriret, vel oscitanter faceret, sed ita partes omnes impleret, ut nullo umquam tempore, nec ullis in rebus illius præsentia, diligentiaque desideraretur.

Ut vero suam, ita & domesticorum, ac familiarium vitam optimis legibus instituerat, religiosæque disciplinæ formam in Episcopales ædes induxerat, ut in gregem inde universum promanarent exempla, & documenta virtutum. Nec minoris consilii, ac prudentiæ fuit amplificato Clericorum Seminario, & excitatis a se nobilium epheborum Collegiis, eam constituere regiminis formam, qua magno Reipublicæ, atque Ecclesiæ bono ad omnium scientiarum

ſtudia, ac veræ pietatis cultum egregie inſtituerentur adoleſcentes; quæ cum alio in loco commemorata a nobis ſint, neceſſe non eſt eadem hoc loco redintegrare, ac perſequi.

Ad Eccleſiæ porro gubernationem quod attinet, ut probe noverat Epiſcopos multis & manibus, & oculis indigere, negotia, & curas ita partiebatur, ac ſejungebat, ut graviſſimum paſtorale onus varias tributum in partes levius redderetur. Et rei quidem familiaris adminiſtrationem probis, idoneiſque hominibus commendavit; ſpiritualis vero regiminis curas ita diſtinxit, ut graviores ſibi, atque præcipuas retineret, in reliquis vero eorum uteretur miniſterio, quos in ſolicitudinis ſuæ partes adſciverat. In eorum autem delectu incredibilem prorſus diligentiam adhibuit, nec enim niſi viros pietate, literis, diſciplina, rerumque uſu probatiſſimos ſibi adjunxit, quorum opera, & conſilio uteretur. Res fere omnes ad Eccleſiæ regimen, utilitatemque ſpectantes in Congregationibus, ac cœtibus ab ipſo inſtitutis proponebantur, reque in omnes partes diligenter verſata, quid potius, meliuſque foret ad eligendum ſtatuebatur. Singulorum judicia, ac ſuffragia diligenter excipiebat, & quamvis eo polleret judicio, ut per ſe omnia expendere, ac deliberare poſſet, in ſententia tamen ſua haud

per-

pertinax erat, ſed in alienam facile ibat contra id, quod menti primum ſibi inſediſſet, ſi ex rationum momentis ea viderentur meliora, quæ ab aliis in medium afferebantur. Animo ſcilicet a præjudiciis, & perturbationibus vacuo ad conſultationem accedens, in id unum intendebat, quod rectum, quod e publica utilitate, quod Deo gratiſſimum fore exiſtimaret.

In ſententia dicenda libertatem amabat cum aliorum, tum ſuam, eratque in omni ſermone, factoque apertus, & candidus, nihil eorum fere diſſimulans, quæ ſibi non probarentur. Lingua, oculis, vultu, tota demum agendi ratione ſinceræ, ingenuæque mentis indolem præferebat. In quo genere cum multa afferri poſſent exempla, hoc unum commemorabimus, quod dum Romæ in Cardinalium cœtu de reformandis chriſtianæ Reipublicæ moribus ageretur, ac quiſque eam, quæ ſibi in mentem veniſſet, ejus rei conficiendæ rationem in medium afferret, ubi ſententiam rogatus Gregorius fuit, ſenatoria quadam libertate ita reſpondit: *Reformet unuſquiſque noſtrum ſe ipſum, tum expedita, ac facilis erit ad aliorum reformationem via.*

Hanc autem ſinceritatis laudem cum ſumma jungebat moderatione, ac prudentia, ut ſatis appareret, alteram detrimento non eſſe alteri, ſed ornamento, atque præſidio. Sed quamquam veri-

veritatis cultor eſſet eximius, ut mendacium nec dicere, nec ferre poſſet, in aperiendis tamen animi ſui ſenſibus erat apprime cautus, tantaque verbis ejus prudentia inerat, ac circumſpectio, ut numquam niſi conſulto, ac meditate loqui videretur, nihil proferens quod tempori, loco, ac perſonis accommodatum non eſſet, modum denique in omnibus tenens atque decorum.

Suſpicioſi non erat ingenii, nec tamen facile omnibus, neque contra, nulli credebat. Externa rerum hominumque ſpecie, vulgique rumoribus haud temere movebatur, ſed ſuis ſingula momentis æſtimabat, omni præjudicio remoto, ut non facile ei quiſpiam imponere poſſet. Quare cum Romæ, Innocentio XI. Summo Pontifice, veterator ille, ac tortuoſi ingenii Michael de Molinos ſimulata modeſtiæ, ac pietatis ſpecie doctrinæ, ac ſanctitatis famam aucuparetur, ac plurimos ſubdole, doloſeque circumventos, erroribus involviſſet ſuis, fucum facere Barbadico non potuit. Cum enim in ejus familiaritatem, atque conſuetudinem omni arte, & verſutia ſe inſinuare ſtuderet, qua erat Cardinalis in diſcernendis hominibus ſagacitate, latentem ſub ovina pelle inſidioſum lupum agnovit, ſeque adire tentantem conſtantiſſime repulit, nec ad colloquendum vel ſemel admiſit.

Quam-

Quamdiu Romæ verſatus eſt, tantam de ejus prudentia opinionem ceperant Summi Pontifices, Innocentius in primis XI. tum XII., ut de graviſſimis rebus ad eum referrent, ejuſque conſiliis in arduis, implicatiſque negotiis plurimum fiderent, ac niterentur. Nam quæ diſcutienda ei proponebantur, momentis, atque rationibus accuratiſſime librabat ſuis, tum quid e chriſtianæ Reipublicæ uſu fore ſibi videretur, libere, ingenueque aperiebat. Quare probatiſſimæ ejus fidei, integritatis, ac ſapientiæ, reſponſorumque a liberali, & candido animo proficiſcentium maxima ab iis ratio habebatur.

In dirimendis quoque privatis litibus, atque diſſidiis dexteritate valuit, ac prudentia ſingulari. Inerat illi ad perſuadendum, emolliendamque duritiem quamlibet animorum vis mira, atque efficacitas, qua vel repugnantes flecteret, & diſtractos conciliaret. Exſtant in illius ſchedis, & adverſariis nonnullorum ſyngraphæ, qui longis, ac gravibus controverſiis defeſſi, ejus arbitrio, ac judicio rem totam permiſerunt. Eo enim ſequeſtre, & arbitro, quaſcumque concordiæ leges facile recipiebant, dabant invicem manus, nec amplius in poſterum diſſidebant. Fuit denique prudentiæ ipſius non ultima laus, quod Eccleſiæ, ac dignitatis ſuæ jurium aſſertor, ac propugnator aſsiduus ſic ea defenderit, ut in laico-

laicorum Magiſtratuum offenſionem nullam incurrerit; nec pacem modo, & concordiam cum poteſtate ſeculari ſervaverit, ſed gratiam quoque, & amicitiam inierit, ac retinuerit. Ea nimirum de Barbadici fide, integritate, & candore Reipublicæ adminiſtrorum animis opinio inſederat, ut nihil ab eo, niſi quod æquum, rectumque eſſet, poſtulari, aut fieri poſſe arbitrarentur. Quare cum hominis ſapientiam, ac probitatem plurimi facerent, non eam modo, quæ ſacræ poteſtati debetur, reverentiam, verum etiam præcipuam in eum benevolentiam omni officiorum genere teſtabantur.

CAPUT XII.

De Juſtitiæ zelo.

QUÆ ad chriſtianæ Juſtitiæ ſive privata, ſive publica officia pertinent, cumulate adeo Barbadicus præſtitit, ut ea non minus quam ceterarum virtutum laude clariſſimus fuerit. Ac ea quidem parte, qua ſuum cuique tribuendum juſtitia præcipit, debitum in primis Deo cum animi, tum corporis cultum, Eccleſiæ legibus obedientiam, Superioribus obſequium, propinquis benevolentiam, domeſticis curam, ſubditis vigilantiam, amicis fidem, inimicis gratiam, miſeris opem, ſince-

ſinceram denique omnibus dilectionem impendit. In Ecclesiæ vero ſuæ procuratione, quod ſpiritualia ſibi cum primis adminiſtranda, atque curanda intelligeret, quæ ad forenſem juſtitiam pertinent, aliis delegarat. Æquitatis tamen ſtudioſiſſimus id potiſſimum curabat, ut miniſtros haberet non minus doctrinæ, quam probitatis laude commendatiſſimos, quorum in judiciis fides, & integritas omni ſuſpicione vacaret. Tum Sancti Caroli exemplo externos plerumque homines, quorum opera in epiſcopali Curia uteretur, indigenis prætulit, ne ſcilicet vel propinquorum, civium, amicorumve conſuetudine, familiaritate, & ſtudio, vel potentium gratia, metuque, a recto, juſtoque abducerentur. Deinde ut ab omni quæſtu, & avaritiæ ſtudio abſtinerent, certa ipſis conſtituta mercede, nihil vel minimum quidem accipere eos dono permiſit. Muneribus enim perverti judicia cum intelligeret, illud Pſalmi xxv. 10. uſurpare ſolebat: *In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus*. Id quoque memorare conſueverat, quod de ſe ipſo affirmabat Carolus Borromæus. *Si munuſculum a quopiam accepiſſet, propenſiorem in ipſum ſentire ſibi videri voluntatis inclinationem*. Quare cum intemeratas a muneribus manus ſemper ipſe ſervaſſet, ab iis quoque

alie-

alienos voluit justitiæ administros, tum familiares, ac domesticos omnes suos. Si quem eorum accepisse quidquam ab ullo deprehendisset, graviter objurgatum abse dimittebat. Restitui aliquando donatoribus jussit ultro ab ipsis conlata, multamque ab eo gratiam inibat is, qui oblatum sibi donum continuo rejecisset. Qua disciplina id est consecutus, ut jam nemo illius ministros, familiaresve tentare donis auderet, suamque propterea, Curiæ, familiæque existimationem, & famam constanter tueretur.

Quo autem judicia non integerrima solum, sed expedita essent, Curiæ administros identidem convocabat, ut causarum, negotiorumve seriem sibi diligenter referrent. Si quid negligenter, aut remisse actum intelligeret, solicite providebat, eorumque operam, atque solertiam quasi admotis stimulis concitabat. Pauperum causas ad se vel maxime pertinere ratus, suo potissimum expendebat judicio, ac patrocinio tuebatur. Omnibus diei horis, ac pene momentis facilem patere illis ad se aditum voluit, ac nulla tædii significatione eorum querelas, atque rationes, quibus niterentur, audiebat, ac si minus re, amantissimis saltem verbis recreatos, erectosque dimittebat.

Delictorum pœnas, si judicio res ageretur, ne jura dissolverentur, ac disciplina enervaretur,

tur, non omnino remittendas putabat, ſed dum illas decerneret, vim magis afferre lenitati ſuæ, quam alienæ contumaciæ videbatur. A multandis pecunia ſontibus plerumque abſtinebat; at ſi quando id fieri omnino oporteret, eam ipſe multam aut templis, aut pauperibus attribuebat. Qua erat lenitate, & clementia quidquid monendo, corrigi poterat, id nulla animadverſione puniebat: Mitioribus, autem ac fere ſalutaribus pœnis graviores temperare, & commutare ſolebat. Et ſacerdotes quidem, præſertim, qui animarum curæ præeſſent, non aperta animadverſione, ſed ſpiritali, privatoque in Seminarii ædes ad certos dies ſeceſſu, ne quid de eorum crimine populo ſuboleret, punire, atque emendare malebat. Aliquando ab ea, in qua deliquerant, ad aliam transferebat Eccleſiam, quo ſublata peccandi occaſione, nec imminuta eorum fama, atque exiſtimatione, reſipiſcerent, atque ad bonam mentem reverterentur. Ita fiebat, ut juſtitiæ zelum cum lenitate temperans, neque in delictis conniveret, neque ad vivum vulnera reſecaret, quo prudenti remedio, atque temperamento tamquam peritiſſimus animarum medicus complures in gravia prolapſos flagitia ad ſanitatem, & diſciplinæ cultum revocavit.

Jam vero in ea juſtitiæ parte, quam diſtributi-

butivam appellant, vix quidquam incumbere Episcopo gravius existimabat, quam Ecclesiæ beneficiorum dispensationem, ac ministrorum institutionem. Tanti in primis Parochorum delectum faciebat, quanti commissam sibi a Deo Ecclesiam, animarumque pretium de manu sua a Pastorum Principe exquirendum. Itaque etsi neminem, nisi idoneum, integrisque ornatum moribus in Clerum admitteret, quem præterea optimis studiis, ac severiore disciplina instituendum curabat; tamen ex eo ipso genere, nonnisi probatissimum quemque animarum regimini præficiebat. Nulla apud eum personarum acceptio: non favore, non gratia, non humana ulla auctoritate, aut ratione ab ea mente dimovebatur: Instituti retinentissimus sui, nec aliena admisit umquam officia, neque sua apud alium Episcopum interposuit, quo libera omnino in deligendis sacrorum ministris esset collatori potestas. Illud Bernardi monitum: *Pro quo rogaris, sit tibi suspectus*, animo ejus infixum adeo hærebat, ut qui aliena commendatione ad sacerdotia adniteretur, hoc ipso repulsam ab eo ferret, atque haberetur indignus. Quod ita vulgo compertum omnibus erat, ut cum commendatitiis ad eum jam nemo adiret epistolis, quod eam rem sibi quisque impedimento fore magis, quam subsidio intellige-

ligebat, idque unum sibi reliquum esse statuebat, ut apud æquissimum meritorum æstimatorem, ac Judicem aditum sibi ad ecclesiastica munera vitæ integritate, doctrina, ac virtute muniret.

CAPUT XIII.

De animi constantia, & fortitudine.

JUstitiæ zelum, ceterasque Barbadici virtutes ea sustentabat animi firmitas, atque constantia, qua præditum, animatumque esse oportet Episcopum, ut Ecclesiæ leges custodiat, jura defendat, disciplinam promoveat, licentiam coerceat, Clerum, Populumque in officio contineat. Ejus præsidio ita se ad labores assiduum, ad dura, & aspera fortem, ad pericula impavidum, ad injurias patientem, ad illecebras voluptatum invictum præstitit, ut ejus animum nec mollia, & blanda dissolverent, nec ulla adversa deiicerent. Ac primum, quod est difficillimum, adversus perturbationes animi, cupiditatesque omnes pravas summa vi diu est colluctatus, quo eas non sedaret modo, sed subigeret, ac veluti injecto fræno coerceret. In tanta rerum gerendarum varietate homo in diversa distractus, in id continenter vigilabat, ne ab iis veluti a domesticis hostibus ex insidiis caperetur.

retur. Quare natura cum esset ad iracundiam pronus, tam acri, ac diuturna contentione cum ea pugnavit, ut non domuerit modo, atque subegerit, sed omnes radicum ejus fibras convulserit, idque solum ex ea manserit, quod erat necessarium ad exercitationem virtutis. Legem quoque membrorum legi mentis repugnantem, atque obsistentem jugi carnis afflictatione, vitæque asperitate ita compressit, ut non solum a noxiis, sed a concessis quoque delectationibus se se facile contineret. Corpus denique ita in servitutem redegerat, ut jam adversus spiritum rebellionem moliri non auderet, parsque animi superior inferioris motus a ratione abhorrentes in officio contineret.

Internis defunctum pugnis exteriores luctæ exceperunt; neque levia, nec pauca fuere, quæ virilem ejus animum exercuerunt certamina. Dies prope nullus in utroque Episcopatu illuxit, qui non angoris ei aliquid, molestiæ, atque acerbitatum attulerit. Ut primum ad disciplinam restituendam, pravosque mores reformandos adgressus est, velut in altum, æstuosumque mare delatus, variis pulsari fluctibus cœpit, ventisque adversis jactari: Gravissimam in eum tempestatem excitarunt non laici modo, sed sacri quoque Ordinis homines, & qui Pastoris optimi zelum, atque solicitudinem sustentare

tare in primis, ac tueri debuissent. Obtrectationes, maledicta, calumniæ, vexationes adversus illum non variæ modo, sed graves etiam, ac diuturnæ fuerunt, sic ut illud Pauli ad se referre non dubitaret: *Foris pugnæ, intus timores.* 2. *Cor.* 7. ℣. 5.

Quamquam a litibus, & controversiis vir placidi ingenii vehementer abhorreret, infixumque sibi animo esset cum nullo de re sua judicio contendere; ad vindicanda tamen jamdiu perturbata Episcopalia jura, causam dicere, & sui juris argumenta commonstrare coactus est. Si de privato dumtaxat, quod ad se pertineret, negotio actum esset, causa cadere, ac de jure suo voluntarie decedere maluisset, quam forensibus tricis implicari, atque animum a divinis rebus abstrahere: Sed cum perspiceret de auctoritate, ac jurisdictione agi, quæ res ad successores quoque suos pertineret, decrevit omnia potius dispendia, atque incommoda obire, quam Ecclesiæ, atque Episcopatus jura deserere. Ita tamen cum acerrimis, obfirmatisque adversariis agendum putavit, ut omnem ineundæ concordiæ viam quæreret, & ipse primum offerret, si privato posset res officio componi: verum recusantibus illis, coercendos demum judicio, ac persequi jus suum vel invitus existimavit. Causæ interea bonitate, ac divina ope

 confi-

confisus gravissimas vexationes forti animo, sedato, & tranquillo ferebat; interque se, ac personam, quam gerebat, distinguens, non ad Gregorium, sed ad Episcopum ea pertinere dicebat; Cumque tantis conflictaretur incommodis, nihil eorum prætermittebat, quæ ad ordinandam, componendamque Ecclesiam suam pertinerent.

In obeunda cum primis, atque lustranda Diœcesi, locisque adeundis magis abditis, vel inaccessis nullo viarum incommodo, nulla tempestatis, imbrium, torrentium, æstus, aut frigoris, inediæ, ac laborum vi deterritus umquam fuit, aut retardatus. Ubi de gregis salute, ac pastorali cura ageretur, non intuebatur molestias, contemnebat difficultates, pericula, ac detrimenta nulla exhorrebat. Addebat hos animos firmiter concepta divinæ opis fiducia, quam præsentissimam sibi in omni fere eventu sentiebat; Huic uni propterea innixus, erecto, fortique animo ardua quæque, ac difficillima adoriebatur, ac de optimo rerum exitu tunc melius sperabat, cum attenuata maxime spes humano judicio videretur. Ea cogitatione, eoque præsidio inter duros rerum anfractus, inter quotidianas molestias, acerbitates, & curas mirifice recreatus ad vim animi proferendam, ac sustendandam accendebatur, eamdemque in prospe-

prosperis, eamdem in adversis præferebat oris tranquillitatem.

Hanc animi celsitudinem miratus aliquando Magnus Etruriæ Dux Cosimus III. hominem rogavit, qui fieret, ut in summas conjectus angustias, dum cœptis plerumque suis gravissima obiicerentur incommoda, atque impedimenta: non tamen animum despenderet, seseque deiiceret, sed ne commoveretur quidem? Cui Cardinalis, primum quærere respondit se, an res ad incrementum divinæ gloriæ, publicamque utilitatem conduceret, tum omnia in id studia, ac diligentiam conferre: Quod si ob injectas difficultates ad exitum perduci non posse intelligeret, tum se indignum fateri, qui Deo hanc gloriam afferret: Utcumque demum res cederet, imperturbatam servare mentem, animumque ad alia pro Dei gloria capessenda comparatum. Ita nimirum divinæ voluntati se totum commiserat, ut quo illa duceret, alacriter sequeretur, nec aliud vellet ipse quam quod Deo luberet.

In repentinis casibus, atque in ipso vitæ discrimine trepidantibus aliis solus ipse timoris expers videbatur, atque ad erigendos dejectos animos plurimum voce, & exemplo valebat. Multis rem expertis, ut malis ne cederent, neve periculis examinarentur, satis fuit eum habere

bere ducem, atque hortatorem, cujus rei exempla ſuis locis antea narravimus; Sed & pericula, & mortem ipſam ultro oppetere non dubitabat, ſi gregis ſalus id poſtularet. Invaſerat finitimas Italiæ Provincias epidemica lues, ac Patavio impendebat ejuſdem calamitatis periculum. Id ſedulo reputans amantiſſimus Paſtor Caroli Borromæi charitatem in omnem mali impendentis eventum emulari conſtituit. Itaque adjuncto ſibi delectorum Sacerdotum manipulo ita ſe comparavit, ut ſi civitatem morbus invaderet, curæ inſiſteret animorum, corporumque gregis, eique juvando operam, ac vitam quoque ſuam impenderet. Amicis porro, ac familiaribus eum a propoſito avocare nitentibus, cum alias ob cauſas, tum quod miniſtrorum inopia, ut jam Mediolanenſis ſub Carolo, tunc Patavina non laboraret Eccleſia, reponebat Gregorius, boni Paſtoris non eſſe gravi in diſcrimine gregis curam, atque cuſtodiam in alios transferre: propoſitum ſibi ad imitandum divini Paſtoris exemplum, qui uſque adeo oves ſuas dilexit, ut pro earum ſalute mortem obire non dubitarit. Avertit divina clementia, quod metuebatur, malum, ſed quamquam Barbadico defuerit extremi periculi ſubeundi occaſio voluntas certe non defuit.

CA-

CAPUT XIV.

De vitæ asperitate, & castimonia.

PAr constantiæ, ac fortitudini temperantiæ laus fuit, qua corpus in servitutem redigere studuit, ut extenuatis hostis externi viribus facilius interiorem subigeret, & domita, ac debellata caro jam nihil adversus spiritum concupiscere auderet. Nemo certe eorum, qui voluptati, & corpori serviunt, tanto illecebras omnes consectatur studio, quanto eas defugiebat Gregorius, quantoque sensuum castigationes complectebatur ardore. Ad eam, quam sæpe commemoravimus, laborum tolerantiam, animi anxietates, & curas asperrimam addidit quotidianæ vitæ rationem, quam mitigata nunquam severitate ad mortem usque retinuit. Cibi, & potus abstinentissimus fuit; nam semel tantum reficiebatur in die communi triclinio cœnans cum domesticis suis. Sub meridiem prandentibus aliis, paucis exsiccatæ vuæ acinis, tenuique panis frustulo vires corporis instaurabat, seu verius naturæ necessitatem fallebat: hujus porro abstinentiæ eam obtendere rationem, causamque solebat, ut liberiorem ad pomeridiana negotia mentem afferret, ac pastoralibus curis vacare posset impensius.

Quotidianus ad ejus victum sumtus quindecim non excedebat asses : raro carnes, viliores interdum pisces, olera identidem, ac legumina edebat. Dum iter ageret, unum ei ovum pro cœna erat; pomo, ac frustulo panis diei reliquum transigebat. Nullum paullo exquisitioris ferculi, aut condimenti genus unquam indixit, communi cibo, eoque vulgari contentus. Nihil inter edendum conquerebatur, & si famulorum inscitia, vel oscitantia male cocta, conditaque pulmenta apponerentur, & vinum aliquando acescens præberetur. Cinerem persæpe, clam omnibus cibo ingerebat, gustumque ex abstinentia jam fere habebat obtusum.

Sacris Adventus, & Quadragesimæ diebus, quamquam jam gravis ætate, ac laboribus fractus, rigidiore corpus extenuebat jejunio, atque a piscibus quoque abstinebat. Pridie vero festorum Deiparæ Virginis, aliorumque pervigiliis Sanctorum sicco pane, diluteque vino jejunium deffiniebat. Si quando mensæ lautius instructæ conviva adhibitus interesse cogeretur, ita se cohibebat, ut, quod de Nepotiano scribit Hyeronimus Epist. 3. *Et superstitionem fugeret, & continentiam servaret*; Nam pane vix degustato, diuque versatis, ac tantummodo libatis dapibus, ne abstinentiam ceteri animadverterent, a mensa fere jejunus discedebat. Ne

hau-

hauſtum quidem frigidæ arentibus faucibus concedere extra menſam, vel in magnis caloribus ſolebat.

Somnus ei ſemper breviſſimus fuit. Multas, priuſquam cubitum iret, horas orationi dabat, ac plerumque genibus nixus, quæ conſuetudo prominentes, duroſque callos poplitibus obduxerat. Diu ante lucem ad orandum ſurgebat, ſæpe etiam totas noctes vigiliis, & precibus extrahebat, cumque feſſis membris ſomnus obreperet, vel ſcamno innixus, vel capite in genua acclinato modicam quietem raptim carpebat.

Mira omnino inerat ei frigoris, æſtuſque patientia. Tum Bergomi, tum Patavii degens ſub cælo utique frigidiore, ſumma etiam hyeme ſæviente, omnem hypocauſti uſum ſibi interdixit, nec chirothecas, aut villoſas manicas ad frigus arcendum, mitigandumve adhibuit, quo demum ita eſt conflictatus, ut manum utramque contractam habuerit. Ubi vel exiguus prunæ batillus a familiaribus afferretur, rogarentque algentem ac trementem, ut lecti frigus vel leviter temperari permitteret, recuſabat omnino, dicebatque ſibi ſatis eſſe lucernæ ignem, miſſumque inde calorem cubiculo tepefaciendo ſufficere. In magnis æſtivis caloribus vel ſub ipſum meridiem obeundæ Diœceſis cauſa itineri ſe committebat. In urbe vero, quo catecheſim

in templis haberet, hora ipſa meridiana nullo prætento ad ſolis radios arcendos obice domo prodibat. Muſcas moleſtiſſimum animal a ſe abigere non ſolebat, cumque ejus manibus morbi, quem indicavimus, cauſa unguento perunctis confertim inſiderent, infenſos earum aculeos, diſſimulato doloris ſenſu, patientiſſime tolerabat.

Cubiculo habitabat pauperrime inſtructo, ut cænobitæ magis cella, quam Epiſcopi, & Cardinalis ſedes videretur. Nudi parietes, paucifve ornati Sanctorum imaginibus: anguſtum, durumque cubile, rudi culcitra, & cannabinis linteis ſtratum: brevis ad ſcribendum abacus, ſtraminea ſedes, ſcabellum ad genua flectenda, & librorum pluteus: Hæc univerſa Cardinalis ſupellex, præterea nihil. At neque in veſtibus mollior, ſibique indulgentior fuit. Interioribus obſoletis, attritis, ſuiſque plerumque manibus reconcinnatis, ac ſartis delectabatur. Sericas numquam, novas perraro admiſit, & Cardinalitias, quas primum induit, ad mortem uſque retinuit. Domi quoque S. Caroli exemplo ad muneris, perſonæque dignitatem Epiſcopali lineo, ac ſuperhumerali tectus incedebat.

A voluptatibus ita abhorruit, ac ſe continuit, ut ne honeſtis quidem ad animi levamentum uteretur. Quidquid temporis curis vacuum, ac laboribus eſſet, id omne aut lectioni dabat,

ac

ac ſtudio, aut religioſorum hominum conſuetudini, deque vita ſpirituali collocutionibus. Si rus aliquando concederet, non id recreandi ſe cauſa, ſed ſecedendi, ac Deo vacandi faciebat; Nam ibi ne domo quidem prodibat, ſed mentem colligens externis curis diſtractam, in cæleſtium rerum commentationem ſe totum conferebat. Nullo oculos ſpectaculo, objectiſque rerum pulcherrimarum illecebris, nulla rerum novarum aures notitia oblectabat, cumque muſicen ab adoleſcentia coluiſſet, ſeque in eam natura propenſum ſentiret, poſtea neglexit omnino, ac, ne ullam ex ipſa caperet oblectationem, a ſacris quoque modulationibus, & cantilenis abſtinebat.

Nec delicias tantum ſibi interdixit, ac voluptates, ſed inflictis ultro pœnis, & cruciamentis duriſſime corpus exercebat. Crebris intempeſta nocte flagellationibus terga cædebat; ſetoſo pectus, & ſcapulas contegebat cilicio; ferrea acutis hamulis catena lumbis adſtricta ita ſe quotidie torquebat, ut ex doloris ſenſu animi deliquio interdum laboraret, cujus rei cauſa demum a familiaribus comperta, medicorum juſſu ab eo cruciatu abſtinere compulſus eſt. Et quamquam dum viveret, quam poſſet, diligentiſſime celaret hæc omnibus, detecta eſt tamen in defuncti corpore, dum curaretur, ejus vitæ aſperitas, veſtigiis in eo apparentibus flagellorum, inſtru-

instrumentorumque, quibus se macerare solebat; tum ovi magnitudinem referente in mamilla contusione, quæ saxo percussum pectus indicabat.

Cum morbo aliquo corriperetur, principio dissimulabat, ac nihil de quotidiana vitæ, laborumque ratione remittebat. Plerumque nonnisi tertia accedente febri lecto decumbebat, ubi ad multas quoque horas, nequidquam reclamantibus medicis, ac familiaribus, negotiis veluti sanus vacabat. Jam si quadragesimale jejunium febri laborantem offendisset, ne Ecclesiæ sibi legem relaxaret, primis diebus solo jusculo hordeaceo se sustentabat. Non tamen se medicorum præscripto difficilem præbebat, dicto audiens, si carnibus uti juberent; vix autem depulsa febri, ad institutum redibat. Nihil æger ferebat gravius, aut molestius, quam se diligenter, ac molliter curari: Contra vero numquam aut morbi acerbitatem, aut medentium, vel ministrantium negligentiam querebatur; quin & beneficii cujusdam loco habere se morbum dicebat, nam quo tempore lecto jaceret, feriari sibi quodammodo, atque a curis vacare omnibus, sibique uni indulgere posse videbatur.

Ea porro vitæ asperitate, tantoque subigendi corporis studio id est assecutus, ut illud animo præstaret innoxium, ac nullam fere sentiret

tiret effrænatæ carnis molestiam, ac rebellionem. Nihilo tamen minus ad custodiendam, tuendamque mentis, & corporis integritatem non castior erat, quam cautior, atque in sensus omnes perpetuo vigil. Fœminarum aspectum, nedum colloquia, & consortia omnino vitabat; quod si pro munere suo audire aliquam cogeretur, non sine testibus eam admissam, quam paucissimis expediebat. Vel ipsum horrebat impudicitiæ nomen, ac ne proprio rei obscœnæ vocabulo os castissimum inquinaret, verborum circuitu ejus generis peccata exprimebat. Pudoris, ac verecundiæ tenax adeo fuit, ut suum ipse corpus aspicere non auderet, ejusque intima vestiendi, exuendique causa familiarium opera, & manu quam fieri minime posset uteretur. Tantus erat pudicitiæ amor, ut quam colebat ipse diligentissime, eamdem inserere in ceteris vehementer optaret. Hanc a domesticis, & familiaribus ita exigebat, ut nihil lascivum, ac petulans in eorum dictis, factisve toleraret. Si quis eo in genere laberetur, domo, & familia statim excedere jubebatur. Ab universa vero dioecesi quo impudicitiæ occasiones exterminaret, atque convelleret, severissima in concubinarios edicta tulit, choreas, profanos amores, virorumque cum fœminis consortia omni zelo, & contentione sem-

per est insectatus: utrumque sexum in templis loco disjunxit, fœminas vero immodeste comptas a synaxi prohibuit, atque ab altari rejecit. Ad id vitium profligandum mentis, animique vim omnem exeruit, quo castos in clerum, populumque mores induceret, ac propagaret. Virginitatis florem integrum, illibatumque ad mortem usque servasse haud temere creditum, ac memoriæ proditum est; Nam rei fidem minime dubiam ab illius obitu reddidere, qui sanctissimi Cardinalis conscientiam dum viveret moderati sunt, ejusque intimos omnes animi recessus ac latebras nudas, & apertas sibi habuere.

CAPUT XV.

De animi modestia, ac demissione.

EArum, quas hactenus persecuti sumus, Barbadici virtutum magni veluti ædificii basis, ac fundamentum christiana humilitas fuit, actionum, cogitationumque ejus omnium comes, moderatrix, & custos. Altas adeo in ejus animo radices egerat ea virtus, ut non modo se nihili prorsus haberet, sed qui gradus modestiæ, ac demissionis christianæ supremus, atque perfectior ab interioris vitæ magistris haberi solet, contemni se quoque, despicique ab

om-

omnibus vehementer optaret, & palam contemptui habitus lætaretur quam maxime, atque exultaret. Ac de ornamentis quidem, seu bonis extra se positis hanc alte opinionem imbiberat, sibi ad sempiterna, atque immortalia bona condito nihil cogitandum minus, quam de rerum humanarum magnitudine, atque splendore. Opes propterea, dignitates, honores, ac titulos non modo spernebat ut vanitates, & insanias falsas, sed horrebat etiam, ac defugiebat veluti sempiternæ impedimenta salutis. Ab iis tamen quam qui maxime aversum honores ultro sunt insequuti, atque invitum, & repugnantem e privatæ vitæ latebris in publicam Ecclesiæ lucem eduxerunt. Sed quando divino consilio eo adductum se vidit, ut pastorale onus subire cogeretur, magis trepidavit de merito, quam placeret sibi de honore. Quam Deo redditurus esset de grege rationem sedulo reputans, ea torquebatur identidem cogitatione, se in magno versari æternæ damnationis periculo, vel ob ea dumtaxat, quæ in pastorali cura negligenter omitteret. Et quamquam irreprehensibilis vitæ innocentia, & sanctitate, optimique Pastoris vigilantia non exemplo tantum omnibus esset, sed etiam admirationi, sibi tamen uni, quæ erat hominis humilitas, veluti iners, ineptusque numquam satisfacie-
bat.

bat. Inter hos animi motus abdicandi se Episcopatu non semel consilium cepit, quo vitæ suæ rationes diligentius componeret, animumque ab omni exteriore cura solutum facilius ad sola sempiterna traduceret. Ab ea tamen deliberatione gravium deductus auctoritate virorum e statione sua non decessit, sed Dei voluntati obsequutus Episcopalem dignitatem in suæ aliorumque salutis instrumentum convertit.

Romana vero purpura decoratus, eaque dignitate auctus quæ uno tantum gradu abest a summo rerum humanarum fastigio, dolere, ac conqueri immerenti, ineptoque, ut sibi videbatur, delatam, ac tolerare magis quam libenter sustinere eminentis gradus splendorem. Ita enim statuerat apud se; præter externam, quam Cardinalatus ingerit oculis, speciem, in se nihil esse virtutis, demtisque amplissimæ dignitatis insigniis viliorem se ipso reperiri neminem posse. Quapropter iis se comparare solebat Orphanotrophii Veneti pueris, qui purpurati per urbem prodeunt, & tamen omnibus fortunæ bonis destituti sunt. Summo itaque in loco positus infra æstimationem omnium se metiens, eadem a purpuræ accessione, qua antea, de se demissione sentiebat. Idem Cardinalis, qui Episcopus, eadem in moribus comitas, atque facilitas, in famulis, & comitatu

mo-

modestia, in victu frugalitas, in vestibus, in supellectili, in cultu, & apparatu universo cognata humilitati paupertas, & nihil omnino, quod non simplicitatem, ac vanitatum contemtum præseferret.

Sed quod rari admodum, inusitatique exempli est, de se numquam abjectius sensit, quam cum dignissimus haberetur ab omnibus, ac prædicaretur, qui supremam in terris, ac Deo proximam sedem impleret. Nam conspirantibus in eum, diuque obfirmatis Cardinalium suffragiis, quo summum ei Pontificatum deferrent, constanter obstitit, nec adduci umquam potuit, ut illorum de se judicio assentiretur. Sic quam hominum vulgus summam æstimare solet in terris gloriam, atque felicitatem, tanto a se Gregorius propulsare conatus est studio, quanto ambitiosus nemo eam deperiret, aut persequeretur. Ut vero ab ejus assequutionis periculo abductum, expeditumque se vidit, tantam consequutus est lætitiam, tranquillitatem, & pacem, ut ex vehementissima tamquam fluctuatione, & salo emersus, placidum, tutumque portum se denique nactum esse profiteretur.

Hæc in ore omnium cum versarentur, ejusque virtutum fama late pervagaretur, ubique fere vulgoque ut vir sanctissimus suspiciebatur,

eoque jam nomine celebrari, appellarique consueverat. Sed contemtor ille sui, ac reprehensor assiduus id ægerrime ferens querebatur magno eos in errore versari, qui hominem nihili, ineptum Episcopum, ac peccatorum maximum tanti facerent, ac prædicarent. Testabatur nec sine lacrymis se ab ea officii, vitæque perfectione longissime abesse, quam & Episcopalis muneris ratio, & Cardinalatus dignitas postularet: In negligentiæ quoque suæ culpam rejiciebat quæcumque in Diœcesi existerent scandala, vel admitterentur flagitia; ingratissimum quippe hominum se esse affirmabat, qui innumeris a Deo cumulatus, ac fere obrutus beneficiis vicem ei nullam grati animi retulisset: Tum illud addebat, formidare se vehementer, ac tantum non desperare de propria salute, quod non suis modo, sed alienis etiam obstrictus peccatis, de iis omnibus in jus vocandus a Deo esset, rationem pro singulis redditurus. Quare cum voce, tum literis interpellare omnes, rogareque solebat, ut vitæ suæ in melius conversionem a Deo peterent, ut bene tandem sibi mori contingeret. Hi porro sensus, hæc verba non ex usitata quadam modestiæ, ac religionis formula, sed ex intimo cordis sinu, alteque infixa animo pravitatis suæ opinione prodibant; quod cum in vita sæpe, tum etiam

proxime ad mortem, quæ vitæ plerumque speculum esse solet, apertius declaravit. Et quamquam conscientia foret adeo religiosa, ac prope anxia, ut vel ipsam exhorresceret peccati speciem, ac vel minimam in se labem discuteret, ac pervideret, orabat tamen omnes, atque obtestabatur, ne taciti errata sua dissimularent, ac præterirent. Monitores præterea duos sibi constituit, ut si quam officii, ac pastoralis diligentiæ omissionem, vel quidpiam aliud minus rectum, accuratumque in eo deprehenderent, libere objicerent, atque corrigerent; Qui vero ipsum vel de minimis emendandis admonuissent, eos diligebat impensius: contra vero parum iis fidebat, qui omnia ejus dicta, vel facta adprobarent.

Hominum laudes, & plausus quam quod maxime aversabatur, atque in partem sese omnem vertebat, quo eas declinaret, atque defugeret. De se, rebusque suis parce admodum, ac fere nunquam loquebatur, ingestamque ab aliis earum commemorationem abrumpebat, vel alio de industria sermonem detorquebat. Ædificiis a se magnifice excitatis, operibusve præclare institutis nullum addi monumentum patiebatur, quo manaret ad posteros beneficii, ac nominis ejus memoria. Quare cum gentilitium Familiæ insigne subjecto in ejus commendationem disti-

cho Seminarii muris appositum offendisset, amoveri protinus jussit, atque in ejus locum substitui D. Caroli Borromæi loci tutelaris imaginem.

Quibus honoris, ac dignitatis gradu præcellebat, iis se modestissime æquare non dubitabat; inferiores autem, & qui sub ejus potestate essent, benigne adeo, blandeque accipere, ac compellare solebat, ut non præesse, ac præcipere illis, sed beneficium postulare, ac recipere videretur. Ne tamen virtutis modum excederet, facilitatem hanc, comitatemque gravitate quadam temperabat, nec committebat, ut christianæ abjectionis studium quidquam de auctoritate detraheret, atque in contemtum cederet dignitatis.

Pauperum in primis, infirmorumque hominum delectabatur consortio. Nihil illi jucundius, quam cum viliora ægrotantium obiret tuguria, ut jacentibus, & cum morte luctantibus suprema afferret religionis subsidia. Rusticanæ genti in vicis, & pagis, rudi, abjectæque plebi christianis præceptis instituendæ operam in templis cum daret assiduam, ad eorum se ingenium, & mores mirifice accommodabat. Pueris quoque, ac puellis christianæ fidei elementis tradendis incredibili alacritate, & patientia ad horas perstabat. In id operis diligentissime intentum cum semel, iterumque

mira-

miratus esset, qui tunc Patavii agebat, hæreticus quidam haud infimæ notæ vir, tanta Cardinalis demissione, & charitate commotus, facere demum non potuit, quin ejuratis erroribus ad Romana sacra transiret.

CAPUT XVI.

De Prophetiæ dono, ac miraculorum gratia adhuc viventi Gregorio collatis.

AD egregias, quas hactenus commemoravimus, Barbadici virtutes accessere supernaturalia dona, quibus illustres sanctitate viri clarescere aliquando solent, eorumque propterea cultus, & fama latius propagari. In maximis porro donis, quo nomine veniunt quæcumque ad gratias pertinent gratis datas, nullum censeri luculentius debet, quam certa futurorum prænunciatio, rerumque mirabilium, ac supra naturæ vires effectrix virtus, quo sane utroque præstitisse Gregorium publicis monumentis, ac tabulis consignatum est. Ac divino quidem numine afflatus non pauca ille aut multo post futura rerum eventa, aut occulta, atque ab omnium conspectu remota non cognovit modo, ac præsensit, sed clarissime, palam, ac sine ullo errore monstravit. Mortem cum primis suam designata die, atque hora longe

ante præſcivit, ac ſine hæſitatione ulla prædixit, uti paulo infra narrabimus. Sed & aliorum quoque vitæ exitum, ejuſque definitum tempus, & modum adeo clare cognoviſſe antea conſtat, ac ſi ſub oculis habuiſſet.

Treſti dum moraretur paſtoralis cauſa viſitationis, in Ateſtinum oppidum evocatus eſt, ut Helenæ Momolæ Sacerdotis Joſephi amitæ jam omnium ſententia cum morte luctanti epiſcopalem benedictionem impertiret. Profectus ad oppidum ægrotantem inviſit, fuſiſque ſuper eam precationibus, negat illam eo tempore morituram, ac Joſephum ſecum abducit. Decima quinta jam inde fluxerat dies, poſtquam nihil de illa nunciatum erat; cum ex improviſo Cardinalis Joſephum ne opinantem quidem admonet, ut domum quam citiſſime revertatur, amitæque adſit proxima nocte morituræ; Ac vaticinium quidem triſtis confirmavit eventus.

Græcus adoleſcens Patavii agens ſtudiorum cauſa ab Anglo quodam pecunia, & conſiliis adductus fuerat, ut in Angliam migrare ſtatueret operam ſtudiis daturus in Oxonienſi Collegio recens inſtituto. Ut incautum, ſeductumque juvenem a ſententia revocaret, ac religionis corrumpendæ periculo eriperet, nihil non egit Gregorius, at fruſtra; Nam poſt acceptam a Cardinali pecuniam Anglo reſtituendam, pro-

promissis non stetit. Tunc Cardinalis: *Illudere*, (inquit) *nobis vult ille; at Deus non irridetur*: Non multo post ab eodem Anglo, coorta inter eos rixa, Græcus adolescens ense transfossus miserrime occubuit, nec vanam fuisse Cardinalis præsentionem ostendit.

Sacerdotem e Linorum familia numeris omnibus absolutum, ac prospera tunc utentem valetudine Fontis frigidi Sacerdotio cura animarum affecto dum Cardinalis præficeret: *Doleo*, (inquit) *eum a me Pastorem nunc deligi, qui brevi admodum tempore oves suas pascet, ac reget*. Dicto fidem rei fecit eventus; Nam primo post initam Parœciam mense diem ille suum clausit supremum.

Aliis vero nonnullis in summo, certoque vitæ discrimine constitutis longioris ævi spatium divinitus prænunciavit. Carolo Raspi mercatori Patavino maligna febri, ac lethali erysipelate in capite laboranti cum in extremis jam posito, atque a Medicis conclamato benedictionem Gregorius impertisset: *Age*, inquit, *gratias Deo, non enim ex hoc morbo morieris?* atque ille quidem brevi convaluit.

Francisco Simontagio, quo in Diœcesi obeunda itineris comite, ac duce usus aliquando fuerat Cardinalis, magnum prædixit imminere vitæ periculum, quod tamen divina ope esset eva-

evasurus. Non multo post cum Brentæ flumen tranare vellet, equo delapsus, ejusque stapia implicitis pedibus aquarum mole obrutus, profundo gurgite jam mergebatur, quum repente equus, & ipse ex aquis undique superantibus emersit, atque in adversam fluminis ripam, cunctis admirantibus, incolumis, ac sospes evasit.

Nec minus certa fuere, quæ de occultis animorum sensibus, remotisque loco, ac tempore rebus oracula fudit. Enixis Cardinalem urgebat precibus Seminarii Patavini Præfectus, ut Sacerdotem quemdam ecclesiastico beneficio donaret. At Gregorius, occultam in eo ad carnis vitia propensionem divinitus cognoscens, negavit. Non multo post in grave ejus generis crimen prolapsus ille, æquissimum Cardinalis judicium, ac minime falsam præsensionem ejusdem probavit.

Dum Bergomi Episcopus esset, viro nobili diu inimicitiis variis implicato, atque a Sacramentis alieno pessimam impendere mortem denunciavit, nisi quam primum ad concordiam, & sanitatem rediret. Paucis post diebus lethali vulnere accepto, Sacramentis omnibus destitutus, quam Cardinalis prædixerat, mortem obfirmatus ille peccator oppetiit.

Felicior alter vir nobilis fuit, quem gravium flagitiorum cœno per quindecim annos hæren-

tem

tem nullo emendandæ vitæ proposito Cardinalis noverat. Gabrielem ab Utino Capuccinum concionatorem, qui mane in oppido Trestensi concionem habuerat, rogavit Gregorius, ut præter morem ad vesperam ejusdem diei iterum concionaretur, consecuturus, ut sibi quidem spes erat, magni peccatoris conversionem. Ingressus fortuito templum maximus ille peccator concionem excepit, qua vix audita, divino lumine collustratus, anteactæ vitæ noxas salutari confessione statim expiavit, ac repente in novum hominem mutatus est.

Vaticinii quoque plenum fuit, quod quinquennio antequam e vivis excederet, Georgium Cardinalem Cornelium successorem sibi in Patavina Sede futurum non obscure prænunciavit: Nec dissimile illud fuit, quo post mortem Clementis X. Pont. Max. Romam contendens creandi novi Pontificis causa, nonnullis de successore sciscitantibus, Benedictum Odeschalcum sine ulla prorsus hæsitatione eligendum prædixit. Sed de præsensionibus, ac vaticiniis, quorum plura alia referri possent, fortasse satis. Jam quæ Deus Gregorii prece, dum viveret, mirabilia egerit, exsequamur. Pauca quidem ejus ope patrata miracula in publicas tabulas relata sunt, vel quod ea Gregorius pro suo humilitatis studio latere voluerit, vel quod a te-

stibus

ſtibus vitam, virtuteſque ejus cum primis enarrantibus, ea ut minus ad cauſæ præſidium neceſſaria, ſilentio preſſa ſint, illuſtriora tamen ex ipſis nonnulla ſubjiciemus, quæ eo deprecante eveniſſe compertum eſt.

Dum ad clathros Monaſterii S. Viti de nova Antiſtita eligenda ſacrarum virginum ſuffragia exploraret, mulier quædam Lucia nomine nervorum contractione, ut omnibus notum erat, laborans Gregorio ſe ſtitit, petenſque eleemoſynam in genua procubuit. Ad ſe erigendam impotentem famulos advocavit, ut juvarent, at illorum nemo præſto fuit. Tum Gregorius ipſe jacentem erigere cœpit, ac manibus ſuſtentare ſuis. Rem plane admirandam! Vix eam contigit, perinde ac ſi divina virtus ex eo fluxiſſet, Petri ad ſpecioſam templi portam renovavit exemplum; nam ſtatim extentis, ſolutiſque nervis mulier convaluit, ab ectiſque fulcris ſponte proceſſit, Deumque mirabilem in Gregorio prædicavit.

Patavii ſoror Corona Juſtina Converſa Monaſterii Ordinis S. Benedicti, tum Comitiſſa Eliſabeth Fraſia quartana febri jamdiu conflictabantur; ſed poſtulata, acceptaque a Gregorio benedictione, priſtinæ, ac ſtabili ſanitati utraque extemplo reſtituta eſt.

Parocho S. Mariæ de Nonio (cujus eſt nomen

men a teſtibus prætermiſſum) atque Apolloniæ Zuffiæ, cum ille gravi, hæc diuturna per anni ſpatium febri laboraſſent, eadem Gregorii benedictione reddita ſalus integra repente fuit.

Romæ dum ageret Cardinalis, mulier inſanabili carcinomatis morbo in pectore affecta, prætereunti extra domum occurrens bonæ ſpei, fiduciæque plena veſtem ejus tetigit, & ſtatim vi morbi ſublata, omnique deleto mali veſtigio priſtinam valetudinem prorſus recuperavit.

Cum eſſet Patavii calamitoſum ſiccitate Cœlum, Gregorius fuſis ad Deum precibus tantam repente, ut prænuntiaverat, imbrium copiam impetravit, ut ea exhilarati cives maximas Deo, & Sanctiſſimo Antiſtiti gratias agere non ceſſarent.

Sed illuſtriora ceteris duo ſunt, quæ a juratis teſtibus in tabulas relata ſubiicimus. In Seminario Patavino tres fulmine icti jacebant adoleſcentes ſenſibus deſtituti, quorum unus Jacobus Brunatius nomine cum nulla ederet vitæ ſigna interiiſſe eum jam omnibus perſuaſum erat. Acceſſit Gregorius, & ſigno crucis ſuper jacentes, exanimeſque adhibito, revixit, qui mortuus habebatur, aliique duo protinus convaluerunt.

Nec mirabile minus alterum fuit. Cum luſtrandæ Diœceſis cauſa iter haberet, eique pro-

proxime præirent familiares nonnulli, divulſum ex improviſo e proximo monte immane ſaxum jam præceps in prætereuntes ruebat; Ut periculum animadvertit Gregorius, ſignum crucis adhibuit, maximoque prodigio factum eſt, ut ſaxea moles in aere diſciſſa tranſverſa abierit, longeque a ſubjectis tranſeuntibus, quos opprimi neceſſe erat, corruerit. Nemo certe unus fuit, qui ſtupore defixus divinam non prædicaverit in Gregorio virtutem, ac mutatam ejus ope naturæ legem, qua verticali motu rupes caſura, viſa quodammodo fuerit ſuæ gravitatis oblita.

CAPUT XVII.

Qua fuerit dum viveret exiſtimatione, & fama virtutum.

QUamquam aſſiduo humilitatis ſtudio in id Gregorius curam omnem conferret, ut abs ſe præclare geſta occultaret, virtuteſque ſuas obrueret tenebris, emicans tamen ex ipſis ſplendor intuentium oculos ita rapiebat, ut invito quoque, ac repugnanti maximam conciliaret ſanctitatis exiſtimationem, & famam. Neque vero plebeii dumtaxat, ac vulgi homines, quorum eſt plerumque fallax de vera ſanctimonia, virtuteque judicium, ſed gra-

graves in primis omnium ordinum viri, atque æſtimatores rerum æquiſſimi mirifice eum obſervabant, ac ſuſpiciebant, unaque erat omnium vox, Barbadicum Epiſcopum, & Cardinalem ſanctiſſimum vivam eſſe Caroli Borromæi imaginem, hujus vitæ, actionumque tamquam colore, ac ſimilitudine prorſus expreſſam. Nec Bergomatum dumtaxat, ac Patavinorum, quorum ille Epiſcopus fuit, ſed Italorum omnium ea erat opinio, tum Helvetios, Germanos, Gallos, Batavos, exteroſque alios ita pervaſerat, ut apud eas quoque gentes Gregorii nomen, & virtus effuſe celebrarentur. Quam magnificis vero ſenſibus inſtituto poſt ejus mortem de ipſius ſanctitate judicio ii ſubſcripſerint, qui adhuc viventem cognoverant, perſequi hujus loci non eſt. Tam multi ſane in actis publicis exhibentur ſive vitæ, ſive doctrinæ, ſive dignitatis laude conſpicui ejus ſanctimoniæ teſtes, ut obruere numero legentem poſſint, ſi quis percenſere ſingulos velit.

Ac primo quidem tot ejus ſanctitatis non teſtes modo, ſed admiratores fuerunt, ac præcones, quotquot in familiari ejus conſuetudine ad annos complures verſati ſunt. Iis nimirum Gregorii vitam, & mores ex propinquo intuentibus, ac ſingula fere verba, actaque illius omnia accurate expendentibus nihil occurrebat,

quod

quod virtutem non redoleret eximiam, atque innocentissimæ non præferret vitæ rationem; Habet enim hoc virtus summa, ut assuetudine, convictuque, tamquam attritu suavis odor, melius sentiatur. Idipsum Bergomates, ac Patavini, quibus diu præfuit, cum facile, probeque sensissent, effusis laudibus Episcopum suum christianæ pietatis columen, disciplinæ instauratorem, charitatis formam, pauperum patrem, veri, absolutique Pastoris imaginem, virtutum omnium exemplar prædicare solebant. Fuere quidem nonnulli, quorum vitia cum pastorali zelo insectaretur, aut episcopalia jura adversus illos tueretur, eidem oppido infensi omnia illius dicta, vel facta perverse, ac livide sugillantes, sanctissimi Episcopi nomen, & famam inique proscinderent, atque traducerent. Hos tamen falsæ, ac præjudicatæ opinionis tempus, & veritas ita coarguerunt, ut eos pravi judicii, atque erroris non puduerit modo, sed etiam pœnituerit sui, versaque in admirationem malignitate livoris, Barbadici innocentiæ, & sanctitatis testes haud quaquam suspecti, & laudatores præcipui fuerint.

Jam vero externi quam præclare, ac magnifice de eo sentirent, ac loquerentur, paucis enarrare difficile est. Vel ipsi hæretici homines, qui Ecclesiasticorum famæ in primis, ac nomi-

ni

ni infenſi eſſe ſolent, non ſolum in eo nihil, quod carpere, ac vellicare poſſent, invenerunt umquam, ſed multa, quæ mirarentur, ac prædicarent ſe aut vidiſſe, aut de ipſo audiiſſe palam teſtati ſunt, atque ii cum primis, qui mercaturæ cauſa Patavium ventitabant. Eorum neſcio quis Genevenſis, cum de rebus divinis pro concione dicentem Cardinalem audiiſſet: *Sanctitati illius*, inquit, *hæc ſane quam audivimus reſpondet oratio*. Alter Anglus. *Cupio inquit e tanti Cardinalis os, vultumque cognoſcere, cujus eximiæ ſanctitatis fama jam loca omnia peragravit*. Batavi Bibliopolæ cum de coemptis ab ipſo libris ad eum ſcriberent, illius ſe virtutum fama, ac ſplendore mirifice captos declarabant. Fuerunt quoque, qui dicerent, tantam eſſe apud Helvetios Barbadici celebritatem, ut ſi de una, ac vera religione differentem aliquando audirent, facile omnes ad ſocietatem acceſſuri viderentur catholicorum.

Quod ſi tanta ſui exiſtimatione hæreticorum animos Gregorii virtus compleverat, quid de catholicis putandum erit, atque dicendum? Magna ſane omnium, vel ſummorum Principum, Cardinalium, ac Romanorum Pontificum fuit in eo ſuſpiciendo, celebrandoque conſenſio. Coſimus III. Magnus Etruriæ Dux, Raynaldus Eſtenſis primum S. R. E. Cardinalis, dein-

deinde Mutinensium Dux, Guillelmus Neoburgensis Palatinus Elector, hujus liberi, aliique Germaniæ Principes ad ejus se amicitiam adjungere, eamque tueri omni officiorum genere curabant. Ac Cosimus quidem Mediceus, Princeps cum aliis nominibus, tum christianæ pietatis laude in primis clarus, magnis eum honoris, ac reverentiæ significationibus semper est prosequutus. Crebras ad eum literas manu sua scriptas dare consueverat, benevolentiæ illas quidem, atque humanitatis plenas, sed quæ præterea singularem quamdam erga sanctissimum Cardinalem venerationem præferrent; Nam orationis, consilii, monitorumque ipsius demisse, ac suppliciter postulare solebat auxilia. Ab eo Romam profecturo, ut Florentiam ad se in hospitium diverteret, multis aliquando precibus impetravit; tum eum ut sanctum alloqui, ejusque res perinde, ac Sanctorum reliquias intueri, colere, exosculari. Eo cum venisset Gregorius Anno 1689. accidit, ut illius crepidas in cubiculo, quo exceptus fuerat, servi obliviosi relinquerent. Has Cosimus, ut Cardinalis Florentia excessit, repertas, religione quadam primum exosculatus, tum holoserico involutas per cubicularium concitato equo ad eum transmisit, jussitque, ut reddens diceret, Etruriæ Ducem plane intelli-

gere

gere moleſtum Barbadico futurum , ſi novas emere deberet, quod inde egenis detrimenti fore arbitraretur . Is idem præterea Princeps ſupremum militaris ordinis S. Stephani magiſtratum initurus Barbadicum e Romanis Comitiis rediturum rogatum voluit, ut Florentiam tranſire ne gravaretur , ut auream Crucem , & cetera illius dignitatis inſignia benediceret, ſibique ſolemni ritu conferret .

Nec religioſiſſimus ille Princeps dumtaxat, ſed plerique alii omnium ætatum, atque ordinum Barbadici rerum reliquias expetere, cupideque arripere , quibuſcumque ipſe fuerat uſus , quæque ille vel attigiſſet , & contrectaſſet , atque hujuſmodi res maximi facere, & cum religione diligentiſſime cuſtodire conſueverant. Itaque ſi per urbem incederet , turmatim eum obſidere ; quacumque tranſiret , cupide ad eum accurrere , ut viderent , ut benedicerentur , ut ejus veſtes contingere poſſent , atque oſculari: Si ſolemni ritu ſacra faceret , pileolum ejuſdem rubrum ſubtrahere , ſi pranderet, quod ei panis ſupererat , ſi ſcriberet , epiſtolas, chartarumque ſegmenta , ſi hoſpitio reciperetur , ſtrati , quo cubaverat , linteamina capere , ac veluti ſacra habere , & certiſſima ad morbos remedia adhibere . Et erat cur tanti fierent , ſæpe enim hujuſmodi rerum contactum

prodigia ſunt conſequuta. Nec defuere complures, qui adhuc viventis imagines vel coloribus pictas, vel ære inciſas ſtudioſiſſime quærerent, eodemque loco haberent, quo Beatorum effigies.

Quæ autem fuerit S. R. E. Cardinalium mentibus alte infixa de Gregorii virtute perſuaſio, cum aliis multis, tum hoc uno coniici poteſt, quod de illo in ſummum Pontificem eligendo ſemel, iterumque magna fere omnium conſenſione cepta a pleriſque deliberatio fuit. Qui ejus ſanctitatem præcipua honoris ſignificatione coluerunt, memorantur in primis Colloredus, Nigronius, Acciajolus, M. A. Barbadicus, Urſinus, Colonitzius, Albanus, Pallavicinus, uterque Chiſius, Salazarius, Aguirre, Noriſius, Etræus, aliique per id temporis ſacri Collegii præſtantiores, ac ſplendidiſſima Eccleſiæ lumina. Ex his Colloredus, Nigronius, Barbadicus, Acciajolus, graviſſimum de ſanctitate Gregorii jurejurando teſtimonium dixere. Neque prætereundum nobis eſt, quod Coſmas Bandinus Apoſtolici Proceſſus Veneti teſtis memoriæ prodiit, Cardinalem Nigronium Roma neſcio quo profecturum ad Gregorium adiiſſe, eumque poſitis humi genibus, ut ſibi bene a Deo precaretur etiam, atque etiam obteſtatum eſſe; Cumque Gregorius, qua erat humi-

humilitate, id facere recusaret: *Abs te*, inquit, *Nigronius*, *non discedam*, *nisi benedixeris mihi*. Id Ursinus etiam magnum illud Prædicatorum familiæ, immo Ecclesiæ universæ decus, ac lumen, qui deinde, assumto Benedicti XIII. nomine, Pontifex Maximus creatus est, a Gregorio demisse, enixeque flagitavit; Cumque id se præstare nullo modo posse affirmaret Gregorius, quod in Palatio Apostolico tunc versaretur: *Id te ut facias*, (Ursinus dixit) *veluti privatus sacerdos*, *si minus licet ut Cardinali*, *vehementer rogo*.

Plurimi quoque facienda sunt, quæ ad Barbadici commendationem Romanorum Pontificum accessere judicia, ac testimonia. Atque Alexander quidem VII. adolescentem adhuc Gregorium, quod futuram hominis sanctitatem ex præclara ipsius indole jam tum prænosceret, ac præsentiret, paterna quadam benevolentia complexus est, qua deinceps mirifice aucta Romam arcessitum summis cumulavit honoribus & quam celerrime potuit in Cardinalium Collegium cooptavit. Alexandro Pontifici nihil in amore, benevolentia, atque existimatione erga ipsum concessit Ven. Innocentius XI. cujus testimonium quale sit facile æstimabit, qui eximiam tanti Pontificis sanctitatem longe, lateque pervulgatam, atque Apostolicæ Sedis judicio bre-

vi, ut ſperare licet, declarandam reputaverit. Is autem ſanctiſſimus Pontifex Gregorii prudentiam, probitatemque tanti faciebat, ut de graviſſimis Eccleſiæ rebus ad eum referret, ejuſque ſententiæ plerumque niteretur. Hujus rei cauſa, qui alios Epiſcopos ne longiorem in Urbe moram traherent, ad ſuas quamprimum Eccleſias reditum maturare jubebat, annis fere quatuor a Patavina Sede Gregorium abeſſe voluit, quod ejuſdem operam ſibi non modo utilem, ſed neceſſariam putaret. Id ei inter cetera negotia dedit, ut Aracæliani Cœnobii, & S. Ceciliæ Parthenonis in Urbe ſtatum apoſtolica viſitatione cognoſceret, & quæ emendatione indigerent, pro ſua prudentia, æquitateque corrigeret; Tum chriſtianæ catecheſis habendæ, uti Patavii conſtituerat, rationem, & methodum in Urbis quoque Eccleſias induceret. Paſtoralis vero ejuſdem regiminis formam uſque adeo probavit, ut a ſe deſignatos Epiſcopos Eccleſiæ bene gerendæ ſtudioſos, ac cupidos Patavium mitteret, quo purioris diſciplinæ, atque ſapienter, ſanctiſſimeque inſtituendæ Diœceſis a Barbadico documenta, & exempla caperent, ac ſuas in Eccleſias utiliter transferrent. Innocentius demum XII. Prædeceſſorum ſuorum ſtudia iis erga Gregorium officiis eſt æmulatus, quæ ſantiſſimo Antiſtiti, & Car-

Cardinali eximio deferri maxima potuerunt.

Juvat hoc loco alios commemorare locupletiſſimos teſtes, qui ad hæc confirmanda cum voce, tum ſcriptis niſi parem dignitatem, haud multo ſane minorem attulere fidem, atque auctoritatem. Fuere nonnulli, qui non ſolum res geſtas, ſed verba, ſententias, ac pleraque omnia, quæ ad mores, diſciplinam, inſtitutaque Barbadici pertinerent, in commentarios referrent, fore ſperantes, ut ei ab Eccleſia aliquando decernerentur, quæ beatis Cœlitibus deferri ſolent, publici honoris, & cultus ſignificationes. Utinam vero, quemadmodum ejus nonnulla Paſtoralia documenta ſtudioſe collecta, ac pervulgata ad nos pervenerunt, ſic multa alia chriſtianæ vitæ monita, præcepta, ac conſilia, hortationes ad clerum, & populum, familiares ſermones, reſponſa, & colloquia ad juvandos homines, inſerendumque animis pietatis, virtutiſque ſtudium in lucem aliquando proferantur, quæ nunc publicæ utilitatis detrimento latent, atque oblivione, & tenebris obruta ſunt. Accedunt Pallavicini, Noriſii, atque Urſini Cardinalium monumentis literarum conſignata præconia. Horum primus in epiſtola ad Cl. V. Paulum Segneri Societatis Jeſu, inſtituta Carolum inter Borromæum, & Gregorium Barbadicum

comparatione, hæc ſcribit: *Brevem tuam, ut duos viſeres ſanctos Cardinales, quorum unus Mediolani* (S. Carolus Borromæus) *mortuus quieſcit, alter* (Gregorius Barbadicus) *Bergomi vivit, peregrinationem probo. Singularis amor erga viventem meus in certam ſpem erigit id me a Deo ejus prece conſecuturum, ut ejus virtutum, qui etſi natu minor, meritis tamen major me longe antecellit, ſimilitudinem quamdam accedam.*

A Noriſio autem in Hiſtoria Pelagiana, ubi de S. Cæſareo Arelatenſi ſermonem inſtituit, Gregorius *eruditione, & morum ſanctitate ſpectabilis* prædicatur. Urſinus demum, qui deinde Eccleſiæ præfuit univerſæ, nativis coloribus Barbadicum pingens in Epiſtola ad Marcum Antonium Zolium Cremenſium Epiſcopum, ſic loquitur:

Quum chariſſimus, meique amantiſſimus ſanctus ille vir Gregorius Barbadicus in Comitiis creando Pontifici ter habitis Romæ una mecum eſſet, in ultimis præſertim, ac mediis, poteſtatemque mihi eo tantum tempore, quo cœnabat (cœnabat autem? cœnare ſe oſtendebat, immo vero longius producebat jejunium) ad ejus cellam adeundi faceret, familiariſſimeque mecum ageret, tantam ex ejus ſermonibus capiebam animo oblectationem, quantam verbis commemorare vix poſſum. Me tunc cum Angelo, non autem cum mortali homine verſari, agereque puta-

putabam. Tanta humanitate, ac vi tanta, quæ ad mores pie, ſancteque inſtituendos, atque epiſcopale regimen bene, ſapienterque obeundum pertinebant, mihi declarabat, atque tradebat, ut ejus ſanctiſſimis verbis cupiditate quadam eam ineundi, quam mihi vivendi, agendique viam commonſtrabat, incenderer, atque inflammarer. Sed heu me miſerum! Eximium adeo, atque excellentem ſequutus ductorem non fui. Id ſingulare, cum loqueretur, plane erat, ut cum nihil jactanter diceret, pene abs re loqui videretur. Laudatur quoque Gregorii virtus, & ſanctitas a Nanio, & Gratiano coævis Hiſtoriæ Venetæ Scriptoribus, a Mabillonio in Muſæo Italico, a Monfauconio in Diario Italico, a Criſpino Amerinorum Epiſcopo, ac plurimis aliis vel literis ad ipſum datis, vel libris eo vivente in lucem editis, quæ percenſere ut minime neceſſarium, ita longum, & difficile ſit.

DE VITA
ET REBUS GESTIS
BEATI GREGORII
BARBADICI
S. R. E. CARDINALIS
LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Gregorii obitus, funus, & sepultura.

CUM inter assiduas pastoralis officii curas, intermisso numquam animarum salutis studio, duos & septuaginta annos Gregorius explesset, propinquare eum ad vitæ metam non modo gravis affecta ætas, fractumque laboribus corpus, sed consueto major in agendo contentio, ut flamma sub extinctionem vividior emicat, non obscure indicabant. Id eo collustratus lumine, quo futura alia multo ante prædixerat, Cardinalis ipse præsentiens aperte prænunciaverat. Nam inter cetera, Venetiis agens ejusdem quo decessit anni mense Maji

percon-

perconctatus est a Gualterio Leto quid esset dicturus, si non multo post tempore vita functum Cardinalem Barbadicnm audiisset; Letus vero cum id ne suspicari se posse quidem tam cito futurum, neque de tristi adeo eventu cogitandum esse respondisset: Veni, inquit, Gregorius, veni Patavium ad diem Antonio sacrum, tum vera me prænunciasse cognosces. Mense Junio pro usitata pastorali solicitudine Patavio egressus Dioecesim lustrare cœpit, atque æstate summa obire gravissimos visitationis labores. Loca varia cum percurrisset, Patavium revertens solemnia sacra in honorem beatæ Helenæ peregit, atque viii. idus Junii celebrem duxit Sanctissimi Corporis Christi supplicationem. Etsi esset majorem in modum ejusdem supplicationis causa defatigatus, eo tamen ipso die, ac hora diei molestiore ab urbe profectus ad alia Provinciæ loca visitanda contendit. Mox vero cum solemnem S. Antonii diem ad idus Junii recurrentem celebrare quotannis Patavii consuesset, ad urbem pridie idus pervenit. Supplicationi, quæ die ipsa habetur, primisque Vesperis interesse, postridie vero ad S. Antonii se conferre, sacris solemniter operari, & cetera, quæ in ea solemnitate Episcopi sunt munera diligenter obire. Hac porro multa, & gravi extenuati jam corporis jactatione, crebrisque in

Dioece-

Diœcesim excursionibus, quod maximi calores essent, sub vesperas ejusdem diei in febrim incidit, quam initio familiares, ac medici fere contemserunt, quod ex fatigatione ortam quiete mitigari facile posse arbitrarentur. At Gregorius, quæ vis morbi esset magis quam Medici sentiens, brevique se migraturum prænoscens, suis rebus consulere, seque ad æternitatis iter rite capessendum, quam diligentissime posset, comparare constituit. Jam quibus hoc tempore non corporis modo, sed animi conflictaretur angoribus, comprehendi cogitatione vix potest. Ac de corporis quidem incommodis, vigiliis, atque doloribus, quæ erat hominis virtus, atque constantia, parum solicitus, ne turbari quidem, aut conqueri visus est. Sed animo reputanti imminentis sibi divini judicii severitatem tantus repente incussus est horror, ac tremor, ut in æternæ salutis amittendæ discrimen prope adductus videretur; crevitque profecto in tantum excitata mali dæmonis arte in ejus corde tempestas, ut identidem suspiraret, manus attolleret, in cælum suspiceret, ac lamentabili voce clamaret: *Quid erit, quid erit?* quæ quidem dimotæ vi morbi de statu mentis verba esse nonnulli suspicabantur, alii vero erigere dejectum animum, susceptorumque pro Deo laborum recordatione, tum maxime bonita-

nitatis, clementiæque divinæ fiducia in ſpem meliorem traducere conabantur. Verum ab homine, qui paſtorale munus ſuis expendebat momentis, reddendamque ſibi Deo Judici de tot animabus rationem cogitabat, non aliud extorquebant, quam ſenſus formidinis plenos. Sed ecce compoſitis ex improviſo, ſedatiſque animi fluctibus redditam Cardinali tranquillitatem, ac hominem mirum in modum exhilarari, erigi, & confirmari Nam in divinæ miſericordiæ, ac fidelitatis ſpem alta cogitatione defixus, veluti infuſa ſibi æternæ mercedis ſecuritate ea Pſalmi xxx. verba *In te Domine, ſperavi &c.* quaſi exultans, atque triumphans ingeminavit. Magnam ſubinde ſibi cum humanæ ſalutis inſidiatore diabolo luctam fuiſſe, ſed Dei ope, ac fiducia depulſa omni damnationis formidine evaſiſſe ſe teſtatus eſt; Ex quo non mentis delirium illud fuiſſe compertum eſt, ſed Dei judicium, qui vel ſpectatiſſimæ ſanctitatis viros oppugnari ſub vitæ exitum, atque exerceri permittit, ut cum timore quiſque, ac tremore ſalutem operetur ſuam; ii vero in agone certantes ampliorem referant de hoſte devicto, ac debellato coronam.

Interim P. Doſitheus ab Angelo Carmelita excalceatus, quo animi moderatore utebatur Gregorius, jam initio morbi ab eo arceſſitus in cubi-

cubiculum venit. Hunc ille peramanter exceptum, ut sibi confitenti aures præbeat humiliter rogat, exomologesim facit, riteque expiatus de divinis cum ipso rebus colloquitur: Sæpe deinde cum aliis Sacerdotibus usque ad eum, quo decessit, diem Psalmorum versiculos magno pietatis sensu alternabat, eaque in primis verba *In te Domine speravi &c.* magna repetebat oris, animique hilaritate.

Jam vero novis accedentibus febribus augeri vim morbi, atque explorato arteriæ motu Gregorium phlegmone intestinorum laborare, ac prope diem moriturum medici denunciaverunt. Nulla ergo interjecta mora vir sanctus Christi Corpus ad æternitatem viaticum religiosissime sumsit, nec multo post sacro exeuntium oleo inunctus est. Ac ea quidem celeritate consultum optime fuit; Nam omnibus vix expiatus mysteriis luctari cum morte cœpit, animique ad extremam usque horam egregie compos in Sacerdotum complexu exitum ei facilem precantium hora diei XI. ac dimidia placidissime expiravit XIV. Kal. Julii Anno MDCXVII. cum annos VII. Bergomensem, tres vero supra XXX., mensem unum, dies viginti quatuor Patavinam rexisset Ecclesiam.

Ut primum in vulgus eum decessisse elatum est, quem pauci vix ægrotantem audierant, lon-

longeque aberant ab ejus mortis formidine, dici vix poteſt quantus civitatem univerſam primum ſtupor, deinde mœror inceſſerit. Ubique luctus ingens, & conſternatio quædam virorum, mulierum omnis ætatis, & ordinis, inopum, ac miſerorum in primis comploratio, tum eorumdem ipſorum, qui male antea in ſanctiſſimum Cardinalem animati, parumque benevoli habebantur. Flere paſſim, ac miſere lamentari omnes, periiſſe ſibi Paſtorem optimum, Epiſcopum incomparabilem, pauperum patrem, miſerorum perfugium, parentem omnium amantiſſimum. Nemo ſcilicet unus erat in tanta civium frequentia, quem Antiſtes ſanctiſſimus aut rudem non inſtituiſſet, aut non reduxiſſet errantem, non ſublevaſſet inopem, non recreaſſet afflictum, opera non juviſſet, aut conſilio, beneficio demum aliquo ſibi non adjunxiſſet. Itaque dejecti animo, vultuque triſtes non oppidani modo, ſed diœceſani conferta multitudine ad ædes convolant Epiſcopales, incenſi cupiditate videndi, venerandique chariſſimi parentis faciem, quam amplius viſuri non eſſent. Sed integrabatur ipſo ejus conſpectu dolor, & major viſo cadavere luctus conſequebatur. Miſſi a Rectoribus urbis milites, qui ædium portas cuſtodirent, arcerentque populum, ne qui tumultus, perturbatioque ori-

oriretur. Curatum interea defuncti corpus, in quo vestigia apparuere instrumentorum, quibus se torquere solebat, atque in pavimento majoris aulæ substrato panno collocatur. Eo veluti ad templum concursu facto, qui intrabant genua flectere, osculari pedes, aut manus, se resque suas illi magis, quam ipsum Deo commendare, quod inter beatos Cælites jam receptum putarent. Itaque nemo unus, quæ pro vita functis ab Ecclesia indictæ sunt preces, neque usitatum Psalmum 129. recitabat, ac tanta erat adeuntium religio, pietas, ac silentium, ut non aula, sed ædes sacra is locus videretur.

Id quoque singulare fuit, quod confluentes, ac circumstantes omnes cupidissime quidquid vel minimum ad defuncti usum pertinuisset aut diripere, aut quocumque possent modo sibi habere, sin minus precariis coronulis, floribus, lineisve contingere cadaver nitebantur, ut illud religionis, ac pietatis causa inter res chariores servarent. Fuere, qui gossipium ejus sanguine imbutum cum eximerentur corporis intestina, magni muneris loco accepere, alii, qui ex illius capite pileolum, alii, qui panniculum lineum, alii, qui calceos, multi, qui vestium, linteorum, aliarumque ipsius rerum particulas abstulere. Ceteri vel ipsas bomby-

cinas

cinas ſtatuas, lugubris ornamenti cauſa, in aula poſitas diſciderunt, dilaceratarumque ſegmenta pro reliquiis habuere. Jam demum neceſſe fuit arcere turbam militum manu, ac piam prohibere vim populi, ne irrueret in cadaver; id enim a nonnullis tentatum jam fuerat.

Reſignatæ deinde, lectæque ſunt Teſtamenti tabulæ jam pridem a Cardinali die v. Aprilis anni MDCLXXXIX. conſcriptæ, quibus pontificales mitræ Cathedrali templo, epiſcopalis annulus fratris filio, reliqua omnia Patavino Seminario hæredi ex aſſe relinquebantur; Qua quidem poſtremæ voluntatis ſuæ ſignificatione, quantum a carne, & ſanguine abſtractus eſſet, & qua præcipue charitate Eccleſiæ ſuæ germina in ejus ſpem, & commodum ſuccreſcentia complecteretur, amantiſſimus Paſtor oſtendit. Præſcripſerat iiſdem tabulis, ut ſine ulla funeris pompa ſex tantum cereis facibus ſtipatum cadaver deduceretur; quod cum Rectores urbis pro ſua erga defunctum fide faciendum omnino duxiſſent, obſtitere tamen pro ſua pietate cives univerſi, omnemque in ducendo funere pompam adhibendam contendere perſeverarunt. Igitur conſpiratione quadam animorum magna, exacto triduo, utriuſque Cleri, populique frequentia, atque incredibili

dibili cereorum vi circumlatum eſt corpus per urbem longo circuitu, ut cuique videndi poteſtas eſſet, multitudine ubique denſa lacrymis, ejulatuque funus ducente. Nobiles in primis viri, matronæque declarandi luctus, ac mœroris cauſa pullas induerant veſtes, atratiſque pannis feneſtras, vias, compita obduci curarant. Appenſæ locis frequentibus Cardinalis Imagines pictis velis eleganter circumductæ, ardenteſque ante illas cerei conſpiciebantur. Ea die neque tabernæ, officinæque uſpiam apertæ, neque jus dictum eſt. Nihil lugubrius umquam, aut magnificentius quacumque exequiæ ducerentur, plane ut doloris, pietatiſque triumphus videretur. Ubi ad templum maximum ventum eſt, ſacra funebria magna cæremonia celebrata ſunt. De Cardinalis vita functi laudibus Italica oratione copioſe dixit Joſephus Muſocco Sacerdos Vicentinus, quam circumfuſus populus lacrymis, ac gemitibus interrumpebat identidem. In hunc itaque modum juſtis perſolutis de inferendo cadavere in ſepulchrum actum eſt, ſed hærentem in loco turbam militum vi ſubmoveri, ac templo detrudi neceſſe fuit. Tum cadaver in arca plumbea, cui alia cypreſſina ſuperinducta, incluſum eſt, poſita inter utramque ærea lamina, cui erat inſcriptum.

GRE-

GREGORIUS S. R. E.
TITULI S. MARCI DE URBE
PRESB. CARD. BARBADICUS
EPISCOPUS PATAVINUS, COMESQUE SACCEN.
NATUS A. MDCXXV. MENSE SEPT. DIE XXV.
OBIJT PATAVII A. MDCXCVII. DIE XVIJI. MEN. JUNII
HORA MATUTINA XI. CIRCITER CUM DIMIDIA.

In ſepulchrum denique, quod ſibi adhuc vivens elegerat, illatum eſt.

CAPUT II.

Corporis ejuſdem habitus, & forma, animi indoles, ingenium, & doctrina.

UT ampliſsimis gratiæ donis cumulatus a Deo fuerat, ita & præcipuis naturæ dotibus, quæ hominem exterius quoque perficiunt, adeo eſt auctus Gregorius, ut nihil in ipſo deſideraretur eorum, quæ vel animi, & corporis ornamenta ſunt, vel præſidia, atque inſtrumenta virtutis. Ac corporis quidem habitudine optima fuit, calido nimirum, humidoque temperata, ac bile accenſa, qua effici ſolet homo ad maxima quæque, & ardua idoneus, ac comparatus. Vigens, ac firma conſecuta eſt valetudo, quæ diu integra conſtitiſſet, niſi vitæ aſperitate, aſsiduiſque curis, at-

que laboribus eam debilitasset, atque imminuisset. Stomacho tamen laboravit numquam, ut dicere joco soleret, ignorare se qua corporis parte ipsum haberet.

Statura fuit commoda, æquali, & apta dispositione membrorum, carne quamvis inedia, vigiliis, aliisque cruciamentis afflicta adhuc succi plena, quod mirum, ac singulare prorsus medicis videbatur. Facie erat oblonga, cui hilaritas quædam inerat majestate plena, ampla fronte, & alta, ætatis vitio rugosa, latis superciliis, cæruleis oculis, ac renidentibus, acie verecunda, ac tranquilla, genis nec vacuis, nec pinguibus, ruga aliqua in senectute contractis, colore ex candido rubeo, naso decore protenso ima ex parte modice adunco, capillis valde tonsis, ac senio canis; concolor iis barba ad superius labrum, atque ad mentum non abrasa, modiceque prolixa. Voce usus est clara, atque perspicua, pronunciatione expedita, sermone temperato, urbanis salibus sobrie asperso, ac modeste condito.

Inerat moribus suavitas ingens, & quædam ex ore, vultu, gestu, sermone erumpebat jucunditas, quæ intuentes exhilarabat, atque ad virtutis studium accendebat. Vir mitissimi ingenii nulla commovebatur injuria. Perhumanus, ac facilis universis, bene de omnibus me-

rendi

rendi cupidiſsimus, in beneficiis compenſandis magnificus, in officiis perſolvendis accuratus, ac diligens, ſui contemtor, ac negligens, in laboribus patiens, in arduis fortis, & conſtans, profuſus in pauperes, in calamitoſos miſericors, omnibus demum omnia factus, ut indolem etiam & mores, non os tantum, vultumque referre Franciſci Saleſii pleriſque videretur.

Jam intelligentiæ vis, quæ bene conſtituti corporis habitudinem, atque egregiam animi indolem conſequi plerumque ſolet, par omnino fuit. Singularis quædam in eo eluxit jam tum a puero ingenii vis, ac judicii maturitas ad optima quæque ſtudia comparata; Ex quo autem literis adjecit animum, diſcendi cupidiſsimus neque ſtudio pepercit, neque labori, quo eruditione, ac doctrina proficeret: Politioribus literis ſatis excultus Philoſophiam omnem Patre monſtrante cognovit, tum utriuſque Juris peritiam haud vulgarem egregiis profeſſoribus uſus Patavii eſt aſſequutus. Gallicam, Latinam, Græcamque linguam calluit: Hebraicam quoque attigit, atque huic affines Chaldaicam, atque Syriacam non omnino ignoravit, quarum proinde ſtudia in Patavinum Seminarium primus invexit. M. Antonius Ferratius ejuſdem linguæ ſanctæ Profeſſor ſuis in

dissertationibus hebraicis debere se plurimum Cardinali Barbadico ingenue professus est, a quo suscepti operis consilium, methodum, rerumque delectum accepisset. Idem in commentariis ad Livium, & Ciceronem optimam auctores illos explicandi rationem, atque ad scholarum usum maxime acommodatam, ab eodem se hausisse Cardinali testatus est.

Mathematicis artibus a prima juventute animum adjecit, easque tanto complexus est studio, ut quidquid reconditum in ea multiplici ac subtili disciplina concluditur, totum brevi tenuerit. Quo anno in Romana Curia Præsul versatus est, consuetudinem iniit cum Cl. V. Michaele Angelo Riccio, quem sacra, & profana eruditione præstantem Innoc. XI. P. M. Cardinalium Senatui adjunxit: Is ut erat Philosophiæ, ac Matheseos studiosissimus, ad eadem studia excolenda Gregorium sponte sua jam incitatum vehementius accendit. Quantum vero eorum cognitione præstiterit, majus nullum afferre possumus testimonium, quam Cl. Matheseos professoris, ac Magni Etruriæ Ducis machinatoris Vincentii Viviani. Is cum Barbadicum jam Cardinalem officii causa convenisset, ac de rebus ejus studii propriis sermonem injecisset, quæstiones nonnullas in medium attulit oppido implexas, atque ad expli-

can-

candum difficiles; Has porro expedite adeo, dilucideque Barbadicus diſſolvit, ut excellens viri ingenium admiratus Vivianus affirmaverit præ Barbadico videri ſe ſibi illius artis, quam profitebatur, plane rudem; Nec enim diuturno ſtudio, ac labore id erat adhuc aſſequutus, quod ille, ut abſtruſa, ac difficillima problemata mira extemplo facilitate enodaret, ac ſolveret.

Ut primum vero Eccleſiaſticæ militiæ ſtipendia merere cœpit, a liberalibus artibus, ac ceteris diſciplinis ad ſublimiora ſtudia animum traduxit, quæ ſibi, aliiſque magis eſſent profutura. Reliquum ſcilicet vitæ tempus ſacris literis cognoſcendis deberi conſtituit, in quo genere ſtudiorum ſicut in reliquis inventus eſt ſui ſimillimus, nimirum egregie doctus, atque perfectus. Sacros in primis utriuſque Fœderis libros aſſidua verſabat manu, nec ullum elabi diem patiebatur, quo non aliquam eorum partem attente legeret, ac ſedulo meditaretur. Prophetarum libris exemplo Caroli Borromæi hærebat libentius, quod plura ex ipſis in concionum, atque cohortationum ſuarum uſum hauriret, ac derivaret, Theologicis diſciplinis jam ante Epiſcopatum ſe Patavii inſtituendum tradiderat magiſtro Hieronymo Erculano Ordinis Prædicatorum; Ea deinceps ſtu-

dia sua ipse opera excoluit, certis ad id quotidie constitutis horis, quibus S. Thomæ Aquinatis Summam perlegebat. In ejus porro lectione, ac studio tanta est diligentia, assiduitateque versatus, ut singulos fere articulos in numerato habere videretur. Quare si controversia aliqua, ac difficultas de divinis rebus, deque iis, quæ ad mores hominum pertinent, excitaretur, is S. Thomæ loca ad eam declarandam, finiendamque statim indicabat: Tum sæpe publicis in cætibus, atque congregationibus eam S. Doctoris Summæ partem ad se afferri, & verba ipsa recitari jubebat, quæ propositam quæstionem, ac nodum omnem facile expedirent, atque dissolverent. Repertæ sunt ab ejus obitu interjectæ eidem Summæ, qua vivens Cardinalis utebatur, schedæ complures ipsius manu descriptæ ad varia illustranda, S. Doctoris loca præclaris adnotationibus, quæ viri diligentiam non minus quam doctrinam ostendunt.

Veterum porro Ecclesiæ monumentorum, uberrimam sibi diuturna lectione notitiam comparaverat, atque ex iis veluti ex fontibus Ecclesiasticæ historiæ, quam semper in deliciis habuit, sitim explebat. Annales Baronii universos, & qui eos continuavit Spondanum semel, atque iterum diligentissime evolvit. Ad histo-

historiam veteris Teſtamenti Saliani utebatur annalibus. Chronologiam, quæ facem hiſtoriæ præfert, ex Scaligeri libris *de Emendatione temporum*, ejuſque notis in Euſebii chronicon, tum ex Petavio *de Doctrina temporum*, ut erat Aſtronomiæ peritus, facile eſt aſſequutus. Ita demum ſacram comprehenderat animo hiſtoriam, ut ejuſdem tradendæ methodum Seminarii ſui profeſſoribus commonſtraverit, ac ſubſecivis horis ejuſdem hiſtoriæ capita Clericis perlegere ipſe nonnullis, atque explicare ſoleret. Rerum denique Eccleſiaſticarum, ſive, quæ ad diſciplinam, ſive, quæ ad ſacros ritus, & cæremonias pertinent, peritiſſimus fuit. Dicere ſolebat: numquam ſe alacrius, neque libentius in re ulla ſtudium poſuiſſe, quam cum Romæ eam adiret Congregationem, quæ Tridentini Concilii Interpretum Cardinalium eſt. Cum enim ejuſdem Concilii doctrinam, ac diſciplinæ leges animo penitus imbibiſſet, quæcumque ad eam ſpectarent, promte adeo, ſolideque explanabat, ut ejus ſuffragium doctiſſimum omnium haberetur, atque tutiſſimum. Nihil vero magis Eccleſiaſticæ ipſius eruditionis copiam oſtendit, quam editum Paſtoralium ejus documentorum, atque Epiſtolarum volumen quamplura complectens, quæ ad optimum accuratumque pertinent Eccleſiæ regimen, Cle-

ri, populique institutionem, dignum certe opus, quod Episcoporum manibus assidue teratur.

Memoria per omnem ætatem ad retinenda quæcumque percepisset firma viguit, atque tenaci, nec minus facundia valuit ad ea promenda facili adeo, expeditaque, ut in subita, ac fortuita oratione tam affluenter, appositeque diceret, quam præmeditato; afferebat nimirum hanc illi facilitatem doctrinæ amplitudo, qua pectus compleverat. Dicendi, scribendique genus consectebatur pressum, ac sententiarum pondere magis, quam verborum phaleris exornatum. Doctos, ac literatos viros literatus ipse coluit semper, ac studio complexus est singulari. Eorum nonnullos contubernales habuit, ac familiares, alios Seminarii sui scholis præfecit, complurium vero absentium amicitiam literis coluit. In his memorantur Henricus Norisius, & Sfortia Pallavicinus S. R. Ecclesiæ Cardinales, Joannes Mabillonius Benedictinus, Joannes Paulus Oliva, & Paulus Segnerius Societatis Jesu, Odoricus Raynaldus, Marianus Socinus, & Marchesius Congregationis Oratorii, Salomonius, Erculanius, & Grandius Ordinis Prædicatorum, ejusdemque Ordinis Magister Generalis Antonius Cloche, quo cum de Seminarii sui scholis instituendis, & coram,

ram, & absens per literas egit, ejusque consilia plurimi fecit. Regularium universim ordinum viros probitate, ac doctrina præstantes impense coluit, atque dilexit. Cum a prima adolescentia id vitæ genus sibi amplectendum proposuisset, ad eorum deinceps normam cum suæ, tum familiarium vitæ rationem exegit; Eos habuit conscientiæ suæ moderatores, & arbitros, vitæque spiritualis magistros; Primos Seminarii sui institutores ex ipsis accepit; In eorum claustra secedebat identidem piis colloquiis, atque exercitationibus vacaturus; Eorum denique opera, consiliis, ac studiis continenter utebatur.

CAPUT III.

Quæ fuerit sanctitatis ejus opinio, & fama post mortem.

Virtutum, & sanctitatis famam, qua Gregorium dum viveret claruisse diximus, consecuta mors non modo non imminuit, aut delevit, sed quod clarissimis viris non semper contingit, mirum etiam in modum confirmavit, & auxit. Neque vero ad Patavinos dumtaxat, sed ad Italiam universam, exterasque gentes spectare visa est sanctissimi Cardinalis jactura, cui proinde suæ erga ipsum existimationis,

nis, cultus, & observantiæ non exigua cum privata, tum publica argumenta dedere. Ac Patavini quidem, quorum ob oculos continenter obversabantur amissi pastoris amantissimi studia, susceptique pro eorum commodis, ac salute labores, triumphali magis, quam funebri pompa in singulis fere cum civitatis, tum provinciæ templis eidem parentarunt. Celebrata ubique solemnia sacra, excitatæ funebres moles ingenti cereorum vi, habitæ de illius laudibus orationes, scripta cum italice, tum latine epicedia, elogia, & carmina ad ejus nominis commendationem sempiternam.

Patavinorum studia æmulati sunt Bergomates, quorum Ecclesiæ cum septennio præfuisset Barbadicus, alte infixum eorum animis reliquerat sui desiderium, ac nunquam interituram beneficentissimi patris memoriam. In omnium itaque oculis erat, atque omnium linguis çelebrabatur Cardinalis extinctus, quem a se visum dum viveret, nonnulli sibi gratulabatur; alii, quod ipsum alloqui potuissent, quod sacrum facienti adfuissent, alii, quod benedictionem ab eo accepissent, felices se, beatosque prædicabant. Ac ne subtracti ex oculis Pastoris amantissimi ex animis elaberetur umquam præsentia, vel pictas, vel ære incisas, ac papyro exceptas ejusdem Imagines quisque apud

apud se habere cupiebat, atque eo nonnullorum pietas, ac religio progressa est, ut ipsas non memoriæ tantum, sed cultus, ac venerationis causa apud se retinerent.

Ex hac ipsa, quæ plurimorum animis insederat, sanctitatis ejus opinione fiebat, ut ad ejus sepulchrum tamquam ad aram confugerent, ejusque cineribus Sanctorum honores deferre non dubitarent. Videre licebat ante ipsum genibus nixos precari, opem poscere, donaria offerre, accendere cereos, vota, tabellas, atque anathemata appendere, quæ templi custodes, cum ne fierent impedire, atque arcere pro Ecclesiæ disciplina ea cultus signa vix possent, statim refixa, ac detracta amovebant.

Neque vero hi pietatis, ac religionis sensus plebejos dumtaxat, ac rude vulgus occupaverant, sed præstantes quoque dignitate, ac doctrina viros mirifice affecerant, ut prudenter, & graviter, magnificeque de Gregorii sanctitate judicarent, scriberent, ac loquerentur. Ut multa hujus generis testimonia prætermittamus, quæ in publicas tabulas conjecta sunt, unam afferemus nondum, quod sciam, vulgatam celeberrimi pietate, atque eruditione viri Johannis Mabilloni Benedictini ad Cardinalem Colloredum Epistolam, qui cum nuncium de Barbadici morte accepisset, hæc scripsit: *Expli-*

Explicare oratione non possum quanto dolore affectus sim ex morte beatæ recordationis Eminentissimi Domini Cardinalis Barbadici, quem alterum nostri seculi Cardinalem Borromæum vocare solebam. Ego pientissimum virum coram cognovi, atque ita suspicio ejus memoriam, ut non dubitarem me illum visurum inter Sanctos aliquando relatum, si pauló diutius mihi vivere contingeret. Ceterum de æterna illius felicitate tam certus sum, quam ejus sanctitas mihi explorata fuit. Et quidem spero, cum vivens me sua benevolentia prosecutus sit, ac literis sæpe dignatus, in illa patria charitatis mihi propitiam fore, quod maxime optem, perfectam ejus charitatem. Quid? quod iisdem fere sensibus Ephemeridum Scriptores Batavi quamquam a nostra communione alieni in hebdomadariis rerum novarum commentariis renunciata Barbadici morte, post effusas ejusdem virtutum laudes, fore addiderunt, ut is aliquando veluti Carolus Borromæus inter sanctos, quos Romana colit Ecclesia, adscriberetur?

Subsecutis deinde prodigiis, collatisque in multos ad Gregorii opem, præsidiumque confugientes beneficiis, usque adeo excrevit plurimorum in eum studium, ut nulla expectata Romanæ, Apostolicæque Sedis permissione, eum ut sanctum colere, venerarique non dubitarent. Eademque de causa factum, ut res, quibus vir san-

ſanctiſſimus fuiſſet uſus (quod ſalutares multis fama vulgaverat,) quæque ipſius corpus, aut feretrum, ſepulchrumve contigiſſent, ab omnibus cupidiſſime expeterentur, ſummoque haberentur in pretio, tamquam præſentiſſimum adverſus morbos, & mala corporis remedium, atque ſubſidium. Cujus quidem rei teſtimonium cum primis illuſtre tulit F. Vincentius Maria Cardinalis Urſinus Ordinis Prædicatorum, qui deinde Benedicti XIII. nomine Pontifex Maximus fuit. Is enim cum Beneventanæ Eccleſiæ Archiepiſcopus eſſet, hæc in publicas tabulas referenda juratus pro teſtimonio dixit: *Etſi de Gregorii ſanctitate cum viveret bene, præclareque ſentirem, hujus tamen poſt mortem cum a plurimis atque ab Epiſcopo in primis Cremenſi, a Bellonio Præſule, atque a Varotio Abbate multa effici mira illius ope, ac patrocinio intellexiſſem, mirum in modum confirmata, & aucta eſt mea de viri ſanctitate exiſtimatio. Quamobrem majore exinde fiducia me illi ſanctiſſimæ animæ, quo mihi auxilio eſſet, commendare cœpi, nihilque ab eo ſum precatus, quod pro votis non impetraverim. Atque ego quoque, uti complures, qui Patavii, cum Gregorius deceſſit, agentes aliquam ipſius reliquiam obtinuere, integram Dalmaticam ſericam rubri coloris, qua ille utebatur, dono accepi. Hanc, graviſſimorum virorum, qui aliqua Gregorii re po-*

titi

titi ſunt, in primiſque Magni Etruriæ Ducis exemplo, apud me diligenter uti rem pretioſiſſimam ſervo, religioſeque veneror, & colo. Infinitum eſſet ſingula percenſere velle. Id unum ſufficiat, maximam fuiſſe apud ſummos quoque, ac Principes viros hujuſmodi donorum cupiditatem, atque exiſtimationem.

Pervagata itaque prodigiorum, quæ ipſius ope identidem effici prædicabantur, fama, magni fiebant ad ejus ſepulchrum concurſus cum indigenarum, tum externorum, ac tranſalpinorum quoque hominum, qui Patavium adibant. Atque eo quidem hanc unam ob cauſam divertebant nonnulli, ut ſacras Barbadici exuvias viſerent, ac venerarentur, ejuſque precibus divinum ſibi numen conciliarent, nec irrito ſane ſucceſſu; quam multis enim ejus opem poſcentibus, ac vota eidem nuncupantibus præſto fuerit, iiſdem efferemus verbis, quibus ad Clementem XI. P. M. literas dedit Eccleſiæ Patavinæ Capitulum, quæ hujuſmodi ſunt: *Admiranda, quæ fecit, neque auribus audivimus, neque patres noſtri annunciaverunt nobis; quod ipſi vidimus teſtamur, neque poſſumus, quæ vidimus, non loqui. Hoc eximium ſanctitatis genus miraculis illuſtravit Deus, unde frequens ad ejus ſepulchrum concurſus, & ſacris veſtibus maximus honor haberi cœpit. Imperavit ventis, & aquis, recedentibus*

his

his ad ejus invocationem, illis quiescentibus: Deficientem annonam mirum in modum multiplicavit: Pueri ex utero matris claudi bases, & plantas consolidavit: Graviter ægrotantibus salutem, ulcere prorsus incurabili laborantibus sanitatem repente restituit, &c.

Jam vero cum de patratis ad ejus sepulchrum prodigiis mentio sit facta, memorabile hoc loco Cardinalis Bullionii factum, dictumque prætereundum non est. Is cum Patavium venisset, ad Gregorii sepulchrum quantocyus adiit, ibique in genua provolutus, ac supplex, cum prodigia patrari illius interventu audisset: *quid mihi,* inquit, *mira hæc narrare pergitis? Singulare illud, ac pene incredibile quod oculis hisce meis vidi, atque perspexi, majus omnibus, quæ de illo feruntur, prodigium reor, idque unum satis fore arbitror ad eum in Sanctorum numerum referendum. De Pontificatu maximo loquor, quem amplissimum honoris, dignitatisque gradum, veluti manu hunc ego Cardinalitium pileum, ille tenebat, nisi unus ipse Cardinalium suffragiis, atque consiliis obstitisset, sibique ad supremam in terris sedem aditum omnem ultro interclusisset.*

C A-

CAPUT IV.

Miracula quædam Gregorii precibus post ejus obitum a Deo patrata.

QUæ Gregorium adhuc inter mortales agentem clarum miracula reddidere, paullo ſuperius a nobis memorata ſunt; Jam ea, quibus aucta, poſtquam is deceſsit, eſt viri ſanctiſsimi fama, ipſique parta in Cælo gloria certis veluti notis, ac ſignis a Deo hominibus declarata fuit, exſequemur. Quoniam vero ea neque pauca, neque obſcura ſunt, ſingula autem complecti hoc loco velle, & operoſa nobis, & lectoribus longa res eſſet; brevitate utemur, atque ex eorum numero, quæ publicis ſunt tabulis conſignata, pauca dumtaxat afferemus.

Primum omnium ab oculatis, juratiſque teſtibus memoriæ proditum fuit, compluribus, qui graviſsimis febribus laborabant, Gregorii ope, ac beneficio fuiſſe extemplo ſanitatem reſtitutam. Soror Julia Mazzacuti converſa monaſterii Patavini S. Roſæ adeo maligna febri, pectoriſque inflammatione conflictabatur, ut ſacro oleo jam inungenda videretur. Acceſsit ad miſeram Confeſſarius, monuitque, ut ad Barbadici opem, auxiliumque confugeret, biberet-

beretque aquam, in quam nonnulla illius purpureæ vestis fila immiserat; Id ea cum fecisset, statim ab haustu illius aquæ e lecto, mirantibus omnibus, valens, & firma surrexit = Octavius quoque Niger puer novennis ex acuta febri, malignisque pustulis, & variolis jam jam moriturus, frustum ejusdem purpuræ in aquam injectum deglutiens extemplo convolavit = Nicolosa Cinetti ejusdem Monasterii S. Rosæ soror ictu lapidis, qui ex alto deciderat, lethaliter in capite vulnerata, cum præterea vehementi febri, ac frequenti syncope afflictaretur, ut Gregorii opem imploravit, hujus pileolo, adhibita sacerdotis prece, eidem imposito, ab imminenti, certoque interitu liberata continuo e lecto prosilivit = Soror etiam Cajetana Zonnia, cum quatuor ipsos annos febribus, continenti pectoris dolore, multisque perniciosis symptomatibus affecta, ac desperata prorsus valetudine, quinquies orationem Dominicam, totiesque salutationem angelicam in honorem Gregorii Barbadici recitasset, hujusque præcordiorum frustulum pectori suo admovisset, integram momento temporis sanitatem recuperavit.

Ursula Pintona cum hernia intestinali, gangræna in sinistra mamilla, assiduisque doloribus, pertinaci febri, aliisque symptomatibus jam spatio annorum sex misere cruciaretur, po-

ſtremiſque ejus temporis menſibus ſeptem, ſe movere non poſſet, ut ad Gregorii opem confugit, extemplo ſalvam omnino ſe, atque incolumem ſenſit; mane porro inſequentis diei hilaris medico eam de more inviſenti pedibus obviam ad ædium ſcalam proceſsit, non ſine ingenti ejuſdem, ceterorumque admiratione = Invocato quoque Gregorii auxilio Lucretia Fabricia annos nata xvii. carcinomate, quo ſiniſtra mamilla contaminata per annos ferme duos languebat, cum nihil jam in arte medentium præſidii eſſet, e veſtigio prorſus convaluit = Nec abſimile hoc aliud fuit: Annis decem Franciſcæ Zoilæ immedicabilis cancer ſiniſtram mamillam, qua molliores, & carnoſiores ſunt partes, inſederat, ac miſeram aſsiduo dolore torquebat: partem purpuræ Gregorii admovit ægra affectæ parti, & repente victa mali vis omnis abſceſsit, nullo cancri relicto veſtigio = Lucia item Caſotta complures annos gangrænis duabus dextro brachio laborans, ac nullo ſanari ſe poſſe medicamento intelligens, adhibito ad brachium Gregorii veſtis ſegmento ſanata repente fuit.

Lucrezia Piazzola Monialis SS. Rocchi, & Margaritæ Venetiis urinæ incontinentia inſanabili jamdiu conflictabatur; Bibit aquam cum nonnullis filis cinguli purpurei, pileolique Gregorii,

gorii, tum somno correpta sibi videre visa est Gregorium, qui se illam adhibito crucis signo tangeret, sanitatique restitueret. Excitata a somno sanam se esse re ipsa cognovit = Frustulum similiter Gregorii purpuræ immissum in aquam Francisca Bassana ut bibit, ejusdemque servi Dei reliquiam nescio quam cum sacerdotis precatione adhibuit, ab immedicabili, ac periculosa hæmorrhagia, qua per plures menses laborabat, extemplo liberata est.

Mulier Bellosa nomine arthritide cum totius corporis tumore, urinæque maximo ardore laborans: ac Spes Sandina de Grandis jam diebus triginta ventris doloribus ita oppressa, ut brevi medicorum judicio interitura videretur; ubi Gregorii epistola earum ventribus admota est, Bellosa illico e morbo sospes evasit: Spes velo abortum enixa continuo sana, atque incolumis fuit.

Magdalena Polessi adolescentula cum annos ferme quinque acri in oculos humore defluente ita laborasset, ut eorum tandem usum amisisset, ubi mater implorato Gregorii præsidio reliquiam ipsius nescio quam ægris oculis admovit, confestim cæcitate depulsa visum recepit = Bernardinus autem Bregandi puer annorum trium pedes a nativitate gerebat inversos, contortosque, ut iis stare nullo modo posset. Hujus

patruus linteolo, quo Gregorii cadaver contactum fuerat, Bernardini lecto cubantis pedes circumducit: factumque maximo prodigio est, ut infans, ubi dies illuxit, rectis insisteret pedibus, iisque omnino liber, atque expeditus incederet, cunctis qui aderant rei admiratione defixis.

Nec mirandum minus hoc fuit: Cassandram Pappafavam nobilem Patavii mulierem, cum vehementi febre, malignisque pustulis toto corpore laboraret, medici pro certo morituram affirmabant, præsertim cum ad vim morbi delirium accederet, adeoque singularis furor, ut complurium qui aderant vi cohiberi vix posset, ne præcipitem se daret e lecto. Igitur cum nulla jam spes salutis reliqua esset, ejus soror Anna arcessit sacerdotem, qui invocato Gregorii auxilio, ejus superhumerale ægrotanti admoveat. Ut factum id fuit, illa statim furere desiit, ac mentis primo, paulloque post etiam corporis sanitate recepta, vitam debere se Gregorii testata est.

Est quoque illud commemorandum, quod Venetiis Mariæ Margaritæ Condulmeriæ sorori S. Mariæ de Cælestia contigit. Hæc adeo assiduis, gravissimisque doloribus, nervorumque contractionibus angebatur, ut sæpe omni sensu, motuque corporis destitueretur, sæpe caput

ma-

magno impetu circumquaque jactaret, sæpe omnibus artubus tremeret, ac vix unius minuti horæ spatium, quo refici cibo posset, sororibus relinqueret. Cum in eo statu duos ipsos menses mansisset, ix. Kal. Februarias hora noctis secunda sperans se beatissimæ Mariæ Virginis, Gregoriique interventu e morbo convalituram, ubi paullulum aquæ lustralis cum immissis frustulo pallii ejusdem B. V., quod in templo monasterii servabatur, nonnullisque filis vestium Gregorii bibit, illico valens, & sospes e lecto prosiliit, atque ad consanguineos invisendos, qui tanto prodigio permoti ad monasterium convolarant, ea ipsa nocte se contulit.

Vicentiæ, quæ urbs est Venetorum, hoc aliud accidit. Anno MDCCXX. Augusto mense Johannes Baptista Monza Comes, Erminia Clara Franzania illius uxor, atque horum filii Albertus, & Cajetanus cum maligna febri, fluxuque sanguinis in extremum vitæ discrimen venissent, & fatigatis nequidquam medicorum ingeniis morbus curam omnem, ac diligentiam eluderet, iis dimissis, Johannes a Gregorio Barbadico salutem sibi, uxori, liberisque petendam judicavit. Itaque ut precatus sanctissimum Antistitem fuit, votoque facto promisit se, uxorem, filios ad ejus sepulchrum Patavium profecturos, ibique anathema in accepti beneficii te-

ſtimonium relicturos, repente melius ſe habere omnes cœperunt, brevique recuperata ſanitate, ac viribus, colendorum liberatoris ſui cinerum cauſa Patavium contenderunt.

Latius exponendum eſt alterum reſtitutæ ſanitatis prodigium, quod Vincentius Maria Urſinus, Ordinis Prædicatorum decus, & ornamentum, qui Pont. Max. creatus Benedictus XIII. eſt dictus, cum Archiepiſcopatum Beneventanum gereret, Ven. Barbadici beneficio impetravit: idemque in gratam memoris animi ſignificationem juratus aſſeruit, atque in publicas tabulas referri voluit his ferme verbis: *Anno*, inquit, *1699. octavo Kal. Octobris cum meam diœceſim luſtrans in cœnobium FF. Prædicatorum Circiæ majoris divertiſſem, ingentemque lapidem, quem collocari in ara S. Dominici oportebat, inſpicerem, lapis in ſiniſtrum crus meum, pedemque offendit: Etſi cutis tantum cruris ſaucia duabus in partibus eſſet, pes tamen ita læſus contuſione, ac deciduo, corruptoque humore fuit, ut ſtare eo nullo modo poſſem, ac in lecto, vel in ſede aliqua jacere cogerer. Interim pridie nonas Octobris cum delatus in ædem Novitiorum ſacro intereſſem, vi quadam excitari, urgerique me ſenſi ad preces illarum ſimiles, quibus S. Philippus Nerius uſus eſt, adhibendas: Te obſecro, inquam, obteſtorque ſanctiſſima Chriſti Mater Virgo Maria, ut*

ut pro Cardinalis Barbadici dum viveret in te pietatis studio, proque illius in lustranda diœcesi diligentia, ac laboribus me hoc morbi incommodo solvas, quo & ipse meam, si id tibi honori futurum noveris, invisere diœcesim pergam. Absoluto sacro, quin animum adverterem, nemine opitulante, e sede exurrexi non modo, meisque me pedibus in cubiculnm sospes recepi, sed etiam ad ejusdem diei vesperas, levationis causa, dormitorium, quod dicimus, pedibus liber incessi. Itaque vi: Idus ejusdem mensis aram templi maximam, & v. Idus aram sacelli mihi consecrare licuit. Interim cum Dalmaticam Barbadici, quam dono ab illius fratre acceperam, pedi meo admoverem, magnam inde voluptatem percipere videbar, ac novas pedi vires addi sentiebam. Quo factum est, ut cum sanari a chirurgo non potuissem, Mariæ Virginis ope, ac Gregorio deprecatore quam citissime convaluerim, ac prodigium celebrans, gratias utrique maximas habuerim.

Multo major legentem admiratio incesset ex hoc alio prodigio, quo vel ipsa elementa Gregorio obsequuta cognoscet. Calcinati, qui vicus est agri Brixiensis, viii. Idus Novembris anno 1721., cum stabulum, quod Finonii obtinebant, flammam concepisset, adeo auctus ignis furente, validoque vento fuit, ut priusquam, quemadmodum accidisset, animadverti posset, conflagraturum

brevi temporis ſpatio locum, & omnia conſumenda eſſe viderentur. Imminens ſane, certumque erat periculum, ne in adſtructas ſtabulo contabulationes, proximaſque ædes fœno plenas vento ignis inferretur. Pavore igitur, atque impendentis exitii horrore perculſi Finonii, magnaque multitudo oppidanorum ad ſtabulum accurrunt, atque disjectis tectis compeſcere aqua incendii vim properant. Sed cum reſtingui nullo modo poſſet, & conſilium omne deficeret, Dominicus Legatus fruſtum purpuræ Gregorii Barbadici Finonio medico, qui rem ſuam ire peſſum miſere lamentabatur, tradit, eumque ut implorata Gregorii ope purpuram in ignem projiciat hortatur. Id cum medicus magna fiducia feciſſet, dictu profecto, viſuque mirum, ut flammæ quaſi Barbadici purpuram reverentes, ſpatium ei ne arderet relinquere, ac veluti ſe contrahere, paulloque poſt ita decreſcere cœperunt, ut una hora reſtincto incendio fœnile, fœnum, ac ceteras res omnes ereptas e tanto periculo univerſi qui aderant gratularentur. Sed mirandum magis intuentibus illud fuit, quod poſtridie ejus diei cum ea, quæ minime conſumta incendio fuerant, oppidani ſecernerent, purpuræ particulam omni ex parte integram, papyrum autem, qua obtegebatur, leviter tantum fumo

ob-

obfuscatam inter carbones invenerunt. Quæ omnia cum defuncti periculo non sine lacrymis, ac stupore animadverterent, insigne beneficium Gregorii meritis acceptum retulere, ac jurati hæc ita ut diximus facta esse testati sunt.

Sed de miraculis hactenus, quæ qui voluerit, poterit in Gregorio maxime admirari. Ego hæc quidem, ut est æquum, magni pendo, atque suspicio, sed illa magis, quorum sibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum servorum Dei beneficentia, atque effectrice prodigiorum virtute, vel ex æquo, vel ex parte saltem aliqua conspirat ad ea, quæ cupiunt assequenda. Admiror Barbadici virtutes, nec pluris facio illustria, & magna, quæ largiter in eum contulit Deus O. M. cum naturæ tum gratiæ dona, & ornamenta, quam quod ea eximiæ fecerit instrumenta sanctitatis. Sed & ipsis virtutibus * *mirabilius judicio, quod magna, & rara virtus profecto est, ut magna operantem se nesciret, & manifesta omnibus sua cum esset, eum solum lateret sanctitas, mirabilis appareret*, ac supremæ in terris dignitati par omnino haberetur, *is vero se imparem prorsus, & contemtibilem reputaret*. Miror denique hac nostra fere ætate, qua christiana torpescit pietas, frigescit charitas, hominum-

que

* Bern. Serm. 13. in Cant.

que mores ab antiqua ſeveritate tantopere deciderunt, vixiſſe Epiſcopum, & Cardinalem, veteris diſciplinæ exemplum, qui priſcam illam ſanctiſſimorum Antiſtitum vitæ rationem operoſam, aſceticam, ac plane apoſtolicam non æmulari modo, ſed æquare potuerit, ut, qui eos ad imitandum ſibi propoſuit, ipſe deinde extiterit exemplar abſolutiſſimum, ad quod alii ejuſdem ordinis vitam ſuam exigant, atque componant.

Atque hæc potiſſimum habui, quæ de Gregorii Barbadici vita, ac rebus geſtis monumentis traderem literarum. Jam vero hiſtoriæ ad umbiculum perductæ coronidem addere liceat Bernardi verbis *: *Habemus in ejus vita, & quod digne miremur, & quod ſalubriter imitemur: tutius ſane emulanda ſolidoria, & quæ magis virtutem redolent, gloriam minus. Studeamus proinde moribus conformari, cui in mirabilibus ſimilari, etſi volumus, non valemus.*

APPENDIX

De iis, quæ hactenus in cauſa Canonizationis B. Gregorii Barbadici peracta ſunt.

UT adhuc in terris agente Gregorio Barbadico ſanctitatis ejus fama longe, lateque pervagata fuerat, ita & multo magis novis acceden-

* Serm. 1. de S. Victore.

cedentibus post ejus obitum patratis ipsius ope miraculis aucta, & propagata est. Quare ne adhuc viventium hominum ad fidem de rebus ab eo gestis, virtutibns, atque prodigiis posteritati faciendam testimonia interirent, æquissimum, opportunumque visum est illius gloriæ studiosis publicum, ac legitimum institui de viri sanctitate judicium. Patavinorum primum, tum Bergomensium hæc omnium, qua privata, qua publica in Gregorium studia, ac vota fuere. Quare civitatis utriusque cives Episcopum adiere suum, ut publicas more, institutoque Ecclesiæ ea de re tabulas confici vellet, atque juberet. Id enim optimo, sanctissimoque Pastori suo deberi jure, meritoque putarunt, qui præter vitæ innocentiam, & sanctitatem, egregiis curis, atque laboribus perutilem eorum saluti operam impendisset, atque inumeris utramque Ecclesiam beneficiis cumulasset. Ad publicas itaque tabulas cum de Gregorii gestis, atque virtutibus, tum de nullo ei post mortem tributo cultu Patavii, ac Bergomi deventum est. Publicæ item tabulæ auctoritate, ut ajunt, ordinaria institutæ Romæ, Venetiis, Florentiæ, Mediolani, Mutinæ, ac Beneventi, riteque confectæ ad Apostolicam sedem transmissæ sunt. Additæ supplices ad Clementem XI. P. M. multorum Epistolæ numero CCCLVII. uno deinde volu-

volumine exceptæ , atque vulgatæ , quibus ſummi Reges , ac Principes , S. R. E. Cardinales , Eccleſiarum Antiſtites , & Capitula , omnes fere Regularium Ordinum Præſides Generales , publicæ Academiæ , Magiſtratus , & Collegia certatim votis inſtabant ac precibus , ut cæleſtes Gregorio honores ſupremo Eccleſiæ judicio deferrentur .

Exhibita ſacræ Rituum Congregationi acta omnia rite aperta , ac lecta ſunt die 11. Julii anno 1716. : Tum cauſæ Relator ab Innocentio XIII. P. M. deſignatus fuit Cardinalis Zondedarius, qui Theologos nonnullos cognitores, cenſoreſqne adhibuit operum , ſcriptorumque Ven. Gregorii , in quibus cum nihil reprehendendum offendiſſent , eadem ſacra congregatio die 3. Julii 1723.. *Nihil obſtare* pronunciavit *ad cauſæ proſecutionem.* Eod m anno die 11. Decembris a laudato Pontifice manu propria ſignata eſt introductionis cauſæ commiſſio , atque inſequentis anni 1724. die 15. Julii : *De cultu Servo Dei non exhibito conſtare* , reſpondit eadem Congregatio , quod quidem reſponſum auctoritate ſua firmavit Benedictus XIII. Innocentii ſucceſſor .

Interea cum duo de triginta ab obitu Gregorii annis humidiore loco , quo primum conditum fuerat , ejus corpus jacere animadverterent

rent Patavini, magno fortaſſe ſacri pignoris detrimento; augeretur præterea in dies miraculorum, & populi ad ſepulchrum frequentia, ſuarum eſſe partium duxerunt in locum ſicciorem illud transferre, ac ſepulcro nobiliore reponere. Id ne cauſæ obeſſe poſſet, quæſita, atque ad faciendum impetrata ſacræ Congregationis facultate, quæ conſilium probavit die 23. Septembris 1724. dummodo ſervaretur in omnibus ritus, ac forma a Fidei Promotore tradenda; opus quantocyus curatum, atque perfectum eſt. Indicta enim translationis die convenere ad ſepulchrum conſtituti judices; medici, chirurgi, ac teſtes coram Johanne Franciſco Cardinali Barbadico Epiſcopo Patavino V. Gregorii fratris filio, tum erutæ, apertæque arcæ, quibus incluſum cadaver fuerat, quod ingenti omnium admiratione integrum prorſus, atque incorruptum, omni ex parte flexibile, ac mortis temporiſque injuriarium expers, divinitus conſervatum repertum eſt. Agnovere prodigium quotquot ſpectaculo intererant, & laudavere Deum excelſum, qui non dedit Sanctum ſuum videre corruptionem. Poſt hæc ne leviter quidem violatum, ſed integrum uti repertum fuerat, accurate clauſum loco digniore collocatum eſt, poſito ex marmore ad tumulum hoc rei monumento.

D. O. M.

D. O. M.
C O R P U S
VENERABILIS SERVI DEI
GREGORII S. R. E. CARDINALIS BARBADICI
EPISCOPI PATAVINI
E SEPULCHRO
QUO XXVIII. ANTE ANNIS CONDITUM FUERAT
PRÆVIO DECRETO SAC. RITUUM CONGREGAT.
APPROBATO A SS. D. N. BENEDICTO XIII. P. M.
JOH. FRANCISCUS S. R. E. CARDINALIS BARBADICUS
EPISCOPUS PATAVINUS
FRATRIS FILIUS
HUC TRANSTULIT
ANNO MDCCXXV. MENSE MAJO DIE XXVI.

Romæ interea conficiebatur processus, ut vocant, Apostolicus *super fama sanctitatis in genere*, qui cum absolutus, & obsignatus sacræ Congregationi esset exhibitus die 15. Septembris, ipsius decreto reseratus, & lectus est. Alii quoque Apostolica auctoritate processus *in specie* ejusdem Congregationis jussu Patavii, Bergomi, ac Venetiis instituti sunt, atque ab eadem sacra Congregatione adprobati die 20. Julii 1734.

Nova deinde in memoratis Urbibus ejusdem sacræ Congregationis jussu nonnullarum epistolarum, ac MSS. Ven. Gregorii instituta est per-

perquisitio, quæ ad Theologorum examen deducta sunt, eorumque relatione facta a Cardinali Gentili, sacra Congregatio die 7. Maji 1746. respondit: *Procedi posse ad ulteriora, reservato jure D. Promotori opponendi suis loco, & tempore*. Volumina quoque familiarum epistolarum, quas a prima ætate ad examen vocata censuram omnem evasere, eodemque Cardinali referente sacra Congregatio rescripsit die 20. Julii 1748. *Procedi posse ad ulteriora*.

His itaque præmissis, riteque dispositis post prævias, ut vocant, antepræparatorias, ac præparatorias Congregationes super examine cum Theologalium, tum Cardinalium virtutum Ven. Servi Dei, quarum prima apud Emum Galli causæ relatorem habita est die 29. Martii anni 1757., altera in Palatio Apostolico Quirinali die 26. Septembris anni 1758. convocata demum postrema generali coram SS. D. N. Clemente PP. XIII. die 30. Januarii 1759. hoc Decretum editum est.

DE-

DECRETUM

VENETA, SEU PATAVINA

Beatificationis, & Canonizationis Ven. Servi Dei Gregorii Cardinalis Barbadici Episcopi Bergomensis, postea Patavini,

SUPER DUBIO

An constet de virtutibus Theologalibus Fide, Spe, & Charitate in Deum, & Proximum, necnon de Cardinalibus Prudentia, Justitia, Fortitudine, & Temperantia, earumque adnexis in gradu heroico in casu, & ad effectum, de quo agitur.

Proposita a Reverendissimo Cardinali Gallo Ponente in Congregatione Generali Sac. Rituum habita die 30. Januarii 1759. coram Sanctiss. D. N. Clemente XIII. *Causa Veneta, seu Patavina Ven. Servi Dei* Gregorii Barbadici *S. R. E. Cardinalis, & Episcopi Patavini, in eaque discusso dubio:* An constet &c. (*ut supra*), *Sanctitas sua auditis Reverendiss. Sac. Rituum Congregationi Præpositorum, nec non Consultorum suffragiis, qui unanimi consensu constare de ejus virtutibus in gradu heroico consuerunt, nihil tum decernens, ad eum,* qui operatur virtutes in nobis, *tam suis, quam aliorum precibus confugit, humiliter deprecando,* ut notum ei faceret sacramentum voluntatis

tatis suæ: *Hac vero die 8. Februarii, qua B. Hieronymi Æmiliani Ven. Gregorii Concivis in terris solemnis commemoratio agitur, peractis sacrosanctis mysteriis Sanctitas Sua coram se advocavit Reverendissimos DD. Cardinales Tamburinum Sac. Congregationis Præfectum, Gallum Causæ Relatorem, necnon R. P. Benedictum Veterani Promotorem Fidei, Meque Secretarium, & Decretum hujusmodi edi, & inter Acta Sac. Congregationis referri mandavit, nempe* Constare de vitutibus Ven. Servi Dei Gregorii Barbadici Cardinalis, & Episcopi Patavini in gradu heroico in casu, & ad effectum, de quo agitur. *Hac die 8. Februarii 1759.*

D. F. Cardinalis Tamburinus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

M. Maresuscus Sac. Rit. Congreg. Secretarius.

Adprobatis virtutibus, Miraculorum examen, judiciumque institutum est, eorum videlicet quæ Gregorii ope, ejusque intercessione postquam is e vivis excessit a D. O. M. patrata sunt. Quapropter in Congregatione antepræparatoria coacta die 26. Februarii Anni MDCCLX., ac deinde altera præparatoria habita die 2. Septembris ejusdem anni quæsitum, ac disceptatum est: *An, & de quibus Miraculis constet in casu, & ad effectum, de quo agitur:* Duo autem, quæ mox indicabimus, e quatuor pro-

positis atque discussis, tanquam certa, atque indubitata miracula unanimi Patrum sententia judicata sunt. In generali demum Congregatione coram Sanctitate sua convocata die 10. Januarii MDCCLXI. instaurato eorumdem miraculorum examine, pleno suffragantium non tam consensu quam plausu eadem miracula adprobata sunt. Religiosum tamen ducens Sanctiss. Pontifex rem maturius perpendere, & pro caussæ gravitate uberius a Deo lumen poscere, ac præstolari, mentem suam declarare distulit ad diem octavam Februarii proxime insequentis, in qua decretum hoc tulit, ac promulgari mandavit.

DECRETUM

VENETA, SEU PATAVINA

Beatificationis, & Canonizationis Ven. Servi Dei Gregorii Cardinalis Barbadici Episcopi Bergomensis, postea Patavini,

SUPER DUBIO

An, & de quibus Miraculis constet in casu, & ad effectum, de quo agitur.

M*Irabilis in Sanctis Deus, & inquirentibus se remunerator cum Sanctitatem fidelis Servi Sui* Gregorii Cardinalis Barbadici *confirmare digna-*

dignatus fuerit miraculis post ipsius obitum ad ejusdem intercessionem patratis; hinc postquam Sanctissimus D. noster Clemens PP. XIII., *servatis de more servandis, dicti Ven Servi Dei heroicas virtutes approbavit solemni edito Decreto* die 8. Februarii anni 1759., *institutum fuit eorumdem miraculorum examen in Congregationibus primum Antepræparatoria, & Præparatoria habitis* diebus 26 Februarii, & 2. Septembris anni 1760., *& deinde in Congregatione Generali coram eodem SS.D.N. coacta* die 20. *mox elapsi mensis Januarii: in qua a Reverendiss. Cardinali Galli Causæ Relatore proposito dubio*,, An & de quibus Miraculis constet in casu, & ad effectum, de quo agitur,, *licet suffragia Reverendissimorum Cardinalium, necnon Consultorum concordia fuerint in Miraculo adscribendis duabus sanationibus intercessione dicti Servi Dei secutis, primo, & tertio loco a Postulatoribus propositis, nihilo tamen minus Sanctitas Sua judicii declarationem tunc distulit, ut in gravissimo hoc negocio tam suis, quam aliorum precibus opem a Deo imploraret, & Divino lumine mens ejus illustraretur*.

Hac vero die, in qua Dominicæ primæ Quadragesimæ solemnia recoluntur, eadem Sanctitas Sua post peractum Sacrosanctum Missæ Sacrificium, accitis coram se Reverendissimis Cardinalibus Gallo Causæ Relatore, & Tamburino Sac. Rituum Con-

gregationis Præfecto, *necnon R. P. D. Cajetano Forti Fidei Promotore*, *meque infrascripto Secretario*, *Divino iterum implorato præsidio*, *decrevit*; *ex quatuor Miraculis*, *quæ proposita fuerunt tamquam a Deo parata intercessione dicti Servi Dei*, constare de duobus in tertio genere, *nimirum de primo*, instantaneæ *scilicet*, & perfectæ Sanationis Sororis Nicolosæ Cinetti Monialis Conversæ in Monasterio S. Annæ Patavii Ordinis S. Benedicti a lethali vulnere capiti inflicto a saxo eximiæ magnitudinis e fastigio turris campanariæ delapso: *& de tertio nempe* Instantaneæ, & perfectæ Sanationis puellæ Luciæ Casotto ab inveterata Gangræna, quæ dexterum ejus brachium a cubitu ad humerum exederat, eamque ad ultimum vitæ discrimen adduxerat, *in casu*, *& ad effectum*, *de quo agitur*.

Et hujusmodi Decretum in acta Sac. Rituum Congregationis referri, *& publicari mandavit*. *Hac die* 8. *Februarii Anni* 1761.

D. F. Cardinalis Tamburinus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

F. M. de Lerma Sac. Rit. Congreg. Secretarius.

His rite absolutis, nihil jam reliquum esse videbatur, ut Beatorum fastis Gregorius adjungeretur. Sed veteris disciplinæ retinendæ causa Sanctiss. Pontifex discuti voluit; *An stante*

appro-

approbatione virtutum, & duorum miraculorum tuto deveniri posset ad ipsius Ven. Servi Dei Beatificationem? Cui quidem dubio coram se proposito in generali Sacrorum Rituum Congregatione die 7. Julii MDCCLXI., cum suffragiis omnibus responsum fuerit: *Posse a Sanctitate sua tuto procedi*, ipsa anniversaria coronationis suæ die 16. Julii 1761. sequens tulit.

DECRETUM.

VENETA, SEU PATAVINA

Beatificationis, seu Canonizationis Ven. Servi Dei Gregorii Cardinalis Barbadici Episcopi prius Bergomensis, postea Patavini.

SUPER DUBIO,

An, stante approbatione duorum Miraculorum, tuto procedi possit ad solemnem ipsius Ven. Servi Dei Beatificationem.

P*Ostquam Ven. Dei Servus Gregorius Cardinalis Barbadicus dissolutis corporei carceris vinculis, ad cœlestem Patriam evolavit, maxima sanctimoniæ fama, plures instructi fuerunt Processus authoritate primum ordinaria, deindeque Apostolica super illius Sanctitate, Virtutibus, & Miraculis. Cumque postmodum, iis omnibus di-*

ligenter perpensis, quæ ex præscripto Apostolicæ Sedis in arduo Beatificationis Judicio accurate discutienda erant, propositum fuerit examen heroicarum Virtutum ejusdem Servi Dei in Congregationibus Antepræparatoria, Præparatoria, & demum Generali habita coram Sanctissimo D. N. Clemente Papa XIII. die 30. Januarii 1759., *eadem Sanctitas Sua* die 8. Februarii ejusdem anni, *qua B. Hieronymi Æmiliani Ven. Gregorii Concivis solemnis Commemoratio agebatur, declaravit*: Constare de virtutibus Theologalibus, & Cardinalibus, aliisque adnexis in gradu heroico, in casu, & ad effectum &c.. *In earumdem autem virtutum examine dilucide ex actis constitit, quam egregia Evangelicæ perfectionis specimina ediderit in vinea Domini bonus hic Pastor semper excubans, semper operosus, & diu noctuque custodiens vigilias super Gregem suum. Fuit in eo humanarum rerum admirabilis contemptus, mira prorsus, & inexplebilis ad pauperes fovendos, alendosque charitas, ardentissimum Divini honoris, ac Religionis propagandæ studium, in Ecclesiastica disciplina restituenda indefessus labor, in pravis moribus extirpandis assidua vigilantia, in Episcopalis Cathedræ auctoritate, juribusque tuendis robur invictum. Diœcesim literis, ac pietate excultam voluit, quam magnis licet incommodis, suæque valetudinis dispendio, frequenter invisere solebat,*

lebat, prædicans ubique verbum Dei, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia, & doctrina: seque semper exhibuit perfectum, sanctumque, qualem decet esse Episcopum, & sanctissimi Mediolanensis Antistitis Caroli Borromæi, quem sibi ad imitandum proposuerat, imaginem ad vivum in se expressit.

Cum tantam vero Sanctitatem confirmatam voluerit Omnipotens post ejus obitum testimonio miraculorum, eorum examen, præmissis Congregationibus Antepræparatoria, & Præparatoria, propositum fuit die 20. Januarii præsentis anni 1761. in Congregatione generali habita coram Sanctitate Sua, quæ die 8. sequentis mensis Februarii, in qua Dominicæ primæ Quadragesimæ solemnia recolebantur, duo ex illis in tertio genere approbavit, videlicet primum: Instantaneæ, & perfectæ Sanationis Nicolosæ Cinetti Monialis Conversæ in Monasterio S. Annæ Patavii Ordinis S. Benedicti a lethali vulnere capiti inflicto a saxo eximiæ magnitudinis e fastigio turris campanariæ delapso: *Et tertium nempe:* Instantaneæ, & perfectæ Sanationis puellæ Luciæ Casotto ab inveterata Gangræna, quæ ad dexterum ejus brachium a cubitu ad humerum exederat, eamque ad ultimum vitæ discrimen adduxerat.

Tandem in Congregatione generali coacta coram Sanctitate sua die 7. præsentis mensis Julii proposito

per Reverendissimum Cardinalem Galli Causæ Relatorem dubio. An stante approbatione duorum Miraculorum tuto procedi possit ad solemnem ipsius Ven. Servi Dei Beatificationem,, licet omnes unanimi sensu affirmative rescribendum censuerint, attamen Sanctitas Sua, Responso tunc dilato ad divinam opem in tam difficili judicio diuturnis precibus implorandam, hac die Anniversaria Coronationis Suæ, post oblatum Sacrosanctum Missæ Sacrificium accitis coram se Reverendissimis Cardinalibus Galli Causæ Relatore, Spinelli Episcopo Hostiensi, ac Sac. Collegii Decano, & Torregiani, necnon R. P. D Cajetano Forti Fidei Promotore (si quid ulterius haberet opponendum) meque infrascripto Secretario, ad majorem Dei gloriam, & Ecclesiæ quidem universæ præsertim, tum Ordinis Episcopalis, quem tanta cum laude Servus Dei professus est, tum dignitatis Cardinalitiæ, cujus decus fuit, & ornamentum, præsens Decretum Beatificationis Ven. GREGORII CARDINALIS BARBADICI *per literas in forma Brevis, & consuetis cum Indultis solemni ritu celebrandæ in Basilica Vaticana die in iisdem literis designata, expediri, & publicari mandavit. Hac die decima sexta Julii* 1761.

D. F. Cardinalis Tamburinus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

F. M. de Lerma Sac. Rit. Congreg. Secretarius.

IN-

INDEX
RERUM MEMORABILIUM.

A

Academiæ Patavinæ Theologorum de Gregorio testimonium. 87.
Acciajolus Cardinalis Gregorii sanctitatem testatur. 226.
Aguirre Cardinalis Gregorium amore prosequitur. 226.
Albanus, Jo. Franciscus Cardinalis, Gregorium colit. 226.
Alcorani editio cum confutatione Ludovici Maraccii. 67.
Alexander VII. Pontifex creatus. 12. Gregorium Romam arcessit, & dignitatibus auget. ibid. Episcopum eum Bergomensem renunciat. 15. Deinde S. R. E. Cardinalem creat. 47. Eumque ad Ecclesiam Patavinam transfert. 53. Quanti eum fecerit? 223.
Asceticus locus in Seminario Patavino. 69.

B

Bandini, Cosmæ, de Nigronii Cardinalis in Gregorium cultu testimonium. 226.
Barbadica gens patricia apud Venetos. 1. Ejus elogium. 164.
Barbadicus, Gregorius. (Vid.) Gregorius.
Barbadicus, Antonius Senator, Gregorii frater. 162. Procurator S. Marci. 164.
Barbadicus, Jo. Franciscus, pater Gregorii 1. Mortua uxore, viduitatem sancte colit. Ejus laudes. 2. Filios pie instituit. 3. Præsertim Gregorium. ibid. Carmelitas, & Camaldulenses studio multo fovet. 8. Ædes Gregorii ornamentis instruit. 159. eique monitum dat. ibid.
Barbadicus, Jo. Franciscus Junior, Gregorii ex fratre nepos. 164. Episcopus primum Veronensis, dein Brixiensis, & Cardinalis, tandem Patavinus Episcopus. 165.
Barbadicus, M. A. Cardinalis de sanctitate Gregorii juratus testis. 226.
Baronii, Spondani, & Saliani annales a Gregorio perlecti. 246.247.
Benedictus XIII. (Vid.) Ursinus. Decretum Sacr. Congr. Rituum „ De non cultu Gre„ gorii „ confirmat. 268.
Bragadinus Cardinalis Gregorium Episcopum inungit. 16.
Bullionii, Cardinalis de Gregorii sanctitate illustre testimonium. 255.

C

Capituli Cathedralis Bergomensis de Gregorio testimonium. 50.
Capituli Ecclesiæ Patavinæ de Gregorio testimonium. 254.
S. Caroli Borromæi imitator Gregorius. 16. & 28. Ejus jussu editum libellum, iterum vulgat. 59. Eum præcipue colit. 123.
Charitas Gregorii in Deum. 133. & seqq. In propinquos. 163. In familiares. 165. Et in adversarios, sibique infensos. 168.
Castitas Gregorii. 205.
Chisius, Fabius, Pontificis Legatus ad tractum Rheni. 6.

Gre-

Gregorium amore complectitur ; eique doctrinæ pietatisque documenta tradit. ibid. & seq. Cardinalis creatur. 9. Jurisprudentiæ & historiæ Eccles. Gregorium operam dare jubet. 10. Vid. Alexander VII.
Chisii junioris, Fabii Cardinalis, studia in Gregorium. 104. Literas ab eo accipit. 171.
Clemens XI. P. M. a Regibus & Principibus pro Canonizatione Gregorii supplicatur. 267.
Clementis XIII. Decretum constare de virtutibus Gregorii. 272. Aliud constare de duobus Miraculis. 274. Decretum Beatificationis. 277.
Clericatus, Johannes, decisiones vulgat Cleri Patavini. 81.
Cloche, Antonius, Ord. Prædic. Magister Generalis Gregorii amicus. 154.
Collegium Nobilium Seminario Patavino a Gregorio additum. 71.
Collegium Nobilium ad S. Mariæ de Tresto a Gregorio erectum. 71.
Colloredus, Leander Cardinalis. 33. Ejus in Gregorium veneratio. 226. Illius sanctitatis testis juratus. ibid.
Collovitzii, Cardinalis, Hungariæ Primatis de Gregorio testimonium. 102.
Colonitzius Cardinalis Gregorium honorat. 226.
Columna, Federicus Cardinalis, Gregorium promovere ad Pontificatum satagit. 104.
Congregatio Concil. Tridentini interpretum a Gregorio frequentata. 247.
Congregatio Sac. Rituum. Vid. Rituum Sac. Congregatio.
Constantia, & fortitudo Gregorii. 193. & seqq. a Cosimo III. admirata. 197.
Coctarenus, Aloysius, Venetorum Orator ad Conventum Monasteriensem Gregorium comitem sibi jungit. 5.
Cornelii, Georgii, Episcopi Patavini obitus. 53.
Cornelius, Georgius junior, Cardinalis, S. Thomæ Summam a Gregorio edi cœptam, vulgat. 66.
Corpus Gregorii post 28. annos incorruptum. 269.
Cosimus III. Magn. Dux Etruriæ celsitudinem animi Gregorii admiratur. 197. & 224.
Crispinus Amerinorum Episcopus Gregorium laudibus affert. 231.

D

DOsithei ab Angelis Carmelitæ de Gregorii in Deum charitate testimonium. 137. Ejus animam exeuntem Deo commendat. 235.

E

EPiscopalis Curia ab externis melius, quam ab indigenis administratur. 189.
Erculani, Hieronymus, Ord. Prædicatorum Gregorium innocentissimam animam appellat. 11. In Theologicis disciplinis instruit. 245. Ejus amicus. 245.
Etræus Cardinalis Gregorium honorare studet. 226.

F

FAbri, Jo. Baptistæ, Plebani S. Lucæ, de Gregorio propheticum dictum. 9.
Facundia Gregorii. 248.
Fama de Gregorii sanctitate, dum viveret. 220. & seqq.

Post obitum. 249. & seqq.
Ferratii, M. Antonii, de Gregorio testimonium. 243.
Fides Gregorii, ejusque tuendæ & propagandæ studium, 107. & seqq.
S. Franciscus Salesius dux, & vitæ magister a Gregorio eligitur. 6. Ac in deliciis habetur. 122.
Franciscus Estensis Mutinensium Dux, Gallici exercitus ductor. 93.

G.

Genevensis cujusdam de sanctitate Gregorii testimonium. 223.
Giussani, Petri, libellus jussu S. Caroli Borromæi editus, a Gregorio iterum vulgatus. 84.
Grandius, Ordinis Prædicatorum, Gregorii amicus. 248.
Gratianus historicus Gregorium laudat. 231.
B. Gregorii ortus, patria, parentes. 1. A patre pie institutus: Ejus pueritia, gestaque supra ætatem. 3. Religio, ingenium, judicium, memoria, observantia in patrem. 4. Philosophiæ operam dat. 4. Item Geometriæ. 5. Adolescentia; Cum Aloysio Contareno Oratore Veneto Monasterium pergit; ibique Commentaria, vulgo (Memorie,) scribit. ibid. Ejus cum Fabio Chisio necessitudo. 6. Cujus suasione Franciscum Salesium sibi ducem constituit, & imitandum proponit. ibid. Itinera: Parisiis 4. mensibus versatur: gratiam init apud Ludovicum XIV. Regem. 7. Hujus de Gregorio judicium. ibid. In patriam reversus inter Sapientes Ordinum adnumeratur; In religiosum ordinem se recipere meditatur. 7. 8. Jo. Baptistam Fabri consulit, aliumque religiosum virum; Jo. Bapt. de eo propheticum responsum. 9. Chisium ad Pontificatum evectum Romæ visit, ejusque suasu Jurisprudentiæ, & historiæ Ecclesiasticæ operam dat. 10. Itemque Theologiæ & historiæ sacræ. ibid. Patavii in pietate, & studiis proficit. ibid. Consuetudo cum Hier. Erculani Ord. Prædicator. 11. Abjecta toga, Ecclesiæ nomen dat; a Tonsura ad Presbyteratum adscendit, & in utroque Jure consequitur Doctoratum: Vita post Sacerdotium adeptum. 11. 12. Romam ab Alex. VII. accersitus, primumque Canonicus Patavinus, deinde Signaturæ Referendarius & Præsul domesticus renunciatur. 13. Transtiberinæ regioni pestis tempore præficitur. ibid. In ægrotos charitas in discrimen eum salutis adducit 14. 15. Bergomensis Episcopus renunciatur. ibid. A Card. Bragadino vix consecratus suam adit Ecclesiam. 16. Carolum Borromæum in Episcopatu imitari conatur. 16. & 18. Aliorum mores reformaturus, a se primum, deinde a domesticis auspicatur. 19. & 20. Inita regendæ domus ratio. ibid. Et Eccles. 21. Cleri disciplinam restituit. ibid. & plur. seqq. Otium, & inertiam a Clericis eliminat. 22. Seminarium Clericorum reditibus & magistris auget. 21. Aliud erigere meditatur. 24. Exercitationes spirituales primus Bergomi instituit. 28. Catechismum promovet, Sodalitia erigit. 30. Scholas frequentat. 31. Concionibus vacat sacris. 32. 33. Pœniten-

tentiæ Oratorium erigit. 34. Visitationem instituit; methodus ab eo servata. 35. Labores initi. 37. Diei horas partitur. 38. Pelagianorum sectam exterminat 42. & plur. seqq. S. R. E. Cardinalis renunciatur ab Alex. VII. 47. Romæ purpureum galerum suscipit. ibid. Synodum diœcesanam cogit. 48. Ad Patavinam transfertur Ecclesiam. 53. Novum onus frustra a se avertere satagit. 54. Ejus Ecclesiæ procurationem init. 58. 59. Nova consilia in ejus administratione. ibid. & plur. seqq. Visitationem instituit. 61. Seminarium ædibus, reditibus, scholis, piisque auget institutis. 62. 63. Magistros undique advocat. 64. Linguas Orientales doceri curat. ibid. Nec non Mathesim, utrumque Jus, & Ecclesiæ Historiam. 65. Lex Theologiæ professoribus ab eo indicta. ibid. Summam D. Thomæ cum Comment. Cajetani & Caponi edi curat; Seminarii Bibliothecam auget. 66. Typographiam in ea erigit, characteribusque Orientalibus auget; Alcorani editio cum confutatione ibi edita. 66. 67. Alumnorum studia promovet. 67. Locum asceticum in Seminario erigit. 69. Collegium Nobilium ei adjungit; novumque Collegium in S. Mariæ de Tresto erigit. 71. Cura in Clericis initiandis. 71. 72. Ac in designandis Ecclesiæ Ministris. 73. & seqq. Ethicæ Christianæ puritatem inculcat. 76. & seqq. Congregationes varias instituit. 78. Et Patrum familias conventum. 83. Petri Giussani libellum S. Caroli Borromæi jussu editum, recudendum curat. 84. Populi mores componit. 84. Literæ ad Card. Conc. Trid. Interpretes. 85. Scholas mirum in modum auget. 86. Concionum argumenta proponit. 88. Paleotti Cardinalis librum de Sac. Concionibus edi curat. 90. Pastorales Epistolas dat ad gregem suum. ibid. Monialium restituit disciplinam. 91. & seqq. Earum Monasterium in urbem Bergomensem transfert. 92. Trevillii Moniales benigne excipit. 93. Quater Romam se confert eligendi Pontificis causa. 97. 98. Supremam dignitatem a se amovet. 99. Bis Summus expetitur Pontifex. ibid. Ab Innocentio XI. in Urbe retinetur. 100. Ut se gesserit in Comitiis post obitum Alexandri VIII. quo Pontificatum defugeret. 101. & plur. seqq. Mira ejus constantia. 105. A Cardinale de Poliniaco testata, & a Bened. XIV. 106. Virtutes. 107. Fides. 108. Ejus tuendæ & propagandæ studium. 109. Ut se gesserit in gravi tentatione. 110. Infidelium conversionem curat. 114. Tipaldo Meletio utitur in Schismaticis revocandis. 115. In procuranda Hæreticorum conversione studia. ibidem & seq. Religionis cultus. 117. & plur. seqq. Libellum Cæremoniarum Missæ vulgat. 119. B. Virgini addictissimus. 120. Carolum Borromæum, Franciscum Salesium, Philippum Nerium colit. 122. Festorum dierum sanctificationi invigilat. 124. Ac ædium sacrarum nitori, & cultui. 125. Spes & fiducia in Deum. 126. & seqq. Charitas in eundem. 133. & seqq. Ab Andrea Trono, & Dositheo ab Angelis testata. 137. Oran-

137. Orandi & contemplandi studium. 139. & plur. seqq. Pastoralis solicitudo. 146. & seqq. Cujus exemplum adducitur insigne. 149. Profusa in pauperes liberalitas. 152. & plur. seqq. In id maximam auri vim profundit. 153. Currum, ac palatii ornamenta distrahit. 158. 159 Pallium pauperi donat. 159. Charitas in propinquos. 161. & seqq. Et in familiares. 165. Ac in adversarios, sibique infensos. 168. & seqq. Illustre exemplum. 171. Alterum. 173. & seqq. Multis profuit Gregorium læsisse. 174. Lenitas, & mansuetudo. ibid. & seqq. Exemplum patientiæ. 176. & seq. Alia. 177. Prudentia tam in suis, quam in Ecclesiæ rebus. 180. & seqq. Regulæ, quas sibi præscripsit. 182. & seq. Molinosium aversatur. 186. De gravissimis rebus ab Innocentio XI. & XII. consultus. 187. Laicorum Magistratuum offensionem non incurrit. 188. Justitiæ zelus. ibid. & seqq. Externos indigenis præfert in Curia Episcopali. 189. Nec aliena admittit officia, nec sua in electione Sacror. Ministrorum interponit. 192. Firmitas animi, & fortitudo. 193. & seqq. Temperantia, & vitæ asperitas. 199. & seqq. Jejunandi ratio. 200. Pœnitentiæ. 203. Castimonia. 205. & seq. Humilitas. 206. & seqq. Purpuratis pueris orphanotrophii Veneti se assimilat. 208. De se abjecte sentit. 209. Humanas laudes aversatur. 211. Prophetiæ dono maxime enituit in revelandis futuris, occultis, vel remotis. a 213. ad 218. Miracula. 218. & seqq. Existimatio dum viveret. 220. Etiam apud summos Principes. 225. Præsertim Cosimum III. ibid. & seq. Et apud Cardinales. 226. Ac summos Pontifices. 227. & seqq. Et eruditos viros. 230. & seq. Obitus. 232. & seqq. Quem Gualterio Læto prænunciat. 233. Timor, subinde fiducia in Deum. 234. Luctus omnium ob ejus transitum. 237. & seq. Testamentum. 239. & seq. Oratio funebris. 240. Tumulatio, & inscriptio. ibid. Corporis habitus & forma. 241. Animi indoles, ingenium, doctrina. 242. & seqq. In viros religiosos propensus. 249. Sanctitatis fama, & existimatio post obitum. ibid. & seqq. A multis, præsertim a Cardinale Bullionio testata. 255. Miracula post mortem. a 256. ad 265. Virtutes imitandæ; præclara gesta miranda. 266. Processus ordinarii Bergomi, & Patavii de ejus sanctitate fiunt. 267. Item Romæ, Venetiis, Florentiæ, Mediolani, Mutinæ, ac Beneventi. ibid. Preces Principum ad Clementem XI. P. M. pro ejus Canonizatione. ibid. Scripta examini tradita, & approbata, cum decreto,, Nihil obstare. 268. Causæ commissio. ibid. Decretum de cultu ei non exhibito a Bened. XIII. confirmatum. ibid. Corporis translatio coram Jo. Francisco Card. Barbadico. 269. Corpus incorruptum repertum. ibid. Processus Apostolicus Romæ instructus ,, super ,, fama Sanctitatis in genere,, in Congr. Rituum refertur. 270. Processus Apostolici ,, in ,, specie ,, Patavii, ac Venetiis instituti ab eadem Congreg. adprobantur. ibid. Epistolæ examinantur. 271. Sacr. Con-

Congr. Decretum constare de virtutibus. 272. Miraculorum examen. 277. Duo ex iisdem adprobantur. 274. Decretum posse tuto procedi. 276. 277. Decretum Beatificationis. 277.
Grimanus, Aloysius, Gregorii prædecessor in Bergomensi Episcopatu. 18.
Guillelmus Neoburgensis Elector Palatinus Rheni. 224.

H

HUmilitas Gregorii 206. & seq.

I

JAcobus a S. Pelagia, a quo Pelaginorum secta. Vid. Pelagini. 42.
Jacobus II. Angliæ Rex Gregorium Pontificem fieri expetit. 103. Catholicam Religionem in Anglia restituit. 116.
Jacobetti, Jacobi, Ethnicæ Professoris, de Gregorii Fide testimonium. 110.
Jejunandi ratio Gregorii. 200. & seq.
Innocentius XI. Barbadicum in Urbe retinet. 100. Eum consulit in rebus gravissimis. 187. Quanti Gregorium fecerit? 227. Novos Episcopos Patavium instruendos mittit. 228.
Innocentius XII. Vid. Pignatellus Antonius.
Innocentius XIII. signat commissionem Causæ Beatificationis Gregorii. 268.
Inscriptio sepulchralis Gregorii. 241. Alia. 270.
Justitiæ virtus in Gregorio eminuit. 188. & seqq.

L

LAmbertus Episcopus Eporediensis eloquentiam Gregorii admiratur. 33.
Leonia, Lucretia, mater Gregorii. 2.
Liberalitas Gregorii in pauperes. 152. & seqq. In id maximam auri vim is profundit. 158. Currum, & Palatii ornamenta pluries distrahit. 159.
Linguæ Orientales, Hebraica, Syriaca, Chaldaica, Arabica, Turcica, & Persica in Seminario Patavino Gregorii cura coluntur. 64.
Ludovici XIV. Galliarum Regis de Barbadico judicium. 7.

M

MAbillonius, Joannes, Gregorium laudat. 231. 248. & 251.
Mansuetudo Gregorii. 174. & seqq.
B. Mariæ Virgini Gregorius addictissimus. 120.
Maraccius, Ludovicus, Alcoranum a se versum, & confutatum edit. 67.
Marchesius, P., Gregorii amicus. 248.
Memoria Gregorii tenax. ibid.
Mensæ Gregorianæ titulo sacris Ordinibus initiati qui fuerint? 79.
Montfauconius Gregorium laudat. 231.
Miracula a Gregorio patrata dum viveret. 237. & seqq. Post mortem, a 256. ad 265. Card. Ursini testimonium. 262. & seq. Eorum duo a Sac. Congr. Rit. adprobata. 274.
Mocenicus, Aloysius, Prætor Bergomensis. 37.
Molinosius Michael Quietisticæ sectæ auctor. 112. A Gregorio repulsus. 185.
Monasterium Monialium S. Benedicti Bergomum a Gregorio translatum. 92.
Monasterium urbs Westphaliæ: in

in eo Conventus habetur pacem conciliandam. 5.
Musocco, Josephus, Gregorii laudes pro concione dicit. 240.

N

NAnius, Baptista, Gregorium laudat. 231.
Nigronius, Cardinalis, Gregorii sanctitatem testatur. 226. 230. & seq. 262. & seqq.
Norisius, Henricus Cardinalis, Gregorium æstimat. 226. De ejus sanctitate testificatur. 230. & 248.

O

OBitus Gregorii. 232. & seqq. Ab ipso prænunciatus. 233.
Oblatorum Congregatio Patavii. 82. 83.
Odescalchus, Benedictus Cardinalis, Summus Pontifex electus Barbadicum Romæ retinet. 100. Vid. Innoc. XI.
Olivæ, Jo. Pauli, Pontifici a concionibus ad Gregorium literæ. 54. 55. Amicitia cum eo. 248.
Oratio funebris in Gregorii morte a Josepho Musocco recitata. 240.
Otthobonus, Petrus Cardinalis, Episcopus Brixiensis Pelagianos insectatur. 42.

P

PAllavicini, Sfortiæ, Cardinalis, de Gregorii sanctitate testimonium. 230. Amicitia inter eos. 248.
Paleotti, Gabrielis Cardinalis, libellus de sacris Concionibus editus typis Seminarii Patavini. 90.
Parochorum Bergomensium testimonium de Gregorio, 50. & seqq.
Pastorales epistolæ Gregorii ad Gregem suum. 90. & 247.
Pastoralis solicitudo Gregorii. 146. & seqq.
Patavinæ Ecclesiæ status. 56. 57. Ei Gregorius præficitur. 53.
Patientia Gregorii. 175. & seqq. 201.
Paulutius Canonicus Patavinus Gregorio infensus, ejus commendatione Auditor Rotæ designatur. 171. & seq.
Pelagini ab Ecclesia Bergomensi Gregorii cura exterminantur. 42. & seq.
Pestis Romæ. 13. Bergomi. 17.
Petavii, Dionysii Soc. Jesu, librum de Doctrina temporum Gregorius legit. 247.
Philothea, S. Francisci Salesii opus, Gregorio in deliciis. 7.
Pignatellus, Antonius Cardinalis, Pontifex eligitur. Innocentii XII. nomine adscito. 105. Gregorium de rebus gravissimis consulit. 187.
Prioli, Petri Cardinalis, de Gregorio testimonium. 49.
Preces Regum, & Principum ad Clementem XI. P. M. pro Gregorii Canonizatione. 267.
Processus ordinarii de Gregorii sanctitate Bergomi, & Patavii fiunt. 267. Item Romæ, Venetiis, Florentiæ, Mediolani, Mutinæ, ac Beneventi. ibid.
Processus Apostolicus Romæ instructus „ super fama sanctitatis Gregorii in genere „ in Congreg. Rituum refertur: 268. Processus Apostolici in specie Patavii, Bergom. ac Venetiis instructi ab eadem Congr. adprobantur. ibid.
Prophetiæ donum, quo enituit Gregorius. 213. & seqq.
Prudentia Gregorii eximia. 180. & seqq. Pontificibus Innocentii XI. & XII. utilis. 187. A Magistratibus Laicis commendata. 188.

Ray-

R

Raynaldus Estensis Mutinensium Dux. 223.
Raynaldus, Odoricus, Gregorii amicus. 248.
Riccius, Michael Angelus Cardinalis, Gregorium ad Philosophiæ, & Mathesis studium accendit. 244.
Rituum sacrorum Congregatio Processus pro Canonizatione Gregorii referat. 267. Ejus Decretum „ Nihil obstare. 268. Aliud Decretum „ De „ cultu Servo Dei non exhi- „ bito „ a Benedicto XIII. confirmatum. ibid. Aliud Decretum constare de virtutibus a Clemente XIII. adprobatum. 272. Duo ejusdem miracula adprobat. 274. Decretum posse tuto procedi. 277. Decretum Beatificationis jussu Clem. XIII. emanatum. ibid.
Rivoli, Fr. Vincentius Maria, Ordinis Prædicatorum Fidei Quæsitor. 43.

S

Salazarius Cardinalis summo Gregorium honore prosequitur. 226.
Salomonius, Ord. Prædicator. Gregorii amicus. 248.
Scaligeri, Josephi, libros Gregorius legit. 247.
Segnerius, Paulus Soc. Jesu, Gregorii amicus. 248.
Seminarium Bergomense a Gregorio auctum. 23.
Seminarium Patavinum. 53. A Gregorio ædibus amplificatum, ac magnis beneficiis auctum. 54. & seqq. Ejus elogium. 70.
Socinus, Marianus, Gregorii amicus. 248.
Spes, & fiducia in Deum Gregorii. 126. & seqq.

T

Temperantia Gregorii. 199.
Testamentum Gregorii. 239. & seq.
Testorius, P. Jo. Hieronymus, Casinensis. 226.
Theologi Academiæ Patavinæ. Vid. Acad. Patavin.
S. Thomæ doctrina in Seminario Patavino sequenda a Gregorio præcipitur. 65. & seq. Ejus Summa cum Cajetani, & Caponii Commentariis edita. 66. Summæ loca Gregorius præ digitis habet. 246.
Timor Gregorii in extremo agone, deinde Fiducia in Deum. 234.
Tipaldus Meletius Archiepiscopus. 115. & seq.
Translatio Corporis B. Gregorii. 269. & seqq.
Trevillii Moniales a Gregorio benigne exceptæ. 93.
Trono, Andreæ, Ord. Prædic. de Gregorii charitate in Deum testimonium. 137.

V

Vallis tellina Rhætorum Provincia. 29.
Virtutes Gregorii. 107. Virtutes magis quam miracula Gregorii sanctitatem commendant. 265.
Viviani, Vincentii, illustre de Gregorii doctrina testimonium. 244.
Ursinus, Fr. Vincentius Maria Cardinalis, Gregorium veneratur. 226. & seq. Ejus sanctitatem testatur. 227. 253. & seq. Vid. Bened. XIII.

Z

Zondedarius Cardinalis causæ Canonizationis Gregorii Relator scripta ejus tradit censuranda. 268. & seq.